

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΚΡΗΤΗΣ
ΦΙΛΟΣΟΦΙΚΗ ΣΧΟΛΗ – ΤΜΗΜΑ ΦΙΛΟΛΟΓΙΑΣ
ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ
ΚΑΤΕΥΘΥΝΣΗ ΒΥΖΑΝΤΙΝΗΣ ΦΙΛΟΛΟΓΙΑΣ

ΟΝΟΜΑ: ΔΕΣΠΟΙΝΑ

ΕΠΩΝΥΜΟ: ΑΥΓΕΝΑΚΗ

A.M: 0554

ΕΞΑΜΗΝΟ Δ'

ΘΕΜΑ ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ: ΚΡΙΤΙΚΗ ΕΚΔΟΣΗ ΚΑΙ ΕΡΜΗΝΕΙΑ ΤΟΥ ΒΙΟΥ
ΤΩΝ ΑΝΑΙΡΕΘΕΝΤΩΝ ΜΟΝΑΧΩΝ ΤΗΣ ΜΟΝΗΣ ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΣΑΒΒΑ ΣΤΗΝ
ΠΑΛΑΙΣΤΙΝΗ (**BHG. 1200**)

ΔΙΔΑΣΚΟΥΣΑ: κ. ΔΕΤΟΡΑΚΗ ΜΑΡΙΝΑ

ΑΚ. ΕΤΟΣ: 2010-2011

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ:

A. ΕΡΜΗΝΕΙΑ ΚΕΙΜΕΝΟΥ

Πρόλογος.....4

1. Κεφάλαιο πρώτο: ο άγιος Σάββας

1.1. Η προσωπογραφία του αγίου Σάββα5

1.2. Η μονή του αγίου Σάββα.6

2. Κεφάλαιο δεύτερο: Η αγιολογία

2.1. Η αγιολογία του 8^{ου} αιώνα8

2.2. Η ειδική περίπτωση της Παλαιστίνης8

3. Κεφάλαιο τρίτο: Το κείμενο και ο συγγραφέας

3.1 Στέφανος ο Σαββαΐτης Μανσούρ 10

3.2 Η χρονολόγηση του κειμένου 11

3.3 Αναλυτική παρουσίαση του κειμένου..... 12

3.4 Σχολιασμός του κειμένου25

3.5. Διερεύνηση της γλώσσας και του ύφους του κειμένου52

3.6.α. Τα εκφραστικά μέσα του κειμένου53

3.6.β. Τα μοτίβα του κειμένου57

3.7. Οι καινοτομίες-ιδιαιτερότητες του βίου.....61

4. Κεφάλαιο τέταρτο: Διερεύνηση της λογοτεχνικότητας του κειμένου

4.1 Οι λογοτεχνικές πηγές του γράφοντος.....62

4.2 Το αγιολογικό πρότυπο του κειμένου και η δαιμονοποίηση των αλλοφύλων63

5. Κεφάλαιο πέμπτο: Η ιστορικότητα του κειμένου

5.1 Οι επιθέσεις των Αράβων	64
5.2 Η παρουσίαση των αλλοφύλων στο κείμενο	65
Επίλογος	68
Βιβλιογραφία	69

B. ΕΚΔΟΣΗ ΚΕΙΜΕΝΟΥ

1. Η χειρόγραφη παράδοση του κειμένου	71
2. Οι εκδόσεις του κειμένου.....	71
3. Αρχές της παρούσας έκδοσης.....	71
4. Οι βελτιώσεις του κειμένου	72
5. Τα χάσματα του κώδικα.....	72
Sigla.....	74
Έκδοση κειμένου	75

Γ. INDICES

1. Index nominum	120
2. Index verborum notabilium.....	123

Πρόλογος

Σύμφωνα με τον H. Delehayε το είδος της αγιογραφίας αλληλεπιδρά με δευτερεύοντα και ξεχασμένα από την αρχαιότητα είδη¹. Οι πράξεις των αγίων χωρίζονται σε τρεις κατηγορίες, τα μαρτύρια των αγίων, τις πράξεις των αποστόλων και τους βίους των αγίων². Το προς εξέταση κείμενο εντάσσεται στην πρώτη κατηγορία, όπως φαίνεται και από τον ίδιο τον τίτλο³.

Η βυζαντινή λογοτεχνία συμβατικά χωρίζεται σε τρεις περιόδους, την πρώιμη, τη μέση και την ύστερη. Το προς εξέταση κείμενο εντάσσεται χρονικά στη λεγόμενη μέση βυζαντινή περίοδο.

Ο προς εξέταση βίος χρήζει ιδιαίτερης σημασίας διότι αποτελεί μάρτυρα της εξέλιξης της ελληνικής γλώσσας σε μία εποχή εξαιρετικά δυσχερή για την ανάπτυξη του πολιτισμού και σε ένα μέρος, Παλαιστίνη, ο οποίος βάλλονταν από τις επιθέσεις των αλλοφύλων. Όπως θα διαπιστώσουμε η εξέλιξη δεν αφορά μόνο το γλωσσικό επίπεδο αλλά και τα βασικά τμήματα στα οποία διαρθρώνεται ένας βίος αγίων.

Στην παρούσα εργασία θα εξεταστούν η μορφή του αγίου Σάββα⁴ και η ίδρυση της μονής⁵. Η αγιολογία του 8ου αιώνα εν γένει⁶, αλλά και ειδικότερα η Παλαιστίνη αγιολογία του 8ου αιώνα⁷. Κατόπιν θα δοθούν πληροφορίες αναφορικά με το συγγραφέα του κειμένου⁸ και τη χρονολόγηση του κειμένου⁹. Θα γίνει παρουσίαση του κειμένου¹⁰, αναλυτική ερμηνεία του¹¹ και διερεύνηση των γλωσσικών του στοιχείων-ύφους¹², των μοτίβων του¹³, των εκφραστικών του μέσων¹⁴ και των καινοτομιών-ιδιαιτεροτήτων του¹⁵. Επιπροσθέτως το κείμενο πρόκειται να ιδωθεί από λογοτεχνική σκοπιά εξετάζοντας τις πηγές και το λεξιλόγιό του¹⁶, το

¹ H., Delehayε, *Les passions des martyres et les genres littéraires*, Bruxelles 1966, σ. 7

² H., Delehayε, *ό.π.*, σ.3

³ *ἐξήγησις, ἤτοι μαρτύριον*

⁴ 1.1

⁵ 1.2

⁶ 2.1

⁷ 2.2

⁸ 3.1

⁹ 3.2

¹⁰ 3.3

¹¹ 3.4

¹² 3.5

¹³ 3.6.α

¹⁴ 3.6.β

¹⁵ 3.7

¹⁶ 4.1

αγιολογικό πρότυπο του κειμένου και τη δαιμονοποίηση των αλλοφύλων¹⁷. Τέλος θα εξεταστούν οι ιστορικές παράμετροι του βίου και ειδικότερα : Το αραβικό στοιχείο-οι αραβικές επιθέσεις¹⁸ και η παρουσίαση των αλλοφύλων στο κείμενο¹⁹.

Κεφάλαιο πρώτο: Ο άγιος Σάββας

1.1. Η προσωπογραφία του αγίου Σάββα

Ο άγιος Σάββας γεννήθηκε στη Μουταλάσκη της Καππαδοκίας το 439 και σε νεαρή ηλικία κατέφυγε στη μονή «Φλαβιαναί». Στην ηλικία των δεκαοκτώ ετών πήγε στην Παλαιστίνη στη μονή του Πασσαρίωνος και προσπάθησε να εισαχθεί στο μοναστήρι του αγίου Ευθυμίου, πράγμα που ο άγιος Ευθύμιος δεν το επέτρεψε λόγω του νεαρού της ηλικίας του και γι' αυτόν τον λόγο εστάλη στη μονή του αγίου Θεοκτίστου.

«Η ίδρυση της Μεγάλης λαύρας τοποθετείται το 483²⁰». Εκτός από αυτήν ίδρυσε άλλες τρεις και οι μαθητές του ίδρυσαν ανάλογο αριθμό από λαύρες. Πριν την ίδρυσή της είχε προηγηθεί, τον 5ο αιώνα, η δημιουργία της λαύρας του αγίου Γεράσιμου και αυτής του Καλαμώνος κοντά στον Ιορδάνη ποταμό, οι οποίες βρίσκονταν πολύ κοντά. Επιπλέον νωρίτερα, τον 4ο αιώνα, είχαν ιδρυθεί οι 3 λαύρες του Χαρίτωνος, Φάραν, Δούκα και Σούκα, και τέλος η λαύρα του αγίου Ευθυμίου το 428²¹.

Μετά την πάροδο κάποιων χρόνων ο άγιος Σάββας ταξίδεψε σε κάποια ησυχαστήρια, στην έρημο Ρουβά στον πατέρα Γεράσιμο και άλλοτε γύρω από τα όρη μεταξύ της Νεκράς Θάλασσας και του αββά Θεοδοσίου, έως ότου κινούμενος από θεία φώτιση, εγκαταστάθηκε εκεί όπου βρίσκεται και η σημερινή μονή του αγίου. Στις 12 Δεκεμβρίου επιτέλεσε τα εγκαίνια της Θεοκτίστου εκκλησίας του σπηλαίου του και την 1 Ιουλίου 502 εγκαινίασε τη Μεγάλη εκκλησία.

Ο άγιος Σάββας είχε έντονη πνευματική δραστηριότητα καθώς δύο φορές ταξίδεψε στην Κωνσταντινούπολη, το 512 ως απεσταλμένος του πατριάρχη Ιεροσολύμων Ηλία στον αυτοκράτορα Αναστάσιο και το 531 ως απεσταλμένος του πατριάρχη Ιεροσολύμων Πέτρου στον αυτοκράτορα Ιουστινιανό, αποκομίζοντας

¹⁷ 4.2

¹⁸ 5.1

¹⁹ 5.2

²⁰ *The Oxford Dictionary of Byzantium*, τόμ. Γ', col. 1823

²¹ J. Patrich, *Sabas, Leader of Palestinian monasticism*, Washington, D.O, 1995, σ. 203

πολλά οφέλη για την Παλαιστίνη και τις μονές της. Επιπλέον διέσωσε από το θάνατο τους κατάδικους Εμπετίδες εγκαθιστώντας τους γύρω από τη μονή για τη φύλαξή της.

Ο θάνατος του αγίου Σάββα τοποθετείται στις 5 Δεκεμβρίου 532 στο 94^ο έτος της ηλικίας του, έχοντας ασκήσει μεγάλη επίδραση στην εκκλησιαστική και πολιτική κατάσταση της Παλαιστίνης²².

1.2. Η μονή του αγίου Σάββα

Οι κανονισμοί που ορίστηκαν στη Μεγάλη λαύρα από τον προαναφερθέντα είναι γνωστοί ως «Τυπικό του αγίου Σάββα», το οποίο έκτοτε ακολουθούν όλα σχεδόν τα μοναχικά ορθόδοξα συστήματα και μονές της Ρωσίας, των Βαλκανικών κρατών, της Ελλάδος, του αγίου Όρους, του Αιγαίου, των Επτανήσων, των Δωδεκανήσων, της Αιγύπτου, της Μ. Ασίας, της Παλαιστίνης και κάποια μοναστήρια στη Δύση.

Γύρω από τη μονή του αγίου Σάββα ιδρύθηκαν και άλλες λαύρες, μοναστήρια, αναχωρητήρια, ασκητήρια, τα οποία αναγνώριζαν ως μητρόπολή τους τη λαύρα. Οι σπουδαιότερες εκ των οποίων ήταν **α.** το μοναστήρι των Καστελλίων, το οποίο κτίστηκε στα αρχαία ερείπια του Μακκαβαϊκού φρουρίου Υρκανία, όπου ο βασιλιάς Ηρώδης έθαψε κρυφά τον γιό του Αντίπατρο, τον οποίο ο ίδιος δολοφόνησε. **β.** το κοινόβιο των Δοκίμων βόρεια της λαύρας του αγίου Σάββα. **γ.** το κοινόβιο των Γαδάρων στην ελληνική πόλη της Συμπολιτείας της Δεκάπολις, νότια της Τιβεριάδος. **δ.** το κοινόβιο της Νικοπόλεως. **ε.** η Νέα Λαύρα στα ερείπια της μονής του Ρωμανού. **στ.** το κοινόβιο του Σπηλαίου κοντά στο Καστέλλιον. **ζ.** το κοινόβιο Ιωάννου στο όρος της Παναγίας. **η.** η λαύρα του Επταστόμου προς τη δεξιά πλευρά της Ιερουσαλήμ και **θ.** η λαύρα του Ιερεμίου. Μετά το πέρας της ζωής του αγίου Σάββα ιδρύθηκαν και άλλα μοναστήρια από τους μαθητές του

²² Κ. Μαυρίδης, «Η ιερά λαύρα του αγίου Σάββα, ως μέγα της ορθοδοξίας πνευματικών κέντρον και η επίδραση αυτής επί της εκκλησιαστικής ποιήσεως και υμνογραφίας», *Νέα Σιών*, 169 (1948), σ.2-3

Η επίδραση που άσκησε η μονή πιστοποιείται και από το γεγονός ότι εκεί καλλιεργήθηκε η θεολογική και δογματική επιστήμη της ορθοδοξίας, από εκεί καθορίστηκε το ζήτημα της κατάργησης ή της αναστήλωσης των εικόνων. Επιπλέον εκεί συντέθηκε πλήθος ασμάτων και ύμνων της εκκλησίας και αναδείχθηκαν μεγάλοι υμνογράφοι όπως ο Ιωάννης Δαμασκηνός.

Ο ίδιος υπήρξε εφευρέτης και εισηγητής των ειρμών και ιαμβικών κανόνων στη θεία λειτουργία και θα μπορούσε να θεωρηθεί ισότιμος με το Μέγα Αθανάσιο και τον Γρηγόριο τον θεολόγο καθώς και άλλους πατέρες της εκκλησίας. Το έργο του είναι δογματικό, ασκητικό, πολεμικό, φιλοσοφικό, εξηγητικό, ιστορικό και ποιητικό. Τέλος διακρίθηκε για την οξύνοια, τη συστηματικότητα και την ευγλωττία του. Ο ίδιος είναι γνωστός και με το οικογενειακό του όνομα Μανσούρ, το οποίος οι Άραβες ερμηνεύουν ως νικηφόρος και οι βυζαντινοί ως λελυτρωμένος.

Συνοπτικά η επίδραση της λαύρας μπορεί να χαρακτηριστεί ως πολυμερής και πολυσχιδής διότι υπήρξε μεγάλο ασκητικό κέντρο, μητρόπολη άλλων μονών, θεολογικό και δογματικό κέντρο, μεγάλη σχολή ποιητών και μελωδών, όπως και μέγας αγωνιστής εναντίων βαρβάρων και επιδρομέων²³.

²³ Κ. Μαυρίδης ό.π., σ. 5, 6, 7, 11, 19

Κεφάλαιο δεύτερο: Η αγιολογία

2.1. Η αγιολογία του 8 αιώνα

Ο 8 αιώνας ήταν σε γενικές γραμμές μία σκοτεινή εποχή για τη Βυζαντινή λογοτεχνία, χωρίς η αγιογραφία να αποτελεί εξαίρεση. Τα μαρτύρια και οι βίοι των αγίων της πρώτης περιόδου της εικονομαχίας (726-87) καταγράφηκαν μόλις τον 9 αιώνα ή και αργότερα. Η συγγραφική παραγωγή άνθισε ξανά στη δεύτερη περίοδο της εικονομαχίας (815-43)²⁴.

2.2. Η ειδική περίπτωση της Παλαιστίνης

Τον 8ο αιώνα σημειώνεται παρακμή των ελληνικών γραμμάτων λόγω των εικονομαχικών έριδων και των επιθέσεων των Αράβων. Εν τούτοις την ίδια περίοδο η Παλαιστίνη και ειδικότερα η Ιερουσαλήμ και τα γειτονικά μοναστήρια αποτελούν ένα εξαιρετικά ενεργό κέντρο ελληνικής παιδείας, φαινόμενο άξιο διερεύνησης²⁵.

Γενικότερα συνιστά υπεργενίκευση η θεώρηση της εξάλειψης της ελληνικής λογοτεχνίας μετά τις κατακτήσεις των Αράβων και την εδραίωση τους στο χώρο της Συροπαλαιστίνης, καθώς ο ελληνισμός διατηρήθηκε στις μεγάλες πόλεις και η ελληνική γλώσσα παρέμενε η γλώσσα της διοίκησης και της νομοθεσίας σε ένα πολύ μεγάλο βαθμό²⁶.

Στην επαρχία η κατάσταση βέβαια άλλαζε με την ελληνική γλώσσα να μην κυριαρχεί, αλλά κάποιες από τις αραμαϊκές διαλέκτους. Ωστόσο τα μοναστήρια στην Παλαιστίνη ήταν φορείς ελληνισμού και η επίδρασή τους εκεί ήταν ιδιαίτερος πιο ισχυρή εν συγκρίσει με άλλα μέρη²⁷.

Αυτό το ενδιαφέρον φαινόμενο της άνθησης των γραμμάτων τον 8ο αιώνα στην Παλαιστίνη, οφείλεται στον τερματισμό των δογματικών έριδων μετά την αραβική κατάκτηση. Εντονότερα σημειώθηκε στη μονή του αγίου Σάββα, γεγονός που πιστοποιείται από τη μορφή και το μεγάλο συγγραφικό έργο του Ιωάννη Δαμασκηνού, του Κοσμά Μελωδού, του Σωφρονίου Ιεροσολύμων, του Ιωάννη

²⁴ A.M. Talbon, *The Oxford Handbook of Byzantine studies*, τόμ. Β', σ. 866

²⁵ C. Mango, «Greek culture in Palestine after the Arab conquest» in : *scrittura, libri e testi nelle aree provinciali di Bisanzio*, G. Cavallo et alii (edd) [Atti del seminario di Erice 18-25 Settembre 1988-Spolato], σ. 149-150

²⁶ R Blake, «La litterature grecque en Palestine», *Le Muséon* 78 (1965), σ. 367

²⁷ R Blake, *ό.π.*, σ. 368

Μόσχου και του Στέφανου Σαββαΐτου, συγγραφέα του εξεταζόμενου βίου²⁸. Σύμφωνα με τον Ο. Meinardus, ο υψηλός βαθμός πνευματικότητας των μοναχών του αγίου Σάββα μπορεί να συγκριθεί με αυτόν των μοναχών της χερσονήσου του όρους Άθως²⁹.

Αναπόφευκτα λόγω της αραβικής κατάκτησης η Παλαιστίνη γίνεται αραβική μετά από κάποιο χρονικό διάστημα και γι' αυτό το λόγο οι Σαββαΐτες μοναχοί μεταφράζουν κείμενα, τα οποία παρουσιάζουν εξαιρετικά μεγάλο λογοτεχνικό ενδιαφέρον από τα ελληνικά στα αραβικά,. Ευτυχές είναι το γεγονός ότι κάποια από αυτά τα κείμενα, των οποίων η αραβική version έχει χαθεί σώζονται σε γεωργιανές και ελληνικές αποδόσεις³⁰.

Βέβαια η κατάσταση που περιγράφεται δε διήρκησε πολύ καθώς οι αραβικές επιθέσεις στα μοναστήρια συνεχίστηκαν μετά την αναρχία που ακολούθησε το θάνατο του Harun al Rashid³¹ (809-813), γεγονός που είχε ως αποτέλεσμα τη διαφυγή αρκετών μοναχών στη Βυζαντινή αυτοκρατορία και την εξάλειψη της ελληνικής γλώσσας τον 9ο αιώνα στη Συροπαλαιστίνη³².

Από τον 9-11ο αιώνα στη Συροπαλαιστίνη συγγράφονταν ελληνικά κείμενα μονάχα στο Πατριαρχείο, καθώς εξέλειπε ένα κοινό που θα μπορούσε να τα εκτιμήσει, ωστόσο είναι δεδομένο ότι τα κλασσικά πατερικά κείμενα διατηρήθηκαν σε χρήση³³.

²⁸ R Blake, ό.π., σ. 369, 374-375

²⁹ Ο. Meinardus, «Historical notes on the lavra of Mar Saba», *Eastern Churches Review*, τόμ.2, (4), σ. 392

³⁰ R Blake, ό.π., σ. 376-377

³¹ Χαλίφης των Αββασιδών (766-809) επιτέθηκε εναντίον βυζαντινών το 803 και το 806 καταστρέφοντας εκκλησίες και προκαλώντας πλήθος συμφορών. *The Oxford dictionary of Byzantium*, col. 902-903

³² C. Mango, ό.π., σ. 151

³³ S. Griffith, «Greek into Arabic: life and letters in the monasteries of Palestine in the ninth century: the example of the *summa theologiae Arabica*», *Byzantion* 56 (1986), σ. 130

Κεφάλαιο τρίτο Το κείμενο και ο συγγραφέας

3.1. Στέφανος ο Σαββαΐτης Μανσούρ³⁴

Υπάρχει ένας γενικότερος προβληματισμός και μία συζήτηση αναφορικά με την ταυτότητα του συγγραφέα του βίου, μιάς και αυτή δε δηλώνεται πουθενά μέσα στο κείμενο. Αυτό που πρέπει εξ αρχής να διευκρινιστεί είναι ο διαχωρισμός ανάμεσα στον Στέφανο Σαββαΐτη ή Μανσούρ³⁵, ανηψιό του Ιωάννη Δαμασκηνού και τον Στέφανο Θαυματουργό, δάσκαλο του Λεόντιου, ο οποίος συνέγραψε τον βίο του (B.H.G. 1670).

Ένα ιδιαίτερα σημαντικό επιχείρημα σύμφωνα με τον G. Garitte, αποτελεί η αναφορά του Λεόντιου για την γενέτειρα του Στεφάνου: *ἐν τῇ φιλοχρίστῳ αὐτοῦ κώμῃ*³⁶, φράση που υποδηλώνει την καταγωγή του Στεφάνου από μία περιοχή³⁷, η οποία διαφοροποιείται από τη Δαμασκό, πόλη καταγωγής του Λεόντιου και του Στεφάνου Σαββαΐτου, συγγραφέα του εξεταζόμενου βίου³⁸.

Ο Στέφανος Μανσούρ σύμφωνα με δύο συναξάρια της Κωνσταντινούπολης³⁹ υπήρξε ανηψιός του Ιωάννη Δαμασκηνού⁴⁰. Από την άλλη ο Στέφανος Θαυματουργός πέθανε το 794 μ.Χ., τρία χρόνια δηλαδή πριν την επίθεση των Αράβων στο μοναστήρι του αγίου Σάββα, ενώ ο Στέφανος απεβίωσε μία δεκαετία μετά τη συγγραφή του βίου⁴¹.

Το σημαντικότερο επιχείρημα περί διαχωρισμού τους απαντά μέσα στο βίο του Στεφάνου, όπου αναφέρεται ότι ο Στέφανος ο Σαββαΐτης ο επονομαζόμενος και ποιητής, λόγω του υμνογραφικού του έργου, συνέγραψε το βίο των μοναχών⁴².

³⁴ «abbas Stephanus Mansuri filius Damascenus», G. Garitte, «Le début de la vie de s. Étienne le Sabaïte retrouvé en Arabe au Sinai», *Analecta Bollandiana* 77 (1959), υποσ. 2, σ. 336

³⁵ Στη νέα ελληνική αποδίδεται ως νικηφόρος

³⁶ Βίος Στεφάνου, 116, σ. 550, G. Garitte, *ό.π.*, σ. 335

³⁷ R. Blake, «Deux lacunes comblées dans la passio XX Sabaitarum», *Analecta Bollandiana*, 68 (1950) (= *Mélanges P. Peeters*, II), σ. 41

³⁸ G. Garitte, «Un extrait Georgien de la vie d' Etienne le Sabaïte», *Le Muséon* 67 (1954), σ. 74

³⁹ H. Delehaye, *Synax. Eccl. CP.*, col. 170, n° 170, n° 8 (28 Οκτωβρίου), και col. 817-818, 1. 51 (13

Ιουλίου) : *Στεφάνου τοῦ Σαββαΐτου ἀνεψιοῦ Ἰωάννη τοῦ Δαμασκηνοῦ*

⁴⁰ G. Garitte, «Le début de la vie de s. Étienne le Sabaïte retrouvé en Arabe au Sinai», σ. 333

⁴¹ O. Meinardus, *ό.π.*, σ. 395

⁴² Βίος Στεφάνου, 174, σ. 578, G. Garitte, «Un extrait Georgien de la vie d' Etienne le Sabaïte», *Le Muséon* 67 (1954), σ. 75

Ο Στέφανος Σαββαΐτης

Γεννήθηκε στη Δαμασκό το 725 ca. και πέθανε στη λαύρα του αγίου Σάββα στις 2 Απριλίου 807. Υπήρξε αγιογράφος και υμνογράφος και είναι γνωστός για τη συγγραφή ενός ύμνου προς τιμήν του Στεφάνου του Θαυματουργού, ακόμα για τη συγγραφή ύμνων λειτουργικών⁴³ και για έναν κανόνα προς τιμήν των απολεσθέντων μοναχών του 797, ο οποίος επαναλαμβάνει τα γεγονότα του εξεταζόμενου βίου⁴⁴. Τέλος συνέγραψε το βίο του Ρωμανού του Νέου, ο οποίος σώζεται σε γεωργιανή μετάφραση⁴⁵.

Απ' ότι αντιλαμβανόμαστε ο συγγραφέας λόγω του οικογενειακού του περιβάλλοντος έχαιρε ιδιαίτερης ελληνομάθειας, γεγονός που διαπιστώνεται και από το ίδιο το κείμενο, καθώς σ' αυτό απαντούν παραθέματα από την αγία Γραφή και τους Πατέρες της εκκλησίας. Επίσης όλος ο λόγος διαπνέεται από έντονη ρητορικότητα και ένα υψηλό επίπεδο ύφους.

3.2. Η χρονολόγηση του κειμένου

Η χρονολόγηση του βίου αποτελεί ένα άλλο θέμα μείζονος σημασίας, απάντηση του οποίου δίνεται μέσα από εσωτερικά τεκμήρια του κειμένου. Συγκεκριμένα γίνεται αναφορά στο μοναχό Θωμά, εξέχουσα προσωπικότητα, ο οποίος ήταν φημισμένος για τις ιατρικές του γνώσεις. Όπως πληροφορούμαστε, τη στιγμή που συγγράφεται ο βίος ο μοναχός Θωμάς ήταν ηγούμενος της Παλαιάς λαύρας και αργότερα έγινε πατριάρχης Ιεροσολύμων σύμφωνα με τη γεωργιανή εκδοχή. Η άνοδος του στο θρόνο τοποθετείται το 807 c.a. και ο θάνατός του το 821⁴⁶. Άρα η συγγραφή του βίου τοποθετείται μετά το 807 χωρίς η ημερομηνία αυτή να συνιστά αδιαμφισβήτητο αποδεικτικό στοιχείο. Τέλος ο ίδιος ο συγγραφέας μας δίνει πληροφορίες αναφορικά με τη χρονολόγηση του κειμένου του⁴⁷.

⁴³ M. F. Auzépy, «De la Palestine à Constantinople: Etienne le Sabaite et Jean Damascène», *Travaux et Mémoires*, 12 (1994), σ. 205-206

⁴⁴ Βλ. *Act. SS., Martii* τ. III, σ. 166-168

⁴⁵ *The Oxford Dictionary of Byzantium*, τόμ. Γ', col. 1954

⁴⁶ M. F. Auzépy, ό.π., σ. 206

⁴⁷ σ.6, 40-41

3.3. Αναλυτική παρουσίαση του κειμένου

Το προοίμιο του κειμένου

Η πρώτη παράγραφος του βίου αποτελεί το προοίμιο όπου ορίζεται το θέμα. Πρόκειται για τη συγγραφή του βίου των απολεσθέντων μοναχών στη μονή του αγίου Σάββα κατόπιν εντολής του πατέρα Βασιλείου⁴⁸. Στην παράγραφο αυτή υπάρχουν έννοιες κλισέ, όπως ο χρόνος που ρέει και καλύπτει με λήθη τα προγενέστερα γεγονότα⁴⁹. Ακόμη υπάρχει η έννοια της ωφέλειας που προκύπτει από τη γνώση των προγενέστερων πράξεων, έννοια κοινή σε όλες τις βιογραφίες⁵⁰.

Ο εμφύλιος πόλεμος των Αράβων

Στην επόμενη παράγραφο ο συγγραφέας τοποθετεί το κείμενό του χρονικά αναφέροντας την ημερομηνία διεξαγωγής του εμφυλίου πολέμου των Αράβων⁵¹. Ενδιαφέρον παρουσιάζει το γεγονός ότι ο υπολογισμός αυτός προκύπτει κατόπιν κάποιων υπολογισμών, οι οποίοι θα αναφερθούν εκτενώς στο επόμενο κεφάλαιο.

Εν συνεχεία αναφέρεται η αιτία του προβλήματος, η οποία ξεκίνησε από τον εμφύλιο πόλεμο των Αραβικών φυλών της Παλαιστίνης, τους απογόνους της Άγαρ και του Ισμαήλ⁵². Οι ίδιοι προκάλεσαν πολλά δεινά σε όσους επιτέθηκαν, όπως αρπαγές και λεηλασίες περιουσιών, με αποκορύφωμα το θάνατο πλήθους ανθρώπων⁵³. Ο συγγραφέας τονίζει ότι δεν έχει τη δύναμη να αποτυπώσει εγγράφως τις πράξεις των βαρβάρων, λόγω της απέχθειας που προκαλούν⁵⁴. Τέλος κάποιες από τις πόλεις που λεηλατήθηκαν ήταν η Ασκάλωνα, η Γάζα και η Σαριφαία⁵⁵.

Στα πλαίσια αυτής της σύγχυσης που επικρατούσε αρκετοί χριστιανοί για να σωθούν διέφευγαν σε καταφύγια και μάλιστα οι κάτοικοι της Ιερουσαλήμ ανοικοδόμησαν τείχη, προκειμένου να αποφευχθεί η σύρραξη των εχθρών, πράγμα που δεν αποφεύχθηκε καθώς της επιτέθηκαν. Η σωτηρία επήλθε από την καταλυτική παρέμβαση του θεϊκού στοιχείου⁵⁶.

⁴⁸ σ.5, 17-20, 22-23.

⁴⁹ σ.5, 34-39

⁵⁰ Βλ. κεφ. 3. 6.β.

⁵¹ σ.6, 43-44

⁵² σ.6, 51-52, 59-60

⁵³ σ.7, 65-69

⁵⁴ σ.7, 69-70

⁵⁵ σ.7, 73

⁵⁶ σ.8, 94-95, 106-107

Το μίσος των γειτονικών φύλων, η πρώτη και η δεύτερη επίθεση

Κατόπιν ο συγγραφέας αναφέρει την καταστροφή που επέφεραν οι βάρβαροι στη λαύρα του αγίου Χαρίτωνος, προκαλώντας απίστευτες συμφορές στους μοναχούς⁵⁷. Ακόμη αναφέρει ότι κάποιοι γειτονικοί εχθροί της λαύρας ωθούσαν τη σύρραξη των βαρβάρων να επιτεθεί στη μονή του αγίου Σάββα, πράγμα και το οποίο έγινε⁵⁸. Ωστόσο εμπόδιο στην άσχημη προαίρεσή τους έρχονταν οι προσευχές του αγίου Σάββα, ιδρυτή της μονής, ο οποίος ως γνωστόν είχε αναληφθεί στους ουρανούς⁵⁹. Η πρώτη επίθεση στη μονή απέτυχε με τη μεσολάβηση της θείας σύμπραξης καθώς ένα άλλο εχθρικό έθνος επετέθη στους βαρβάρους⁶⁰. Μία δεύτερη επίθεση πραγματοποιήθηκε κάποια άλλη χρονική στιγμή, ωστόσο με τη βοήθεια του Κυρίου οι εχθροί στράφηκαν ο ένας ενάντια στον άλλο λόγω της μέθης τους⁶¹.

Φόβος και αγωνία για τις επερχόμενες επιθέσεις

Το κλίμα φόβου και απόγνωσης επικράτησε για μεγάλο χρονικό διάστημα με αποτέλεσμα οι δρόμοι της Ιερουσαλήμ να έχουν ερημώσει⁶². Οι μοναχοί της λαύρας του αγίου Σάββα είχαν περιέλθει σε δεινή θέση λόγω των χαμηλών και υψηλών θερμοκρασιών που επικρατούσαν κατά τη φύλαξη της μονής⁶³. Κατόπιν αναφέρεται ότι πολλάκις αραβικά φύλα επισκέπτονταν τη μονή είτε για να ζητήσουν τρόφιμα, είτε για να φιλοξενηθούν έχοντας πάντα πονηρή διάθεση και στόχο να επιβουλευτούν τη μονή⁶⁴. Την προσέλευσή τους δήλωνε κάθε φορά ένα ξύλο, το οποίο κάθε φορά που ηχούσε έσπερνε τον τρόμο στις καρδιές των μοναχών⁶⁵.

⁵⁷ σ.8, 113-115

⁵⁸ σ.9, 136-137

⁵⁹ σ.9, 145-147

⁶⁰ σ.10, 154-156

⁶¹ σ.10, 169-174

⁶² σ.10, 177-178

⁶³ σ.10, 184-185

⁶⁴ σ.11, 206-208

⁶⁵ σ.11, 202-203

Οι δεήσεις των πατέρων

Μετά από μεγάλο χρονικό διάστημα οι πατέρες προσεύχονταν ακόμη για την σωτηρία τους από τους εχθρούς⁶⁶. Ωστόσο κανείς δεν εγκατέλειψε τη μονή λιποταχτώντας, αν και είχαν τη δυνατότητα, καθώς εκείνοι είχαν επιλέξει τη ζωή στην έρημο για χάρη του Χριστού και ήταν πρόθυμοι να υποστούν κάθε πειρασμό και κίνδυνο ακολουθώντας το θέλημά του⁶⁷. Ακόμα αναφέρεται ότι οι εχθροί μπορούσαν να τους βλάψουν το σώμα, όχι όμως και τη ψυχή καθώς δε διέθεταν πανοπλίες και τείχη, αλλά η πίστη τους θωράκιζε και τους ενδυνάμωνε⁶⁸. Τέλος ο συγγραφέας κλείνει αυτή την παράγραφο με τη διαπίστωση ότι ο θάνατος για χάρη του Κυρίου προσφέρει χαρά και ευτυχία⁶⁹.

Ο γράφων αναφέρει ότι ένας επιπλέον λόγος που απέτρεψε τους μοναχούς από το να αποχωρήσουν από τη μονή ήταν ο φόβος λεηλασίας του μοναστηριού από γειτονικούς αντιπάλους, οι οποίοι υπέβλεπαν τη μονή και λαχταρούσαν να την ερημώσουν και να την καταστρέψουν⁷⁰.

Εν συνεχεία ο συγγραφέας αναφέρει ότι δε βρίσκει τρόπους να εξυμνήσει τους πατέρες της μονής, οι οποίοι για χάρη του Κυρίου θυσιάστηκαν και ανταμείφθηκαν από αυτόν μέσω της συνεχούς και ακλόνητης προστασίας που τους παρείχε όσο ήταν εν ζωή⁷¹.

⁶⁶ σ.11, 213-215

⁶⁷ σ.11, 216-218

⁶⁸ σ.12, 236-238, 248-249

⁶⁹ σ.13, 264-266

⁷⁰ σ.13, 271-274

⁷¹ σ.14, 304-305

Η τρίτη επίθεση των Αράβων

Η επόμενη επίθεση των εχθρών δεν άργησε να γίνει, στις 13 Μαρτίου κατά τη διάρκεια της Σαρακοστής⁷². Οι ίδιοι επιτέθηκαν με φοβερό τρόπο και οι μοναχοί για να σωθούν κατέφυγαν στο βουνό⁷³. Οι εχθροί χωρίστηκαν σε δύο ομάδες αποσκοπώντας στην περικύκλωση των μοναχών⁷⁴. Οι πατέρες προσπάθησαν με παρακλητικούς λόγους να τιθασεύσουν τους βάρβαρους τονίζοντας την ειρηνική τους φύση, την αταραξία τους και τις ευεργεσίες που οι ίδιοι τους είχαν παρέχει μέσω της φιλοξενίας και της διανομής φαγητού, πράγμα που ήταν πρόθυμοι να κάνουν και τότε⁷⁵. Οι Άραβες ωστόσο εξαπολύοντας ύβρεις και απειλές αρνήθηκαν και ζήτησαν ως αντάλλαγμα χρήματα, πράγμα το οποίο ήταν αδύνατο, διότι οι μοναχοί δε διέθεταν⁷⁶.

Η επίθεση των εχθρών, τα βασανιστήρια των μοναχών,

η αναχώρηση των βαρβάρων και οι προσευχές των πατέρων

Οι εχθροί πληροφορούμενοι την άρνηση των θελημάτων τους εξοργίστηκαν και εξαπέλυσαν πλήθος βελών, τα οποία προκάλεσαν τον τραυματισμό τριάντα και περισσότερων μοναχών⁷⁷. Η επιθετική τους φύση δε βρήκε ικανοποίηση με αυτό, καθώς έσπασαν τις πόρτες των κελιών και λεηλάτησαν τα εσωτερικά αντικείμενα⁷⁸. Οι μοναχοί με τη σειρά τους φρόντιζαν εκείνους που είχαν τραυματιστεί που δεν ήταν λίγοι, όπως ειπώθηκε πρωτύτερα. Στη φροντίδα των μοναχών συμμετείχε με ενεργό τρόπο και ο μοναχός Θωμάς, ο οποίος διέθετε ιατρικές γνώσεις⁷⁹.

Η βιαιότητα των εχθρών δε σταμάτησε εκεί καθώς έβαλαν φωτιά στα μανούθια, τα οποία οι μοναχοί συσσώρευαν, και προσπάθησαν να καταστρέψουν το μοναστήρι⁸⁰. Οι μοναχοί βλέποντας αυτές τις ενέργειες απηύθυναν δεήσεις στον άγιο Σάββα, οι οποίες εισακούστηκαν καθώς κάποιοι, η ιδιότητα των οποίων δε διευκρινίζεται, εμφανίστηκαν και οι εχθροί αποχώρησαν⁸¹. Ο φόβος των μοναχών

⁷² σ.15, 347

⁷³ σ.15, 346

⁷⁴ σ.15, 352-353

⁷⁵ σ.16, 363-369

⁷⁶ σ.16, 377-378

⁷⁷ σ.17, 389-390

⁷⁸ σ.17, 391-394

⁷⁹ σ.17, 394-395, 405-406

⁸⁰ σ.17, 412-413

⁸¹ σ.17, 422-423, 428-429

παρέμενε μεγάλος και ολόκληρη την εβδομάδα επιτέλεσαν λιτανείες και προσευχές δίνοντας ελπίδα ο ένας στον άλλο⁸².

Η αναγγελία της τέταρτης άφιξης των βαρβάρων

Κατόπιν την ίδια εβδομάδα, την ημέρα του Σαββάτου, την ώρα που τελούνταν η θεία λειτουργία εμφανίστηκαν δύο μοναχοί από τη λεγόμενη Παλαιά λαύρα. Οι ίδιοι τους ανακοίνωσαν ότι οι εχθροί επρόκειτο να τους επιτεθούν ξανά εκείνη τη νύχτα⁸³. Οι μοναχοί ακούγοντας αυτή την είδηση περιβλήθηκαν με τρόμο και αγωνία και οι περισσότεροι ανέβηκαν στο ακρωτήριο προσευχόμενοι ασταμάτητα για τη βοήθεια του θεού⁸⁴. Καθώς επικρατούσε αυτός ο πανικός εμφανίστηκαν άλλοι δύο μοναχοί, οι οποίοι εσπευσμένα μετέφεραν μια επιστολή από τη μονή του αγίου Ευθυμίου. Μέσω αυτής οι μοναχοί ήθελαν να προειδοποιήσουν για την επερχόμενη άφιξη ενός βαρβαρικού συνάγματος⁸⁵. Τότε οι μοναχοί της μονής του αγίου Σάββα συνειδητοποίησαν ότι η επιστολή αναφέρονταν σε άλλη εισβολή από εκείνη που οι Παλαυολαυρίτες είχαν αναγγείλει. Η είδηση αυτή τους γέμισε τρόμο, απόγνωση και η μοναδική τους σωτηρία ήταν η βοήθεια του θεού⁸⁶.

Η άφιξη των βαρβάρων

Σύμφωνα με το πρώτο χάσμα του κειμένου η άφιξη του πλήθους των εχθρών ήταν ιδιαίτερα αποκαρδιωτική καθώς επιτέθηκαν με κραυγές, ολολυγμούς, ώστε η φωνή τους αντηχούσε στη γή σαν κεραυνός. Ακόμα ο κάθε ένας από αυτούς ήταν εξοπλισμένος με ξίφη, ραβδιά και πολεμικά όπλα, τα οποία προκαλούσαν το φόβο στους μοναχούς, οι οποίοι διαβίωναν εν ειρήνη. Η επιθετικότητα των Αράβων ήταν ιδιαίτερα μεγάλη καθώς μαχαίρωναν, χτυπούσαν και λιθοβολούσαν τους μοναχούς, σα να επιτίθονταν μία αγέλη λύκων σε πρόβατα.

⁸² σ.17, 437-439

⁸³ σ. 18, 444-448, 454-455

⁸⁴ σ.19, 468-470

⁸⁵ σ.20, 499-504

⁸⁶ σ.20, 511-512

Οι προσπάθειες διαφυγής και η ιστορία του μοναχού Ιωάννη

Κάποιοι μοναχοί στη προσπάθειά τους να σωθούν κατέφευγαν σε σπηλιές και σχισμές βουνών, ωστόσο οι εχθροί τους κατασκόπευαν και τους αιχμαλώτιζαν, με αποτέλεσμα ελάχιστοι να διαφύγουν⁸⁷. Οι ίδιοι μόλις αναγνώρισαν τον υπεύθυνο της υποδοχής των φιλοξενούμενων, που ονομάζονταν Ιωάννης τον συνέλαβαν και με ανηλεή τρόπο του αφαίρεσαν τη ζωή κτυπώντας τον και σέρνοντάς τον όντας τραυματίας⁸⁸.

Η ιστορία του μοναχού Σεργίου

Εν συνεχεία παρατίθεται η ιστορία ενός μοναχού που έφερε το όνομα Σέργιος και ο οποίος κατάγονταν από τη Δαμασκό⁸⁹. Ο ίδιος γνωρίζοντας τη θέση των ιερατικών σκευών της εκκλησίας και φοβούμενος μήπως την αποκαλύψει κατά τη διάρκεια των βασανισμών, θέλησε να εγκαταλείψει τη μονή⁹⁰. Ωστόσο οι βάρβαροι τον αντιλήφθηκαν και απαίτησαν την επιστροφή του. Ο ίδιος με ιδιαίτερο θάρρος αρνήθηκε, γεγονός που προκάλεσε το θάνατό του⁹¹. Συγκεκριμένα κάποιος από τους βαρβάρους με εξαιρετικό ζήλο του έκοψε το κεφάλι και τον κατακρεούργησε⁹². Το σκήνωμα του αγίου παρέλαβαν οι μοναχοί και το παρέθεσαν σε μία ιερή θήκη⁹³.

Η ιστορία του μοναχού Πατρικίου

Ο συγγραφέας παραθέτει άλλη μία ιστορία, αυτή τη φορά του μοναχού Πατρικίου, Αδραϊνός στο γένος, ο οποίος θυσιάστηκε υπέρ των συναδελφών του⁹⁴. Συγκεκριμένα ενώ ήταν εγκλωβισμένος μαζί με άλλους τέσσερις μοναχούς σε ένα μικρό χώρο και ενώ ο εχθρός ζητούσε την έξοδο τους από αυτό, εμφανίστηκε και έπεισε τους βαρβάρους για την απουσία των άλλων. Με αυτόν λοιπόν τον τρόπο εξεδήμησε από την παρούσα ζωή⁹⁵.

⁸⁷ σ.23, 564-567

⁸⁸ σ.23, 567-570

⁸⁹ σ.24, 591,

⁹⁰ σ.24, 596-600, 604-605

⁹¹ σ.24, 608-611

⁹² σ.25, 629-633

⁹³ σ.25, 642-643

⁹⁴ σ.26, 671-672

⁹⁵ σ.27, 689-692

Ο γράφων διακόπτει τη διήγηση για την εξύμνηση της θυσίας του μοναχού παραθέτοντας πλήθος αποσπασμάτων από την Καινή Διαθήκη και συγκεκριμένα από το ευαγγέλιο του Ιωάννη⁹⁶.

Οι απαιτήσεις των εχθρών και η εμφάνιση των Αιθίοπων

Η διήγηση επανέρχεται στην κανονική της ροή και περιγράφεται ο τρόπος με τον οποίο συγκέντρωσαν τους μοναχούς στην εκκλησία και στο ηγουμενείο απαιτώντας από αυτούς ένα μεγάλο χρηματικό ποσό για την αποδέσμευσή τους⁹⁷. Όπως είναι φυσικό οι πατέρες αρνήθηκαν λόγω της ένδοιάς τους και προσέφεραν το μοναδικό αντικείμενο που διέθεταν, τα ρούχα τους⁹⁸. Οι εχθροί εξοργισμένοι τους μετέφεραν στο εξωτερικό της μονής, εκεί όπου συγκέντρωναν τις καμήλες και άρχισαν να τους απειλούν με ποικίλους τρόπους⁹⁹. Παράλληλα εμφανίστηκαν και οι Αιθίοπες, γεγονός που δυσχέραινε τη θέση των μοναχών¹⁰⁰.

Οι βάρβαροι απειλούσαν ιδιαίτερος τον οικονόμο για τον οποίο ειδικότερα έλεγαν, ότι πρίν την άφιξή τους, τους είχε πληροφορήσει για τη χρηματική πληρότητα της μονής, πράγμα που φυσικά ήταν αναληθές¹⁰¹. Κατόπιν απαίτησαν να δούν τους εξέχοντες της λαύρας και οι μοναχοί διευκρίνησαν ότι εφόσον ο ηγούμενος τους απουσιάζει όλοι είναι ισότιμοι¹⁰².

Στο δεύτερο χάσμα του κειμένου αναφέρεται ότι οι βάρβαροι έλαβαν από το θεό την πρέπουσα τιμωρία και ότι απεβίωσαν λόγω λειψυδρίας. Στο ίδιο τμήμα γίνεται αναφορά στον αρχιδιάκονο Αναστάσιο, ο οποίος βασανίστηκε μέχρι θανάτου χωρίς να αποκαλύψει τη θέση των ιερατικών σκευών. Τέλος αναφέρεται ότι οι μοναχοί που μαρτύρησαν ήταν όλοι στο άνθος της ηλικίας τους, ωστόσο αυτό δεν απέτρεψε κανέναν από το να θυσιαστεί.

Οι βάρβαροι γνωρίζοντας τη σπουδαιότητα του μοναχού-ιατρού Θωμά θεωρούσαν ότι διέθετε πλήθος χρημάτων. Ζήτησαν λοιπόν από το πλήθος των μοναχών να τους τον παραδώσει, πράγμα το οποίο δεν έγινε καθώς υπήρχε σύμπνοια και αλληλεγγύη ανάμεσα στους μοναχούς, γεγονός που εξέπληξε τους βαρβάρους¹⁰³.

⁹⁶ σ.27, 697-699, 705-706

⁹⁷ σ.28, 730-732

⁹⁸ σ.28, 733-736

⁹⁹ σ.28, 740-741

¹⁰⁰ σ.28, 742

¹⁰¹ σ.28, 746-747

¹⁰² σ.29, 754-757, 759-761

¹⁰³ σ.31, 781-782, 786-789

Η έκφραση του σπηλαίου

Στη συνέχεια του λόγου ο συγγραφέας προβαίνει σε μία αναλυτική περιγραφή-έκφραση του σπηλαίου, της λεγόμενης Θεοκτίστου εκκλησίας, όπου οι μοναχοί οδηγήθηκαν. Επρόκειτο για ένα σπήλαιο εντός του οποίου είχε κατασκευαστεί μία εκκλησία, η οποία είχε μία κόγχη ανατολικά και σχήμα ενδόμυχο στο βόρειο τμήμα της, εντός του οποίου υπήρχε ένα σκευοφυλάκιο. Ακόμη υπήρχε μία στενή οδός που οδηγούσε στο ηγουμενείο, μέσω της οποίας ο πατέρας Σάββας μεταφερόταν στην εκκλησία. Η είσοδος αυτή σφραγίστηκε από τους μοναχούς μετά από κάποιο χρονικό διάστημα και ως αποτέλεσμα η κατάσταση ήταν ασφυκτική τη δεδομένη στιγμή που οι εχθροί άναψαν φωτιά εντός του σπηλαίου¹⁰⁴.

Ο βασανισμός των μοναχών εντός του σπηλαίου

Όταν οι βάρβαροι διαπίστωσαν ότι οι μοναχοί είχαν βασανιστεί με φοβερό τρόπο τους ζήτησαν να εξέλθουν, πράγμα και το οποίο έκαναν με δυσκολία λόγω των αναπνευστικών προβλημάτων που είχαν προκληθεί από τις αναθυμιάσεις¹⁰⁵. Στη συνέχεια οι βάρβαροι απαίτησαν για ακόμη μια φορά τους εξέχοντες του μοναστηριού¹⁰⁶. Οι μοναχοί απάντησαν στα λεγόμενα τους με αποσπάσματα από τους Ψαλμούς και δήλωσαν ότι εάν επιθυμούν να τους θανατώσουν είναι στη διάθεσή τους¹⁰⁷. Ακούγοντας αυτά τα λόγια οι εχθροί των μοναχών θαύμασαν τη μεταξύ τους σύμπνοια και ομόνοια και με ακόμα μεγαλύτερη μανία τους έβαλαν ξανά στο σπήλαιο. Ως αποτέλεσμα πολλοί εξ αυτών απεβίωσαν, ενώ λίγοι ήταν αυτοί που βγήκαν έξω εν ζωή¹⁰⁸.

Οι βάρβαροι λόγω του ανικανοποίητου της εκδικητικότητάς τους κτυπούσαν ανηλεώς αυτούς που επιβίωσαν από τη δίνη του καπνού και μάλιστα αφού συνέτριψαν ό,τι βρέθηκε στο δρόμο τους, πήραν τα αντικείμενα και τις καμήλες της λαύρας και αποχώρησαν¹⁰⁹.

¹⁰⁴ σ.31 794-810

¹⁰⁵ σ.32, 820-821, 826-828

¹⁰⁶ σ.32, 831-833

¹⁰⁷ σ.32, 836-845

¹⁰⁸ σ.32-33, 846-849, 860

¹⁰⁹ σ.33, 869-870, 875-878

Η περίθαλψη των μοναχών και η περιγραφή του πνιγμού

Μετά από πολλές ώρες οι μοναχοί που διέθεταν τη σωματική αντοχή βοήθησαν τους τραυματισμένους πατέρες με όποιον τρόπο μπορούσαν¹¹⁰. Ακόμη αποφάσισαν να εισέλθουν μέσα στο σπήλαιο προκειμένου να διαπιστώσουν την κατάσταση των μοναχών. Βρήκαν λοιπόν τους πατέρες να βρίσκονται στο έδαφος με το πρόσωπο στραμμένο στη γή¹¹¹.

Ο συγγραφέας αναφέρει ξανά ότι ο λόγος είναι ανεπαρκής στην περιγραφή των όσων είδαν εκεί και περιγράφει με εξαιρετικά λεπτομερή τρόπο την ασφυξία που οι μοναχοί υπέστησαν. Συγκεκριμένα καθώς ήταν αδύνατο να αναπνεύσουν, άρχισαν να ζαλίζονται καθώς το αίμα δεν κυκλοφορούσε έως τον εγκέφαλο¹¹². Την περιγραφή αυτή κλείνει απορώντας πώς οι Άραβες τόλμησαν να στραφούν ενάντια στα πλάσματα του Δημιουργού¹¹³.

Οι μοναχοί που είχαν επιβιώσει από τη βάσανο της φωτιάς οδηγήθηκαν με θρήνους έξω και επιπλέον μεταφέρθηκε το σκηνώμα του μοναχού Σεργίου που αναφέρθηκε πρωτύτερα, ο οποίος ήταν μόλις 19 ετών¹¹⁴. Όπως αναφέρει ο συγγραφέας η όψη τόσων τραυματιών και νεκρών ήταν ένα εξαιρετικά φρικτό θέαμα.

Η περισυλλογή των πτωμάτων

Οι μοναχοί αφού επιτέλεσαν το συνήθη κανόνα απέθεσαν τους μοναχούς σε μία θήκη, χωρίς να γίνει η συνηθισμένη ταφή λόγω των ιδιαίτερων συνθηκών που επικρατούσαν¹¹⁵. Κατόπιν αναφέρεται ότι οι απολεσθέντες είχαν αφιερώσει τη ζωή τους στην άσκηση, τη σκληραγωγία και τη χαλιναγωγήση των παθών μέσω της νηστείας, της αγρυπνίας, της αποχής από κάθε τι που προσέφερε ευχαρίστηση, και μέσω της ανάγνωσης θείων λόγων και αναγνωσμάτων. Η άθληση τους λοιπόν στο δρόμο του μαρτυρίου οδήγησε στο να λάβουν το στέφανο του μαρτυρίου¹¹⁶.

¹¹⁰ σ.33, 779-882

¹¹¹ σ.34, 885-887

¹¹² σ.34, 896-902

¹¹³ σ.34, 914-917

¹¹⁴ σ.35, 919-920, 922-924

¹¹⁵ σ.35, 927-931

¹¹⁶ σ.35, 935-953

Ο έπαινος των μοναχών

Στην επόμενη παράγραφο ο συγγραφέας μέσω ρητορικών ερωτήσεων ενισχύει την πεποίθηση του για την ένταξη των μοναχών στη χορεία των μαρτύρων. Εν συνεχεία παραθέτει ένα πλήθος αποσπασμάτων από την Καινή Διαθήκη, όπως οι επιστολές του Παύλου, το ευάγγελιο του Ματθαίου και του Ιωάννη, με τα οποία στοχεύει στην ανάδειξη της πίστης στο θεό, της σπουδαιότητας της θυσίας για τον πλησίον και για τον Χριστό και της σπουδαιότητας της τήρησης των θεϊκών νόμων προς απόδειξη της αγάπης για τον Κύριο.

Έπειτα ο γράφων δηλώνει ακόμη μία φορά τη σιγουριά του για το γεγονός ότι περιβλήθηκαν με το στέφανο του μαρτυρίου, διότι απεβίωσαν για χάρη του Κυρίου, εγκαταστάθηκαν σε αυτήν την έρημο για τον ίδιο λόγο και τέλος μαρτύρησαν για τη σωτηρία της λαύρας και των συναδελφών τους¹¹⁷. Για τη θεμελιώση των λεγομένων του χρησιμοποιεί για ακόμη μία φορά παραδείγματα από τους Ψαλμούς, το ευαγγέλιο του Ματθαίου, του Ιωάννη και φέρει σαν παράλληλο τους μοναχούς που θανατώθηκαν στο όρος Σινά και στη Ραϊθώ καθώς και τον Ιωάννη Χρυσόστομο, ο οποίος καταδικάστηκε σε εξορία¹¹⁸.

Επιπλέον ο ίδιος θεωρεί εξαιρετικό το γεγονός ότι ανάμεσα σε αυτούς που μαρτύρησαν υπήρχαν και κάποιοι αρχάριοι στη μελέτη των θείων λόγων, οι οποίοι όμως ήταν εξασκημένοι στο να υποτάσσουν το φιλήδονο και τα πάθη της σάρκας, διότι είχαν φωτιστεί με τη χάρη του αγίου πνεύματος¹¹⁹ και μάλιστα αν κάποιος λάβει υπόψιν, κατά τα λεγόμενα του, την άποψη του Μέγα Βασιλείου ότι οι μάρτυρες δεν πρέπει να βασανίζονται, τότε οι μοναχοί του αγίου Σάββα αξίζει ακόμα περισσότερο να αποκαλούνται έτσι¹²⁰.

¹¹⁷ σ.37, 1007-1013

¹¹⁸ σ.38, 1024, 1031-1032, 1036

¹¹⁹ σ. 38, 1044-1045

¹²⁰ σ.39, 1058-1060

Ο μοναχός Θωμάς

Στην ίδια παράγραφο γίνεται αναφορά στο μοναχό Θωμά που φρόντιζε τους τραυματισμένους αφαιρώντας τους τα σπασμένα οστά, σε σημείο που να διακρίνει το εσωτερικό του εγκεφάλου¹²¹ και αναφέρεται σε έναν μοναχό, ο οποίος μη μπορώντας να ανεχθεί το κόψιμο του χεριού του για να θεραπευτεί, απεβίωσε¹²².

Επιχειρήματα υπέρ της αγιοποίησης των μοναχών

Ο συγγραφέας συνεχίζει την επιχειρηματολογία αναφορικά με την αγιοποίηση των μαρτύρων παραθέτοντας τα λεγόμενα του Ιωάννη Χρυσοστόμου, ο οποίος δηλώνει ότι μάρτυρες θεωρούνται όχι μόνο αυτοί που μετέχουν στα δικαστήρια, αλλά και αυτοί οι οποίοι υφίστανται διάφορα βασανιστήρια για χάρη του θεού¹²³. Στη συνέχεια της ίδιας παραγράφου ο συγγραφέας παραθέτει μια σειρά βιβλικών προσώπων, όπως τον Άβελ, τον Νώε, τον Αβραάμ, τον Ισαάκ, τον Ιακώβ, τον Μωυσή, τον Ιησού, τον Δαβίδ, τον Σαμουήλ, τον Ηλία και τον Ελισσαιέ οι οποίοι ξεχώρισαν μέσω της πίστης τους. Από αυτούς θανατώθηκαν ο Άβελ, ο Ζαχαρίας και ο Ιωάννης ενώ οι υπόλοιποι απεβίωσαν με δική τους προαίρεση¹²⁴.

Το όραμα του μοναχού Κοσμά

Προς επικύρωση όλων των παραπάνω αναφέρεται ένα θαύμα που επιτελέστηκε μετά τη σφαγή των μοναχών. Συγκεκριμένα μετά τη δεύτερη έξοδο των μοναχών από το βασανιστήριο ένας μοναχός είδε τον πατέρα Κοσμά, ο οποίος είχε μαρτυρήσει, μέσα στο ιερατείο. Ο ίδιος είχε λαμπρή μορφή και χαρούμενη όψη γεγονός που ερχόταν σε ρίξη με όσα είχαν συμβεί προηγουμένως. Επιπλέον ήταν ιδιαίτερα παράξενο το γεγονός ότι είχε επιβιώσει από το μέγεθος των βασάνων¹²⁵.

Επιπλέον ένας γέροντας, Σέργιος στο όνομα, εισήλθε στην εκκλησία να ανάψει λαμπάδα και να δει πόσοι ήταν οι κοιμηθέντες πατέρες¹²⁶. Εκεί λοιπόν αντίκρυσε τον πατέρα Κοσμά, να βγαίνει από εκεί και να ζητάει την προσευχή του¹²⁷. Ο μοναχός Σέργιος ψηλαφώντας τους αγίους είδε ανάμεσά τους τον μοναχό νεκρό.

¹²¹σ. 39, 1072-1076

¹²²σ.39, 1078-1086

¹²³σ.40, 1098-1102

¹²⁴σ.40, 1113-1120

¹²⁵σ.42, 1168-1175, 1177-1179

¹²⁶σ.42, 1183-1189

¹²⁷σ.42, 1193-1194

Εκείνη τη στιγμή φοβήθηκε ιδιαίτερα και βγήκε έξω από την εκκλησία αναζητώντας τον¹²⁸. Τότε συνειδητοποίησε ότι επρόκειτο για την οπτασία του πατέρα Κοσμά και ότι με αυτόν τον τρόπο πιστοποιούνταν η αθανασία και η μακαριότητα των μοναχών¹²⁹.

Η τιμωρία των άθρων

Εκείνη τη χρονιά κατά τα λεγόμενα του συγγραφέα υπήρχε ανομβρία στη λαύρα, ωστόσο τη βραδιά της κοίμησης των μοναχών υπήρξε ξαφνική βροχόπτωση¹³⁰, η οποία ήταν ιδιαίτερα αξιοσημείωτη στο μέρος που βρίσκονταν οι γειτονικοί εχθροί, γεγονός που προκάλεσε τον αφανισμό τους, ως ένδειξη της θείας παντοδυναμίας¹³¹. Τέλος οι βάρβαροι αφού υπέφεραν από λιμό και αρρώστιες απεβίωσαν¹³².

Η θαυματουργική εκμάθηση της ελληνικής γλώσσας

Εν συνεχεία ο συγγραφέας αναφέρεται σε μία άλλη θαυματουργική ενέργεια. Επρόκειτο για την εκμάθηση της ελληνικής γλώσσας από έναν Σύρο, στο όνειρο του οποίου εμφανίστηκε ο πατέρας Αναστάσιος, ο οποίος είχε λίγο πριν μαρτυρήσει¹³³. Ο ίδιος αφού ρώτησε την αιτία της δυσaréσκειάς του, ζήτησε από αυτόν να βγάλει έξω τη γλώσσα του και τη θεράπευσε καθαρίζοντάς την με ένα κουρέλι.¹³⁴

Ο έπαινος των μαρτύρων

Στην επόμενη παράγραφο ο γράφων με πλήθος προσφωνήσεων εξυμνεί τους μοναχούς για το γεγονός ότι αξιώθηκαν την ουράνια ζωή. Ακόμη για το γεγονός ότι εκδιώχθηκαν από την παρούσα ζωή με βίαιο τρόπο¹³⁵, όπως και για την υποταγή της σάρκας τους στο πνεύμα¹³⁶. Επιπλέον εξυμνείται η υπακοή τους στο Χριστό και η διατήρηση ενός ακέραιου χαρακτήρα¹³⁷. Επίσης επαινείται η τήρηση των θείων Γραφών¹³⁸, η αποβολή ενός τριφυλού βίου όπως και κάθε θυμικού στοιχείου¹³⁹. Γενικότερα εξαιρούνται για το δύσκολο τρόπο ζωής που επέλεξαν και για το γεγονός

¹²⁸ σ.42, 1192-1195

¹²⁹ σ.42, 1195-1199

¹³⁰ σ.43, 1200-1202

¹³¹ σ.43, 1208-1211

¹³² σ.43, 1213-1215

¹³³ σ.43, 1226-1227, 1232-1234

¹³⁴ σ.44, 1236, 1238-1244

¹³⁵ σ.44, 1251-1252

¹³⁶ σ.44, 1257-1259, 1260-1263

¹³⁷ σ.44, 1265-1268

¹³⁸ σ.45, 1269-1273

¹³⁹ σ.45, 1274-1279

ότι δεν επέτρεψαν σε αυτόν που αντίκειται στα δόγματα του Κυρίου, να υπερισχύσει¹⁴⁰.

Στην επόμενη παράγραφο με μία σειρά παραθεμάτων από την Παλαιά και την Καινή Διαθήκη εξυμνούνται οι μοναχοί για όλα τα προαναφερθέντα και για το γεγονός ότι επέδειξαν εγκράτεια κατά τη διάρκεια της Σαρακοστής.

Η ευχή

Κατόπιν ο συγγραφέας απευθύνει έκκληση στους απολεσθέντες μοναχούς, που τώρα βρίσκονται στους ουρανούς, ώστε να μην αφήσουν τη λαύρα απροστάτευτη¹⁴¹. Προς το τέλος του λόγου ο συγγραφέας ζητάει από τους μάρτυρες να τους παρέχουν τη δύναμη, ώστε να διατηρήσουν τη γαλήνη, την ευταξία και την αταραξία στους κόλπους της εκκλησίας¹⁴².

Η ευχή υπέρ του γράφοντος

Έπειτα ζητάει να μην ξεχάσουν και τον ίδιο, ο οποίος συγγράφει, κατά τα λεγόμενά του, με ευτελή τρόπο, ωστόσο διέπεται από προθυμία¹⁴³. Επιπλέον ζητάει από τους μάρτυρες άφεση αμαρτιών, κάθαρση βίου και έναν ειρηνικό τρόπο διαβίωσης, έτσι ώστε να μπορεί να εμφανιστεί ενώπιον του Χριστού Σωτήρα κατά τη Δευτέρα Παρουσία¹⁴⁴.

Η ευχή στον άγιο Σάββα και ο μοναχός Χριστόφορος

Εν συνεχεία απευθύνει το λόγο του στον άγιο Σάββα ζητώντάς του να υποδεκτεί τους απολεσθέντες μοναχούς¹⁴⁵ και κάνει μια σύντομη περιγραφή της επανάστασης των Περσών και των συνεπειών που αυτή είχε¹⁴⁶. Ακόμη κάνει αναφορά σε ένα παλαιότερο συμβάν. Πρόκειται για την αλλαγή πίστης του μοναχού Χριστοφόρου, ο οποίος ήταν Περσικής καταγωγής, πίστεψε στο χριστιανισμό και τελικά μαρτύρησε¹⁴⁷.

¹⁴⁰ σ.45, 1279-1281

¹⁴¹ σ.47, 1335-1336

¹⁴² σ.47, 1355-1360

¹⁴³ σ.48, 1361-1366

¹⁴⁴ σ.48, 1368-1372

¹⁴⁵ σ.48, 1380-1381

¹⁴⁶ σ.48, 1384-1392

¹⁴⁷ σ.48, 1393-1396, 1405-1410

Τέλος ο συγγραφέας κλείνει το λόγο του απευθυνόμενος ακόμη μια φορά στον άγιο Σάββα, ιδρυτή της μονής, ζητώντας του την προστασία της από κάθε αρνητική επιβουλή και προαίρεση έως τη Δεύτερη Παρουσία του κυρίου, όπου θα κληθούν να κληρονομήσουν την ατιμασμένη βασιλεία¹⁴⁸.

3.4. Σχολιασμός του κειμένου

Το προοίμιο του κειμένου

Στην πρώτη παράγραφο του κειμένου, η οποία συνιστά και τον πρόλογο, ο συγγραφέας συμβουλεύει το αναγνωστικό του κοινό να προσεύχονται και να ικετεύουν το Χριστό για την απελευθέρωσή τους¹⁴⁹. Εν συνεχεία κάνει χρήση του γνωστού μοτίβου της αμάθειας του γράφοντος και της συγγραφής κατόπιν εντολής¹⁵⁰. Συγκεκριμένα αναφέρει ότι συγγράφει υπακούοντας στο πρόσταγμα του πατρός Βασιλείου, ηγούμενου της μονής.

Ακόμη ο συγγραφέας επικαλείται το άγιο πνεύμα ώστε να λάβει τη θεία έμπνευση και να συνεχίσει το έργο του¹⁵¹ και κλείνει το προοίμιο κάνοντας χρήση της έννοιας του χρόνου που βυθίζει τα γεγονότα στη λήθη, καθώς και της έννοιας της γνώσης των προγενέστερων γεγονότων, η οποία επιφέρει θετικές ιδιότητες στον άνθρωπο, όπως η υπομονή και η ανδρεία¹⁵². Τέλος ο ίδιος επικαλείται την έννοια της αυτοψίας των γεγονότων, η οποία προσδίδει κύρος στα λεγόμενά του¹⁵³.

¹⁴⁸ σ.49, 1411, 1414-1416, 1422-1424

¹⁴⁹ σ.5, 6-8

¹⁵⁰ σ.5, 17-20, 22-23.

¹⁵¹ σ.5, 25-26

¹⁵² σ.5, 34-39

¹⁵³ σ.5, 31-32

Ο εμφύλιος πόλεμος των Αράβων

Στη δεύτερη παράγραφο ο συγγραφέας τοποθετεί σε ένα χρονικό πλαίσιο τη συγγραφή του με βάση τον εξής υπολογισμό. Συγκεκριμένα δεν ακολουθεί το έτος της Δημιουργίας του κόσμου με βάση τη Βυζαντινή εποχή, αλλά με βάση την Αλεξανδρινή, τοποθετώντας το στο έτος 6288 και όχι στο έτος 6305. Ωστόσο εμπίπτει σε λανθασμένο χρονικό υπολογισμό, διότι το έτος 6288 αντιστοιχεί στην τέταρτη και όχι στην πέμπτη ινδικτιώνα¹⁵⁴. Επομένως το πιο σωστό θα ήταν να τοποθετήσουμε το βίο στο έτος 6289, ινδικτιώνα πέμπτη, γεγονός που μας οδηγεί στο 797 ως ημερομηνία συγγραφής του βίου.

Ακόμη δίνεται με αναλυτικό τρόπο η αιτία των συμβάντων που θα εξιστορηθούν και η οποία είναι ο εμφύλιος πόλεμος που ξέσπασε ανάμεσα Αραβικά φύλα της Παλαιστίνης¹⁵⁵. Ο ίδιος αν και αρχικά είχε ασήμαντη αφορμή έναρξης, εξαπλώθηκε λόγω της φονικής διάστασης της προσωπικότητάς αυτών που κατάγονταν από την Άγαρ, τον Ισμαήλ και το γένος Ιεκτάν. Επομένως το δόλιο του χαρακτήρα τους αποδίδεται στις προγονικές τους ρίζες.

Οι ίδιοι συγκροτώντας παρατάξεις οδήγησαν τους κατοίκους της Ασκάλωνας, Γάζας, Σαριφαίας και Ιερουσαλήμ¹⁵⁶ σε μία λαίλαπα αρνητικών γεγονότων, δεδομένου ότι υπήρξαν λεηλασίες, φόνοι, αρπαγές περιουσιών, ο φόβος και η αγωνία επικρατούσαν παντού¹⁵⁷. Ο συγγραφέας στο σημείο αυτό με ιδιαίτερη παραστατικότητα σκιαγραφεί τη ζοφερή κατάσταση που επικράτησε και φανερώνει τη δύναμη της συγγραφικής του πέννας.

Συνεχίζοντας την περιγραφή της αταξίας που επικράτησε αναφέρει ότι πολλοί ήταν αυτοί που αναγκάστηκαν να εγκαταλείψουν τον τόπο κατοικίας τους και να καταφύγουν σε μέρη που θα μπορούσαν να τους παρέχουν προστασία. Επιπλέον οι κάτοικοι της Ιερουσαλήμ δημιούργησαν οχυρωματικά έργα και εφάρμοζαν σκοπιές για τη φύλαξή τους. Ωστόσο οι εχθροί επιτέθηκαν ακόμα και στην Ορεινή, τόπο ιδιαίτερα ανεπίβατο και κατόπιν στράφηκαν στην Ιερουσαλήμ, πράγμα που θα γινόταν αν δεν επενέβαινε θαυματουργικά η θεία δύναμις¹⁵⁸.

¹⁵⁴ V. Grumel, *La chronologie*, Paris 1958, σ.275

¹⁵⁵ σ.6. 51-52, 59-60

¹⁵⁶ σ.7, 73

¹⁵⁷ σ.7, 65-69

¹⁵⁸ σ.8, 94-95, 106-107

Εν συνεχεία περιγράφεται η λεηλασία που υπέστη η μονή του αγίου Χαρίτωνος δεδομένου ότι δεν απέμεινε κανένας μοναχός. Επόμενος στόχος ήταν η μονή του αγίου Σάββα, ωστόσο μία θεϊκή δύναμη προστάτευε το σύνολο των μοναχών¹⁵⁹.

Το μίσος των γειτονικών φυλών και η πρώτη επίθεση

Το επόμενο χωρίο μας παρέχει μία εξαιρετικά ενδιαφέρουσα πληροφορία. Συγκεκριμένα οι μοναχοί της λαύρας συγκέντρωναν το φθόνο γειτονικών εχθρών¹⁶⁰, οποίοι έψαχναν κάθε ευκαιρία να λεηλατήσουν τη λαύρα του αγίου Σάββα ενθαρρύνοντας τους Άραβες για την επερχόμενη επίθεση. Αυτό λοιπόν το γεγονός αποτελούσε ανασταλτικό παράγοντα για την έξοδο των μοναχών από εκεί προς αναζήτηση ενός ασφαλέστερου μέρους διαμονής. Εν τούτοις την αρνητική προαίρεση των εχθρών απέτρεπαν οι προσευχές του αγίου Σάββα¹⁶¹. Τέλος μία επικείμενη επίθεση εναντίον της λαύρας ανετράπη καθώς οι αντίπαλοι των εχθρών εκστράτευσαν εναντίον τους¹⁶².

Έως εδώ διαπιστώνουμε ότι το στοιχείο της θεϊκής παρέμβασης είναι κυρίαρχο σε όλο το έργο, στοιχείο απόλυτα αναμενόμενο καθώς πρόκειται για βίο αγίων. Τέλος, σημαντική είναι η πληροφορία που μας παρέχεται για την ύπαρξη των γειτονικών εχθρών.

¹⁵⁹ σ.8, 113-115

¹⁶⁰ σ.9, 136-137

¹⁶¹ σ.9, 145-147

¹⁶² σ.10, 154-156

Η δεύτερη επίθεση των Αράβων

Έπειτα γίνεται αναφορά στη δεύτερη επίθεση κάποιων Αραβικών φύλων, η οποία απέτυχε ξανά λόγω θαυματουργικής παρέμβασης. Συγκεκριμένα η επίθεση απετεύχθη λόγω της μέθης τους καθώς είχαν καταναλώσει μεγάλη ποσότητα κρασιού¹⁶³.

Φόβος και αγωνία για τις επερχόμενες επιθέσεις

Μετά από όλα αυτά επικράτησε σύγχυση και αγωνία για πάρα πολλούς μήνες στους δρόμους της Ιερουσαλήμ¹⁶⁴. Οι πολίτες φύλαγαν σκοπιές μέρα και νύχτα, ερχόμενοι αντιμέτωποι με ακραίες καιρικές συνθήκες¹⁶⁵. Για τη δήλωση της άφιξης των βαρβάρων, οι μοναχοί έκαναν χρήση ενός ξύλου¹⁶⁶. Στο τέλος αυτής της περιόδου πληροφορούμαστε ότι συχνά πλήθος βαρβάρων εμφανιζόταν στη μονή ζητώντας τροφή και στέγαση, πράγμα που οι μοναχοί τους παρείχαν. Ωστόσο παρ'όλη τη φιλόξενη διάθεση των πατέρων, οι βάρβαροι πάντοτε τους υπέβλεπαν¹⁶⁷.

Μέσω αυτού του χωρίου το αναγνωστικό κοινό παίρνει μία πρώτη γεύση του αδιάστακτου χαρακτήρα των βαρβάρων και της σκληρότητας που θα επιδείξουν απέναντι στους μοναχούς.

Οι δεήσεις των πατέρων

Μεγάλο χρονικό διάστημα μετά οι μοναχοί εξακολουθούσαν να διαβιώνουν με φόβο και απηύθηναν δεήσεις στον Κύριο για τη σωτηρία τους¹⁶⁸. Ωστόσο αν και φοβισμένοι κανένας από τους μοναχούς δεν εγκατέλειψε τη μονή, καθώς είχαν εγκατασταθεί σε εκείνη την ερημική περιοχή για χάρη του Χριστού με σκοπό να υποφέρουν κάθε επερχόμενο κίνδυνο και βασανισμό¹⁶⁹. Οι ίδιοι είχαν τη πεποίθηση ότι η ζωή τους βρίσκεται στα χέρια του Χριστού, ο οποίος τη διαχειρίζεται με όποιον τρόπο επιθυμεί και η ενέργειές του είναι απολύτως σεβαστές¹⁷⁰.

¹⁶³ σ.10, 169-174

¹⁶⁴ σ.10, 177-178

¹⁶⁵ σ.10, 184-185

¹⁶⁶ σ.11, 202-203, βλ. J. Patrich, *Sabas, leader of Palestinian monasticism*, Washington, D.O, 1995, σ. 233

¹⁶⁷ σ.11, 206-208

¹⁶⁸ σ.11, 213-215

¹⁶⁹ σ.11, 216-218

¹⁷⁰ σ.12, 232-233

Ο λόγος που οι μοναχοί δε φοβούνταν, κατά τα λεγόμενα του συγγραφέα, να θυσιαστούν είναι ότι η ψυχή τους ήταν ταγμένη στο Χριστό και γι' αυτό παρέμενε αναλλοίωτη¹⁷¹. Εξ' άλλου είναι ευχάριστο, όπως αναφέρει ο συγγραφέας η αναχώρηση στην έρημο για χάρη του Κυρίου και εξαιρετικά δυσάρεστο να επιδεικνύει κανείς φόβο μπροστά στον κίνδυνο¹⁷², καθώς αυτός που εναντιώνεται στο χριστιανικό φρόνημα ικανοποιείται από την επίδειξη δειλίας¹⁷³. Το όπλο τους απέναντι στον επικείμενο πόλεμο ήταν η πίστη τους, η αγάπη και η ελπίδα, καθώς δε διέθεταν πανοπλίες και τείχη¹⁷⁴. Το χωρίο αυτό κλείνει με την πεποίθηση ότι ο θάνατος για τον Χριστό παρέχει ευδαιμονία και ευχαρίστηση¹⁷⁵.

Το χωρίο αυτό περιέχει το εξής αντιφατικό σημείο : ενώ στις προηγούμενες παραγράφους ο συγγραφέας μας πληροφόρησε για τον τρόμο των μοναχών κατά την εμφάνιση των Αράβων, στο σημείο αυτό δηλώνεται emphaticά ότι η επίδειξη δειλίας είναι κατακριτέα.

Η αμέσως επόμενη παράγραφος έρχεται πάλι σε ρίζη με τα προγενέστερα λεγόμενα δεδομένου ότι αρχίζει αναφέροντας ότι ο ένας μοναχός ενθάρρυνε τον άλλο¹⁷⁶. Επιπλέον επαναλαμβάνει τους λόγους για τους οποίους οι πατέρες παρέμεναν στη μονή, ένας εκ των οποίων ήταν οι γειτονικοί εχθροί της λαύρας¹⁷⁷.

Εν προκειμένω για να φανερώσει το μέγεθος της πίστης τους χρησιμοποιεί την εξής μεταφορά : η πίστη των μοναχών είναι τόσο στέρρη όπως οι πέτρινοι πύργοι, αν και δέχονται έναν χείμαρρο πειρασμών, φράση που συνιστά μεταφορά¹⁷⁸. Η παράγραφος αυτή κλείνει με μία μεταφορά αντλημένη από το θαλάσσιο στοιχείο¹⁷⁹. Συγκεκριμένα λέει ότι ενώ είναι δυνατό ένα καράβι να καταστραφεί εντός του λιμανιού, κάτι τέτοιο είναι αδύνατο για αυτούς που προσφεύγουν στην ευαγή λαύρα του αγίου Σάββα.

¹⁷¹ σ.12, 236-238, 248-249

¹⁷² σ.12, 238-239

¹⁷³ σ.12, 243-245

¹⁷⁴ σ.12, 247-248

¹⁷⁵ σ.13, 264-266

¹⁷⁶ σ.13, 267-268

¹⁷⁷ σ.13, 271-274

¹⁷⁸ σ.13, 280-282

¹⁷⁹ σ.14, 288-292

Εν συνεχεία προσπαθεί να ανακαλύψει τρόπο για την εξύμνηση των πατέρων μιάς και κατά τα λεγόμενα του συναντά δυσκολία¹⁸⁰. Το στοιχείο αυτό αποτελεί λογοτεχνικό σχήμα και είναι πάγια η χρήση του στους βίους αγίων. Τέλος παρατίθενται βιβλικά χωρία και γίνεται αναφορά στο απόστολο Πέτρο¹⁸¹.

Η τρίτη επίθεση των Αράβων

Η τρίτη επίθεση των Αράβων αποδίδεται στην κινητοποίησή τους από το διαβολικό στοιχείο¹⁸². Αναφέρει λοιπόν ότι περισσότεροι από 60 Άραβες επιτέθηκαν στη λαύρα, την άφιξη των οποίων οι μοναχοί δήλωσαν με κραυγές και κτυπήματα¹⁸³. Ήταν ημέρα Δευτέρα, κατά την περίοδο της Σαρακοστής, μήνας Μάρτιος όταν έγινε η επίθεση, κατά την οποία οι μοναχοί κατέφυγαν στο λόφο¹⁸⁴.

Οι βάρβαροι χωρίστηκαν σε δύο τμήματα επιθυμώντας να περικυκλώσουν τους πατέρες. Οι μοναχοί με την πραότητα που τους διέκρινε επιχείρησαν να τους προσεγγίσουν με ειρηνικό τρόπο τονίζοντας την ειρηνική τους διάθεση, την αταραξία τους και τις ευεργεσίες που τους παρείχαν στο παρελθόν¹⁸⁵. Επιπλέον δήλωσαν ότι είναι πρόθυμοι να τους παρέχουν τρόφιμα και φιλοξενία¹⁸⁶. Οι εχθροί αρνήθηκαν και απαίτησαν χρήματα, τα οποία όπως είναι φυσικό οι μοναχοί δε μπορούσαν να παρέχουν¹⁸⁷.

Το γεγονός ότι ο συγγραφέας μεταφέρει τα λεγόμενα των μοναχών και των βαρβάρων σε ευθύ λόγο αποτελεί λογοτεχνικό στοιχείο, το οποίο προσδίδει ρητορικότητα στο κείμενο.

Η επίθεση των εχθρών

Κατόπιν περιγράφεται η αντίδραση των βαρβάρων, των οποίων το μένος δίνεται με ιδιαίτερα λογοτεχνικό και παραστατικό τρόπο. Συγκεκριμένα τα βέλη που εκτόξευαν παρομοιάζονται με νιφάδες του χιονιού¹⁸⁸. Από το πλήθος των πατέρων τριάντα περίπου τραυματίστηκαν, οι περισσότεροι καιρίως.

¹⁸⁰ σ.14, 305-306

¹⁸¹ σ.14, 319-322, 323-324

¹⁸² σ.15, 328-330

¹⁸³ σ.15, 336-340

¹⁸⁴ σ.15, 346-347

¹⁸⁵ σ.15-16, 352-355, 361-369

¹⁸⁶ σ.16, 373-375

¹⁸⁷ σ.16, 375-376

¹⁸⁸ σ.17, 387-389

Εν συνεχεία οι βάρβαροι κατέστρεψαν τις πόρτες των κελίων και αφαίρεσαν τα εσωτερικά αντικείμενα¹⁸⁹. Οι πατέρες αφιερώθηκαν στην περιποίηση των υπολοίπων τραυματισμένων μοναχών, πηγαίνοντάς τους μέσα στα κελιά και αφαιρώντας τους τα βέλη¹⁹⁰. Ο συγγραφέας τονίζει ότι εκείνοι πληγώθηκαν από πραγματικά βέλη, όχι όμως από τα βέλη της αθυμίας¹⁹¹. Οι ίδιοι είχαν τραυματισθεί είτε στο πρόσωπο, είτε στο στέρνο και η όψη τους ήταν βαμμένη με αίμα. Γενικότερα, όπως αναφέρει, επικρατούσε παντού τρόμος και φόβος, εικόνα του οποίου αντλούμε από τη φράση *ὀδόντων βρυγγμὸς*¹⁹². Τέλος τη θεραπεία των μοναχών επιμελούνταν και ο μοναχός Θωμάς, ο οποίος ασκούσε το ιατρικό επάγγελμα¹⁹³.

Τα βασανιστήρια των μοναχών

Οι βάρβαροι αδυνατώντας να χαλιναγωγήσουν την άκρατη ορμή τους έβαλαν φωτιά στα μανούθια, ένα είδος θάμνου, και άρχισαν να πυρπολούν το μοναστήρι¹⁹⁴. Η θέα αυτού του γεγονότος ήταν ιδιαίτερα επίπονη για τους μοναχούς, καθώς «τους πυρπολούσε την καρδιά»¹⁹⁵. Τη στιγμή που προσεύχονταν στον άγιο Σάββα, την πρεσβεία του οποίου επικαλούνταν, εμφανίστηκε εξάιφνης βοήθεια, η οποία απομάκρυνε τους βαρβάρους¹⁹⁶. Εντύπωση προκαλεί το χωρίο αυτό διότι δεν κατονομάζεται η θεόσταλη βοήθεια, γεγονός που μειώνει την αξιοπιστία της πληροφορίας.

¹⁸⁹ σ.17, 390-394

¹⁹⁰ σ.17, 394-397

¹⁹¹ σ.17, 397-398

¹⁹² σ.17, 400-405

¹⁹³ σ.17, 405-406

¹⁹⁴ σ.17, 412-413

¹⁹⁵ σ.17, 416-418

¹⁹⁶ σ.18, 425-429

Η αναχώρηση των βαρβάρων και οι προσευχές των μοναχών

Μετά την αναχώρηση των βαρβάρων, ο φόβος παρέμενε στη ψυχή των μοναχών. Οι ίδιοι την επομένη επιτέλεσαν λιτανείες και προσευχές σε εκείνο το μέρος, διαδικασία που συνεχίστηκε όλη την εβδομάδα, ενώ παράλληλα ο ένας μοναχός έδινε θάρρος στον άλλο¹⁹⁷. Τέλος πληροφορούμαστε τη λεηλασία και της Παλαιάς λαύρας¹⁹⁸.

Η αναγγελία της τέταρτης άφιξης των βαρβάρων

Την ίδια εβδομάδα, το βράδυ του Σαββάτου, κατά την τέλεση της αγρυπνίας¹⁹⁹ εμφανίστηκαν δύο μοναχοί Παλαιολαυρίτες, οι οποίοι ανήγγειλαν τη νέα επίθεση των βαρβάρων²⁰⁰. Η αναγγελία τους δίνεται σε ευθύ λόγο και προσδίδει ιδιαίτερη ζωντάνια και παραστατικότητα στο λόγο του γράφοντος.

Οι μοναχοί ακούγοντας την αναγγελία ταραχθηκαν ιδιαίτερος, σα να δέκτηκαν μαχαιριά στην καρδιά.²⁰¹ Οι μεν συνέχισαν να ψάλλουν, οι δε κατέφυγαν στο ακρωτήριο, απ' όπου είχαν πλήρη εποπτεία του κινδύνου. Αν και ήταν έξω από την εκκλησία, οι ίδιοι δεν έπαψαν στιγμή να προσεύχονται στο θεό και να προετοιμάζονται για την πιθανή έξοδό τους από την παρούσα ζωή²⁰².

Στη συνέχεια κατέφτασαν άλλοι δύο μοναχοί, αυτή τη φορά από τη λαύρα του αγίου Ευθυμίου, έχοντας μία επιστολή στα χέρια τους, η οποία πληροφορούσε για την άφιξη πλήθους βαρβάρων εντός των χρονικών ορίων της ίδιας μέρας. Οι μοναχοί ανήγγειλαν την είδηση και αφού ζήτησαν τις προσευχές των μοναχών της λαύρας αποχώρησαν²⁰³.

Οι πατέρες συνειδητοποίησαν ότι η άφιξη των βαρβάρων θα ήταν διπλή και ο φόβος τους, όπως ήταν φυσικό, διπλασιάστηκε δεδομένου ότι δεν προσδοκούσαν βοήθεια από κανέναν. Οι ίδιοι απελπισμένοι στράφηκαν στο θεό ζητώντας απ' αυτόν να μην αδιαφορήσει²⁰⁴.

¹⁹⁷ σ.18, 437-439

¹⁹⁸ σ.18, 442-443

¹⁹⁹ Αναλυτικότερα βλ. J. Patrich, ό.π., σ. 357

²⁰⁰ σ.18, 445-448

²⁰¹ σ.19, 465-468

²⁰² σ.19, 470-475

²⁰³ σ.20, 486-487, 499-504

²⁰⁴ σ.20, 505-506, 512-513, 515-517

Η άφιξη των βαρβάρων

Η άφιξη των εχθρών παρουσιάζεται στην λατινική απόδοση των χασμάτων με ιδιαίτερα παραστατικό τρόπο. Συγκεκριμένα το πλήθος τους ήταν τόσο μεγάλο, σα να φύτρωνε από το χώμα και η φωνή τους αντηχούσε σα βροντή πάνω στη γή. Οι ίδιοι ήταν πολύ καλά εξοπλισμένοι, σα να ετοιμάζονταν για πολεμική σύρραξη και γενικότερα η όψη τους προκαλούσε σύγχυση και πανικό.

Ο συγγραφέας δε θα μπορούσε, όπως αναφέρει, να περιγράψει αυτά τα οποία αντίκρυσε, ακόμα και αν διέθετε δέκα γλώσσες²⁰⁵. Στο πλαίσιο αυτό αναφέρεται σε μία άποψη γενικού κύρους : ο λόγος είναι κατά πολύ υποδεέστερος της αυτοψίας των συμβάντων²⁰⁶. Για την περιγραφή της σκληρότητας των βαρβάρων δίνεται η παρομοίωση των ξυλοκόπων που κόβουν τα δέντρα και των λύκων που επιτίθενται ανηλεώς σε ένα κοπάδι προβάτων²⁰⁷.

Οι προσπάθειες διαφυγής και η ιστορία του μοναχού Ιωάννη

Ορισμένοι μοναχοί επιχειρώντας να σωθούν κατέφευγαν σε σπηλιές και σχισμές βουνών, τους οποίους οι εχθροί δολοφονούσαν μόλις ανακάλυπταν²⁰⁸. Οι ίδιοι με ιδιαίτερα απεχθή τρόπο θανάτωσαν τον ηγουμενιάρχη²⁰⁹ Ιωάννη, νέο στην ηλικία κτυπώντας τον και σέρνοντας τον για μεγάλη απόσταση. Ως αποτέλεσμα το δέρμα του αφαιρέθηκε και ο ίδιος μην υποφέροντας τον καπνό στην αυλή της εκκλησίας, απεβίωσε²¹⁰.

Διαπιστώνουμε ότι ο βασανισμός των πατέρων αποδίδεται με ιδιαίτερα παραστατικό και γλαφυρό τρόπο. Αυτό το στυλ γραφής αντιπροσωπεύει μία τάση των Βυζαντινών συγγραφέων να αποδίδουν πιστά τους βασανισμούς, ώστε να ικανοποιούν το αιμοχαρές κοινό τους που αρέσκονταν στη λήψη πληροφοριών αναφορικά με μαρτύρια, βασανισμούς και εκτελέσεις²¹¹.

²⁰⁵ σ.22, 538-540

²⁰⁶ σ.22, 541-544

²⁰⁷ σ.22, 545-550

²⁰⁸ σ.23, 564-567

²⁰⁹ Υπεύθυνος για την υποδοχή των ξένων

²¹⁰ σ.23, 569-574, 576-580

²¹¹ H. Hunger, *Η Βυζαντινή λογοτεχνία*, τόμ. Β', Αθήνα 1991, σ.34

Η ιστορία του μοναχού Σεργίου

Επιπροσθέτως η κακία των βαρβάρων, κατά τα λεγόμενα του συγγραφέα, μπορεί να συγκριθεί μόνο με ένα φίδι ή ερπετό²¹². Στο χωρίο αυτό ενδιαφέρον παρουσιάζει η εγκιβωτισμένη αφήγηση του μοναχού Σεργίου, η οποία διακόπτει τη ροή του κειμένου. Συγκεκριμένα ο ίδιος γνωρίζοντας τη θέση των ιερών κειμηλίων και φοβούμενος μήπως υποκύψει στα βασανιστήρια και τη φανερώσει, θέλησε να ξεφύγει²¹³. Εντούτοις οι βάρβαροι τον αντιλήφθηκαν και του ζήτησαν να επιστρέψει πίσω. Ο ίδιος με τόλμη και θάρρος αρνήθηκε και ως αποτέλεσμα θανατώθηκε με ιδιαίτερα σκληρό τρόπο²¹⁴. Ειδικότερα κάποιος από τους βαρβάρους αφού του έκοψε το κεφάλι, συνέχισε να τον κτυπάει με πέτρες με αποτέλεσμα το σκήνωμα του μοναχού να συντριβεί²¹⁵.

Ο ίδιος επαινείται από τον γράφοντα για την ανδρεία που επέδειξε και πληροφορούμαστε ότι το λείψανό του τοποθετήθηκε μαζί με το σκήνωμα των αναιρεθέντων μοναχών²¹⁶, φράση που υποδηλώνει την ύπαρξη και άλλων νεκρών και η οποία θα χρησιμοποιηθεί παρακάτω ως τεκμήριο.

Χαρακτηριστικό είναι το γεγονός ότι ο συγγραφέας αναφέρεται στο σκήνωμα του μοναχού με φρασεολογία που ταιριάζει στη φρασεολογία αγιοποίησης μαρτύρων²¹⁷.

Επιπλέον πληροφορούμαστε ότι οι εχθροί έχοντας στήσει ενέδρα σε κάθε γωνία δεν επέτρεψαν σε κανένα να αποδράσει, αλλά τον θανάτωσαν²¹⁸. Το χωρίο αυτό, κατά τη γνώμη μου, έρχεται και πάλι σε ρήξη με όσα εξήγγειλε ο συγγραφέας περί γενναιότητας και άρνησης λιποτακτικών ενεργειών.

²¹² σ.24, 587-588

²¹³ σ.24, 596-600, 604-605

²¹⁴ σ.24, 609-613

²¹⁵ σ.25, 627-633

²¹⁶ σ.25, 637-639, 642-644

²¹⁷ σ.25, 639

²¹⁸ σ.25, 646-651

Η ιστορία του μοναχού Πατρικίου

Στη συνέχεια του λόγου προστίθεται ακόμη μία εγκιβωτισμένη ιστορία, η οποία αναφέρεται στο μοναχό Πατρίκιο. Συγκεκριμένα ενώ βρίσκονταν κρυμμένος με άλλους τέσσερις μοναχούς σε ένα σπήλαιο, οι βάρβαροι τους ανακάλυψαν και ζήτησαν την έξοδό τους απ' αυτό²¹⁹. Ο ίδιος βλέποντας τη δειλία των άλλων αδελφών εμφανίστηκε στο βάρβαρο και παραδόθηκε σ' αυτόν πείθοντάς τον για την απουσία των υπολοίπων. Με αυτόν λοιπόν τον τρόπο αποδήμησε από την παρούσα ζωή²²⁰. Η αναφορά στη δειλία των μοναχών έρχεται σε αντίφαση με τις προηγούμενες εξαγγελίες, στοιχείο που ειπώθηκε και πρωτύτερα.

Ο έπαινος του μοναχού συνεχίζεται, και στην επόμενη παράγραφο γίνεται χρήση πλήθους εννοιών για να επαινεθεί η πράξη του. Ειδικότερα χαρακτηρίζεται ως γενναία ψυχή με θείο χάρισμα, ως στέρρη και αδαμάντινη καρδιά και ως ένα άτομο που διέθετε ειλικρινή αγάπη²²¹.

Έπειτα γίνεται χρήση φράσεων από το ευαγγέλιο του Ιωάννη μέσω των οποίων δηλώνεται η αναγκαιότητα της προσφοράς και της θυσίας για τον πλησίον²²², πράξη που επιτελέστηκε από το μοναχό Πατρίκιο, ο οποίος σαν να ήταν μαθητής του Χριστού τον ακολούθησε και έγινε συμμετοχος της δόξας του και της ουράνιας βασιλείας²²³. Γι' αυτό λοιπόν το λόγο ζητάει από αυτόν να διατηρεί στη μνήμη του τους εν ζωή μοναχούς και παραδέχεται ότι εκείνος υπήρξε ανώτερος όλων των μοναχών²²⁴.

Εντύπωση εν συνεχεία προκαλεί η δήλωση του συγγραφέα για την προσδοκία του αναγνωστικού κοινού αναφορικά με την ανδρεία που επέδειξαν οι απολεσθέντες μοναχοί²²⁵. Αναφορά που φανερώνει τη γνώση ύπαρξης του ορίζοντα προσδοκιών του αναγνωστικού κοινού και γενικότερα μέσω αυτής ανοίγεται ένας διάλογος και μία ενδοεπικοινωνία με τους αναγνώστες. Τέλος ο γράφων δηλώνει ότι οι πράξεις των μοναχών θα μιλήσουν από μόνες τους, καθώς ο ίδιος δε θα ήθελε να επιβαρύνει το έργο του με βαρύγδουπες δηλώσεις²²⁶.

²¹⁹ σ.26, 670-672

²²⁰ σ.26-27, 673-674, 685-689, 691-692

²²¹ σ.27, 693-696

²²² σ.27, 698-699, 701-702, 705-706

²²³ σ.27, 706-710

²²⁴ σ.27, 710, 714-715

²²⁵ σ.27, 715-716

²²⁶ σ.27, 718-720

Οι απαιτήσεις των εχθρών και η εμφάνιση των Αιθίοπων

Εν συνεχεία οι βάρβαροι συγκέντρωσαν μερικούς μοναχούς στην εκκλησία, άλλους στο ηγουμενείο και απαιτούσαν την εμφάνιση των ανωτέρων τους όπως και 4000 νομίματα²²⁷. Οι πατέρες παρακάλεσαν για τη σωτηρία τους, αλλά οι βάρβαροι εξοργισμένοι με την άρνηση ικανοποίησης των αιτημάτων τους, τους οδήγησαν στον ξηρόκηπο του ηγουμενείου, όπου φώναξαν τους Αιθίοπες, η παρουσία των οποίων δηλώνεται για πρώτη φορά²²⁸. Οι ίδιοι ήταν, όπως αναφέρεται, μαύροι και σκοτεινοί στη ψυχή και στην εμφάνιση και απειλούσαν με πλήθος ξίφων τον οικονόμο της μονής και όλους τους μοναχούς εν γένει²²⁹.

Κατόπιν αναφέρεται ξανά η αίτηση των βαρβάρων για την εμφάνιση των εξεχόντων μοναχών και η αρνητική απάντηση των μοναχών καθώς ο ηγούμενος απουσίαζε²³⁰. Οι μοναχοί εν συνεχεία μεταφέρθηκαν σε ένα ευρύχωρο μέρος, όπου φυλάσσονταν οι καμήλες, και απειλούνταν με πλήθος τρόπων²³¹.

Το επεισόδιο με τους εξέχοντες έχει επαναληφθεί και σε άλλα σημεία του λόγου και αυτή η επαναληπτικότητα φανερώνει, κατά τη γνώμη, μου κάποια αδυναμία στο χειρισμό του λόγου, η οποία παράλληλα κουράζει κάποιες φορές το αναγνωστικό κοινό. Κατά τη γνώμη μου με αυτήν την επαναληπτικότητα ο συγγραφέας επιθυμεί να επεκτείνει το λόγο του καθώς χωρίς την ύπαρξη αυτών των επαναλήψεων η έκταση του κειμένου θα περιοριζόταν κατά πολύ.

Ο βασανισμός των μοναχών

Στο επόμενο χάσμα του κώδικα ο συγγραφέας προβαίνει σε μία ιδιαίτερα παραστατική περιγραφή του βασανισμού των μοναχών. Συγκεκριμένα η όψη τους ήταν γεμάτη αίμα, κάποιου μοναχού τα δόντια είχαν συντριβεί και τα άμφιά τους ήτα εξίσου ματωμένα.

Αναφέρεται επιπλέον η τιμωρία που υπέστησαν οι βάρβαροι από τη θεία δύναμη, τη λειψυδρία. Το στοιχείο αυτό έρχεται σε φανερή ρίζη με ένα μεταγενέστερο χωρίο όπου αναφέρεται μία διαφορετική εκδοχή τιμωρίας. Αυτό κατά τη γνώμη μου φανερώνει την αναξιοπιστία της γεωργιανής απόδοσης των χασμάτων του κώδικα, δεδομένου και του γεγονότος ότι τα αιτήματα των βαρβάρων και οι απαντήσεις των μοναχών επαναλαμβάνονται εκεί.

²²⁷ σ.28, 726-731

²²⁸ σ.28, 740-744

²²⁹ σ.28, 742-748, βλ. J. Patrich, ό.π., σ. 355

²³⁰ σ.29, 755-757, 758-761

²³¹ σ.29, 764-766

Εντούτοις δηλώνεται ένα στοιχείο, το οποίο χρήζει ιδιαίτερης προσοχής. Συγκεκριμένα δηλώνεται ο δόλιος χαρακτήρας των βαρβάρων, οι οποίοι έλεγαν ότι πριν την άφιξή τους ο οικονόμος της μονής τους είχε πληροφορήσει για τη χρηματική πληρότητα του μοναστηριού.

Τέλος το δεύτερο χάσμα κλείνει με την αναφορά του αρχιδιάκονου της λαύρας, τον Αναστάσιο, ο οποίος πεθαίνοντας δι' αποκεφαλισμού διαφύλαξε την προστασία πολλών ιερών σκευών, και ακόμα αναφέρεται ότι παρά το μικρό της ηλικίας τους οι μοναχοί επέλεξαν το θάνατο.

Έπειτα στη συνέχεια του κειμένου γίνεται αναφορά στο μοναχό Θωμά, ο οποίος διέθετε ιατρικές γνώσεις και ο οποίος τη χρονική περίοδο που συγγραφόταν το έργο, βρισκόταν στην Παλαιά λαύρα²³². Οι βάρβαροι απαιτούσαν από τους μοναχούς να τον φανερώσουν διότι θεωρούσαν ότι διέθετε χρήματα²³³. Οι πατέρες επιδεικνύοντας αξιοζήλευτο ζήλο αρνήθηκαν να τον παραδώσουν γεγονός που εξόργισε τους εχθρούς, οι οποίοι οδήγησαν τους μοναχούς στο σπήλαιο²³⁴.

Η έκφραση του σπηλαιίου

Η ροή του λόγου διακόπτεται ακόμη μια φορά μέσω της έκφρασης της εκκλησίας, η οποία φέρει την ονομασία Θεόκτιστος, διότι η μορφή του σπηλαιίου ήταν ιδανική, σα να στάλθηκε από τον ίδιο το θεό. Λέγεται μάλιστα ότι ο άγιος Σάββας το ανακάλυψε κινημένος από θεία φώτιση²³⁵. Περιγράφεται λοιπόν ως ένα ευρύχωρο μέρος, έχοντας μορφή εκκλησίας διαθέτοντας κόγχη στα ανατολικά. Στο βόρειο μέρος διέθετε σχήμα ενδόμυχο, το οποίο οι μοναχοί έκαναν διακονικό και εντός του οποίου υπήρχε ένα σκευοφυλάκιο. Σε αυτό υπήρχε μία ιδιαίτερα στενή οδός, η οποία οδηγούσε στο ηγουμενείο και μέσω της οποίας ο πατέρας Σάββας μεταφερόταν στην εκκλησία, όπως αναγράφεται και στο βίο του. Αργότερα οι μοναχοί έκλεισαν αυτήν την οδό και γι' αυτό το λόγο ο καπνός βασάνιζε τους μοναχούς, εξαιτίας δηλαδή της στενότητας του χώρου²³⁶.

²³² M. F. Auzépy, ό.π., υποσημείωση 16, σ. 185

²³³ σ.31, 780-784

²³⁴ σ.31, 785-790

²³⁵ J. Patrich, ό.π, σ. 63

²³⁶ σ.31, 794-810

Η παρέκβαση αυτή γίνεται σε ένα ιδιαίτερα κρίσιμο σημείο του λόγου· τη στιγμή που οι μοναχοί βρίσκονται σε δεινή θέση εξαιτίας του αποκλεισμού τους εντός του σπηλαίου. Η προσθήκη του χωρίου αυτού δεν είναι τυχαία καθώς εντείνει την αγωνία του αναγνωστικού κοινού, το οποίο περιμένει να πληροφορηθεί την εξέλιξη των πραγμάτων. Από την άλλη όμως προσθέτει ρητορικότητα, ιδιότητα χαρακτηριστική των εκφράσεων.

Το βασανιστήριο των μοναχών εντός του σπηλαίου

Οι βάρβαροι άναψαν φωτιά μέσα στη σπηλιά, ο καπνός του οποίου προκαλούσε δυσφορία στους μοναχούς²³⁷. Οι εχθροί τους έβγαλαν έξω και πολλοί εξ αυτών είχαν καεί στα μαλλιά, στα γένεια, στα φρύδια και στα βλέφαρα. Βγαίνοντας από εκεί οι μοναχοί έπεφταν στο έδαφος και προσπαθούσαν να συνέλθουν²³⁸. Κατόπιν οι βάρβαροι επανέλαβαν τις ερωτήσεις αναφορικά με τους εξέχοντες των μοναχών²³⁹ και οι ίδιοι απάντησαν με φράσεις αντλημένες από τους Ψαλμούς, με τις οποίες απηύθηναν ικεσίες στο θεό φανερώνοντας παράλληλα τη γενναιότητά τους μπροστά στον επικείμενο θάνατο²⁴⁰.

Οι βάρβαροι βρέθηκαν προ εκπλήξεως όταν είδαν τη σύμπνοια, την αλληλεγγύη και την αγάπη των μοναχών και εξοργίστηκαν γι' αυτό ακόμα περισσότερο²⁴¹. Οδήγησαν λοιπόν τους μοναχούς ξανά στο σπήλαιο με αποτέλεσμα το θάνατο 18 μοναχών²⁴². Παρόλα αυτά η επιβουλή των εχθρών δεν κάμφθηκε αλλά βασάνισαν ακόμα περισσότερο αυτούς που βγήκαν από εκεί, κτυπώντας τους²⁴³. Τέλος αφού συνέτριψαν τις πόρτες των κελιών και λεηλάτησαν ό,τι μπορούσαν στο ηγουμενείο και στην εκκλησία, πήραν τις καμήλες του μοναστηριού και αποχώρησαν²⁴⁴.

²³⁷ σ.32, 816-818

²³⁸ σ.32, 823-828

²³⁹ σ. 32, 831-832

²⁴⁰ σ.32, 835-845

²⁴¹ σ.32, 846-850

²⁴² σ.33, 862-865

²⁴³ σ.33, 866-869

²⁴⁴ σ.33, 875-877

Έως αυτό το σημείο έχουμε ήδη πληροφορηθεί για το θάνατο των μοναχών Ιωάννη, Σεργίου, Πατρικίου και Αναστασίου. Επομένως καταλήγουμε στο συμπέρασμα ότι οι μοναχοί που σύμφωνα με τη δευτερεύουσα βιβλιογραφία ανέρχονται στους 20, εν τέλει ήταν πάνω από 22, αν προσθέσουμε τους 4 προαναφερθέντες, τους 18 που αναφέρονται στην προηγούμενη παράγραφο και τους μοναχούς που αναφέρονται στους στίχους 390-391.

Η περίθαλψη των μοναχών

Μετά το πέρας πολλών ωρών οι πατέρες που διέθεταν σωματική αντοχή φρόντισαν για την ανασύσταση των μοναχών ρίχνοντάς τους νερό²⁴⁵.

Με τη δύση του ηλίου, οι μοναχοί έχοντας κεριά εισήλθαν στο εσωτερικό του σπηλαίου και βρήκαν τους πατέρες να είναι ξαπλωμένοι στο έδαφος με το πρόσωπο στραμμένο στη γή έτσι ώστε να διαφύγουν τον πνιγμό²⁴⁶. Ωστόσο όλοι απεβίωσαν και ο συγγραφέας δε βρίσκει λόγια για την περιγραφή αυτού του μακάβριου γεγονότος²⁴⁷.

Ο πνιγμός των μοναχών

Στην συνέχεια ο γράφων περιγράφει αναλυτικά τις φάσεις πνιγμού-ασφυξίας των μοναχών, στοιχείο που αποδεικνύει την ύπαρξη ιατρικών γνώσεων. Συγκεκριμένα οι μοναχοί κρατούσαν την αναπνοή τους γεγονός που προκαλούσε αύξηση των παλμών της καρδιάς²⁴⁸. Έπειτα άνοιγαν τους πόρους του στόματος και της μύτης για να εισπνεύσουν, γεγονός που προκαλούσε ζάλη και σκοτοδίνη²⁴⁹. Τέλος ο καπνός εισχωρούσε μέσα στον εγκέφαλο και στο στήθος τους και προκαλούσε το βίαιο θάνατό τους²⁵⁰.

²⁴⁵ σ.33, 879-882

²⁴⁶ σ.34, 885-890

²⁴⁷ σ.34, 891-892

²⁴⁸ σ.34, 896-899

²⁴⁹ σ.34, 900-902

²⁵⁰ σ.34, 903-909

Η περισυλλογή των πτωμάτων

Οι πατέρες μετέφεραν έξω τους μοναχούς με δυσκολία εξαιτίας της πυκνότητας του καπνού. Οι ίδιοι θρηνούσαν για την απώλειά τους και ιδιαίτερα για το μοναχό Σέργιο, που προηγουμένως αναφέρθηκε²⁵¹. Όπως αναφέρεται ήταν ένα εξαιρετικά φρικτό και θλιβερό θέαμα η όψη τόσων τραυματιών και νεκρών²⁵². Οι μοναχοί επιτέλεσαν το συνήθη κανόνα και τοποθέτησαν τους απολεσθέντες μοναχούς σε μία θήκη χωρίς να τους λούσουν και να τους θάψουν, όπως συνηθίζονταν²⁵³.

Στο ίδιο σημείο αναφέρεται ξανά ότι με βίαιο τρόπο αφαιρέθηκε η ζωή τους, όπως και το γεγονός ότι εγκαταστάθηκαν στην έρημο για χάρη του Χριστού, αφήνοντας πίσω κάθε στοιχείο ευδαιμονίας, ασκούμενοι μέσω της νηστείας, της αγρυπνίας, της μελέτης των θείων λόγων και των ιερών Γραφών²⁵⁴. Το χωρίο αυτό έχει αναφερθεί προγενέστερα και αυτή η επαναληπτικότητα του συγγραφέα, αποδεικνύει, κατά την γνώμη μου, την απώλεια ελέγχου διαχείρισης του λόγου σε κάποια σημεία.

Ο έπαινος των μοναχών

Ο συγγραφέας με τη διατύπωση μίας ρητορικής ερώτησης ακυρώνει κάθε περιθώριο αμφιβολίας για την κατάταξη των μοναχών ανάμεσα στους μάρτυρες²⁵⁵. Εν συνεχεία η αιτιολογία του επαίνου τους έχει αναφερθεί αναλυτικώς σε προγενέστερα χωρία και αφορά το θάνατό τους για χάρη του Χριστού και γενικότερα ορίζει τα κριτήρια με τα οποία κάποιος αποκαλείται μάρτυρας κάνοντας χρήση παραθεμάτων από τις γραφές, όπως το ευαγγέλιο του Ιωάννη, του Ματθαίου, οι επιστολές του Παύλου και το Λευιτικόν, το τρίτο βιβλίο της Πεντατεύχου.

²⁵¹ σ.35, 920-924

²⁵² σ.35, 925-927

²⁵³ σ.35, 927-932

²⁵⁴ σ.35, 933-940

²⁵⁵ σ.36, 955-959

Συγκεκριμένα αυτός που τηρεί έστω και ταπεινές εντολές του κυρίου θεωρείται μάρτυρας²⁵⁶. Επίσης με παρρησία αναφέρει ότι εκείνοι που πεθαίνουν τηρώντας τα προστάγματα του Κυρίου είναι ανώτεροι από αυτούς που πεθαίνουν για την πίστη τους σ' αυτόν²⁵⁷. Επιπλέον η άρνηση του Χριστού είναι κάτι το ανεπίτρεπτο που προκαλεί μεγάλη απώλεια και γι' αυτό το ζήλο των ανθρώπων ως προς την αποφυγή του²⁵⁸. Καθώς ο πιο ταπεινός θα κληθεί στη βασιλεία των ουρανών²⁵⁹.

Επιπλέον αυτός που πεθαίνει για τις εντολές του Κυρίου, πράττει το ίδιο γι' αυτόν με ακόμα μεγαλύτερη ένταση²⁶⁰ και η τήρηση των προσταγμάτων του Χριστού φανερώνει την αγάπη των ανθρώπων προς αυτόν²⁶¹. Τέλος το χωρίο αυτό κλείνει με μία σειρά παραθεμάτων²⁶², τα οποία στοχεύουν να αναδείξουν την ανάγκη αγάπης και προσφοράς στον πλησίον.

Ο έπαινος των μοναχών συνεχίζεται και αναφέρεται ότι λόγω της άθλησης τους, όρος που εντάσσεται στη φρασεολογία των μαρτυρίων, οι μοναχοί λαμβάνουν τον στέφανο του μαρτυρίου²⁶³. Πρώτον γιατί μαρτύρησαν για τον Χριστό και κατοίκησαν σε αυτή την έρημο²⁶⁴. Δεύτερον επειδή μαρτύρησαν για την προστασία της λαύρας και των μοναχών που διαβίωναν εκεί²⁶⁵.

Ακόμη και αναφέρεται το παράδειγμα του Ναβουθαί, του οποίου η πατρική περιουσία αφαιρέθηκε με δόλο, θέλοντας να δείξει ότι οι μοναχοί που αγωνίστηκαν για τη σωτηρία της λαύρας και του οίκου του θεού και όχι για την πατρική τους περιουσία αξίζουν περισσότερο τον έπαινο²⁶⁶.

²⁵⁶ σ.36, 961-965

²⁵⁷ σ.36, 966-968

²⁵⁸ σ.36, 969-971

²⁵⁹ σ.36, 977-978

²⁶⁰ σ.36, 980-982

²⁶¹ σ.36, 986-987

²⁶² σ.37, 996, 999-1005

²⁶³ σ.37, 1007-1009

²⁶⁴ σ.37, 1008-1010

²⁶⁵ σ.37, 1011-1013

²⁶⁶ σ.37, 1015-1018

Τρίτον διότι απεβίωσαν για χάρη των υπολοίπων πατέρων²⁶⁷, λόγος που υπεκαλύπτεται από τον πρώτο. Ακόμη αναφέρει ότι αυτός που πεθαίνει για χάρη του πλησίον του πολύ περισσότερο πεθαίνει για χάρη του Κυρίου²⁶⁸. Ως παράδειγμα αναφέρει τον Ιωάννη Πρόδρομο, ο οποίος μη μπορώντας να αποσιωπήσει την παρανομία του Ηρώδη θανατώθηκε από αυτόν και συνεπώς δε μαρτύρησε για την πίστη του²⁶⁹.

Ακόμα αναφέρεται το παράδειγμα των Μακκαβαίων που υπέστησαν πολλά δεινά και βασανισμούς, ώστε να μη μολύνουν το στόμα τους με κρέας. Ο συγγραφέας διερωτάται βέβαια αν είναι επιλήψιμο να καταναλώνει κάποιος χοιρινό κρέας²⁷⁰.

Επίσης αναφέρεται το παράδειγμα των μοναχών του όρους Σινά και της ερήμου Ραϊθώ, οι οποίοι σφαγιάστηκαν από βαρβάρους την ίδια ημέρα²⁷¹. Οι εξεταζόμενοι μοναχοί κατά τον συγγραφέα δεν υστερούν από αυτούς σε σπουδαιότητα.

Ακόμη αναφέρεται η μορφή του Ιωάννη Χρυσοστόμου, του μεγάλου πατέρα της εκκλησίας, ο οποίος καταδικάστηκε σε εξορία και υπέστη πλήθος πειρασμών και κινδύνων έως τη στιγμή που απεβίωσε²⁷². Το χωρίο αυτό κλείνει με την τελική διαπίστωση ότι οι προαναφερθέντες, αν και δεν αγωνίστηκαν για την πίστη τους, ωστόσο αποτελούν εξέχοντα παραδείγματα που δεν πρέπει να παραλειφθούν²⁷³.

Αξιοσημείωτο για τον συγγραφέα είναι το γεγονός ότι κάποιοι από τους αναιρεθέντες μοναχούς δε γνώριζαν τα δόγματα της εκκλησίας, ωστόσο όλοι ήταν προετοιμασμένοι να συγκρατούν τα πάθη τους²⁷⁴. Επιπλέον η χάρη του αγίου Πνεύματος τους ενίσχυσε και τους στεφάνωσε με το βραβείο που αναλογεί στους μάρτυρες²⁷⁵.

²⁶⁷ σ.38, 1019-1020

²⁶⁸ σ.38, 1020-1022

²⁶⁹ σ.38, 1024-1026

²⁷⁰ σ.38, 1027-1030

²⁷¹ σ.38, 1031-1034

²⁷² σ.38, 1036-1039

²⁷³ σ.38, 1040-1041

²⁷⁴ σ.38, 1044-1046

²⁷⁵ σ.38, 1050-1054

Αναφέρεται επίσης ότι μάρτυρες θεωρούνται και οι εναπομείναντες μοναχοί σύμφωνα με το επιχείρημα του Μέγα Βασιλείου: ότι κάποιος πρέπει να τιτλοφορείται μάρτυρας χωρίς να έχει υποστεί βασανισμούς²⁷⁶. Τέλος καταλήγει στο συμπέρασμα ότι οι αυτοί οι μοναχοί που υπέστησαν τέτοιους βασανισμούς και είδαν τον αποτρόπαιο θάνατο των αδελφών τους, αξίζει να αποκαλούνται μάρτυρες²⁷⁷.

Ο μοναχός Θωμάς

Στο ίδιο χωρίο γίνεται αναφορά στο μοναχό Θωμά, στο πλαίσιο της περιγραφής των βασανισμών²⁷⁸. Ο συγγραφέας για άλλη μία φορά επιδεικνύει άριστη γνώση των ιατρικών θεμάτων, δεδομένου ότι αναφέρει το ξύσιμο των πληγών και της κορυφής των οστών. Μέσω τρυπανιού, σμίλης και σφυριού αφαιρούνταν κάθε σπασμένο οστό, ώστε φαίνονταν ο υμένας που περιέχει τον εγκέφαλο, από τον οποίο έβγαιναν πύα και ιχώρες²⁷⁹, λέξη η προέλευση της οποίας ανάγεται στον Όμηρο.

Τέλος το χωρίο κλείνει με την αναφορά ενός γέροντα μοναχού, ο οποίος είχε πληγεί στο χέρι. Ο μοναχός Θωμάς θέλησε να το αποκόψει από το σώμα του γέροντα καθώς δεν επρόκειτο να θεραπευτεί. Ωστόσο ο πατέρας βλέποντας πόσο υπέφεραν άλλοι μοναχοί που είχαν υποβληθεί στην ίδια βάσανο, αποφάσισε να μην το κάνει, γεγονός που προκάλεσε τη σήψη του χεριού, την παραγωγή σκωλίκων και το θάνατο του²⁸⁰. Η παράγραφος αυτή κλείνει με την υπενθύμιση των σαράντα πατέρων που κάποτε μαρτύρησαν, αναφορά που θα αναλυθεί παρακάτω.

²⁷⁶ σ.39, 1054-1060

²⁷⁷ σ.39, 1061-1065

²⁷⁸ σ.39, 1069-1070

²⁷⁹ σ.39, 1072-1076

²⁸⁰ σ.38, 1078-1086

Επιχειρήματα υπέρ της αγιοποίησης των πατέρων

Επιπροσθέτως για να μη θεωρηθεί ότι αδικώς φέρουν οι εναπομείναντες μοναχοί την προσωνομία των μαρτύρων επιστρατεύει για άλλη μία φορά το επιχείρημα του Ιωάννη Χρυσοστόμου, σύμφωνα με τον οποίο μάρτυρες δεν θεωρούνται μόνο αυτοί που επιστρατεύονται στα δικαστήρια, αλλά και εκείνοι που υφίστανται διάφορα δεινά και είναι έτοιμοι να φορέσουν το στέφανο του μαρτυρίου²⁸¹.

Επιπλέον αναφέρεται και ένα στοιχείο που ειπώθηκε προηγουμένως, ότι δηλαδή αυτός που θυσιάζεται για το ελάχιστο θεωρείται ολοκληρωμένος μάρτυρας, κατά τα λεγόμενα του αποστόλου Παύλου²⁸².

Στο ίδιο χωρίο απαριθμεί προγενέστερες προσωπικότητες οι οποίες έλαμψαν μέσω της θυσίας τους: ο Άβελ, ο Νώε, ο Αβραάμ, ο Ισαάκ, ο Ιακώβ, ο Μωυσής, ο Ιησούς, ο Δαβίδ, ο Σαμουήλ, ο Ηλίας, ο Ελισσαιέ²⁸³, εκ των οποίων μόνο ο Άβελ, ο Ζαχαρίας και ο Ιωάννης σκοτώθηκαν από άλλους, ενώ οι υπόλοιποι με δική τους προαίρεση²⁸⁴. Ειδικότερα ο τελευταίος διότι αμφισβήτησε τον βασιλιά Ηρώδη και όχι για κάποιον άλλο λόγο²⁸⁵. Καταλήγει λοιπόν στο συμπέρασμα ότι όπως ο Ιωάννης, ο οποίος αμφισβήτησε έναν παράνομο γάμο, αποκαλείται μάρτυρας, έτσι δικαίως όλοι αυτοί που μάχονται υπέρ των θεσμών της εκκλησίας αποκαλούνται με τον ίδιο όρο²⁸⁶.

Ακόμη χρησιμοποιεί το παράδειγμα του Αβραάμ, ο οποίος ήταν έτοιμος να θυσιάσει το γιό του, αλλά ο θεός τον εμπόδισε και γι' αυτό επαινείται²⁸⁷. Επομένως καταλήγει στο συμπέρασμα ότι μοναχοί της λαύρας, οι οποίοι ήθελαν να θανατώσουν τον ίδιο τους τον εαυτό και βασανίζονταν για ολόκληρο το χρόνο, δικαίως κατατάσσονται ανάμεσα στους μάρτυρες²⁸⁸.

²⁸¹ σ.40, 1098-1102

²⁸² σ.40, 1109-1110

²⁸³ σ.40, 1113-1115

²⁸⁴ σ.40, 1119-1120

²⁸⁵ σ.41, 1120-1123

²⁸⁶ σ.41, 1129-1134

²⁸⁷ σ.40, 1138-1140

²⁸⁸ σ.40, 1143-1147

Διαπιστώνουμε λοιπόν έως εδώ τη χρήση των βιβλικών παραδειγμάτων με έναν διαφορετικό τρόπο από το συνηθισμένο. Ο συγγραφέας μας δίνει την εντύπωση ότι κάνει χρήση των παραδειγμάτων αυτών με στόχο την εξύψωση της προσφοράς των μοναχών. Ωστόσο ο τρόπος που το διατυπώνει, φαίνεται να μειώνει την προσφορά των προγενέστερων, διάθεση όμως που δεν ισχύει, απλώς ο υπερβάλλον ζήλος του τον οδηγεί στην υπερέκθεση των μαρτύρων.

Στην επόμενο παράγραφο αναγνωρίζει ότι μέσω των επιχειρημάτων του Ιωάννη Χρυσοστόμου, του πατέρα της εκκλησίας, ο λόγος αποκτά μεγαλύτερο κύρος και αξιοπιστία²⁸⁹. Θα λέγαμε ότι δικαίως κάνει αυτήν την αναφορά, δεδομένου ότι αντλεί πολλά επιχειρήματα από αυτόν.

Το όραμα του μοναχού Κοσμά

Μάλιστα προς απόδειξη της μακαριότητας των απολεσθέντων γίνεται αναφορά στο όραμα του μοναχού Κοσμά. Συγκεκριμένα μετά τη δεύτερη έξοδο των πατέρων από το βασανιστήριο ένας μοναχός είδε τον πατέρα Κοσμά μπροστά από το ιερατείο με φαιδρή και λαμπερή όψη, γεγονός που προξένησε την περιέργεια του μοναχού, διότι επρόκειτο για πένθιμη μέρα, όπως και για το λόγο ότι κανένας σχεδόν δεν είχε επιβιώσει από εκείνο το βασανιστήριο²⁹⁰.

Έπειτα ένας γέρος μοναχός, ο οποίος ονομάζονταν Σέργιος, εισήλθε οδυρόμενος στην εκκλησία να ανάψει λαμπάδα και να απαριθμήσει τους νεκρούς μοναχούς²⁹¹. Εκεί λοιπόν είδε τον μοναχό Κοσμά να βγαίνει από το σπήλαιο με λαμπρή μορφή και αφού έκαναν τη συνηθισμένη μεταξύ τους μετάνοια, ο μοναχός Κοσμάς μπήκε στο ιερατείο ζητώντας την προσευχή του²⁹². Όταν ο μοναχός Σέργιος μπήκε στο σπήλαιο και ερεύνησε τα πρόσωπα των μοναχών, είδε τον πατέρα Κοσμά νεκρό. Τότε πανικοβλημένος αποχώρησε από εκεί και αναζήτησε τον πατέρα Κοσμά, χωρίς ωστόσο να τον βρεί²⁹³. Εκείνη τη στιγμή συνειδητοποίησε ότι επρόκειτο για οπτασία, η οποία φανέρωνε την τελείωση, την αθανασία και τη μακαριότητα των μοναχών²⁹⁴.

²⁸⁹ σ.41, 1154-1158

²⁹⁰ σ.42, 1171-1181

²⁹¹ σ.42, 1183-1189

²⁹² σ.42, 1190-1194

²⁹³ σ.42, 1195-1200

²⁹⁴ σ.42-43, 1200-1203

Η τιμωρία των άθεων

Εκείνο το έτος υπήρχε λειψυδρία στη λαύρα, η οποία σταμάτησε τη βραδιά της τελείωσης των μοναχών²⁹⁵. Η πλημμύρα υπήρξε τόσο δυνατή στο μέρος που διέμεναν οι γειτονικοί εχθροί²⁹⁶ με αποτέλεσμα το θάνατο όλων²⁹⁷. Επιπλέον πληροφορούμαστε την εξάλειψη των βαρβάρων εξαιτίας του λιμού και άλλων αρρωστιών²⁹⁸.

Το χωρίο αυτό έρχεται σε αντιδιαστολή, όπως έχει ειπωθεί, με το δεύτερο χάσμα του κώδικα, όπου πληροφορούμαστε ότι οι εχθροί απεβίωσαν από λειψυδρία.

Η θαυματουργική εκμάθηση της ελληνικής γλώσσας

Ο συγγραφέας αφηγείται μία ιστορία την οποία, όπως αναφέρει, πληροφορήθηκε από αξιόπιστη πηγή. Υπήρχε λοιπόν ένας ενάρετος άνθρωπος Συριακής καταγωγής, ο οποίος επιθυμούσε να μάθει την ελληνική γλώσσα και με ιδιαίτερο ζήλο ασκούσαν στην εκμάθηση των Ψαλμών και της αγίας Γραφής²⁹⁹. Ωστόσο συναντούσε δυσκολίες που τον αποθάρρυναν και του προκαλούσαν το αίσθημα της αθυμίας³⁰⁰. Εμφανίστηκε λοιπόν στον ύπνο του ο πατέρας Αναστάσιος, με τον οποίο γνωρίζονταν και ο οποίος πρωτύτερα είχε μαρτυρήσει, και ζήτησε να πληροφορηθεί την αιτία της δυσφορίας του. Έπειτα του ζήτησε να βγάλει έξω τη γλώσσα του και με ένα ύφασμα την καθάρισε³⁰¹. Από εκείνη τη στιγμή ο Σύρος μιλούσε την ελληνική με ιδιαίτερη ευλωτία, γεγονός που του προξένησε ιδιαίτερη εντύπωση και απορία αναφορικά με την θαυματουργική παρέμβαση του Κυρίου και των αγίων³⁰².

²⁹⁵ σ.43, 1204-1207

²⁹⁶ Αυτοί θα μπορούσαν να είναι οι Βεδουίνοι της ερήμου ή κάποιο αραβικό φύλο, ODB, τόμ. Γ', 1563

²⁹⁷ σ.43, 1208-1211

²⁹⁸ σ.43, 1211-1214

²⁹⁹ σ.43, 1225-1229

³⁰⁰ σ.43, 1231-1232

³⁰¹ σ.43-44, 1232-1241

³⁰² σ.44, 1242-1246

Το περιστατικό αυτό (*incubatio*) αναμφίβολα παραπέμπει στην εκμάθηση της ελληνικής γλώσσας από τον Ρωμανό Μελωδό, εξίσου Σύρο στην καταγωγή, ο οποίος απέκτησε την ικανότητα να ψάλλει και συνθέτει ύμνους με την εμφάνιση της Θεοτόκου σε όραμα κατά τη διάρκεια του ύπνου του³⁰³.

Έως αυτό το σημείο έχει γίνει χρήση πληθώρας παραδειγμάτων τα οποία στοχεύουν να αποδείξουν την τελείωση των μαρτύρων και την στέψη τους με το στεφάνι των αθλοφόρων μαρτύρων. Η υπερπροσπάθεια που καταβάλλει μέσω της επιχειρηματολογίας του είναι εμφανής και φανερώνει την αγωνία του μη τυχόν υποβαθμιστεί η θυσία των μοναχών.

Ο έπαινος των μαρτύρων

Από το σημείο αυτό αρχίζει ο έπαινος των μαρτύρων με τη σταθερή χρήση επιθέτων, όπως μακάριος, πανόλβιος, πανόσιος, πανάριστος, πανένδοξος, πανάρετος κ.α.. Οι μοναχοί επαινούνται διότι με τυραννικό τρόπο αποχώρησαν από την παρούσα ζωή και αποδήμησαν στην ουράνια³⁰⁴. Ακόμη για το γεγονός ότι με δική τους προαίρεση θανατώθηκαν και ως απόρροια μετέβησαν στην ισάγγελο πολιτεία³⁰⁵. Επιπλέον είναι άξιοι επαίνου διότι υπέταξαν τα σαρκικά πάθη και ενίσχυσαν την πνευματικότητά τους. Αυτό επετεύχθη μέσω των σαρκικών πόνων που υπέστησαν και μέσω της άσκησης στην οποία υποβλήθηκαν³⁰⁶. Στο ίδιο πλαίσιο επαινούνται για την διαφύλαξη της ψυχής από κάθε ηδονή και για τη διατήρηση ενός ακέραιου χαρακτήρα³⁰⁷.

Η τήρηση των Γραφών δίνεται μέσω μίας παρομοίωσης αντλημένης από το χώρο των εικαστικών τεχνών, και πιο συγκεκριμένα της ζωγραφικής και της γλυπτικής.³⁰⁸ Σύμφωνα με αυτήν οι μοναχοί με την τήρηση των Γραφών ζωγραφίζουν τις ψυχές τους και τις πλάθουν σαν ένα άγαλμα, όπως οι μεγάλοι καλλιτέχνες.

³⁰³ Αναλυτικότερα βλ. Θ. Δετοράκης, *Η Βυζαντινή υμνογραφία*, Ηράκλειο 1997, σ. 46

³⁰⁴ σ.44, 1250-1252

³⁰⁵ σ.44, 1254-1256

³⁰⁶ σ.44, 1254-1259

³⁰⁷ σ.44-45, 1260-1265

³⁰⁸ σ.45, 1269-1273

Επιπλέον είναι αξιομακάριστοι, διότι απέβαλαν από τη ψυχή τους το θυμό και τον “έστρεψαν” σε αυτόν που τον προκαλεί σαν ρομφαία³⁰⁹. Τέλος επαινούνται διότι εγκατέλειψαν την πλατειά οδό, εννοώντας τη διαβίωση με πολυτέλειες και προτίμησαν τη στενή και τεθλιμμένη οδό, εννοώντας τη διαβίωση στην έρημο. Η προηγούμενη παρομοίωση και αυτή η μεταφορά είναι ιδιαίτερα εύστοχες και φανερώνουν το υψηλό επίπεδο γραφής του συγγραφέα.

Στο ίδιο μοτίβο επαινούνται εν συνεχεία για την αποτίναξη κάθε στοιχείου ηδονής και για την αποφυγή της αμαρτίας³¹⁰. Τέλος γίνεται χρήση του χαρακτηριστικότερου παραδείγματος υπομονής, του Ιώβ, και η σύγκριση μαζί του αποτελεί τον μέγιστο έπαινο για τους μοναχούς³¹¹.

Βασικό χαρακτηριστικό των επαίνων έως το σημείο αυτό ήταν η επανάληψη των ίδιων εννοιών, αλλά με διαφορετική φρασεολογία, στοιχείο που από τη μία δείχνει το βαθμό της ελληνομάθειας του συγγραφέα λόγω του λεξιλογίου που χρησιμοποιεί, αλλά από την άλλη μεριά δεν προσφέρει νέες πληροφορίες, στοιχείο που κουράζει το αναγνωστικό κοινό.

Στη συνέχεια του λόγου επαινούνται για το γεγονός ότι μέσω της άθλησης έγιναν συμμετοχοί της δόξας του Χριστού και ακόμη για τον πνευματικό αγώνα που κατέβαλλαν ενάντια στους κοσμοκράτορες του σκότους και κάθε αρνητικής επιβουλής³¹², όπως και για τον αγώνα που κατέβαλλαν ενάντια στους ορατούς εχθρούς μέσω της υπομονής που επέδειξαν στα βασανιστήρια³¹³.

Επίσης είναι αξιέπαινοι, διότι απέφυγαν κάθε αρνητική επιβουλή και κατόρθωσαν να γευτούν τους καρπούς του Παραδείσου³¹⁴. Η ανταμοιβή για τον πνιγμό και τη φυλάκιση τους στο κλειστό σπήλαιο υπήρξαν οι ευρύχωροι τόποι με τα αθάνατα λουλούδια στους κήπους του Παραδείσου³¹⁵, μεταφορά που στοχεύει να δείξει τη μετάβαση τους στο επέκεινα. Επιπλέον επαινούνται για την άριστη εφαρμογή των κανόνων της νηστείας κατά τη θεία Τεσσαρακοστή, όπως και για τον εορτασμό του Πάσχα μέσω του παθήματός τους³¹⁶. Τέλος επαινούνται για τον άθλο τους με τη μεταφορική χρήση της εξόδου των Εβραίων από την Αίγυπτο³¹⁷.

³⁰⁹ σ.45, 1274-1281

³¹⁰ σ.45, 1282-1286

³¹¹ σ.45 1287-1290

³¹² σ.45, 1295-1300

³¹³ σ.46, 1296-1299, 1303-1306

³¹⁴ σ.46, 1308-1311

³¹⁵ σ.46, 1314-1319

³¹⁶ σ.46-47, 1324-1329

³¹⁷ σ.47, 1330-1332

Είναι χαρακτηριστικό ότι ακόμη μια φορά γίνεται αναφορά στους σαράντα μάρτυρες, αναφορά, η οποία θα επεξηγηθεί κατόπιν.

Η ευχή

Στην επόμενη παράγραφο περνάμε στο μέρος της ευχής, όπου ο συγγραφέας ζητάει από τους μάρτυρες να διατηρούν πάντοτε στη μνήμη τους μοναχούς και τη λαύρα³¹⁸. Αναφέρει ότι οι εν ζωή πατέρες είναι χαρούμενοι, διότι η θυσία των μαρτύρων έγινε δεκτή από το θεό³¹⁹ και δηλώνει πως τώρα μαζί με την αγία Τριάδα έχουν υπό την ευθύνη τους την προστασία της λαύρας και συνεισφέρουν στη λύτρωση από κάθε δεινή παγίδα, ψυχικά, σωματικά πάθη, σφάλματα και από την επιβουλή των ορατών εχθρών³²⁰.

Ακόμα οι ίδιοι προστατεύουν από κάθε στοιχείο βασκανίας και μέσω της ειρηνικής ζωής τους αξιώθηκαν πλούσιων αγαθών και της αιώνιας ζωής³²¹. Τέλος ζητάει τη συνδρομή τους για την επίτευξη της ειρήνης στους κόλπους της εκκλησίας και για την προστασία της από κάθε πειρασμό, ταραχή και διατάραξη της γαλήνης³²². Η τελευταία αναφορά υποδηλώνει την ύπαρξη εντάσεων και έριδων στους κύκλους της εκκλησίας.

Η ευχή υπέρ του γράφοντος

Ο συγγραφέας προς το τέλος του λόγου του ζητάει από τους μάρτυρες να τον διατηρούν στη μνήμη τους³²³. Η αναφορά του έργου του ως ευτελούς εντάσσεται στο πλαίσιο της μετριοπάθειας του γράφοντος (*modestas*)³²⁴. Ακόμη ζητάει τη μεσολάβηση τους για την παροχή άφεσης αμαρτιών, ειρηνικής διαβίωσης, λύτρωση από την κόλαση και μία αξιοπρεπή εμφάνιση μπροστά στον Κύριο, που όπως αναφέρει δε θα αργήσει να έρθει³²⁵, αναφορά που προβληματίζει και ίσως να υποδηλώνει ότι ο ίδιος έφτανε προς το τέλος της ζωής του.

³¹⁸ σ.47, 1335-1336

³¹⁹ σ.47, 1343

³²⁰ σ.47, 1345-1350

³²¹ σ.47, 1351-1355

³²² σ.47, 1355-1360

³²³ σ.48, 1361

³²⁴ σ.48, 1364

³²⁵ σ.48, 1367-1372

Η ευχή στον άγιο Σάββα

Ο συγγραφέας δε παραλείπει, όπως είναι εύλογο, να απευθυνθεί στον ιδρυτή της μονής, άγιο Σάββα, με πλήθος επαινετικών επιθέτων και προσφωνήσεων όπως καθηγητή των μοναχών, οικιστή της ερήμου και περιώνυμο πολιστή³²⁶. Ζητά λοιπόν από αυτόν να δεχτεί τους μάρτυρες που αγωνίστηκαν ενάντια στις επιβουλές των δαιμόνων, όπως του Βέλιαρ, και να τους παραδώσει στο Χριστό εν είδει στεφανοφόρων μαρτύρων³²⁷.

Τέλος στο χωρίο αυτό αναφέρεται ακόμη μία φορά στους σαράντα μάρτυρες³²⁸, οι οποίοι αν και ήταν Σαββαΐτες μοναχοί, διαφοροποιούνται από αυτούς που εξετάζονται στο παρόν κείμενο. Η αναφορά των σαράντα μαρτύρων σύμφωνα με τον *Συναξαριστή τῶν δώδεκα μηνῶν του ἐνιαυτοῦ ἁγίου Νικοδήμου* παραπέμπει σε άλλους μοναχούς: *οἱ ἅγιοι ἀββάδες οἱ ἐν τῇ μονῇ τοῦ ἁγίου Σάββα, ὑπὸ τῶν Βλεμμύων ξίφει τελειοῦνται, «σοὺς Σῶτερ ἄρνας, ὡς ὀδοῦσι ταῖς σπάθαις», «μάνδρας ἔσω κτείνουσιν εἰσδύντες λύκοι»³²⁹.*

Ο μοναχός Χριστόφορος

Στην κανονική ροή του λόγου παρεμβάλλεται η διήγηση αναφορικά με το μοναχό Χριστόφορο, ο οποίος αν και Περσικής καταγωγής μετέβη στους κόλπους του χριστιανισμού και μάλιστα μαρτύρησε³³⁰ καθώς θανατώθηκε κατόπιν συκοφαντίας, από τον πρωτοσύμβουλο των Αράβων στις 14 Απριλίου, τη μεγάλη Τρίτη της Μεγάλης Εβδομάδας³³¹. Επομένως βάση υπολογισμών το Πάσχα εκείνης της χρονικής περιόδου ήταν στις 19 Απριλίου 789 μ.Χ. (6281) ινδικτιώνα δωδέκατη³³².

³²⁶ σ.48, 1373-1375

³²⁷ σ.48, 1377-1381

³²⁸ σ.48, 1384-1389

³²⁹ Θ. Νικολαΐδης Φιλαδελφεύς, *Συναξαριστής τῶν δώδεκα μηνῶν του ἐνιαυτοῦ ἁγίου Νικοδήμου*, τ. Β΄, Αθήνα 1868, σ. 1868

³³⁰ σ.48, 1393-1400

³³¹ σ.49, 1407-1410

³³² V. Grumel, *ό.π.*, σ. 250

Η αφήγηση αυτή κατά τη γνώμη μου θα μπορούσε να βρίσκεται σε άλλο σημείο του λόγου και όχι στο μέρος της ευχής διότι δεν εναρμονίζεται με το περιεχόμενο και του στόχους του τμήματος αυτού.

Επιπλέον βάση υπολογισμών ο θάνατος των μοναχών της λαύρας του αγίου Σάββα τοποθετείται ημέρα τρίτη 20 Μαρτίου, διότι 13 Μαρτίου κατέφτασε το πλήθος των βαρβάρων,³³³ την ημέρα του Σαββάτου-ξημερώματα Κυριακής και την επομένη οι μοναχοί θανατώθηκαν³³⁴. Η αναφορά *πρὸ τριῶν τοῦ Κυριακοῦ πάθους ἡμερῶν*, είναι προβληματική, διότι αν ίσχυε τότε θα έπρεπε ο θάνατος των μοναχών να τοποθετείται την ημέρα της Μεγάλης Πέμπτης και το μήνα Απρίλιο, δεδομένου ότι το Πάσχα εκείνης της χρονιάς τοποθετείται στις 23 Απριλίου³³⁵.

Εν κατακλείδι ο συγγραφέας απευθύνεται ξανά στον πατέρα Σάββα, ο οποίος προφυλάσσει τη λαύρα από ορατές και αόρατες επιβουλές³³⁶. Το γεγονός ότι οι εχθροί παρομοιάζονται με λύκους είναι κλασικό μοτίβο, διότι οι μοναχοί συνήθως αποκαλούνται τα πρόβατα του Χριστού³³⁷. Ακόμα τον παρακαλεί να λειτουργεί επικουρικά έως τη Δευτέρα Παρουσία του Χριστού, όπου θα κληθούν να λάβουν *τὴν ἡτοιμασμένην* από τα ανθρώπινα αμαρτήματα βασιλεία³³⁸. Τέλοι οι στίχοι 1420-1423 περιέχονται σε κάθε βίο αγίων και συνιστούν την τυπική ευχή.

³³³ Ημερομηνία που επιβεβαιώνεται από το άρθρο του O. Meinardus, «Historical notes on the lavra of Mar Saba», *Eastern Churches Review*, τόμ.2, (4), σ. 385

³³⁴ στ. 346-347, 445-446

³³⁵ V. Grumel ό.π., σ. 250

³³⁶ σ.49, 1411-1414

³³⁷ σ.49, 1413-1414

³³⁸ σ.49, 1422-1424

3.5. Διερεύνηση της γλώσσας και του ύφους του κειμένου

Η γλώσσα του κειμένου χρήζει ιδιαίτερης προσοχής λόγω των εξεζητημένων λέξεων που χρησιμοποιούνται. Μέσα από αυτήν γίνεται εμφανής η ελληνομάθεια του συγγραφέα και το επίπεδο της μόρφωσής του. Ειδικότερα αν το συνδέσουμε με το οικογενειακό του περιβάλλον και το θείο του Ιωάννη Δαμασκηνό, διαπιστώνουμε ότι επρόκειτο τελικά για άτομο συριακής καταγωγής. Αξίζει νομίζω να αναφερθεί το γεγονός ότι η γλώσσα του κειμένου αν και δεν είναι η λεγόμενη «αττική», ωστόσο είναι ιδιαίτερα συντακτικά και γραμματικά σωστή.

Η πληθώρα των επιθέτων που χρησιμοποιούνται είναι αξιοσημείωτη και προξενεί εντύπωση η ευρηματικότητα του συγγραφέα δεδομένου ότι κάποιες λέξεις είναι αθησαύριστες: *μητρομανής* (1385), *ξηρόκηπος* (742), *πνιγμονή* (902), *ήγουμενειάρχης* (568), *θεόδετος* (912).

Χαρακτηριστική είναι επίσης η προσθήκη συνθετικών σε λέξεις ιδιαίτερα κοινότυπες, οι οποίες ωστόσο καθίστανται ιδιαίτερες μέσω αυτής π.χ. *έκσφράγισμα* (1317), *λιθοκάρδιος* (868), *θέοφρονος* (47), *θεόδημος* (290), *χαλκόσπλαγχνος* (856) και *χριστοκήρυξ* (1156).

Επιπλέον άξια σχολιασμού είναι η χρήση παραθεμάτων από την αγία Γραφή και τους πατέρες της εκκλησίας, η οποία ωστόσο πρόκειται να αναλυθεί στο αντίστοιχο κεφάλαιο.

Το ύφος του κειμένου

Το ύφος του κειμένου είναι υψηλό, γλαφυρό, διαθέτει λογοτεχνικότητα και ρητορικότητα, αλλά σε καμία περίπτωση δε θα λέγαμε ότι είναι δυσνόητο για το σημερινό αναγνώστη. Ωστόσο ο μέσος αναγνώστης εκείνης της εποχής και ειδικά αυτοί που ήταν αμέτοχοι των δογμάτων της εκκλησίας θα δυσκολεύονταν ιδιαίτερα ως προς την κατανόησή του.

3. 6.α. Τα εκφραστικά μέσα του κειμένου

Το κείμενο λόγω της έντονης ρητορικότητάς του διαθέτει έναν μεγάλο αριθμό ρητορικών σχημάτων, όπως παρομοιώσεις, μεταφορές, ρητορικές ερωτήσεις, "εκφράσεις" και κάποιες εγκιβωτισμένες αφηγήσεις. Ακολουθώντας λοιπόν την πορεία του κειμένου, θα λέγαμε ότι τα εκφραστικά μέσα είναι τα εξής:

Η κατάσταση που επικράτησε με τον εμφύλιο πόλεμο των Αράβων χαρακτηρίζεται ως *δίκην φλογός αφανιστική*³³⁹, φράση που συνιστά μεταφορά και οι ίδιοι οι επιδρομείς χαρακτηρίζονται ως *άνημέροις και όρεσιτρόφοις θηρίοις*³⁴⁰, παρομοίωση ιδιαίτερα εύστοχη. Το πλήθος τους παραλληλίζεται με *δίκην ακρίδος*³⁴¹ και η ορμητικότητά τους με τις εκφράσεις *ώς άγριοι σύες και ως λέοντες έβρυχον*³⁴². Η χρήση αυτών των παρομοιώσεων δεν είναι καθόλου τυχαία διότι στοχεύει στην υποβάθμιση και στην αποδυνάμωση των εχθρών.

Ακόμη στη συνέχεια του λόγου η λαύρα του αγίου Σάββα παρομοιάζεται με σταφύλι μέσα ένα αμπέλι³⁴³. Στόχος της παρομοίωσης αυτής είναι η κατάδειξη της επιθετικότητας των βαρβάρων, διότι μονάχα η λαύρα του αγίου Σάββα είχε παραμείνει αβλαβής.

Πέρα από τις παρομοιώσεις και τις μεταφορές ο συγγραφέας κάνει χρήση ρητορικών ερωτήσεων, οι οποίες προσδίδουν ζωντάνια στο λόγο. Συγκεκριμένα ο συγγραφέας διερωτάται ποιος δεν απόρησε με την παντοδυναμία του θεού, ο οποίος προστάτεψε τη λαύρα από κάθε αρνητική επιβουλή³⁴⁴ και λειτουργεί σαν τείχος προστασίας³⁴⁵.

Εν συνεχεία το σθένος της δύναμης του Κυρίου φανερώνεται από το γεγονός ότι η εκδίωξη του εχθρού παραλληλίζεται με αυτήν ενός σκύλου³⁴⁶ και παράλληλα το σθένος της παρομοιάζεται με ακατάλυτο τείχος, με πανοπλία και με στρατιωτική φάλαγγα³⁴⁷.

³³⁹ σ.8, 88-89

³⁴⁰ σ.8, 100

³⁴¹ σ.8, 114

³⁴² σ.8-9, 122-123

³⁴³ σ.9, 126

³⁴⁴ σ.9, 130-134

³⁴⁵ σ.12, 249

³⁴⁶ σ.12, 246-247

³⁴⁷ σ.13, 255-257

Η αφοσίωση και η πίστη του γράφοντος στον Κύριο σκιαγραφείται εύκολα από τη ρητορική ερώτηση που θέτει ο συγγραφέας και μέσω της οποίας διατυπώνεται η θέση ότι ο θάνατος για χάρη του Χριστού είναι ευχάριστος, δεδομένου ότι και αυτός έκανε το ίδιο για εμάς³⁴⁸.

Η γενναιότητα των μοναχών παρουσιάζεται ακλόνητη δεδομένου ότι παρομοιάζεται με πύργο³⁴⁹, ενώ το μέγεθος της ορμητικότητας των εχθρών δίνεται με τη φράση *χειμάρρων πειρασμών επιρρόντων*³⁵⁰.

Επιπλέον η προστασία που παρέχεται μέσω της λαύρας περιγράφεται για άλλη μία φορά με τον παραλληλισμό της λαύρας με ένα λιμάνι που σώζει από τα ορμητικά κύματα³⁵¹ και ο έπαινος των μοναχών συνεχίζεται μέσω της ρητορικής ερώτησης που στόχο έχει να καταδείξει το άφατο της περιγραφής των πράξεών τους³⁵².

Η περιγραφή της επίθεσης των βαρβάρων δίνεται με ιδιαίτερα ευρηματικό τρόπο καθώς τα βέλη τους παρομοιάζονται με τις νιφάδες του χιονιού³⁵³, παρομοίωση που στοχεύει να δείξει το πλήθος των βελών που εξαπολύονταν και μάλιστα αναφέρεται ότι ακόμα και αν πληγώθηκαν από αυτά, εν τούτοις δε κτυπήθηκαν από τα βέλη της αθυμίας³⁵⁴.

Ο φόβος που προκλήθηκε από την επίθεσή τους δίνεται μέσω της εξαιρετικά παραστατικής μεταφοράς της καρδιάς που πυρπολείται³⁵⁵ από το φόβο του θανάτου και που τρυπιέται σα λόγχη³⁵⁶ από το αναπάντεχο των γεγονότων.

Για άλλη μία φορά το κείμενο αποκτά ζωντάνια μέσω της χρήσης του ευθύ λόγου, ο οποίος αποτελεί ένα εξαιρετικά ευφυές τέχνασμα, ώστε να διατηρείται αμείωτο το ενδιαφέρον του αναγνωστικού κοινού.

Στη συνέχεια του λόγου όπου περνάμε στην περιγραφή των βασανιστηρίων ο συγγραφέας παραλληλίζει τα μαρτύρια τους με την κατακρεούργηση δέντρων³⁵⁷ και με μία αγέλη που αφανίζεται από ένα κοπάδι λύκων³⁵⁸. Στόχος αυτών των παρομοιώσεων είναι η κατάδειξη του ανελέητου των βαρβάρων. Γεγονός είναι ότι

³⁴⁸ σ.13, 262-266

³⁴⁹ σ.13, 279-281

³⁵⁰ σ.13, 281-284

³⁵¹ σ.14, 288-292

³⁵² σ.14, 305-308

³⁵³ σ.17, 388

³⁵⁴ σ.17, 397-398

³⁵⁵ σ.17, 417

³⁵⁶ σ.19, 466

³⁵⁷ σ.22, 545-549

³⁵⁸ σ.23, 556-557

ειδικότερα η πρώτη παρομοίωση είναι ευστοχότερη, διότι στοχεύει απευθείας στο θυμικό του αναγνωστικού κοινού.

Η ευρηματικότητα του συγγραφέα για την περιγραφή των βασανιστηρίων συνεχίζεται καθώς τα κτυπήματα που υπέστησαν παραλληλίζονται με τα κτυπήματα που υφίσταται ο χαλκός στο μεταλλουργείο³⁵⁹. Επιπλέον ο χαρακτήρας των βαρβάρων και το δόλιο του χαρακτήρα τους δίνεται μέσω της σύγκρισής τους με φίδια, έκφραση που επιβιώνει μέχρι και σήμερα³⁶⁰. Τέλος στο ίδιο χωρίο το δαιμονικό του χαρακτήρα τους δίνεται μέσω της έκφρασης τον *διάβολον ἐγκυμονήσας*³⁶¹.

Ακόμη στο ίδιο πλαίσιο εντύπωση προκαλεί για την ευρηματικότητά της η μεταφορική χρήση του ουσιαστικού *σαγήνη*, καθώς αναφέρεται ότι κανένας μοναχός δε διέφυγε από τη θανατηφόρο *σαγήνη των εχθρών*³⁶².

Η ρητορικότητα του κειμένου ενισχύεται μέσω των εγκιβωτισμένων αφηγήσεων του μοναχού Ιωάννη, Σέργιου, Πατρίκιου, Κοσμά, του Σύρου ο οποίος φωτίστηκε με τη γνώση της ελληνικής γλώσσας και του μοναχού Χριστοφόρου, ο οποίος μετέβη στη χριστιανική πίστη. Στόχος αυτών των παρεκβάσεων συνιστά η ενίσχυση της λογοτεχνικότητας του κειμένου και η ανάδειξη της γενναιότητας των μαρτύρων. Για την περιγραφή των μοναχών επιλέγεται και στρατιωτική ορολογία με την έννοια ότι οι μοναχός Πατρίκιος παρουσιάζεται ως στρατιώτης του Χριστού³⁶³, ενώ οι εχθροί ως υπηρέτες του διαβόλου³⁶⁴.

Ένα άλλο εκφραστικό μέσο συνιστά η έκφραση του σπηλαίου της Θεοκτίστου εκκλησίας, η οποία καταδεικνύει την περιγραφική ικανότητα της γραφής του συγγραφέα³⁶⁵.

Ο έπαινος των μοναχών γίνεται επιπλέον με τη χρήση ορολογίας από το χώρο του αθλητισμού, δεδομένου ότι παρουσιάζονται ως αθλητές του Χριστού³⁶⁶. Επίσης παρομοιάζονται με χρυσάφι³⁶⁷, στοιχείο μέγιστης απόδοσης τιμής και επαίνου προς

³⁵⁹ σ.23, 560-561

³⁶⁰ σ.24, 586-588

³⁶¹ σ.25, 628

³⁶² σ.25, 652

³⁶³ σ.26, 37, 685, 1005

³⁶⁴ σ. 31, 781

³⁶⁵ σ.31, 794-810

³⁶⁶ σ.32, 830

³⁶⁷ σ.32, 849

αυτούς. Ενώ οι βάρβαροι παρομοιάζονται με μουλάρια που ανηλεώς κτυπούν τους βαρβάρους³⁶⁸, χαρακτηρισμός εξαιρετικά υποτιμητικός.

Στο ίδιο πλαίσιο εξύμνησης των μαρτύρων αναφέρεται ότι πλέον έχουν λάβει τον στέφανο του μαρτυρίου από την παντοκρατορική δεξιά³⁶⁹, μεταφορά που απαντά συχνά σε αγιολογικά κείμενα. Ακόμη για την άρση κάθε αμφιβολίας περί αγιοποίησης των μοναχών ο συγγραφέας απευθύνει πλήθος ρητορικών ερωτήσεων με τις οποίες απαριθμεί όσα οι ίδιοι έπραξαν³⁷⁰.

Καθώς ο συγγραφέας έχει επιστρατεύσει πλήθος αποδεικτικών στοιχείων για τη τεκμηρίωση της θέσης του απευθύνει ξανά στην πορεία του λόγου ρητορικές ερωτήσεις με τις οποίες αίρεται κάθε αμφιβολία.

Ακόμη ένα εκφραστικό μέσο συνιστά το γεγονός ότι ο συγγραφέας απευθύνεται στους μοναχούς σε πρώτο πληθυντικό πρόσωπο³⁷¹, όπως και η παρομοίωση με το διάδημα που στολίζεται με τα σμαράγδια³⁷², η οποία στόχο έχει την κατάδειξη της χρησιμότητας των επιχειρημάτων του Ιωάννη Χρυσοστόμου, ο οποίος χρησιμοποιήθηκε κατά κόρον στο παρόν έργο.

Προς το τέλος του λόγου ο συγγραφέας συνεχίζοντας τον έπαινο των μοναχών χρησιμοποιεί μία παρομοίωση αντλημένη από το χώρο των καλών τεχνών³⁷³ και μία από το χώρο της πολεμικής ορολογίας, δεδομένου ότι έστρεψαν τα αρνητικά πάθη πίσω στον κάτοχό τους σαν ρομφαία³⁷⁴. Επιπλέον αν και είχαν τη δυνατότητα να επιλέξουν την πλατεία οδό των ηδονών, επέλεξαν την οδό των βασάνων³⁷⁵.

Τέλος ο συγγραφέας κλείνει το λόγο του με δύο παρομοιώσεις. Η πρώτη αναφέρει ότι οι πατέρες κατόρθωσαν μέσω του καπνού και της φωτιάς που υπέστησαν να τρυγήσουν τους καρπούς του Παραδείσου³⁷⁶. Η δεύτερη αντλείται πάλι από το ίδιο πλαίσιο και αναφέρεται στη μετάβασή τους στους κήπους του Παραδείσου³⁷⁷.

³⁶⁸ σ.33, 869-870

³⁶⁹ σ.35, 952-953

³⁷⁰ σ.36, 41, 954-959, 1137-1138, 1150-1151, 1160-1161

³⁷¹ σ.41, 1152

³⁷² σ.41, 1156-1157

³⁷³ σ.45, 1269-1273

³⁷⁴ σ.45, 1281

³⁷⁵ σ.45, 1282-1286

³⁷⁶ σ.46, 1310-1311

³⁷⁷ σ.46, 1316-1317

3. 6.β. Τα μοτίβα του κειμένου

Το κείμενο περιέχει πλήθος μοτίβων, πράγμα απόλυτα φυσικό δεδομένου ότι πρόκειται για ένα είδος με μακρά παράδοση, το οποίο υπακούει σε κάποιες νόρμες και η εναρμόνιση με αυτές είναι απαραίτητη, αλλά όχι και υποχρεωτική καθώς πάντα υπάρχουν αποκλίσεις.

Το πρώτο μοτίβο είναι η συγγραφή κατόπιν προστάγματος. Συγκεκριμένα ο γράφων αναφέρει ότι συγγράφει κατόπιν εντολής του ηγουμένου της μονής, Βασιλείου³⁷⁸. Το δεύτερο κίνητρο συγγραφής αποτελεί η αποφυγή της λήθης, η οποία αμαυρώνει γεγονότα, τα οποία μπορούν να ωθήσουν τους ανθρώπους στη μίμηση τους³⁷⁹. Το κίνητρο αυτό αποτελεί μοτίβο, το οποίο συχνά απαντά στα λογοτεχνικά κείμενα³⁸⁰.

Ακόμη ένα μοτίβο συνιστά η βοήθεια που ζητά ο συγγραφέας από το άγιο Πνεύμα³⁸¹, έκκληση συνηθισμένη στα αγιολογικά κείμενα, όπως αντίστοιχα ο Όμηρος ζητούσε τη συμβολή της Μούσας του.

Στη συνέχεια του λόγου ο συγγραφέας κάνει χρήση της λεγόμενης *modestas*, μετριοπάθειας του γράφοντος, λέγοντας ότι δεν έχει τη δύναμη να διηγηθεί τα γεγονότα που συνέβησαν³⁸². Φυσικά πρόκειται για λογοτεχνική σύμβαση, την οποία ακολουθεί η πλειοψηφία των συγγραφέων.

Όπως σε κάθε αγιολογικό κείμενο έτσι και στο εξεταζόμενο δεν παραλείπεται η επέμβαση του θείου στην εξέλιξη των γεγονότων³⁸³. Με τον ίδιο τρόπο το θεϊκό

³⁷⁸ σ.5, 26-27

³⁷⁹ σ.6, 37-39

³⁸⁰ H. Delehayе, *Les passions des martyrs et les genres littéraires*, Bruxelles 1966, σ. 152

³⁸¹ σ.5, 25-26

³⁸² σ.7, 69-71

³⁸³ H. Delehayе, ό.π., σ. 299

στοιχείο επεμβαίνει πολλάκις και προστατεύει τη λαύρα του αγίου Σάββα από τις επιθέσεις των αλλοφύλων³⁸⁴.

Ακόμα είναι γνωστή η παραβολή με το αμπέλι και το Χριστό από την Παλαιά Διαθήκη,³⁸⁵ η οποία εν μέρει χρησιμοποιείται εδώ, διότι η λαύρα του αγίου Σάββα παρομοιάζεται με αμπέλι και με αγέλη προβάτων³⁸⁶.

Ένα κλασικό μοτίβο των κειμένων του είδους αποτελεί ο γάμος με τον Χριστό³⁸⁷ και το οποίο ανιχνεύεται εδώ, όπως και η διαδεδομένη άποψη ότι το σώμα μπορεί να φθαρεί όχι όμως και η ψυχή³⁸⁸.

Επιπλέον η χρήση βιβλικών παραδειγμάτων για τη θεμελίωση, δογματική υποστήριξη του λόγου είναι αρκετά συχνή³⁸⁹, στοιχείο που υπάρχει και σε αυτόν το βίο. Η χρήση των παραδειγμάτων αυτών στοχεύει παράλληλα στην επίδειξη της παιδείας του γράφοντος.

Ένα ακόμη μοτίβο αποτελεί η αναζήτηση τρόπου εξύμνησης των αγίων³⁹⁰. Με το σχήμα αυτό ο γράφων δηλώνει ότι η αξία των μαρτύρων είναι τόσο μεγάλη που δε μπορεί να ειπωθεί με λόγια.

Η εμφάνιση του απολεσθέντος μοναχού στον ύπνο του Σύρου δεν αποτελεί μοναδική περίπτωση σε βίους αγίων, αλλά συνιστά διαδεδομένο μοτίβο³⁹¹ με την ονομασία "εγκοίμησις" (incubatio). Κινούμενοι στο ίδιο πλαίσιο, το όραμα του μοναχού Κοσμά, το οποίο πιστοποιεί την τελείωση των αγίων συνιστά κοινό τόπο στα κείμενα του είδους³⁹².

Η εικόνα του Χριστού που στεφανώνει τους μάρτυρες³⁹³, η μορφή του Χριστού που προστατεύει από ψηλά³⁹⁴ και τέλος η χρήση στρατιωτικής ορολογίας³⁹⁵ αναφορικά με τους μάρτυρες³⁹⁶ είναι γνωστή και διαδεδομένη στα κείμενα του είδους.

³⁸⁴ σ.8-9, σ.11, σ.18, 107, 128, 210-211, 423-424

³⁸⁵ Ψαλμ. 79,15-16

³⁸⁶ σ.9,23, 126, 555

³⁸⁷ σ.12, 226

³⁸⁸ σ.12, 237-238

³⁸⁹ H. Delehaye, ό.π., σ. 267

³⁹⁰ σ.14, 305

³⁹¹ M. Βαρβούνης, *Όψεις της καθημερινής ζωής των Βυζαντινών από αγιολογικά κείμενα*, Αθήνα 1994, σ. 93

³⁹² M. Βαρβούνης, ό.π., σ. 95

³⁹³ H. Delehaye, ό.π., σ. 211-212

³⁹⁴ σ.14, 312, 314

³⁹⁵ σ.37, 1005

³⁹⁶ H. Delehaye, ό.π., σ. 211, 213

Η διαδεδομένη άποψη ότι ο λόγος υστερεί της θέασης των πραγμάτων, υπάρχει και στο εξεταζόμενο κείμενο³⁹⁷. Η θέση αυτή διατυπώνεται προκειμένου να επαινεθεί και να εξυμνηθεί η θυσία των πατέρων.

Η χρήση της έκφρασης³⁹⁸ κάθε άλλο από συμπτωματική είναι, δεδομένου ότι απαντά συχνά στα κείμενα του είδους³⁹⁹, όπως και δαιμονοποίηση των εχθρών⁴⁰⁰. Η στάση των μοναχών και οι απαντήσεις τους στους εχθρούς φανερώνουν τη γενναιότητα τους, δεδομένου ότι απαντούν: *Ἴει μὲν τὰ ἱμάτια καὶ τὰ πράγματα τὰ ἐν τοῖς κελλίοις ἡμῶν θέλετε, ἀφθόνως καὶ ἀκωλύτως πάντα λάβετε· εἰ δὲ ἀνελεῖν ἡμᾶς ἐφίεσθε, συντόμως ἀπαλλάξτε, ἕτερον γάρ τι παρ' ἡμῶν οὐκ ἀκούσεσθε*⁴⁰¹. Η στάση αυτή αποτελεί μοτίβο και απαντά συχνότατα στα αγιολογικά κείμενα⁴⁰². Επιπλέον θα λέγαμε ότι η προσευχή των μαρτύρων⁴⁰³ λίγο πριν τη θανάτωσή τους αποτελεί επαναλαμβανόμενο στοιχείο των αγιολογικών κειμένων.

Από ένα αγιολογικό κείμενο δε θα μπορούσαν να λείπουν θεοσημείες, δηλαδή σημάδια που φανερώνουν την παρέμβαση του θεού στην εξέλιξη των γεγονότων⁴⁰⁴. Στο παρόν κείμενο μετά το θάνατο των μαρτύρων και ενώ επικρατούσε ξηρασία, ξεσπά καταιγίδα, η οποία πνίγει τους γειτονικούς εχθρούς της λαύρας⁴⁰⁵. Επιπλέον το μεγαλύτερο μέρος των εχθρών εξαλείφθηκε από λιμό και άλλες αρρώστιες, ως ένδειξη της θεϊκής παντοδυναμίας⁴⁰⁶.

Επιπλέον η παρομοίωση των εχθρών με άγρια θηρία⁴⁰⁷ συνιστά κοινό μοτίβο των αγιολογικών κειμένων⁴⁰⁸ και θα λέγαμε ότι η υπερέκθεση του ανηλεούς των βαρβάρων συνιστά κοινό τόπο⁴⁰⁹.

Μία βασική διαφορά με τα κείμενα του είδους αποτελεί το γεγονός ότι οι μάρτυρες δεν αισθάνονται πόνο κατά τον βασανισμό τους⁴¹⁰. Εν τούτοις στο παρόν

³⁹⁷ σ.22, 537-541

³⁹⁸ σ.31, 794-810

³⁹⁹ H. Delehaye, ό.π., σ. 214

⁴⁰⁰ H. Delehaye, ό.π., σ. 31, 781

⁴⁰¹ σ.32, 841-845

⁴⁰² H. Delehaye, ό.π., σ. 228

⁴⁰³ σ.18, 420-423

⁴⁰⁴ H. Delehaye, ό.π., σ. 301

⁴⁰⁵ σ.43, 1204-1208

⁴⁰⁶ σ.43, 1211-1214

⁴⁰⁷ σ.8-9, 122-123

⁴⁰⁸ H. Delehaye, ό.π., σ. 246

⁴⁰⁹ H. Delehaye, ό.π., σ. 283-284

⁴¹⁰ H. Delehaye, ό.π., σ. 289

κείμενο αναφέρεται με σαφήνεια οι οδύνες των μοναχών από τα βασανιστήρια⁴¹¹. Ίσως αυτή η απόκλιση να οφείλεται στη θέληση του συγγραφέα, να αποδώσει τον τύπο του μοναχού σε ένα πλαίσιο περισσότερο αληθοφανές, δεδομένου ότι είναι αδύνατη η αποφυγή του πόνου σε ανθρώπινο επίπεδο. Επιπλέον το γεγονός ότι τα βασανιστήρια αποδεικνύονται αναποτελεσματικά και γι'αυτό ενισχύονται συνιστά κοινό τόπο⁴¹².

Ένα άλλο μοτίβο, το οποίο εντάσσεται στην παραπάνω ομάδα αποτελεί ο βασανισμός των μοναχών με φωτιά-καπνό και ο ξυλοδαρμός τους⁴¹³. Ο συγγραφέας τέλος κλείνει το λόγο του με το σχήμα μετριοπάθειας⁴¹⁴ (*modestas*), που αναφέρθηκε πρωτύτερα και χρησιμοποιώντας την τυπική ευχή⁴¹⁵.

⁴¹¹ σ. 39, 1081-1083

⁴¹² St. Constantinou, «Subgenre and gender in saints lives», in: *Les vies des saints à Byzance: genre littéraire ou biographie historique?*, Actes du IIe colloque international philologique, Paris, 6-7-8 Juin 2002, 411-421, σ. 413

⁴¹³ Μ. Βαρβούνης, ό.π., Αθήνα 1994, σ. 87-88

⁴¹⁴ σ.48, 1361

⁴¹⁵ σ.49, 1424-1427

3.7. Οι καινοτομίες- ιδιαιτερότητες του βίου

Ιδιαίτερα αξιοσημείωτο είναι το γεγονός ότι το κείμενο παρουσιάζει κάποιες αποκλίσεις, οι οποίες το διαφοροποιούν από τους βίους των προγενέστερων περιόδων. Συγκεκριμένα σε παλαιότερους βίους αγίων, στα λεγόμενα επικά μαρτύρια, υπήρχε μία συγκεκριμένη πορεία αφήγησης, την οποία ακολουθούσε ο εκάστοτε συγγραφέας⁴¹⁶. Πρώτα απ' όλα γύρω από το μάρτυρα υπήρχε ένα πλήθος προσώπων και ειδικότερα, ο αυτοκράτορας, ο μάγιστρος, οι στρατιώτες, οι δήμιοι, οι σύντροφοι του μάρτυρα και το κοινό⁴¹⁷.

Στη συνέχεια ακολουθούσε η κατηγορία εις βάρος του μοναχού και το πρόσταγμα της σύλληψής του⁴¹⁸. Κατόπιν ο μάρτυρας εμφανιζόταν ενώπιον του δικαστηρίου-αυτοκράτορα⁴¹⁹, όπου και απολογούνταν για την πίστη του⁴²⁰. Εν συνεχεία βασανίζονταν και μεταφέρονταν σε ένα άλλο μέρος για την απολογία του⁴²¹. Έπειτα επαναλαμβάνονταν η σκηνή του δικαστηρίου και της απολογίας, ενώ παράλληλα εμφανίζονταν στο δικαστήριο οικεία πρόσωπα του μάρτυρα⁴²². Ταυτόχρονα με την εκτόξευση απειλών, δίνονταν και υποσχέσεις στο μάρτυρα, προκειμένου να αλλάξει πίστη⁴²³. Έπειτα ακολουθούσε μία συζήτηση περί θρησκείας, στην οποία γινόταν χρήση παραθεμάτων από τα βιβλικά κείμενα⁴²⁴ και ο μοναχός προσεύχονταν πριν το θάνατό του⁴²⁵. Στη συνέχεια έπονταν τα βασανιστήρια, η σκληρότητα και η υπερβολή των οποίων είναι κοινός τύπος στα κείμενα του είδους⁴²⁶. Τέλος ακολουθούσε η τελείωση του μάρτυρα, μέσω της οποίας χρηζόταν με τον στέφανο του μαρτυρίου⁴²⁷.

Μέσα από αυτήν την εισαγωγική συζήτηση διαπιστώνουμε την εξέλιξη που σημειώνεται στον εξεταζόμενο βίο, δεδομένου ότι παρατίθενται μόνο οι απειλές, τα βασανιστήρια και η τελείωση των αγίων. Πρόκειται για μία διαφορετική εποχή- μέση βυζαντινή περίοδο- με διαφορετικές συνθήκες και διαφορετικά δεδομένα. Βέβαια

⁴¹⁶ Περισσότερες πληροφορίες για τα στάδια των μαρτυρίων βλ. St. Constantinou, ό.π., σ. 413

⁴¹⁷ H. Delehay, ό.π., σ. 239

⁴¹⁸ H. Delehay, ό.π., σ. 244

⁴¹⁹ H. Delehay, ό.π., σ. 245

⁴²⁰ H. Delehay, ό.π., σ. 247

⁴²¹ H. Delehay, ό.π., σ.246

⁴²² H. Delehay, ό.π., σ.246, 256

⁴²³ H. Delehay, ό.π., σ.257

⁴²⁴ H. Delehay, ό.π., σ. 260, 267

⁴²⁵ H. Delehay, ό.π., σ. 270

⁴²⁶ H. Delehay, ό.π., σ. 283-284

⁴²⁷ H. Delehay, ό.π., σ. 212

παίζει ρόλο και το γεγονός ότι δεν γίνεται αναφορά σε έναν μόνο άγιο, αλλά σε περισσότερους με αποτέλεσμα να καθίσταται δυσχερή η παρουσίαση των υπολοίπων σταδίων. Σαφέστατα πρόκειται για εξέλιξη του είδους των μαρτυριών, στοιχείο αποδεκτό, καθώς είναι απαραίτητο να ανανεώνονται τα λογοτεχνικά είδη.

Κεφάλαιο τέταρτο: Διερεύνηση της λογοτεχνικότητας του κειμένου

4.1. Οι λογοτεχνικές πηγές του γράφοντος

Μέσα από την ανάγνωση του κειμένου διαπιστώνουμε ότι ο βαθμός ελληνομάθειας του συγγραφέα είναι εντυπωσιακά υψηλός. Ο συγγραφέας διαθέτει πλήρη εποπτεία των βιβλικών κειμένων και συγκεκριμένα της Παλαιάς και της Καινής Διαθήκης. Παραθέτει πλήθος αποσπασμάτων από Βιβλικά χωρία προσδίδοντας με αυτόν τον τρόπο κύρος, αξιοπιστία και βάθος χρόνου στο λόγο του, θέλοντας παράλληλα να κάνει μία επίδειξη αρχαιομάθειας.

Πηγές του γράφοντος αποτελούν κείμενα της Παλαιάς και της Καινής Διαθήκης. Συγκεκριμένα από την Παλαιά Διαθήκη έχουν αντληθεί τα εξής: τα ποιητικά βιβλία: οι Ψαλμοί και ο Ιώβ, τα ιστορικά βιβλία: η Γένεσις, η Έξοδος, το Λευιτικόν, το Δευτερονόμιο, το Β΄, Γ΄, Δ΄ βιβλίο των Βασιλειών και τα προφητικά βιβλία: Ιεζεκιήλ και Ησαΐας.

Από τα κείμενα της Καινής Διαθήκης έχουν αντληθεί οι επιστολές του Παύλου προς τους Εφεσίους, τους Εβραίους τους Ρωμαίους, τους Γαλάτες, τους Θεσσαλονικείς Α΄, τους Φιλιπησίους, τον Τιμόθεο Β΄ και τα ευαγγέλια του Ιωάννη, Ματθαίου, Μάρκου και Λουκά⁴²⁸.

⁴²⁸ Η παραπομπή στα Βιβλικά παραθέματα δεν είναι εφικτή, διότι τα βιβλικά χωρία διατρέχουν όλη τη ροή του κειμένου.

4.2. Το αγιολογικό πρότυπο του κειμένου και η δαιμονοποίηση των αλλοφύλων

Μέσα από την ανάγνωση του κειμένου διαπιστώνουμε ότι ο συγγραφέας επιχειρεί να περάσει κάποια μηνύματα- παραδείγματα προς μίμηση. Ένα εξ αυτών οποίων αποτελεί η αγιοποίηση των μαρτύρων. Στόχος του είναι η προβολή του παραδείγματος των ανθρώπων που αφιερώνουν τη ζωή τους στο μοναχισμό αποκομμένοι από τη δημόσια ζωή, διαβιώνοντας στην έρημο, στερούμενοι κάθε υλικό αγαθό για χάρη του Κυρίου. Η προβολή αυτού του παραδείγματος είναι απόλυτα λογική καθώς η φύση του λογοτεχνικού είδους είναι τέτοια, ώστε να επιβάλλει τη μίμηση τέτοιων συμπεριφορών.

Η λεπτομερής παρουσίαση των βασανιστηρίων τους αποσκοπεί στη άρση οποιονδήποτε αμφιβολιών αναφορικά με την αγιοποίηση-τελείωση των πατέρων, γεγονός που επιτυγχάνεται δεδομένου ότι και ο πιο δύσπιστος αναγνώστης της εποχής διαβάζοντας τα πάθη τους θα τους κατέτασσε αναμφίβολα στη χορεία των αγίων.

Η δαιμονοποίηση των αλλοφύλων

Από την άλλη πλευρά έχουμε την εκ διαμέτρου αντίθετη παρουσίαση των αλλοφύλων, οι οποίοι παρουσιάζονται με όρους δαιμονοποίησης. Συγκεκριμένα γίνεται χρήση των εκφράσεων: *τοῦ διαβόλου δορυφόροι*⁴²⁹, *οἱ τοῦ σοφιστοῦ τῆς κακίας μαθηταί*⁴³⁰, *τὸν διάβολον ἐγκυμονήσας*⁴³¹, *δαιμόνων θεραπευταί*⁴³², *οἱ ἐκ μήτρας ἀπηλλοτριωμένοι τοῦ θεοῦ*⁴³³ και *οἱ τῆς πονηρίας ἀνάμεστοι*⁴³⁴. Επίσης το πλήθος των Αιθίοπων που τους συνόδευε, το οποίο ήταν μαύρο στην ψυχή και την όψη παραπέμπει με τη σειρά του σε δαιμονικό στοιχείο⁴³⁵.

Οι αναφορές αυτές είναι απόλυτα αναμενόμενες μίας και εξετάζουμε λογοτεχνία μοναχών της ερήμου και είναι γνωστό ήδη από την πρώιμη Βυζαντινή αγιολογία το βασανιστήριο των δαιμόνων στο οποίο υποβάλλονταν οι μοναχοί.

⁴²⁹ σ.23, 570-571

⁴³⁰ σ.24, 586

⁴³¹ σ.25, 628

⁴³² σ.31, 781

⁴³³ σ.33, 874-874

⁴³⁴ σ.7, 79

⁴³⁵ σ.28, 744-745

Συγκεκριμένα πλήθος μορφών εμφανίζονταν στους ερημίτες με σκοπό να δοκιμάσουν την πίστη τους και καθώς μία εικόνα ισοδυναμεί με χίλιες λέξεις, μπορούμε να λάβουμε γνώση του μοτίβου αυτού από τον πίνακα του Ιερώνυμου Μπός, "οι πειρασμοί του αγίου Αντωνίου".

Κεφάλαιο πέμπτο: Η ιστορικότητα του κειμένου

5.1. Οι επιθέσεις των Αράβων

Σε γενικές γραμμές διαθέτουμε ελάχιστες πληροφορίες για τις επιθέσεις των Αράβων στη μονή του αγίου Σάββα⁴³⁶. Εν συνόψει θα προσπαθήσουμε να ανασυνθέσουμε τα ιστορικά γεγονότα εκείνης της περιόδου.

Το 614 οι Άραβες υπό την κυριαρχία του Χοσρόη ΙΙ κατέλαβαν την Παλαιστίνη και ερήμωσαν τις εκκλησίες και τα μοναστήρια της. Η μεγάλη λαύρα του αγίου Σάββα υπέστη την επίθεση των Αράβων, όταν εκείνη βρίσκονταν υπό την ηγουμενεία του μοναχού Ιουστινιανού. Κάποιοι μοναχοί που διέφυγαν στο μοναστήρι του αγίου Αναστασίου κατόρθωσαν να σωθούν, οι υπόλοιποι θανατώθηκαν με μαρτυρικό τρόπο. Σύμφωνα με κάποια πηγή ήταν περίπου σαράντα τέσσερις οι απολεσθέντες πατέρες.

Από εκείνη τη χρονική στιγμή οι Άραβες κατείχαν την Παλαιστίνη για πενήντα χρόνια, ενώ ο μοναχός Μόντεστος, ο ηγούμενος της μονής του αγίου Θεοδοσίου του κοινοβιάρχη επιτέλεσε κινήσεις που οδήγησαν στην επιστροφή κάποιων μοναχών στη Μεγάλη λαύρα. Την επόμενη δεκαετία η αραβική κατάκτηση δεν επηρέασε στο ελάχιστο τις συνθήκες διαβίωσης της λαύρας⁴³⁷.

Γενικότερα τον 7 αιώνα το αραβικό έθνος βρισκόταν σε μία φάση ενωτισμού, γεγονός που αποτέλεσε αφορμή για την έναρξη μίας σειράς επιθέσεων στις περιοχές του ανατολικού Βυζαντίου και της Αιγύπτου. Η αποφασιστική μάχη δόθηκε το 636 στο Yarmuk. Οι επιθέσεις τους ωστόσο συνεχίστηκαν από τη Δαμασκό, τη νέα αραβική πρωτεύουσα εναντίον της κεντρικής Βυζαντινής αυτοκρατορία, της ανατολίας και εναντίον των επαρχιών της νότιας Αφρικής και της Ισπανίας, όπως και ενάντια στη Μεσόγειο προκειμένου να ισχυροποιήσουν τη ναυτική τους παρουσία. Η απειλή ενάντια στην ανατολή και την Κωνσταντινούπολη διαρθρωνόταν από χρόνιες

⁴³⁶ J. Patrich, ό.π., σ. 328

⁴³⁷ O. Meinardus, ό.π., σ. 394-395

εκστρατείες και τρεις πολιορκίες το 669, τα χρόνια πολέμου (674-80) εναντίον του Κωνσταντίνου IV και η τελική πολιορκία το 717-18 ενάντια στον Λέοντα III. Οι στρατιωτικές επιθέσεις ενάντια στην Κωνσταντινούπολη απέτυχαν, ενώ οι εκστρατείες στη Μεσόγειο είχαν μεγαλύτερη επιτυχία. Συγκεκριμένα οι Άραβες κατέλαβαν την Κωνσταντία της Κύπρου το 649 και ξεκίνησαν να επιτίθενται στα νησιά του Αιγαίου⁴³⁸. Τον 8ο αιώνα και συγκεκριμένα το 797 οι Άραβες επιτέθηκαν στη μονή του αγίου Σάββα και πραγματοποίησαν πλήθος συμφορών.

Σύμφωνα με τον Θεοφάνη Ομολογητή στο έργο του *Χρονογραφία*, πολλοί μοναχοί διέφυγαν στην Κύπρο και από εκεί στο Βυζάντιο αναζητώντας καταφύγιο (811-813) από την αραβική εισβολή καθώς επικράτησε μία γενική κατάσταση αναρχίας στη Συρία, την Αίγυπτο, την Αφρική και όλη την αυτοκρατορία εν γένει. Τέλος σύμφωνα με τον ίδιο η λαύρα του αγίου Χαρίτωνος και του αγίου Σάββα ερημώθηκαν⁴³⁹.

5.2. Η παρουσίαση των αλλοφύλων στο κείμενο

Σε ολόκληρο το κείμενο αποδίδονται στους Άραβες διάφοροι χαρακτηρισμοί, εκ των οποίων κυρίαρχος είναι το επίθετο βάρβαρος, ο οποίος μάλλον εντάσσεται στο πλαίσιο της γνωστής ρήσης "πάς μὴ Ἕλλην, βάρβαρος". Εντούτοις ο χαρακτηρισμός αυτός δικαιώνεται σύμφωνα με τα λεγόμενα του γράφοντος, διότι οι μοναχοί υπέστησαν πλήθος κακών και ανελέητων βασανιστηρίων.

Πρώτα απ'όλα παρουσιάζονται σαν φωτιά που αφανίζει τα πάντα και σαθηρία που λυσομανούν ενάντια στη λαύρα⁴⁴⁰. Το πλήθος τους ήταν τόσο μεγάλο που κατά τον συγγραφέα μπορεί να συγκριθεί μόνο με πλήθος ακρίδων⁴⁴¹, αναφορά που αποτελεί ρητορική διόγκωση. Η σύγκριση τους με το ζωϊκό βασίλειο συνεχίζεται στην πορεία του λόγου και η συμπεριφορά τους συγκρίνεται με αυτήν χοίρων και λιονταριών⁴⁴².

⁴³⁸ *The Oxford Dictionary of Byzantium*, τόμ. Α', col. 149-150

⁴³⁹ C. De Boor, *Theophanis chronographia*, τ. I. σ. 499

⁴⁴⁰ σ.8, 100

⁴⁴¹ σ.8, 114

⁴⁴² σ. 8-9, 122-123

Το δόλιο του χαρακτήρα τους γίνεται εμφανές από τη φράση *φονικῶς καὶ ληστρικῶς περιέβλεπον*⁴⁴³. Η φράση αυτή φανερώνει την αχαριστία των βαρβάρων, οι οποίοι ενώ ευεργετούνταν από τους μοναχούς την ίδια στιγμή τους υπέβλεπαν.

Στην πορεία του λόγου παρομοιάζονται με ξυλοκόπους, οι οποίοι κατακρεουργούν δέντρα⁴⁴⁴, και σαν αγέλη προβάτων που κατασπαράζει το κοπάδι των προβάτων⁴⁴⁵. Επίθετα που τους αποδίδονται είναι το *ἄγριος* (122, 558), *ἀνήμερος* (558), *θηριότροπος* (410, 558), *ἄσπλαγχοι* (576), *ἀνηλεείς* (576), *ὄφεως υἱοὶ καὶ ἐχιδνῶν γεννήματα* (587-588), *τρισάθλιοι* (595), *κακεντρεχείς* (595) και *ἀποστάτες* (627).

Χαρακτηριστική είναι η δαιμονοποίηση των Αράβων, δεδομένου ότι τους προσάπτονται επίθετα όπως : *διαβόλου δορυφόροι*⁴⁴⁶, *οἱ τοῦ σοφιστοῦ τῆς κακίας μαθηταί*⁴⁴⁷, *τὸν διάβολον ἐγκυμονήσας*⁴⁴⁸, *ἐρημικοὶ ἄνθρακες*⁴⁴⁹ και *δαιμόνων θεραπευταί*⁴⁵⁰.

Η ευρηματικότητα των επιθέτων είναι εντυπωσιακή και σ' αυτήν προστίθενται τα επίθετα, *λυμεῶνες* (121), *αἰμοπότης* (682), *δήμιος* (687, 829), *ἀσεβῆς* (689), *φονικοὶ* (726) και *ἀλάστορες* (726, 768, 819), *λήσταρχοι* (728), *φόνιοι* (352), *λυμαντήριοι* (409), *δρυτόμοι* (544), *ἀπάνθρωποι* (547), *θηριώδεις* (547), *δεινοὶ*, (646) *παμπόνηροι* (646), *λυμεώνας*, (662), *βδελυροῦς* (662), *ἄθεοι* (813), *κύνες* (845) και αναφέρεται ότι από τη φύση τους διαθέτουν αυτά τα χαρακτηριστικά⁴⁵¹.

Οι αρνητικοὶ χαρακτηρισμοὶ συνεχίζονται και οι βάρβαροι αποκαλούνται *ἀσυμπαθεῖς* (853), *ἀνελεήμονες* (854), *χαλκόσπλαγχοι* (854), *ὠμοὶ* (866), *ἀπεσκληρότερες* (866), *λιθοκάρδιοι βάρβαροι* (866), *ἡμίονοι* (870), *βροτοκτόνοι* (914), *θεόμαχοι* (917), *μαιοφόνιοι* (1003) και *ἀλιτήριοι* (233, 1170). Τέλος όλα

⁴⁴³ σ.11, 207-208

⁴⁴⁴ σ.22, 545-549

⁴⁴⁵ σ.23, 556-557

⁴⁴⁶ σ.23, 570-571

⁴⁴⁷ σ.24, 586

⁴⁴⁸ σ.25, 628

⁴⁴⁹ σ.17, 409

⁴⁵⁰ σ.31, 781

⁴⁵¹ σ.31, 787-788

αυτά τα ειδικά χαρακτηριστικά, κατά τον συγγραφέα, ξεκινούν από την ίδια την καταγωγή τους : *οί ἐκ μήτρας ἀπηλλοτριωμένοι τοῦ θεοῦ*⁴⁵².

Τέλος πέρα από την περιγραφή των Αράβων παρουσιάζεται και το πλήθος των Αιθιοπών που τους συνόδευε και οι οποίοι ήταν μαύροι όχι μόνο στην όψη, αλλά και στη ψυχή⁴⁵³.

⁴⁵² σ.33, 874-874

⁴⁵³ σ.28, 742, 744-745

ΕΠΙΛΟΓΟΣ

Μέσα από την παρούσα εργασία επιχειρήθηκε η κριτική έκδοση και η ερμηνεία ενός κειμένου άξιου προσοχής και ενδιαφέροντος. Επιπλέον μέσα από αυτήν την έρευνα επιχειρήθηκε η διερεύνηση κάποιων σκοτεινών σημείων αναφορικά με τον αριθμό των ματύρων και τις χρονολογικές ενδείξεις, οι οποίες αναφέρονται στο κείμενο. Όπως διαπιστώσαμε δε πρόκειται για έναν τυπικό βίο αγίων, αλλά για ένα κείμενο με εξαιρετικά ιδιαίτερες παραλλαγές, οι οποίες διασπούν την ομοιομορφία-μονοτονία των κειμένων του είδους ανά τους αιώνες. Τέλος θα λέγαμε ότι η αξία αυτού του κειμένου πιστοποιείται και από το πλήθος των ερευνητών που έχουν εντυφίσει σ' αυτό.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

1. *Acta Sanctorum, Martii*, τόμ. III, 1668
2. M. F. Auzépy, «De la Palestine à Constantinople: Etienne le Sabaite et Jean Damascène», *Travaux et Mémoires*, 12 (1994), 183-218
3. Μ. Βαρβούνης, *Όψεις της καθημερινής ζωής των Βυζαντινών από αγιολογικά κείμενα*, Αθήνα 1994
4. R Blake, «La littérature grecque en Palestine au VIII siècle», *Le Muséon* 78 (1965), 367-380
5. R Blake, «Deux lacunes comblées dans la passio XX monachorum Sabaitarum», *Analecta Bollandiana*, 68 (1950) (= *Mélanges P. Peeters*, II), σ. 27-43
6. St. Constantinou, «Subgenre and gender in saints' lives», in: *Les vies des saints à Byzance: genre littéraire ou biographie historique?*, Actes du IIe colloque international philologique, Paris, 6-7-8 Juin 2002, 411-421
7. C. De Boor, *Theophanis chronographia*, 2 τόμ., Lipsiae 1883 και 1885
8. H. Delehaye, *Synaxarium Eccl. CP.*, (*Propyl. ad Acta Sanct. Nov.*), col. 170, n° 170, n° 8 (28 Οκτωβρίου), και col. 817-818, 1. 51 (13 Ιουλίου), Bruxelles 1902
9. H. Delehaye, *Les passions des martyres et les genres littéraires*, Bruxelles 19669.
10. Θ. Δετοράκης, *Η Βυζαντινή υμνογραφία*, Ηράκλειο 1997
11. G. Garitte, «Un extrait Géorgien de la vie d' Étienne le Sabaite», *Le Muséon* 67 (1954), σ. 71-92
12. G. Garitte, «Le début de la Vie de S. Etienne le Sabaïte retrouvé en arabe au Sinai», *Analecta Bollandiana* 77 (1959), 332-369.
13. S. Griffith «Greek into arabic: life and letters in the monasteries of Palestine in the 9th century: the example of the Summa Theologiae Arabica», *Byzantion* 56 (1986), 117-138
14. V. Grumel, *La chronologie*, Paris 1958
15. H. Hunger, *Βυζαντινή Λογοτεχνία. Η λόγια κοσμική γραμματεία των Βυζαντινών*, τόμ. Β', Αθήνα 1991.

16. C. Mango, «Greek culture in Palestine after the Arab conquest» in : *scritture, libri e testi nelle aree provinciali di Bisanzio*, G. Cavallo et alii (edd) [Atti del seminario di Erice 18-25 Settembre 1988- Spolato
17. Κ. Μαυρίδης, «Η ιερά λαύρα του αγίου Σάββα, ως μέγα της ορθοδοξίας πνευματικόν κέντρον και η επίδραση αυτής επί της εκκλησιαστικής ποιήσεως και υμνογραφίας», *Νέα Σιών*, 169, (1948), 1-19
18. O. Meinardus, «Historical notes on the lavra of Mar Saba», *Eastern Churches Review*, τόμ.2, (4), 1969, 392-401
19. Θ. Νικολαΐδης Φιλαδελφεύς, *Συναξαριστής τῶν δώδεκα μηνῶν του ἐνιαυτοῦ ἁγίου Νικοδήμου*, τ. Β΄, Αθήνα 1868,
20. *The Oxford Dictionary of Byzantium*, Oxford- New York 1991
21. J. Patrich, *Sabas, leader of Palestinian monasticism, a comparative study in eastern monasticism, fourth to seventh centuries*, Washington, *Dumbarton Oaks* 1995
22. A.M. Talbon, «Hagiography», in: *The Oxford Handbook of Byzantine studies*, τόμ. Β΄, John F. Haldon, R. Cormack, Oxford University Press 2008
23. Δ. Τσάμης, *Αγιολογία*, Θεσσαλονίκη 1985

B. ΕΚΔΟΣΗ ΚΕΙΜΕΝΟΥ

1. Η χειρόγραφη παράδοση του κειμένου

Η παρούσα έκδοση στηρίζεται στον Παρισινό κώδικα 303 (Parisinus Coislin 303), ο οποίος φυλάσσεται στην εθνική βιβλιοθήκη της Γαλλίας (BNF). Το προς εξέταση κείμενο περιέχεται στα φύλλα 99^v-135^r.

Ο κώδικας είναι περγαμινός, διαστάσεων 235 x 185 και χρονολογικά τοποθετείται στον 10^ο – 11^ο αιώνα. Αποτελείται από 364 φύλλα, τα οποία περιέχουν βίους αγίων προερχόμενοι από την Αίγυπτο, την Παλαιστίνη και τη Συρία καθώς και πολλά ασκητικά κείμενα⁴⁵⁴.

2. Οι εκδόσεις του κειμένου

Το προς εξέταση κείμενο φέρει τον ταξινομικό αριθμό Bibliotheca Hagiografica Graeca 1200 και περιέχεται στον κώδικα Parisinus Coislin 303, εκδομένο πρώτη φορά στη συλλογή Acta Sanctorum⁴⁵⁵ και εν συνεχεία από τον Παπαδόπουλο Κεραμέα⁴⁵⁶.

3. Αρχές της παρούσας έκδοσης

Στην παρούσα έκδοση εφαρμόζεται αρνητικό κριτικό υπόμνημα, με κάποιες εξαιρέσεις εφαρμογής θετικού· οι αλλαγές που αφορούν την ορθογραφία και τη στίξη δηλώνονται στο κριτικό υπόμνημα. Επιπλέον τις περισσότερες φορές υιοθετούνται οι αλλαγές που προκρίνονται από τον εκδότη. Το παρόν χειρόγραφο ονομάζεται Α και για τη δήλωση του εκδότη γίνεται χρήση του σύμβολου Ρ.

Η γραφή του κειμένου δεν είναι ιδιαίτερα σύνθετη, δεδομένου ότι τα γράμματα είναι στρόγγυλα, ευμεγέθη και ιδιαίτερος ευανάγνωστα με εξαίρεση κάποια σημεία, όπου η ανάγνωση καθίσταται δυσχερής λόγω της παλαιότητας-κακής κατάστασης του χειρογράφου. Τέλος η γραφή του κειμένου είναι καλλιγραφική.

Στο κείμενο περιέχονται αρκετές συντομογραφίες των καταλήξεων –ον, –ας, –ος, –ων, –ους, –ης, –αν, –ιν, –ουν, –ην, –ου, –ως, –αρους και –ριοι. Όπως και συμπτώξεις των nominun

⁴⁵⁴ Αναλυτικότερα για τα περιεχόμενα του κώδικα βλ. R. Devreesse, *le fonds coisl*, σ. 286-288.

⁴⁵⁵ Martii, t. III, σ. 2-14.

⁴⁵⁶ Α. Παπαδόπουλος-Κεραμέυς, *Συλλογή Παλαιστινής και Συριακής αγιολογίας* στο «СБОРНИК ПΑΛΕΣΤΙΝΣΚΟΙ Η ΣΥΡΙΑΣΚΟΙ ΑΓΙΟΛΟΓΙΙ», 1907, σ. 1-41, μετά ρωσικής μετάφρασης από τον Λατυσέβ.

sacrum, θεός, χριστός, πατήρ, σωτηρία, υιός, σταυρός, σωτήρ, Ιησούς, ουρανός, άνθρωπος, φιλανθρωπία και πνεύμα.

Τα σφάλματα που περιέχονται στο κείμενο δεν είναι αξιοσημείωτα και δεν παραπέμπουν σε καμία περίπτωση σε χαμηλό συγγραφικό επίπεδο, δεδομένης της ευχέρειας με την οποία ο συγγραφέας χειρίζεται την ελληνική γλώσσα. Επομένως τα λάθη οφείλονται στον αντιγραφέα ή αντιγραφείς που με την πάροδο των αιώνων επεμβαίνοντας στο κείμενο προκάλεσαν την αλλοίωσή του.

Στο κείμενο απαντούν ορθογραφικά λάθη (*ιεροσολυμητῶν* (45), *ἀρχαικάκου* (50), απλοποιήσεις γραμμάτων (*ἀπαλάττειν* (86), *συνληστὰς* (453), διπλασιασμός συμφώνων (*προσρρηγνυμένης* (283) και αλλοιώσεις καταλήξεων (*σαρακηνίκων* (51). Τέλος ο γραφέας σε ελάχιστες περιπτώσεις διορθώνει εκ των υστέρων δικά του σφάλματα όπως τα εξής: *ἐνταφιάσαντες* (931), *ἀπολειπαμένους* (1364) και *ἀξιέπαινοι* (1367)

4. Οι βελτιώσεις του κειμένου

Οι βελτιώσεις που έγιναν στην παρούσα έκδοση αφορούν την ορθογραφία των λέξεων και τη στίξη του κειμένου, υιοθετώντας στις περισσότερες περιπτώσεις αυτές που προέκρινε ο εκδότης. Εξαιρέση αποτελούν οι στίχοι 46 (*ἡγουμενεύοντος*), 136 (*λαύρας*), 208 (*περιεβλέποντο*), 659 (*μαθητήν*), 1092 (*προσχαριζομένους*) και 1141 (*ὄτ' ἂν*).

Τέλος στην παρούσα έκδοση προστέθηκε ένα ευρετήριο κύριων ονομάτων προς διευκόλυνση του αναγνώστη και επιχειρήθηκε μία διερεύνηση των πιο αξιοσημείωτων λέξεων που απαντούν στο κείμενο. Το αποτέλεσμα της έρευνας αυτής ήταν η ανακάλυψη αθησαύριστων λέξεων, οι οποίες θα ερμηνευτούν και θα αναλυθούν εκτενώς στο αντίστοιχο κεφάλαιο της εργασίας.

5. Τα χάσματα του κώδικα

Από το εξεταζόμενο χειρόγραφο έχουν εκπέσει δύο φύλλα μετά το τέλος των παραγράφων 19 και 28. Τα περιεχόμενο των εκπεπωκότων φύλων αποκαθιστά η γεωργιανή εκδοχή του κειμένου, η οποία σώζεται σε τρεις εκδοχές (T, O, G). Από αυτές η αρχαιότερη σώζεται σε δύο χειρόγραφα, η δεύτερη στον κώδικα *Hibericus musei ecclesiastici Tiphlisensis* 188 και η τρίτη φέρει την ονομασία G. Γενικότερα το ελληνικό κείμενο αποδίδεται με ιδιαίτερη ελευθερία στα γεωργιανά, γι' αυτό το λόγο οφείλουμε να είμαστε ιδιαίτερα προσεκτικοί δεδομένου ότι λέξεις και φράσεις του κειμένου παραλλάσσονται. Η αποκατάσταση του κειμένου στηρίζεται στο πρώτο χειρόγραφο της πρώτης εκδοχής (T) αν και υιοθετούνται στοιχεία και από τις άλλες εκδοχές, όταν το χειρόγραφο T δεν μπορεί να

ανταποκριθεί λόγω σφαλμάτων⁴⁵⁷. Τέλος λόγω του μεταφραστικού σκόπελου της απόδοσης των γεωργιανών στηριχθήκαμε στη λατινική μετάφραση, την οποία ωστόσο δεν αποδίδουμε κατά γράμμα, αλλά παραφράζουμε στην ουσία το περιεχόμενο της.

⁴⁵⁷ R. Blake, «Deux lacunes comblées dans la passio XX Sabaitarum», σ. 28-32.

SIGLA

I. CODEX

A= Parisinus coisl. 303, s. X-XI, ff 99^v-135^r

II. VIRI DOCTI

P= Α. Παπαδόπουλος Κεραμεύς , *Σύλλογή Παλαιστινής και Συριακής Αγιολογίας*,
«СБОРНИК ПАЛЕСТИНСКОЙ И СИРИЙСКОЙ АГИΟΛΟΓΙΑ», 1907.

III. CETERA

ac	= ante correcturam
add.	= addidi
corr.	= correxit
discern. nos	= discernemus nos
haec legit.	= haec legitur
in. marg.	= in margine
scr.	= scripsi
sic	= sic
sscr.	= supra scripsit
suppl.	= supplevit

ΒΙΟΣ ΤΩΝ ΑΓΙΩΝ ΑΝΑΙΡΕΣΘΕΝΤΩΝ ΥΠΟ ΒΑΡΒΑΡΩΝ
[BHG 1200]

Ἐξήγησις ἤτοι μαρτύριον τῶν ἁγίων πατέρων τῶν
ἀναιρεθέντων ὑπὸ τῶν βάρβαρων ἡγουν Σαρακηνῶν ἐν τῇ
μεγίστῃ λαύρᾳ τοῦ ἁγίου πατρὸς ἡμῶν Σάβα, εὐλόγησον πάτερ.

Ἄξιόν ἐστι τοὺς μηδέπω τῆς τῶν ἁμαρτημάτων ἰλύος
5 ἑαυτοὺς προκαθάραντας, ἀλλ' ἔτι τοῖς πάθεσι τὸν νοῦν
κεκρατημένους, σιγὴν ἀδιαλείπτως ἀσκεῖν καὶ κρυφίως
στεναγμοῖς τὸν ἐμβατεύοντα καρδίας καὶ νεφρούς Χριστὸν
ἰκετεύειν τῆς συνεχούσης δουλείας ἐλευθερίαν χαρίσασθαι καὶ μὴ
10 ἐπιδιδόναι προπετῶς ἑαυτοὺς λόγων συγγραφαῖς εἰς ἐπήκοον
ἐκκλησίας καὶ ἱερᾶς ὁμηγύρευος ὀφειλούσαις ἀναγινώσκεσθαι,
δεδοικότας μάλιστα τὴν διὰ τοῦ προφήτου πρὸς τοὺς τοιοῦτους
θείαν ἐπιτίμησιν φάσκουσιν "τῷ δὲ ἁμαρτωλῷ εἶπεν ὁ θεός, ἵνα
τί σὺ ἐκδιηγῇ τὰ δικαιώματά μου"; καὶ τὰ ἐξῆς. Εἰ δὲ πρὸς τούτοις
15 τύχοι τις ὢν ἀμαθία συντεθραμμένος καὶ τῆς ἐν λόγοις
παιδεύσεως ἄμοιρος, πόσον οὐκ ὀφλήσει τὸν γέλωτα τῆς
θρασύτητος ἅμα καὶ τῆς ἀνοίας, κατ' ἄμφω συγγνώμης ἀπάσης
ὑπάρχων ἐστερημένος; ἀλλὰ τί δράσω τούτων μὲν ἀπάντων
f.100v χρηματίζων ἀνάπλεως καὶ ἐν ἀδύτοις σιωπῆς! κρύπτειν καὶ
καθεύγειν ἑμαυτὸν προθυμούμενος, ἱεροῦ δὲ ποιμένος
20 ἐπιτάγματι κελεύόμενος καὶ τούτῳ οἷα μάστιγι πνευματικῇ τὴν
καρδίαν βαλλόμενος καὶ τῆς παρακοῆς τὸν κίνδυνον χαλεπὸν καὶ
δυσφόρητον ὄντα φοβούμενος; ἄμεινον οὖν καὶ λυσιτελέστερον τὸ
χρῆμα τῆς εὐπειθείας ἡγούμενος, ἑμαυτὸν τῇ πατρικῇ κελεύσει
ἐκδίδωμι, ταῖς τούτου προσευχαῖς θαρρῶν τε καὶ δυναμούμενος
25 καὶ τὴν ἄνωθεν τοῦ πνεύματος χάριν ἐν ἀνοίξει τοῦ στόματος
ἐπισπώμενος. Ὑπόμνημα καὶ διήγημα σύντομον ὁ πανάριστος
οὔτοσι ποιμὴν ἐκθέσθαι Βασίλειος τῇ ἐμῇ βραχυλογία προσέταξε
τῆς τῶν ἀλιτηρίων βαρβάρων εἰς τὴν ἡμετέραν ἤτοι τοῦ ἁγίου
πατρὸς ἡμῶν Σάβα λαύραν ἐπιδρομῆς καὶ τῆς τῶν αὐτόθι
30 μακαρίων καὶ ἀειμνήστων πατέρων γενομένης ὑπ' αὐτῶν
ἀναιρέσεως ἐν τοῖς καθ' ἡμᾶς χρόνοις, ἧς αὐτόπτης καὶ θεατῆς
γέγονα, εἰς ὧν τῶν τὴν εὐαγῆ ταύτην λαύραν, εἰ καὶ ἀνάξιος,
οἰκούντων καὶ ἐν τῇ τούτων ὀλεθρία ἐφόδῳ καὶ προσβολῇ

7 ἐμβατεύοντα-νεφρούς cf. Ier. XVII, 10. XXI, 12 12-13 τῷ-μου Psalm.

XLIX, 16 25 ἐν-στόματος cf. Ephes. VI, 19

1 ἁγίων sic 3 ἁγίων sic | | εὐλόγησον πάτερ add. 13 σὺ P : σοὶ A 14

τῆς P : τοῖς A 16 κατ' ἄμφω P : κατὰμφω A

35 εὔρεθέντων τῷ τηλικαύτῳ, ἵνα μὴ τηλικαύτη ἀρετὴ καὶ κατὰ
 Χριστὸν ἀνδρία καὶ γενναιότης τοιούτων ἀνδρῶν τῆς ἀληθείας
 ἀθλητῶν ἀμαυρωθεῖη τῷ χρόνῳ παραρρυεῖσα καὶ σιωπῇ
 f.100r καλυφθεῖσα καὶ λήθης ἀκλεοῦς βυθοῖς παραπεμφθεῖσα,
 δυναμένη | πολλοὺς εἰς ἀρετὴν ἀλεῖψαι καὶ εἰς προθυμίαν
 ὑπομονῆς διεγεῖραι καὶ μίμησιν.
 40 Ἐν ἔτει ἀπὸ μὲν κτίσεως κόσμου ἑξακισχιλιοστῷ
 διακοσιοστῷ ὀγδοηκοστῷ ὀγδῶ κατὰ τὴν ἐκκλησιαστικὴν
 ἀκριβεστάτην ψηφοφορίαν, ἀπὸ δὲ τῆς κατὰ σάρκα γεννήσεως τοῦ
 κυρίου καὶ θεοῦ καὶ σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ ἑπτακοσιοστοῦ
 ὀγδοηκοστοῦ ὀγδοῦ, ἰνδικτιῶνος πέμπτης, ἱεραρχοῦντος τῆς τῶν
 45 Ἱεροσολυμιτῶν ἐκκλησίας καὶ ἐπαρχίας τοῦ μακαριωτάτου Ἡλία
 τοῦ πατριάρχου, ἡγουμενεύοντος δὲ τῆς μεγίστης λαύρας τοῦ
 ὀσίου πατρὸς ἡμῶν Βασιλείου τοῦ ἀοιδίμου τε καὶ θεόφρονος, κατ'
 ἐνεργεῖαν τοῦ ἐν τοῖς υἱοῖς τῆς ἀπειθείας ἐνεργοῦντος
 μισανθρώπου, μᾶλλον δὲ τοῦ ἀπ' ἀρχῆς ἀνθρωποκτόνου
 50 ἀρχεκάκου τε καὶ χαιρεκάκου δαίμονος, συνεκροτήθη ἐν τῇ τῶν
 Παλαιστινῶν χῶρᾳ μέγας ἐμφύλιος πόλεμος τῶν Σαρακηνικῶν
 φύλων, ἐξ ἀρχῆς μὲν εὐτελεῖς τὰς ἀφορμὰς ἐσχηκῶς τῆς ἔριδος δὲ
 καὶ παμπονήρου φιλονεικίας πρὸς βραχὺ κατὰ μικρὸν ἐν αὐτοῖς
 ὡς δουλοπαθέσι καὶ τῆς ἀμαρτίας ὑποσπόνδοις καὶ ὑποχειρίοις
 55 αὐξανομένης καὶ ὀπλιζομένης καὶ οἶκον οἶκῳ συναπτούσης καὶ
 συγγενεῖα συγγένειαν προστιθείσης καὶ πατριᾶ πατριᾶν
 ἐπαθροισούσης καὶ συγκινούσης τοὺς ἀεὶ εἰς στάσιν ἐτοίμους καὶ
 f.101v φόνον πνέοντας, εἰς τὰς γενικώτατας παρ' αὐτοῖς φυλάς | τὴν
 διχοστασίαν τε καὶ διχόνοιαν ἐκορύφωσεν, λέγω δὴ τοὺς τῆς Ἄγαρ
 60 καὶ Ἰσμαὴλ ἀπογόνους καὶ τοὺς ἐκ τοῦ παλαιοῦ Ἰεκτᾶν τὸ γένος
 κατὰγοντας.

48-49 τοῦ-μισανθρώπου cf. Ephes. II, 2 60 Ἰεκτᾶν cf. Gen. X, 25-26

45 Ἱεροσολυμιτῶν P : ἱεροσολυμητῶν A | ἐκκλησίας sic 46

ἡγουμενεύοντος P : ἡγεμονεύοντος A 50 ἀρχεκάκου P : ἀρχαικάκου A

51 Σαρακηνικῶν P : σαρακηνίκων A

Διχῆ τοίνυν στρατόπεδα συστησάμενοι, ἐν ἀμφοτέροις τοῦ
 τῆς κακίας εὐρετοῦ ὁμοίως στρατοπεδαρχοῦντος καὶ
 65 καθηγεμονεύοντος, ὅποσας μὲν ἀταξίας καὶ ἀθεμιστίας ἐποίησαν,
 ὅποσας δὲ πραιδάς καὶ πραγμάτων ἀρπαγὰς εἰργάσαντο, πόσας δὲ
 αἵματεκχυσίας καὶ ἀνδροκτασίας ἀδίκους ἔδρασαν, πόσα τε χωρία
 τοὺς οἰκίτορας λεηλατήσαντες καὶ φυγαδεύσαντες καὶ τὰ ἐνόητα
 70 πραιδεύσαντες ἢ καὶ εὐρεθέντας φονεύσαντες, πυρὶ παραδόντες
 ἐρείπια καταλελοίπασιν, οὔτε τῆς ἐμῆς δυνάμεως οὔτε τοῦ
 παρόντος καιροῦ καὶ τῆς ἐν χερσὶν ὑποθέσεως κατὰ μέρος
 διηγήσασθαι. Διαφόρους γὰρ πολυανθρώπους πόλεις ἐρήμωσαν·
 καὶ γὰρ Ἐλευθερόπολιν παντελῶς ἀοίκητον ἔθηκαν, πᾶσαν
 75 ἐκπορθήσαντες, ἀλλὰ καὶ Ἀσκάλωνα καὶ Γάζαν καὶ Σαριφαίαν καὶ
 ἑτέρας πόλεις δεινῶς ἐλήϊσαντο. Κατὰ δὲ τὰς λεωφόρους
 λησταρχίας καὶ συστροφὰς ἐφεδρεύειν κατατάξαντες, τοὺς
 παροδεύοντας γυμνοὺς καὶ ἀνείμονας, πάντα ἀφηρημένους,
 πληγὰς δὲ καὶ τραύματα φοροῦντας ἀπέλυον, χάριν
 80 ὁμολογοῦντας ὅτι τοῦ θανάτου τὴν πειρὰν διέφυγον. Αφορμῆς δὲ
 λαβόμενοι οἱ τῆς| πονηρίας ἀνάμεστοι, οὐκ ἀλλήλους μᾶλλον
 ἡμύνοντο καὶ ποινὰς εἰσεπράττοντο καὶ τὰς οἰκείας ἐξεδίκουν ἀπ’
 ἀλλήλων ἀδικίας ἢ ἐπηρείας, ἀλλ’ ἕκαστος λοιπὸν τοῦ ἀρπάζειν τι
 τῶν αὐτῶ μὴ προσηκόντων ἐφρόντιζε καὶ ἐξ ἀλλοτρίων χρημάτων
 καὶ πραγμάτων πλοῦτον ἑαυτῶ ἀθροίζειν καὶ περιποιεῖσθαι
 85 καὶ μάλιστα τῶν χριστιανῶν κεκτημένος, ὡς εὐκαιρίας
 δραξάμενος εὐθὺς αὐτὸν τῆς ζωῆς βιαίως ἀπαλλάττειν καὶ τὰ
 ὑπάρχοντα αὐτοῦ σφετερίζεσθαι ἠγωνίζετο.

62 Διχῆ P : Διχί A || συστησάμενοι P : συστησάμενος A 69 ἐρείπια P :
 ἐρήπια A 66 discern. nos 73 discern. nos 74 λεωφόρους P : λεοφόρους
 A 76 ἀνείμονας P : ἀνίμονας A 81 ἐπηρείας A 86 ἀπαλλάττειν P :
 ἀπαλάττειν A

Ταύτης οὖν τῆς ἀκαταστασίας κρατούσης καὶ δίκην φλογὸς
 ἀφανιστικῆς πάντα κατανεμομένης, πολλοὶ τῶν ἐν ἀγροῖς καὶ
 90 κώμαις οἰκούντων πάντα τὰ ἑαυτῶν ἀφέντες καὶ δευτέρα τῆς ἰδίας
 θέμενοι σωτηρίας, εἰς τὰς πολυάνδρους ὡς εἰς φυγαδευτηρίους
 κατέφυγον πόλεις· λοιπὸν δὲ καὶ οἱ τῶν ἄστεων οἰκήτορες, καὶ
 μάλιστα τῆς ἀγίας Χριστοῦ τοῦ θεοῦ ἡμῶν πόλεως, τῶν ἰδίων
 95 ἕκαστος ἀμελήσαντες ἔργων καὶ ἐγχειρήσεων, τάφρους περὶ τὴν
 πόλιν ὠρυττον καὶ τεῖχη ἀνοικοδομεῖν ἐπειρῶντο καὶ πύλας
 ἐφήρμοζον, νύκτωρ τε καὶ μεθ' ἡμέραν φύλακας καὶ σκοποὺς
 ἔθεντο, τὰς ἀθρόους καὶ ἀπροόπτους ἐφόδους τῶν ληστροικῶν
 f.102v ὑφορώμενοι | συναγμάτων, φόβῳ πολλῶ συνεχόμενοι καὶ
 πόρθησιν δεινὴν ἐκδεχόμενοι· οὐχ ὑπολέλειπτο γὰρ τοῖς ἐρημικοῖς
 100 ἀνθραξι καὶ ἀνημέροις καὶ ὀρεσιτρόφοις θηρίοις ἐκείνοις, φημί δὴ
 τοῖς τοῦ Ἰεκτᾶν φυλῆς, εἰς πᾶσαν τῆς Ὀρεινῆς τὴν περὶχωρον
 χωρίον οὐδὲ τόπος ἀνεπίβατος. Ἦδη δὲ ἠπείλουν καὶ τῆς ἀγίας
 ἐπιβαίνειν πόλεως καὶ ταύτην ληΐσασθαι καὶ τοῦ οἰκείου
 φοσσάτου ὀχύρωμα καταστήσασθαι· ὃ καὶ ποιεῖν ἐπειράθησαν,
 105 πανδημὴ ταύτης καταστρατεύσαντες καὶ ὁμοθυμαδὸν
 καθορμήσαντες· καὶ δὴ ἂν τὰ τῆς προαιρέσεως ἐξετέλεσαν, εἰ μὴ
 θεία τίς δύναμις τοῖς τῆς πόλεως φύλαξι, καίπερ ὀλιγοστοῖς οὖσιν,
 εἰς ἀντιπαράταξιν αὐτῶν προαπαντήσασι συμμαχήσασα τοὺς
 μαρούς παραδόξως ἤττησε καὶ κατησχυμένους ἀπέστρεψεν καὶ
 110 τῆς ἐλπίδος παρέσφηλε, τῶν σεβασμίων τόπων καὶ τῆς Χριστοῦ
 Ἀναστάσεως μάλιστα φροντίσασα καὶ τῶν αὐτόθι οἰκούντων
 πιστῶν ἀνδρῶν τε καὶ γυναικῶν καὶ ἀσκητηρίων προνοησαμένη.
 Μετέπειτα δὲ εἰς τὰ περὶ τὴν λαύραν τὴν παλαιὰν τοῦ ἀγίου
 πατρὸς ἡμῶν Χαρίτωνος μέρη ἐπισυναχθέντες καὶ δίκην ἀκρίδος
 115 καὶ θεηλάτου ὀργῆς πάσας τὰς κύκλῳ κώμας καταναλώσαντες, τί
 γὰρ ἤρκει τῇ παμφάγῳ αὐτῶν γνώμῃ, καὶ χιλιάδων ὄντων τῶ
 f.102r πλήθει, | ὕστερον καὶ αὐτὴν ἐπραΐδυσαν τὴν εὐαγῆ λαύραν, τὴν
 παλαιὰν φημι, μηδὲν τοῖς ἐκεῖσε πατράσι καταλιπόντες τὸ
 σύνολον, ἀλλὰ καὶ πάνδεινα κακὰ εἰς αὐτοὺς διαπραξάμενοι καὶ
 120 πολλοὺς αὐτῶν πολυειδέσι περιβαλόντες βασάνοις· ἐπὶ ἡμέρας
 γὰρ ἱκανὰς ἐν αὐτῇ οἱ λυμεῶνες διέτριψαν. Ἦπείλουν δὲ μετ'
 ὀργῆς καὶ τοὺς ὀδόντας ὡς ἄγριοι σύες ἠκόνων καὶ ὡς λέοντες

91 discern. nos 94 ἐγχειρήσεων P : ἐγχειρίσεων A 101 Ὀρεινῆς P :
 ὀρεινῆς A 104 φοσσάτου P : φωσάτου A 105 πανδημὴ P : πανδημί A

125 ἔβρουχον κατὰ τὰς ἡμετέρας λαύρας, καὶ αὐτὴν καταπιεῖν
 ὀρεγόμενοι· οὐδὲν γὰρ ἐν πάσῃ τῇ καθ' ἡμᾶς περιχώρῳ
 ἀπόρθητον αὐτοῖς μεμένηκεν, ἢ αὕτη μόνη ἢ λαύρα τοῦ ἁγίου
 πατρὸς ἡμῶν Σάβα ὡς ῥάξ ἐν ἀμπελῶνι μετὰ τρυγητόν, ἦν
 Χριστὸς ὁ θεὸς, τὴν κραταιὰν ὑπερεκτείνας παλάμην,
 παραδόξως ἐφύλαττεν εἰς ἔνδειξιν τῆς παντοδυνάμου αὐτοῦ καὶ
 130 ἀνικητοῦ δυνάμεως καὶ τῆς περὶ αὐτὴν ἐπιμελοῦς προνοίας καὶ
 ἀγαπήσεως. Τίς γὰρ, ἀδελφοί, οὐκ ἐθαύμασε καὶ ἐξεπλάγη τὴν
 τοῦ θεοῦ σκέπην καὶ προμήθειαν, ὁρῶν τῶν θεοστυγῶν ἐκείνων
 τὸ ὀλέθριον ἄθροισμα μὴ μακρὰν ἡμῶν διακείμενον, ὁρμοῦν τε
 καὶ ἀπειλοῦν ἡμῖν τὴν ἀπώλειαν, ἀοράτῳ δέ τινα καὶ θεία ἰσχύι
 ἀντωθούμενον καὶ τῆς πρὸς ἡμᾶς ἐπελεύσεως κωλυόμενον;
 135 Καὶ τὸ παράδοξον, ὅτι τινὲς ἐχθροὶ τοῦ Χριστοῦ καὶ τῆς
 f.103v λαύρας| ἔκπαλαι γείτονες ταύτης ὄντες καὶ κατακυριεῦσαι
 αὐτῆς καὶ τῶν αὐτῆς ἔκπαλαι διψῶντες καὶ ἐπαπειλούμενοι καὶ
 τοιαύτην καιροφυλακοῦντες περιστάσιν καὶ στάσιν καὶ φύρσιν
 ἐπιτηροῦντες καὶ ἐκδεχόμενοι, καθ' ἣν, ἀδειίας καὶ ἀφοβίας παρὰ
 140 τῆς ἐξουσίας εἰ δράξοιντο, ἔρημον παντελῶς καὶ ἀοίκητον θεῖσι
 τὴν λαύραν ἐπηγγέλλοντο· οὗτοι τοίνυν ἐν τῷ μεγάλῳ ἐκείνῳ
 φοσσάτῳ ὄντες ἐπίσημοι καὶ πρωτεύοντες, καθ' ἡμῶν ἀεὶ
 παροτρύνειν καὶ παροξύνειν τὸ πλῆθος οὐκ ἐπαύοντο, ἄγειν
 αὐτοὺς ἐφ' ἡμᾶς ἐπισπεύδοντες. Καὶ οὐδὲ οὕτως αὐτοῖς τὰ τῆς
 145 κακῆς καταθυμίως ἐξέβαινε προαιρέσεως, τοῦ θεοῦ ταῖς τοῦ
 παμμάκαρος ἡμῶν πατρὸς καὶ γνησίου αὐτοῦ θεράποντος Σάβα
 εὐχαῖς τὴν αὐτοῦ ποιμνὴν τειχίζοντος καὶ τὴν τῶν ἐναντίων
 βουλήν, ὡς πάλαι τὸν Ἀχιτόφελ, διασκεδάζοντος καὶ τὴν ἡμῶν
 φυλακὴν θαυματουργοῦντος ὡς βούλεται. Ἀμέλει ἐν μιᾷ τὸ
 150 ἀντίθεον σύναγμα οἱ προορηθέντες ἡμῶν δυσμενεῖς
 ἐπισυρόμενοι, ἐπὶ τὴν λαύραν ἡμῶν θυμὸν πνέοντες ἐχώρουν,
 ὡς ὕστερόν τινες αὐτῶν διηγήσαντο, οὐχ ἀπλῶς πραιδεύειν
 αὐτῇ, ἀλλὰ καὶ παντελεῖ ἔρημώσῃ ἐξαφανίσαι προθυμούμενοι.

132 ὁρμοῦν P : ὁρμόν A 136 λαύρας scr : ἐκκλησίας P: λαύρας A 140
 θεῖναι P : θεῖσι A 142 φοσσάτῳ P : φωσάτῳ A || πρωτεύοντες P :
 προτεύοντες A 147 εὐχαῖς P : εὐχαῖσι A 148 τὸν A || Ἀχιτόφελ P :
 Ἀχιτώφελ A

155 f.103r ΑΛΛ' ἡ θεία δίκη καὶ ἡμῶν ἡρεμούντων καὶ ἀγνοούντων
 αὐτοῖς προσαπήντησε, | τοὺς αὐτῶν ἀντιπάλους κατ' αὐτῶν
 ἐκστρατεύσασα· αἰσθόμενοι γὰρ οἱ τὴν πόλιν τηρεῖν
 τεταγμένοι στρατιῶται τὴν τούτων κίνησιν τε καὶ ὄρησιν,
 καὶ γὰρ εἶχον κατασκόπους τὰ κατ' αὐτοὺς ἀκριβῶς
 μακρόθεν σκοποῦντας καὶ μηνύοντας, δόξαντες ὅτι τῇ πόλει
 160 ἐπελθεῖν ἐσκέψαντο, προαπήντησαν αὐτοῖς ἐν τοῖς κατὰ τὴν
 ἀγίαν Βηθλεὲμ μέρεσι, καὶ συμβαλόντες πολέμῳ πολλοὺς
 αὐτῶν ἀνεῖλον καὶ κατὰ τὴν ἔρημον φεύγοντας ἀπέκτειναν,
 καὶ οὕτως ἡ ἀντίθεος αὐτῶν ἀνετράπη σκέψις καὶ βούλευσις.

165 Ἄλλοτε σμῆνος καὶ πλήθος βαρβάρων παγκάκιστον
 ὑπὸ τοῦ διαβόλου καὶ τῶν τῆς λαύρας ἐχθρῶν προβιβασθέν
 συνεφώνησεν ὀρθρίσαι καθ' ἡμῶν καὶ τὴν λαύραν ληΐσασθαι·
 ἀλλ' ὁ ταύτης ὑπέρμαχος κύριος τὴν αὐτῶν πονηρὰν
 συμφωνίαν διέλυσεν, ὡς πάλαι τῶν ἐπὶ τοῦ Ἑβερ
 170 πυργοποιούντων τὴν σύμπνοιαν. Εὐρόντες γὰρ ἐν τινὶ κώμῃ
 κεράμους ἱκανοὺς οἴνου μεστοὺς ὑπὸ φρυγάνοις
 κεκρυσμένους, ἀπλήστως καὶ ἀμέτρως τοῦ ἀκράτου
 ἐμφορηθέντες, ἀλλήλους πολεμεῖν ὑπὸ τῆς μέθης
 ἐτράπησαν, καὶ οὕτως αὐτῶν ἡ βουλή διεσκορπίσθη καὶ
 ἄθροισις.

175 Τούτων οὖν οὕτως τελουμένων, καὶ γὰρ διεκράτησεν ἡ
 f.104v τοιαύτη ἀδιαφορία καὶ ἀταξία ἐπὶ μῆνας ἱκανοὺς, | φόβου καὶ
 ἀπογνώσεως ἐπικειμένης καὶ τῶν ὁδῶν τῶν τῆς Ἁγίας
 Πόλεως πανταχόθεν σχεδὸν μὴ διοδευομένων, ἐν ποιῶ φόβῳ
 καὶ τρόμῳ καὶ ἀγωνίᾳ καὶ θλίψει καὶ προσδοκίᾳ δεινῶν καὶ
 180 κινδύνων χαλεπῶν καὶ ἀφορητῶν οἴεσθε ἡμᾶς τὸν τοσοῦτον
 καιρὸν, ἀγαπητοί, διάγειν, τῶν χρειῶν ἡμῶν μετὰ στενώσεως
 ἐκ τῆς Ἁγίας Πόλεως φερομένων καὶ κατὰ τὴν ὁδὸν
 πλειστάκις ἀρπαζομένων; διήγομεν δὲ τὰ πολλὰ ἐπ'
 ἀκρωρείας τινὸς συνηγμένοι, συγκαιόμενοι τῷ καύσωνι τῆς
 185 ἡμέρας καὶ τῷ παγετῷ τῆς νυκτός, τὴν αἰφνίδιον τῶν
 δυσσεβῶν ὄρμην καὶ ἔφοδον προσδεχόμενοι, φήμας συνεχεῖς
 περὶ ταύτης ἀκουτιζόμενοι, μήκοθεν δὲ πού τινας σκοπευτὰς
 ἐφύπερθεν ἐξοχῆς ὄρους καὶ περιωπῆς καταστήσαντες διὰ
 τινος σημείου τὴν τῶν βαρβάρων παρουσίαν, εἰ θεαθεῖη
 190 καταμηνύειν, ἡμῖν παρηγγείλαμεν, καθ' ἡμέραν καὶ μυριάκις

161 ad. v. 161 in marg. haec legit. : Ἡ Βηθλεὲμ κεῖται πρὸς νότον τῆς
 Ἱερουσαλήμ ἀπο μιλίων γ' καὶ ὀλίγον, ἡ δὲ λαύρα τοῦ ἀγίου Σάβα πρὸς
 ἀνατολὰς τῆς Βηθλεὲμ ἀπὸ μιλίων η', τοῦ ἀγίου Χαρίτωνος πρὸς ἄρκτον τῆς
 Βηθλεὲμ ἀπὸ μιλίων δύο. **168** Ἑβερ cf. Gen. XI, 7-17

184 ἐπ' ἀκρωρείας P : ἐπακρορίας A **185** αἰφνίδιον P : αἰφνήδιον A **188**
 περιωπῆς P : περιοπῆς A **189-190** discern. nos

195 πρὸ τοῦ ἑνὸς φυσικοῦ θανάτου τῷ φόβῳ καὶ τῇ τῶν αἰκισμῶν
 ἐλπίδι προαποθνήσκοντες, καὶ μάλιστα τὴν ἔχθραν καὶ
 δυσμένειαν τῶν προρρηθέντων δεινῶς ὑποπτεύοντες.
 Ποσάκις πληθὺς αὐτῶν ἀπὸ Ἀραβίας ἢ καὶ ἀλλαχόθεν ἐπὶ
 f.104r τὸ μέγα αὐτῶν φοσσᾶτον δι' ἡμῶν παρερχομένης, καὶ γὰρ
 διαφόρως τοῦτο πεπόνθαμεν, κατὰ| συστροφᾶς
 συναγομένων αὐτῶν πανταχόθεν εἰς ἓνα χῶρον, εἶτα τῆς
 200 τούτων παρουσίας μηνυομένης ὑπὸ τῶν σκοπευτῆρων καὶ ὡς
 ἐφ' ἡμᾶς καὶ δι' ἡμᾶς παραγενέσθαι ὑπονοουμένης,
 κρουσμάτων τε καὶ σημαντῆρων τούτου ἕνεκα γινομένων,
 πρὸς τὸ συναχθῆναι πάντας τοὺς πατέρας ἐν τοῖς ἑαυτῶν
 κελλίοις ὄντας διεσπαρμένους, ὡς θανάτου παρουσίας
 205 μηνυτικὰ τοῦ ξύλου τὰ κρούσματα ἠκροώμεθα· πολλῶ δὲ
 πλέον ἢ τῶν βαρβάρων θέα, καθωπλισμένων καὶ ἰππέων
 πολλάκις προβάδην προσιόντων καὶ ἐγγιζόντων, ἐθορύβει
 καὶ ἐξετάραττεν καὶ τῷ φόβῳ διέλυεν· οἵτινες βρωμάτων τῶν
 ἡμετέρων κορεννύμενοι καὶ ἐφοδιαζόμενοι φονικῶς καὶ
 ληστρικῶς περιεβλέποντο, τὴν ἐνυπάρχουσαν αὐτοῖς πρὸς
 ἡμᾶς πονηρὰν διάθεσιν διὰ τοῦ βλέμματος ὑποφαίνοντες·
 210 τοῦ θεοῦ δὲ ταῖς τοῦ ἀγίου πατρὸς ἡμῶν Σάβα προσευχαῖς
 αὐτοὺς ἀποτρέποντος ἐπορεύοντο.
 Ἐν τούτοις χρόνου πολλοῦ διηπτεύσαντος, ἐν ἀγωνίᾳ μὲν
 ἀμετρήτῳ οἱ πατέρες διῆγον καὶ φόβῳ συνείχοντο· εὐχαῖς δὲ
 καὶ δεήσεσι νυκτὸς καὶ ἡμέρας τῆς τοῦ θεοῦ φιλανθρωπίας
 215 ἐδέοντο τὸ συμφέρον ταῖς αὐτῶν ψυχαῖς καὶ εὐάρεστον αὐτῶν
 διαπράξασθαι. Οὐδεὶς μέντοι γε παρ' αὐτῶν μετέστη τοῦ ἰδίου
 f.105v ἀσκητηρίου,| οὐδὲ τὴν λαύραν κατέλειπεν, καίπερ ἀδείας
 οὔσης αὐτοῖς ἀναχωρῆσαι καὶ διασωθῆναι εἰς τὰς πόλεις,
 εἶπερ ἐβούλοντο· ἀλλ' ὥσπερ ἐξ ἀρχῆς τὸν κόσμον καὶ τὰ ἐν
 220 αὐτῷ καταλιπόντες ὅλους ἑαυτοὺς τῷ Χριστῷ ἀναθέμενοι
 αὐτῷ ἠκολούθησαν καὶ τὸν σταυρὸν ἄραντες καὶ ἑαυτοὺς τῷ
 κόσμῳ νεκρώσαντες ὑπ' αὐτοῦ εἰς ταύτην τὴν ἔρημον
 ὠδηγήθησαν, οὕτως καρτερεῖν καὶ παραμένειν καὶ φέρειν

221 τὸν-ἄραντες cf. Matth. XVI, 24, Marc. VIII, 34, Luc. IX, 23

195 φοσσᾶτον P : φωσάτον A 204 καθωπλισμένων P : καθοπλισμένον A
 205 προβάδην P : προβάδιν A 208 περιεβλέποντο scr. : περιέβλεπον P 217
 κατέλειπεν P : κατέλιπεν A 220 καταλιπόντες P : καταλειπόντες A

225 πάντα πειρασμὸν καὶ κίνδυνον ἐπερχόμενον αὐτοῖς
 διεγνώκεισαν, τοῦτο ἀλλήλοις παραινούντες καὶ ἀδελφικῶς
 ἐγκελεύόμενοι, ὡς "εἰ μὲν θελήσοι ὁ Χριστός, ᾧ ἐνυμφεύθημεν
 καὶ δι' ὃν ταύτην οἰκοῦμεν τὴν ἔρημον, τὴν πατρίδα ἕκαστος
 ἑαυτοῦ καταλείψαντες, σῶσαι ἡμᾶς ἐκ χειρὸς ἀνόμου καὶ
 230 βαρβαρικῆς, δύναται πάντα ῥαδίως δυνάμενος· εἰ δέ κελεύει
 παραδοῦναι ἡμᾶς ταῖς ἐκείνων χερσὶν ἐναποθανεῖν, πάντως ὡς
 ἐπιστάμενος τοῦτο κρεῖττον ὄν καὶ ὑψηλότερον παραχωρήσειεν.
 Δεξώμεθα οὖν τὰ παρὰ τοῦ θεοῦ ὡς συμφέροντα, καὶ μὴ φόβῳ
 βαρβάρων ἀλιτηρίων ἐπὶ τοὺς κοσμικοὺς θορούβους
 235 ὑπόνοιαν παρεχόμενοι· ἐκελεύσθημεν γὰρ παρὰ τοῦ δεσπότη
 f.105r καὶ σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ μὴ φοβεῖσθαι ἀπὸ τῶν
 ἀποκτεινόντων τὸ σῶμα, τὴν δὲ ψυχὴν μὴ δυναμένων
 ἀποκτεῖναι. Ὡς ὠραῖον μὲν ἰδεῖν ἀπὸ τοῦ κόσμου ἀναχωροῦντας
 240 καὶ τῷ Χριστῷ ἀκολουθοῦντας εἰς τὰς ἐρήμους πορεύεσθαι,
 αἰσχρὸν δὲ καὶ δυσειδὲς καὶ ἐπονείδιστον τοὺς ἅπαξ
 ἀποξενωθέντας τοῦ κόσμου καὶ χρόνους οὐκ ὀλίγους τὰς
 ἐρήμους ἐναυλισθέντας ἐπὶ τὸν κόσμον χωρεῖν καὶ
 παλινδρομῆσαι διὰ φόβον ἀνθρώπινον. Μὴ καταγελάσῃ ἡμῖν ὁ
 κοινὸς ἐχθρὸς ὄρων ἡμᾶς παρὰ τῶν ὑπασπιστῶν αὐτοῦ
 245 ἐκδειματωθέντας καὶ ἐπὶ τὰς πόλεις φεύγοντάς τε καὶ τρέχοντάς,
 ὁ πολλάκις παρ' ἡμῶν ἠττηθεὶς καὶ φυγαδευθεὶς καὶ ὡς κύων
 διωχθεὶς ἀναιδέστατος τῇ συμμαχίᾳ Χριστοῦ τοῦ παντάνακτος.
 Οὐκ ἔχομεν πόλεις τειχήρεις καὶ πεπτωρωμένας, αἷς
 φρουρηθεῖν, ἀλλ' ἔχομεν ἀκατάλυτον τεῖχος τὸν Χριστόν, ᾧ
 250 συνεχῶς μελωδεῖν παρὰ τοῦ Δαβὶδ μεμαθήκαμεν: Γενοῦ μοι εἰς
 θεὸν ὑπερασπιστὴν καὶ εἰς οἶκον καταφυγῆς καὶ τόπον ὄχυρόν
 τοῦ σῶσαί με. Οὐκ ἔχομεν ἀλυσιδωτὸν θώρακα καὶ χαλκὴν
 περικεφαλαίαν καὶ βυρσίνην ἀσπίδα, οἷς τὰ βέλη τῶν
 ὑπεναντίων διακρουσόμεθα· ἀλλ' ἔχομεν

236-238 μὴ-ἀποκτεῖναι cf. Matth. X, 28 250-252 Γενοῦ-με: Psalm. XXX, 3

231 κρεῖττον ὄν P : κρεῖττων ὄν A 234 παλιννοστήσωμεν P :
 παλινοστήσωμεν A || αἷσχιστον P : ἐσχιστον A 241-242 τὰς ἐρήμους P :
 ταῖς ἐρήμοις A 249 discern. nos 252 ἀλυσιδωτὸν P : ἀλυσιδωτὸν A ||
 χαλκὴν scr. : om. P

255 τὴν πανοπλίαν τοῦ πνεύματος, ἀγάπης καὶ ἐλπίδος θώρακα
 f.106v καὶ θυρεὸν πίστεως καὶ σωτήριον ἡ περικεφαλαίαν, οἷς
 περιφραχθῆμεν. Οὐκ ἔχομεν φάλαγγα στρατιωτικὴν ἡμῶν
 προπολεμῆσαι, ἀλλὰ παρεμβαλεῖ ἄγγελος κυρίου κύκλῳ τῶν
 260 φοβουμένων αὐτὸν καὶ ῥύσεται αὐτούς· ἡμῖν γὰρ καὶ τὸ ζῆν
 Χριστὸς καὶ τὸ ἀποθανεῖν κέρδος· οὐδὲ γὰρ φιλοζωΐας ἕνεκεν
 ἐν ταύτῃ τῇ ἐρήμῳ ἠυλίσθημεν. Τίνος χάριν ἐν τῇ ἀοικήτῳ
 ταύτῃ οἰκεῖν πραιρούμεθα; οὐκ εὐδηλον ὅτι διὰ Χριστὸν; ἐὰν
 οὖν ἐν αὐτῇ ἀναιρεθῶμεν, διὰ Χριστὸν ἀναιρούμεθα, δι' ὃν
 265 αὐτὴν οἰκεῖν ἠρετισάμεθα· τί δὲ τοῦ διὰ Χριστὸν ἀποθανεῖν
 ἡδύτερον ἢ μακαριώτερον τοῦ διὰ τὴν πρὸς ἡμᾶς
 ἀποθανόντος ἀγάπην';
 Τοιούτοις λόγοις ἀλλήλους οἱ πατέρες παρακαλέσαντες
 καὶ παραθαρσύναντες, εἰλικρινῶς ἑαυτῶν τὰς ψυχὰς καὶ τὰ
 σώματα τῷ Χριστῷ ἀναθέμενοι, τῇ λαύρῳ παρέμενον. Ἀλλὰ
 270 καὶ ἕτερος λογισμὸς εὐσεβῆς καὶ θεάρεστος προσκαρτερεῖν
 αὐτούς ἀμετακινήτως ἀνέπειθεν· ἠδειςαν γὰρ ὡς οὐδὲν τοῖς
 ἀδίκως ἐχθραίνουσιν αὐτοῖς γείτοσιν ἐρασιμώτερον πέφυκε
 τοῦ ἐρημῶσαι καὶ καταστρέψαι τὴν λαύραν καὶ ταύτην ἰδεῖν
 ἀπὸ μοναχῶν ἀοίκητον· εἰ γὰρ ἦσθοντο κἂν πρὸς ὀλίγον
 275 ἀνακεχωρηκότων τῶν μοναχῶν, οὐδὲν ἂν μελλήσαντες
 f.106r προύργου παντὸς τὴν τε ἐκκλησίαν κατέκαιον ἢ καὶ τὰ κελλία
 κατέλυον καὶ ἠδάφιζον καὶ ἀοίκητον εἰς τὸ παντελὲς τὸν
 τόπον τοῦ λοιποῦ ποιήσειν ἐσπούδαζον. Ὅπερ ἵνα μὴ γένηται,
 γενναίως οἱ γενναῖοι προσεκαρτέρουν τε καὶ προσέμενον, οὐχ
 280 ὡς κάλαμοι παντὶ ἀνέμῳ περιφερόμενοι, ἀλλ' ὡς πύργοι ἐπὶ
 πέτρας ἀρραγοῦς τεθεμελιωμένοι· οἱ καὶ χειμάρρων
 πειρασμῶν ἐπιρρεόντων καὶ πνευμάτων πονηρῶν καταγίδος
 προσβαλούσης καὶ προσρηγνυμένης ἀκλινεῖς καὶ ἀσάλευτοι
 μεμενήκασιν, οὐχ ὑπὲρ λίθων καὶ ξύλων ἀπλῶς
 285 προκινδυνεύοντες, ἀλλ' ὑπὲρ τῆς δόξης τοῦ Χριστοῦ, τοῦ ἐν
 τῷ τόπῳ τούτῳ ἔκπαλαι καὶ νῦν δοξαζομένου, εἰλικρινῶς τε
 καὶ εὐαγῶς εὐαρεστούμενου καὶ λατρευομένου ἐν πνεύματι

255 τὴν-πνεύματος cf. Ephes. VI, 11, 13 ἢ ἀγάπης—θώρακα cf. Thes. 1, V, 8

256 θυρεὸν-περικεφαλαίαν cf. Ephes. VI, 16, 17 259-260 παρεμβαλεῖ-
 ῥύσεται αὐτούς: Psalm. XXXIII, 8 258-259 ἡμῖν-κέρδος: Philip. I, 21

257 ἡμῶν P : ἡμῖν A 257 discern. nos 264 ἠρετισάμεθα P : ἠρετησάμεθα A
 271 ἠδειςαν P : εἶδειςαν A 281 χειμάρρων A 283 προσρηγνυμένης P :
 προσρηγνυμένης A

καὶ ἀληθεία. Τίς γὰρ οὐκ οἶδεν, ὅτι οὐ τοσοῦτον οἱ λιμένες
 290 τοὺς ἐν τῷ πελάγει κινδυνεύοντας ὑποδεχόμενοι σῶζουσιν,
 ὅσον αὕτη ἢ περιφανὴς καὶ θεόδητος λαύρα τοὺς ἐν τῇ
 βιωτικῇ θαλάσῃ νοητῶς ναυαγοῦντας ἐγκολλουμένη τοῦ
 ψυχικοῦ ῥύεται θανάτου, καὶ ζωγρεῖ λοιπὸν πρὸς ζῆν
 αὐτοὺς τῷ Χριστῷ δι' ἐναρέτου βίου καὶ πολιτείας ἀκριβοῦς
 παριστῶσα καὶ παραπέμπουσα; τῆς οὖν τῶν ψυχῶν σωτηρίας
 295 τῶν ἐν αὐτῇ νῦν σφζομένων καὶ τῶν ὁσημέραι καὶ εἰσαεὶ τῷ
 f.107v θεῷ σωθησομένων | οἱ γεννάδαι προκινδυνεύειν δίκαιον καὶ
 ἐποφειλόμενον ὑπάρχειν κεκρίκασιν, ὑπὲρ ἧς ψυχῶν
 σωτηρίας καὶ αὐτὸς ὁ Χριστὸς ἀντὶ τῆς προκειμένης αὐτῷ
 300 χαρᾶς ἀποθανεῖν εἴλετο· οὐ κατ' ἴχνος ἐπόμενοι οἱ Χριστοῦ
 μιμηταὶ καὶ θεράποντες, καὶ αὐτοὶ ἀντὶ τῆς προκειμένης
 αὐτοῖς διὰ τῆς φυγῆς τῶν κινδύνων ἀπαλλαγῆς πᾶν ὅτιοῦν
 δεινὸν ἐπερχόμενον παθεῖν καὶ ὑπομεῖναι προήρηνται.

Ὡ στεροῦ καὶ ὑψηλοῦ καὶ περιεσκεμμένου καὶ θεοσόφου
 φρονήματος· ὡ λογισμοῦ εὐσεβοῦς καὶ θεοφιλοῦς καὶ
 305 χριστόφρονος. Πῶς ὑμᾶς ἀξίως ὑμνήσω, πατέρες πανόλβιοι,
 τοὺς τε διὰ Χριστὸν ἀναιρεθέντας καὶ πρὸς αὐτὸν διὰ
 θανάτου μεταβεβηκότας, τοὺς τε ἔτι ζῶντας ἐν σαρκί, τῇ δὲ
 προαιρέσει καὶ προθυμίᾳ τῆς ψυχῆς μαρτυρήσαντας; οὐς ἰδὼν
 ὁ τᾶς κινήσεις τῶν καρδιῶν θεώμενος καὶ τῶν προαιρέσεων
 310 ἐξεταστῆς κύριος τοιαύτην διάθεσιν κεκτημένους θεάρεστον,
 καὶ τῆς προθέσεως ἀποδεξάμενος καὶ ἐπαινέσας καὶ τοῖς
 ἄθλοις αὐτοῖς καὶ τῇ πείρᾳ τῶν αἰκισμῶν ἐστεφάνωσεν.
 Ἐπειδὴ γὰρ ἱκανῶς αὐτοὺς χειρὶ κρυφαίᾳ καὶ κραταιᾷ καὶ
 βραχίονι ὑψηλῷ ὁ παντεπόπτης Χριστὸς ἐπὶ πλεῖστον
 315 ἀπημάντους καὶ ἀσινεῖς ἐν μέσοις κινδύνοις παρ' ἐλπίδας
 f.107r ἐφύλαξεν, ὥστε πάντας | ἐκπλαγῆναι τὴν τοσαύτην
 παράδοξον τοῦ θεοῦ σκέπην τε καὶ ἀντίληψιν, ἵνα μὴ καὶ περὶ
 τούτων εἶπη ὁ ἐχθρὸς, ὅπερ καὶ περὶ τοῦ δικαίου Ἰώβ εἶπειν
 320 τετόλμηκε· "μὴ δωρεάν" φησὶν "Ἰώβ σέβεται τὸν θεόν; οὐ σὺ
 περιέφραξας τὰ ἔσω αὐτοῦ καὶ τὰ ἔξω; ἀλλ' ἀπόστειλον τὴν
 χειρὰ σου καὶ ἄψαι πάντων ὧν ἔχει καὶ τῶν σαρκῶν καὶ
 ὀστέων αὐτοῦ· εἰ μὴν εἰς πρόσωπόν σε εὐλογῆσει"· τάχα δέ
 που καὶ περὶ τούτων τὰ αὐτὰ ὁ πειραστῆς εἶρηκεν, ἐπεὶ καὶ

313 χειρὶ κρυφαίᾳ cf. Exod. XVII, 16 **313-314** κραταιᾷ-ὑψηλῷ cf. Psalm.
 CXXXV, 12, Ezech. XX, 33, Deut. VII, 19 **319-322** μὴ-ευλογῆσει cf. Iob. I, 9-11

301 ὅτιοῦν P : ὅτι οὖν **309** θεώμενος P : θεόμενος A **321** discern. nos **322**
 εἰ P : ἢ A

325 τὸν Πέτρον ἐξητήσατο· ἵνα οὖν πάσης προφάσεως ἀφορμὴν
τῷ ἐχθρῷ ὁ Χριστὸς περιέλη καὶ ἔργῳ διδάξῃ τοὺς αὐτοῦ
ἀθλητὰς ἐν τοῖς δεινοῖς ἀητητήτους καὶ νικηφόρους, δέδωκεν
αὐτῷ ἐξουσίαν καθὼς βούλεται γυμνάσαι τοὺς ἀσκητὰς.

330 Ὁ δε ταύτην περιχαρῶς δεδεγμένος τὴν αἴτησιν, δρομαῖος
τοὺς ἑαυτοῦ ὑπασπιστὰς καὶ θεράποντας ἐπεζήτη, δι' ὧν καὶ
πρώην τὰ ἀνήκεστα, καθὼς προεῖρηται, δέδρακε, φημί δὴ
τοὺς βαρβάρους· τοὺς δὲ εὗρεν διασπαρέντας, καὶ γὰρ αὐτοὺς
φόβος ἐξουσιαστικῆς παρουσίας μηνυθείσης ἐσκόρπισεν.
335 Ὅμως συμμορίαν τινὰ κακίστην εὐρῶν εὐαρίθμητον καὶ διὰ
τῶν ἔχθρα προκατειλημμένων καὶ μῖσος ἄδικον πρὸς τὴν
f.108v λαύραν ἡμῶν ἐπανηρημένων γειτόνων, ὧν προεμνήσθημεν,
ἀλλοθεν ἄλλον συναγαγόν, καὶ συλλεξάμενος θεόμαχον
σύστημα τὸν ἐξηκοστὸν ἀριθμὸν ὑπερβαῖνον, τόξοις
καθωπλισμένον ἡμῖν περιέστησεν. Τούτων οὖν μήκοθεν
340 ἐρχομένων, τινὲς τῶν ἀδελφῶν αἰσθόμενοι διὰ κραυγῶν καὶ
σημαντήρων τὴν τούτων ἐδήλωσαν ἄφιξιν. Ἡμεῖς δέ, καίπερ
ἐλπίσαντες ἀπηλλάχθαι τῶν δεινῶν, καὶ γὰρ προακηκόαμεν
τὸν τῶν βαρβαρικῶν συναγμάτων σκορπισμὸν καὶ διάλυσιν,
ἠρεμεῖν τε λοιπὸν τῇ ἀγία Τεσσαρακοστῇ προσδοκήσαντες,
345 ἐπειδὴ καὶ παρεισβᾶσα ἐτύγχανεν, ὅμως τῶν μὴ κατὰ καιρὸν
κρουσμάτων καὶ κραυγῶν τὸν κτύπον ἐνηχηθέντες δρομαῖοι
ἐπὶ τὸν συνήθη λόφον κατηπείχθημεν· τρισκαιδεκάτη ἦν τοῦ
Μαρτίου μηνός, ἡμέρα Δευτέρα, περὶ τὴν τοῦ ἡλίου ἀνατολήν.
Τούτους δὲ μακρόθεν ἐρχομένους ἑωρακότες καὶ πρὸς
350 πόλεμον ἠὔρεπισμένους ἐπεγνωκότες, καὶ γὰρ ξίφος καὶ
τόξα ἐκτεταμένα ἐπετείοντο, λοιπὸν πρὸ τοῦ προσπελάσαι
αὐτοὺς τῷ φόβῳ διελύθημεν.

355 f.108r Εἰς δύο δὲ τάξεις ἑαυτοὺς οἱ φόνιοι καταμερίσαντες, κατὰ
μέσους ἡμᾶς περιβαλεῖν διεσκέπτοντο· προσεγγίσασι δὲ τινες
τῶν πατέρων τολμήσαντες προσαπήντησαν, παρακλητικοῖς
αὐτοὺς τιθασεύειν λόγοις πειρώμενοι. | Τοιοῦτοις δὲ πρὸς
αὐτοὺς ἐκέχρητο ῥήμασι· “τί ἐν τοιούτῳ, ὦ οὔτοι, ἡμῖν
προσεληλύθατε σχήματι, ὡς πρὸς πολεμίους τινὰς καὶ τὰ
μέγιστα προηδικηκότας καὶ χεῖριστα διαπραξαμένους καὶ
360 μέγਾਲως ὑμᾶς λωβησαμένους τε καὶ κακώσαντας καὶ εἰς
ἀντιπαράταξιν ὑμῶν ἑαυτοὺς ἐτοιμάσαντας; ἡμεῖς, ὦ ἄνδρες,
εἰρηνικοὶ ἐσμεν πρὸς ἅπαντας·

324 Πέτρον ἐξητήσατο cf. Luc. XXII, 31

328 δρομαῖος P : δρομέως A 330 δὴ P : δὲ A 332 discern. nos 336
θεόμαχον scr. : θεομάχον P : θεομάχον A 338 οὖν P suppl. 345 δρομαῖοι
P : δρομέοι A 346 κατηπείχθημεν P : κατηπήχθημεν A 356 αὐτοὺς P :
αὐτοῖς A

οὔτε γὰρ ὑμᾶς οὔτε ἑτέρους ἐλυπήσαμεν ἢ ἐβλάψαμεν πώποτε.
Καὶ τοσοῦτον ἔριδος καὶ μάχης ἀπεχόμεθα, ὅτι καὶ τὰ ἑαυτῶν καὶ
365 κατοικοῦμεν τὴν ἔρημον, ἵνα παντὸς θορύβου βιωτικοῦ καὶ
ταραχῆς καὶ ἀντιλογίας καὶ φύρσεως μακρὰν γενόμενοι
δυνηθῶμεν ἀπερισπάστως κλαῦσαι τὰς ἀμαρτίας ἡμῶν καὶ τῷ
θεῷ εὐαρεστῆσαι. Οὐ μόνον δὲ ὑμᾶς οὐδὲν παρεβλάψαμεν, ἀλλὰ
370 καὶ εὐεργετεῖν οὐ διελείπομεν κατὰ δύναμιν· τοὺς γὰρ ἐξ ὑμῶν δι
ἡμῶν παρερχομένους ξενοδοχεῖν καὶ τρέφειν καὶ διαναπαύειν οὐκ
ἐπαυσάμεθα. Μὴ οὖν ἀντὶ ἀγαθῶν πονηροῖς ἡμᾶς ἀνταμεΐψησθε,
καὶ γε ὀφείλοντες συγκροτεῖν ὅση δύναμις δι' ἄσπερ εἰς ὑμᾶς αἰεὶ
εὐποΐας ἐπεδειξάμεθα· ἀλλὰ καὶ νῦν πρόθυμοί ἐσμεν βρώμασι
f.109v τοῖς παρ' ἡμῖν εὐπορουμένοις ἀφθόνως ὑμᾶς δεξιώσασθαι καὶ
375 συνήθως διαναπαῦσαι". Οἱ δὲ "οὐ βρωμάτων ἀλλὰ χρημάτων
ἐνεκεν ἐνταῦθα παραγεγόναμεν" μεθ' ὕβρεων καὶ ἀπειλῶν
ἀπεκρίναντο. "Ἐν οὖν τῶν ἀμφότερον ὑμῖν πρόκειται, ἢ χρήματα
ἡμῖν παρασχεῖν", πλῆθος ὀνομάσαντες, "ἢ διαχειρισθῆναι τοῖς
βέλεσι". Πρὸς οὓς αὐθις οἱ ἡμέτεροι ἀπεκρίθησαν· "πιστεύσατε,
380 ὦ ἄνδρες, πιστεύσατε ὅτι ταπεινοί ἐσμεν καὶ πτωχοὶ καὶ
πανάποροι, οὔτε ἄρτον εἰς κόρον αἰεὶ εὐποροῦντες καὶ
ἐμπιπλῶμενοι· ἀλλ' οὐδὲ ἀμφίων καὶ ἱματίων κεκτήμεθα
περιουσίαν καὶ πολυτέλειαν. Ἦν δὲ χρυσοῦ ποσότητα λέγετε, οὐδὲ
κατ' ὄναρ ἐφαντάσθημεν πώποτε· μόνοις γὰρ τοῖς ἀναγκαίοις καὶ
385 τούτοις ἐνδεῶς, ἀνταρκοῦμενοι μετὰ στενώσεως ἐνθάδε τὸ ζῆν
διανύομεν".

Οί δὲ ὡσπερ τὰ μέγιστα ὑβρισμένοι, ὀργῇ ἐξαφθέντες, τὰ βέλη
 λοιπὸν ἀφειδῶς ἐπαφίεσαν, νιφᾶσι χειμερινοῖς ἀμιλλώμενα, καὶ
 οὐ πρότερον ἔληξαν, πρὶν αὐτῶν τὰς φαρέτρας ἐκένωσαν. Τῶν
 390 μέντοι πατέρων ἐπλήγησαν ἐγγύς τῶν τριάκοντα, οἱ πλεῖστοι μὲν
 καιριῶς, οἱ δὲ καὶ ἐπιπολαίως. Τινὰ οὖν μέτριον τῆς μανίας κόρον
 λαβόντες οἱ τῆς πονηρίας ἀκόρεστοι, ἐπὶ τὰς κέλλας ἐχώρουν, τὰς
 μὲν θύρας μεγάλοις κατακλῶντες λίθοις, τὰ δὲ ἔνδον ἀρπάζοντες
 f.109r ἀποκείμενα. Ἡμεῖς δέ, ἰ τούτων ἐν τούτοις ἀσχολουμένων, τῶν
 395 πληγέντων ἀδελφῶν ἐφροντίζομεν· οὓς βαρουμένους καὶ
 στένοντας ἀνελόμενοι εἰς τὸ πλησιάζον κελλίον εἰσηγάγομεν καὶ
 τὰ ἐμπεπηγότα βέλη ἀνεσπῶμεν· οὐχ ἦττον αὐτῶν τῷ βέλει τῆς
 ἀθυμίας καὶ συμπαθείας τὰς καρδίας πεπληγμένας ἔχοντες,
 ὀρῶντες αὐτοὺς πεφυρμένους τοῖς αἵμασι κατὰ διαφόρους τόπους
 400 τοῦ σώματος, καθ' οὓς καὶ τὰς τρώσεις ἐδέξαντο· οἱ μὲν γὰρ ἐν
 τοῖς στέροισι, οἱ δὲ ἐν τοῖς μεταφρένοισι, οἱ δὲ ἐν τῷ προσώπῳ τὰ
 βέλη ἔφερον ἐμπεπαρμένα· ἦσαν δὲ οἱ καὶ λίθοις τὰς κεφαλὰς
 τραυματισθέντας τὰς ὄψεις εἶχον μεμολυσμένας τοῖς αἵμασι·
 405 πάντα δὲ ῥίγος καὶ τρόμος καὶ ὀδόντων βρυγμὸς καὶ θανάτου
 συνεῖχεν ὠχρίασις. Οὓς ἀνακλίνας ὁ πανάριστος ἰατρὸς καὶ
 εὐλαβέστατος ἀββᾶς Θωμᾶς, ὁ μετὰ ταῦτα τῆς παλαιᾶς
 χειροτονηθεὶς λαύρας ἡγούμενος, τῆς προσηκούσης ἐπιμελείας
 ἤξιον.
 Οἱ δὲ ὄντως ἐρημικοὶ ἄνθρακες καὶ λυμαντήριοι καὶ
 410 θηριότροποι βάρβαροι ὡς οὐδὲν αὐταρκες τῇ πονηρᾷ αὐτῶν
 γνώμη ποιήσαντες, καίπερ πλείστους τό γε ἐπ' αὐτοὺς ἀνελόντες
 καὶ τὰ ἐνόητα πραιδεύσαντες, πυρίκαυστα θεῖναι τὰ κελλία
 f.110v μανικῶς ἐπεχείρησαν· θάμνους γὰρ, τὰ λεγόμενα μανούθια, ἐν
 ἐκάστῳ εὐρίσκοντες, εἰώθασιν γὰρ οἱ πατέρες αὐτὰ συνάγειν καὶ
 415 ἀποτίθεσθαι, ἐτοίμως λοιπὸν δι' αὐτῶν τὰ οἰκήματα ἐνεπύριζον.
 Ἡμεῖς δὲ τὰς φλόγας εἰς ὕψος αἰρομένας καὶ τοὺς καπνοὺς εἰς
 αἰθέρα βλέποντες ἀναπεμπομένους, τὰς καρδίας ἐπυρπολούμεθα
 καὶ ὀδύνη ἀφάτῳ καὶ σκοτώσει καὶ ἀπορίᾳ δεινῶς ἐκρατούμεθα ὡς
 τῆς λαύρας ἀπεγνωκότες· ἤδη γὰρ καὶ τὴν ἐκκλησίαν

409 ἐρημικοὶ ἄνθρακες cf. Psalm. CIXX, 4

388 νιφᾶσι P : νειφᾶσι A || ἀμιλλώμενα P : ἀμιλλόμενα A 391 καιριῶς
 P : κυριῶς A || ἐπιπολαίως P : ἐπιπολέως A 402 οἱ sic 405 ὠχρίασις P :
 ὠχρείασις 392 discern. nos 413 ἐπεχείρησαν P : ἐπεχείρισαν A

420 πυρίφλεκτον καταλιπεῖν ἐβουλεύοντο· μόνον δὲ εἰς οὐρανὸν τὸ
 ὄμμα ἀνατείνοντες, ἐκεῖθεν τὴν βοήθειαν πεμφθῆναι ἡμῖν
 ἐδεόμεθα, τὰς τοῦ ἁγίου πατρὸς ἡμῶν Σάβα πρεσβείας
 ἐπικαλούμενοι. Ὁ δὲ τῶν καταπονόμενων ἀντιλήπτωρ θεός, ὁ
 425 “ἐγγὺς πᾶσι τοῖς ἐπικαλουμένοις αὐτὸν ἐν ἀληθείᾳ”,
 ἠυδόκησε μήκοθεν τινὰς ὀλίγους φανῆναι, οὓς ἰδόντες οἱ
 ἄνομοι καὶ εἰς ἡμετέραν αὐτοὺς ὑποπτεύσαντες ἤκειν
 ἐπικουρίαν τὲ καὶ βοήθειαν, δείσαντες δὲ μὴ καὶ ἑτέρους
 προσεπελεύσεσθαι, τοῦ θεοῦ αὐτοὺς ἀποσοβήσαντος, τὰ σκῦλα
 βαστάσαντες ἀνεχώρησαν. Ἀλλ’ οὐδὲ ἀναχωρησάντων ἐκείνων
 430 ἡμῶν ὁ φόβος ἐλώφησεν· ἐδεδείμεν γὰρ τὴν αὐτῶν
 f.110r ἐπανεύλεσιν. Μέχρι δὲ τῆς τοῦ ἡλίου δύσεως καὶ τῆς τοῦ
 φωτὸς ἐκλείψεως ἀμετακίνητοι διετελέσαμεν, τῆδε κάκεισε τὸ
 ὄμμα περιπέμποντες, ὡς τὴν τούτων ἐπάνοδον ὑφορώμενοι·
 435 κάπι τὴν αὐριον δὲ πρωῖθεν ἕως ἑσπέρας βαθείας ἐν τῷ αὐτῷ
 συναγόμενοι τόπῳ λιτὰς καὶ προσευχὰς πανημέριοι
 ἐπετελοῦμεν τῷ αὐτῷ δέει κρατούμενοι· ὡσαύτως δε καὶ πᾶσαν
 ἐκείνην τὴν ἑβδομάδα ποιεῖν οὐκ ἐπαυσάμεθα. Ὁμοῦ δε πάντες
 συνηθροίζόμεθα, τοῦτο μὲν παράκλησιν καὶ παραμυθίαν
 440 ἱκανὴν ἐξ ἀλλήλων καρπούμενοι, εἴτε γὰρ ζῆν εἴτ’ οὖν
 ἀποθνήσκειν σὺν ἀλλήλοις ἠυχόμεθα, τοῦτο δὲ καὶ τὰς
 βασάνους ἐγκλίνοντες, ἃς τοῖς καταμόνας εὕρισκομένοις
 ἐπέφερον, ὡς καὶ ἐν λαύρα τῇ παλαιᾷ πεποιήκασι, τινὰς πυρὶ
 διαφλέξαντες καὶ ἑτέρας βασάνων ιδέας ἐπινοήσαντες.
 Ἐν τούτοις ἐκείνην τὴν ἑβδομάδα διελθόντων ἡμῶν, ὁψὲ
 445 Σαββάτῳ περὶ δευτέραν τῆς νυκτὸς ὥραν ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ τὴν
 συνήθη τῆς ἁγίας Κυριακῆς ἀγρυπνίαν ἐπιτελούντων, ἰδοὺ δύο
 μοναχοὶ εὐλαβεῖς καὶ στερορόφρονες δρομαῖοι καὶ ἠπειγμένοι
 καὶ ἰδρῶτι περιρροέμενοι παρεγένοντο· οὓς οἱ τῆς παλαιᾶς
 450 f.111v λαύρας τίμιοι πατέρες, τὸν τῆς ἀγάπης τηροῦντες νόμον καὶ
 φιλαδελφικῆς συμπαθείας πυρσῶι συγκινούμενοι, πρὸς ἡμᾶς
 ἀπεστάλκασι, ταῦτα ἀπαγγέλοντες· “ὅτι φησὶν οἱ πρὸ ἕξ
 ἡμερῶν ἐπιρρίψαντες ὑμῖν ἀσεβεῖς καὶ παμμίαροι

424 ἐγγὺς-ἀληθεία: Psalm. CXLIV, 18

426 εἰς P : ὡς A 427 τὲ A 430 ἐδεδείμεν P : ἐδεδείμεν A 434 πρωῖθεν P :
 προῖθεν A 447 δρομαῖοι P : δρομέοι A

455 πᾶσαν ταύτην τὴν ἑβδομάδα συλληστὰς καὶ συναποστάτας
 ἐπισυνάγοντες, καὶ εἰς πλῆθος μέγα γενόμενοι, ταύτη τῇ
 νυκτὶ ἐπιπεσεῖν ὑμῖν καὶ τὴν λαύραν ἐρημῶσαι φρουάττονται·
 ἀπειλοῦσι δὲ πᾶν ὃ τι δεινὸν καὶ παγχάλεπον εἰς ὑμᾶς
 διαπράξασθαι, θυμοῦ καὶ ὀργῆς πεφυκότες μεστοί· τοῦτο γὰρ
 παρὰ τινων συμφυλετῶν αὐτῶν, γειτνιαζόντων ἡμῖν, μαθεῖν
 460 ἠδυνήθημεν. Ἦδη δὲ καὶ τῆς πρὸς ὑμᾶς πορείας ἐκ τῶν καθ’
 ἡμᾶς μερῶν δύναντος τοῦ ἡλίου ἀπήρξαντο, καὶ ἡμεῖς
 ἔμφοβοι καὶ ἐναγώνιοι ἀφικόμεθα τρέχοντες καὶ ἑαυτοὺς
 παρεβουλεύσαμεθα, τὴν αὐτῶν κατὰ τὴν ὁδὸν δειλιῶντες
 ἀπάντησιν. Εἴ τι οὖν πάρεστιν ὑμῖν ποιεῖν, ἐν τάχει
 ποιήσατε''.
 465 Ἡμεῖς δὲ ταύτην τὴν ὀδυνηρὰν ἀγγελίαν ἀκούσαντες,
 ῥομφαίαν ὥσπερ ἕκαστος τῇ καρδίᾳ δεξάμενοι καὶ τῇ ἀπορίᾳ
 ἰλιγγιάσαντες καὶ τῷ πάθει σκοτοδινήσαντες, τὰς δυνάμεις
 καὶ τοὺς ἄρμους ἐξελύθημεν. Θορύβου δὲ καὶ ταραχῆς
 πληρωθέντες, τινὰς μὲν ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ ψάλλειν ἀφήκαμεν,
 470 οἱ πλείους δὲ τὸ σύνηθες ἀκρωτήριον κατελάβομεν, κἀκεῖσε
 f.111r μέχρις ὄρθρου διανυκτερεύοντες | τῷ κρῦει σχεδὸν
 ἐπηγνύμεθα, ἔνδοθεν μὲν τοῦ φόβου τὸ αἷμα συστέλλοντος,
 ἔξωθεν δὲ τοῦ ψύχους πάλιν αὐτὸ συνωθοῦντος καὶ
 475 συνελαύνοντος. Οὐ μέντοι γε τῆς εὐχῆς ἡμελοῦμεν, εἰ καὶ τῆς
 ἐκκλησίας ἐντὸς οὐχ ὑπήρχομεν· μᾶλλον δὲ ὅλον τὸν νοῦν
 καὶ πάντα τοὺς λογισμοὺς καὶ πᾶσαν ἐνθύμησιν ἔξω
 ῥεμβομένην ἐπισυνάξαντες, ἀκραιφνέσιν εὐχαῖς καὶ
 ἀρεμβάστοις ἐντεύξεσι πρὸς τὸν δυνάμενον σῶζειν ἐκ
 480 κινδύνων θεὸν ἐκεχρήμεθα, ὡς εἰς τὴν ἔξοδον λοιπὸν τῆς
 παρουσίας ζωῆς ἑαυτοὺς ἐτοιμάζοντες· ἄλλος δὲ ἀλλαχοῦ
 διεσκόπει καὶ ἔβλεπε καὶ τὸ οὖς ἐπέιχε προσεχῶς εἰς
 ἀκρόασιν, τὸ πόθεν αὐτοὺς ἐπιβαίνοντας ἴδοι καὶ αἰσθοῖτο.
 Πολλάκις γοῦν καὶ τοῦ τυχόντος θεᾶ καὶ κίνησις πάντας
 ἡμᾶς ἐξεθρόση, τῶν ἀθέων νομισθεῖσα ἢ ἄφιξις.

453 συλληστὰς P : συνληστὰς A 461 ἀφικόμεθα P : ἀφηκόμεθα A
 467 ἰλιγγιάσαντες P : ἠλιγγιάσαντες A 470 ἀκρωτήριον P : ἀκροτήριον

485 Ἐν τοιαύτῃ συγχύσει διαγόντων ἡμῶν καὶ δέους
 ἐμπεπλησμένων καὶ ἀνίας καὶ φύρσεως, ἰδοὺ δύο τινές,
 ἐσπευσμένως βαδίζοντες, προϊόντες ἐφαίνοντο· ὡς δὲ
 πλησίον γεγόνασιν, ὁ μὲν εἰς γέρον ἑωρᾶτο μοναχὸς
 490 ὀλοπόλιος, τὸν δὲ ἕτερον διασώστην ὥσπερ τῆς ὁδοῦ καὶ
 f.112v ὀδηγὸν ἐπεφέρετο· ὃς τῷ δρόμῳ κεκμηκῶς καὶ τῷ πένθει
 συνεχόμενος τὸν λόγον προέφερεν, τῷ| συνεχεῖ
 διακοπτόμενον ἄσθματι, ἄναρθρον καὶ ἀτράνωτον·
 ἐπιστολίδιον δὲ τῇ χειρὶ προβαλλόμενος ἐξ αὐτοῦ μαθεῖν
 495 ἠξίου τῆς αὐτοῦ παρουσίας τὸ αἶτιον. Τὴν οὖν ἐπιστολὴν
 ἀναπτύξαντες καὶ διὰ τοῦ σεληναίου φέγγους ἀναγνῶναι
 δυνηθέντες, ἔγνωμεν αὐτὴν παρὰ τῶν πατέρων τῆς εὐαγοῦς
 μονῆς τοῦ σημειοφόρου πατρὸς ἡμῶν ἁγίου Εὐθυμίου ἀγάπης
 θεσμῷ πνευματικῆς πρὸς ἡμᾶς γραφεῖσαν, περιέχουσαν
 500 τὰδε· “γινώσκειν ὑμᾶς βουλόμεθα, πατέρες, ὡς ἔγνωσται
 ἡμῖν παρὰ τῶν ἀκριβῶς εἰδόντων, ὅτι συναγωγὴ
 πονηρευομένων ἐκ τῶν κατὰ βορρᾶν μερῶν τῆς ἁγίας
 Πόλεως ἐπὶ κακῷ συναθροισθεῖσα σκέπτεται ταύτῃ τῇ νυκτὶ
 ἐπιρριψαὶ ὑμῖν καὶ τὴν λαύραν πραιδεῦσαι καὶ ἐρημῶσαι·
 ἀλλ’ ἑαυτοὺς ἀσφαλίσασθε καὶ εὐξασθε ὑπὲρ ἡμῶν”.
 505 Ταύτην κομισάμενοι τὴν ἐπιστολὴν ἔγνωμεν ὅτι ἑτέρα
 κουστωδία ἐστὶν αὕτη καὶ ἄλλη περὶ ἧς οἱ Παλαιολαυρίται
 ἐδήλωσαν· οἱ γὰρ τῆς ἡμετέρας λαύρας καὶ τῆς ἑαυτῶν
 σωτηρίας ἐχθροί, οὓς προωνομάσαμεν, ὡς μὴ ἀρκεσθέντες
 510 μιᾷ πονηρᾷ ὀμηγύρει καὶ ἕτερον ἀνδροφόνων σύστημα καὶ
 f.112r σύστρεμμα συνεκρότησαν, ἵνα ἀμφοτέρους συνάψαντες
 παμπληθεῖ ἡμῖν ἐπιρριψῶσι. Ταῦτα διδαχθέντων ἡμῶν,
 ἐδιπλασιάσθη ἐφ’ ἡμᾶς| ὁ φόβος καὶ ἡ δειλία, καὶ τὸ πένθος
 ἦν ἀφόρητον καὶ ὁ κίνδυνος ἀδιάφυκτος· μηδεμίαν δὲ ἐξ
 515 ἀνθρώπων ἢ ἀπὸ γῆς βοήθειαν εὐρεῖν ἐλπίζοντες, εἰς
 οὐρανὸν τὰς χεῖρας καὶ τοὺς ὀφθαλμοὺς ἀνετείναμεν καὶ τὸν
 ἐφορῶντα θεόν, τὴν ἀνάγκην καὶ θλίψην ἡμῶν μετὰ δακρῶν
 καὶ στεναγμῶν ἀναγγέλοντες, ἱκετεύομεν, “ἐπίδε” λέγοντες
 “ἐπὶ τὴν ταπείνωσιν καὶ ταλαιπωρίαν ἡμῶν, δέσποτα, καὶ μὴ
 520 ἀποστρέψῃς τὸ πρόσωπόν σου ἀπὸ τῶν δούλων σου. Οἶδας,
 κύριε, ὅτι διὰ τὸ ὄνομά σου τὸ ἅγιον ἕκαστος ἡμῶν τὸν ἑαυτοῦ
 οἶκον καὶ τοὺς ἰδίους καὶ συγγενεῖς παρεάσας εἰς ταύτην τὴν
 τραχεῖαν καὶ ἄνικμον καὶ ἀπαρηγόρητον ἐλήλυθεν ἔρημον,
 οὐ τινὸς ἐπιγείου κέρδους ἕνεκεν, ἀλλ’ ἵνα τῆς σῆς δοξῆς καὶ
 τῆς θεᾶς τοῦ προσώπου σου μὴ ἐκπέσωμεν· καὶ νῦν ἐλθέ εἰς

500-501 συναγωγὴ πονηρευομένων cf. Psalm. XXI, 17 **518-519** ἐπὶ-σοῦ
 Psalm. CXLIV, 18

493 ἐπιστολίδιον P : ἐπιστολήδιον A **511** παμπληθεῖ P : παμπληθεῖ A

525 βοήθειαν ἡμῶν, ὅτι θλιψίς ἐγγύς, ὅτι οὐκ ἔστιν ὁ βοηθῶν.
 Ἴδου οἱ ἐχθροί σου, κύριε, ἤχησαν· ἰδου οἱ μισοῦντές σε ἤραν
 κεφαλὴν. Εἶπαν, δεῦτε καὶ ἐξολοθρεύσωμεν αὐτοὺς ἐξ
 ἔθνους, καὶ οὐ μὴ μνησθῆ τὸ ὄνομα τοῦ πνευματικοῦ Ἰσραὴλ
 ἐν ταύτῃ τῇ ἐρήμῳ ἔτι. Καὶ νῦν, δέσποτα, ἐπιστάμεθα καὶ
 530 πιστεύομεν, ὅτι ἐὰν θέλης ἀορασία αὐτοὺς πατάξαι ὡς τοὺς
 Σύρους ἐπὶ Ἐλισσαίου, ἢ δι' ἀγγέλου ἐν μιᾷ ὥρῃ θανατῶσαι
 ὡς τοὺς | -----χάσμα-----

f.113v

[Κύριε δώσε, να σε γνωρίσουμε και να σε πιστέψουμε· εἰάν θέλεις να
 μας εξαλείψεις και να μας εξολοθρεύσεις, ὅπως κάποτε τοὺς Σύρους στον
 καιρό του προφήτη Ελισσαίῃ ἢ ὅπως στον καιρό του προφήτη Εζεκιήλ,
 σκοτώθηκαν μυριάδες στο στρατόπεδο του Σενάκ ἄν μίᾳ ῥοπήᾳ ἀπὸ
 ἀγγελο. Τώρα γι' αὐτό μπορείς Παντοκράτορα και βεβαιωτῆ ὄλων ὄσων
 ἐλπίζουν στο ὄνομά Σου το ἅγιο. Ἀλλὰ δεν ἀπευθύνουμε ἐρωτήσεις που
 ἀφοροῦν τη σάρκα και εἶναι ἀνευ σημασίας. Διότι ἀν ἐπικαλούμαστε ἐσένα
 εἴμαστε ἐλεύθεροι ἀπὸ τη σάρκα μας και ὅπως τρεπόμαστε σε φυγή
 σωζόμαστε μέσω αὐτῆς. Ἀλλὰ προσδοκούμε να δούμε ἐσένα, Κύριε, και
 ἐπιθυμούμε αὐτό και περιμένουμε ἐσένα, θεέ, λυτρωτῆ μας· ὅπως μαθαίνουμε
 γιὰ ἐσένα, με τον ἴδιο τρόπο προσφεύγουμε σε ἐσένα.

Πατέρα μας που βρίσκεσαι στους οὐρανοὺς, θέλησες, να γεννηθεῖς
 γιὰ χάρη μας. Εἰάν ἐπιθυμεῖς να ἀφήσεις ἐμάς σε ἀιματηρά χέρια βαρβάρων,
 ἐσύ που μας δόξασες με την προσωρινή ζωὴ σου και γεννήθηκες γιὰ χάρη
 μας. Ἀλλὰ δώσε την ἀφεση των ἀμαρτημάτων μας και χάρισε εἰρήνη στις
 ψυχές μας, εὐλαβούμενοι παράλληλα ἀπὸ την αἰωνιότητά σου. Γιατί σε
 ἐπιθυμούμε και σπεύδουμε να εὐφρανθούμε ἀπὸ τη δική σου εὐώδη μυρωδιά.
 Εἰάν ἐσύ ἐπιθυμεῖς να μας γλυτώσεις στα χερίᾳ σου, γιὰτί γεννήθηκες
 ἐπιθυμώντας την ἀγιότητα, στα χέρια Σου ἀφήνουμε την ψυχὴ και το σῶμα
 μας, Κύριε, θεέ μας, και τοιοῦτοτρόπως ἐσένα ἐπικαλούμαστε και
 συλλογιζόμαστε στενάζοντας και ξαγρυπνώντας.

525 ὅτι-βοηθῶν: Psalm. XXI, 12-13, 18-21 **526-528** ἰδου- Ἰσραὴλ :
 Psalm. LXXXII, 3, 5 **530-531** ἀορασία-Ἐλισσαίου cf. Reg. 4, VI,
 18. XIX, 35

Και όπως μετά την ανατολή του ηλίου ξημερώνει με λαμπρό τρόπο η θεόπνευστη μέρα της ασιτίας, τότε φάνηκε απροσδόκητα στο όρος, σε όχι μεγάλη απόσταση, σύννεφο σκότους, εχθρική συνέλευση και ημέρα βαρβαρική, σα να ξεπρόβαλαν από τη γή. Όπως πλήθος ακρίδων και συνέλευση βατράχων ορμητικά εκστράτευσαν εναντίον μας με ολόλυγμό δυνατό και φρικτή κραυγή.

Όπως ανέβαιναν τα βουνά οι φωνές τους αντηχούσαν και ανηλεώς επιθυμούσαν να μας εξαφανίσουν. Γυμνά μαχαίρια και τόξα κρατούσαν στα χέρια τους και κάποιιοι από αυτούς διέθεταν ξύλα, ραβδιά και μοχλούς. Όλοι ήταν αρματωμένοι και εξοπλισμένοι "στάζοντας" αίμα, ολολύζοντας φρικτά και με φοβερό βαρβαρικό τρόπο, και εξ αποστάσεως απειλούμασταν με θάνατο, κατάρεις, φόβο και οργή.

Τότε βλέπαμε φοβερές και επιθετικές όψεις, καθώς πολλοί εξ αυτών φώναζαν και η φωνή τους αντηχούσε στη γή σαν βροντή. Τότε όλοι σηκώθηκαν και φάνηκε η ωχρή όψη τους που προκαλούσε το φόβο θανάτου. Οι οφθαλμοί μαζί με την καρδιά μας στράφηκαν στον ουρανό. Αμοιβαία λοιπόν οι εχθροί μας "κεντρίζουν" και είναι ερεθιστικοί ενάντια στο θεό μας και ορμούν όλοι μαζί μαινόμενοι θερμώς. Ωστόσο κανείς από εμάς δε σηκώθηκε, έβγαλε λόγο ή έκανε κάτι άλλο. Τότε η αγριότητά τους ήταν τόσο μεγάλη καθώς άρχισαν να σφάζουν ανηλεώς τα πρόβατα του Χριστού.]

Καὶ ἀφειδῶς ἐπληττον ἕκαστος τῶ μετὰ χειῖρας κατεχομένῳ ὄπλῳ, ξίφει ἢ ῥοπάλῳ, ἢ ῥάβδῳ ἢ τόξῳ· οἱ πολλοὶ δὲ λίθους μεγάλους καὶ χειροπληθεῖς ἀπὸ γῆς ἀνελόμενοι καὶ ταῖς δυσὶ χερσὶν εἰς ὕψος αἶροντες, πάσῃ τῇ ἰσχύϊ αὐτῶν κατὰ τῶν ἀγίων ἔβαλλον. Ἄλλ' οἴμοι, πῶς τῆς φρικτῆς καὶ ἐλεεινῆς ὥρας ἐκείνης τὴν ἀνάμνησιν ἀδακρυτὶ ἐνέγκω; πῶς παραστῆσαι δυνήσομαι τῶ λόγῳ, ἅπερ οἱ ὀφθαλμοὶ ἡμῶν ἐωράκασιν; οὐδὲ γὰρ εἰ δέκα μοι γλῶσσαι εἶεν καὶ τοσαῦτά γε νῦν τὰ στόματα, ὡς ἀληθῶς γὰρ τῶν πραγμάτων ὁ λόγος κατὰ πολὺ ἐλάττων τε καὶ καταδεέστερος, ἀλλ' οὔτε τὰ δι' ἀκοῆς παραλαμβανόμενα φαντασθῆναι δύνανται ὡς τὰ δι' ὄψεως θεωρούμενα. Ἡ δὲ πείρα καὶ αἰσθησις ἀμφοτέρων χαλεπωτέρα· οὐδὲ γὰρ οὕτως δρυτόμοι τινὲς καὶ ξυλοκόποι πολυδένδρῳ ἐμπεσόντες ὕλη ἀφειδῶς αὐτὴν κατακόπτουσιν, ὡς οἱ ὦμοι οὗτοι καὶ θηριώδεις καὶ ἀπάνθρωποι βάρβαροι καθάπερ ἐν μακελλείῳ τὰ σώματα τῶν πατέρων ἀνηλεῶς καὶ ἀσυμπαθῶς ταῖς πληγαῖς ἔκοπτον, οὐχ ὥστε ἐκφοβῆσαι ἢ μετρίως ἀλγῦναι, ἀλλ' ἤδη λοιπὸν καὶ θανατῶσαι καὶ πικρᾶ

535 ἀνελόμενοι P : ἀνελώμενοι A 537 discern. nos

τελευταῖα παραδοῦναι. Τοὺς μὲν γὰρ ξίφεσιν ἔπαιον τὰ
 μετάφρενα, τῶν δὲ λίθοις μεγάλοις καὶ βαρέσι τὰς κεφαλὰς |
 f.113r βάλλοντες κατέθλων, τῶν δὲ τὰς κνήμας συνέτριβον, ἄλλων
 555 ξύλοις ἢ πέτραις τὰ πρόσωπα ἔτυπτον, καὶ οὐκ ἦν ἰδεῖν τινα
 μὴ τῷ λύθρῳ μεμολυσμένον καὶ βεβαμμένον καὶ
 περιρρεόμενον αἵματι. Ὡσπερ δὲ λύκοι ἀγέλη προβάτων ἅμα
 ἠθροισμένη καὶ συνεχεῖ ἐμπεσόντες διασκορπίζουσιν, οὕτως
 καὶ οὗτοι οἱ ἄγριοι καὶ ἀνήμεροι καὶ θηριότροποι τοῖς λογικοῖς
 καὶ πραέσι τοῦ Χριστοῦ θρέμμασι ἐμπηδήσαντες τὴν
 560 συνέχειαν αὐτῶν διέλυσαν. Εἶτα ἱκανῶς ὡς ἐν χαλκείῳ τοὺς
 ὀσίους σφυροκοπήσαντες, πάντας πανταχόθεν λίθων βολαῖς
 καὶ τραχέσι καὶ ἀπηγριωμέναις βολαῖς ἄνωθεν διὰ τοῦ
 χειμάρρου εἰς τὴν ἐκκλησίαν συνήλαυον.
 Τινὲς μὲν οὖν τῶν ἀδελφῶν τὴν βίαν ταύτην καὶ
 565 ἀνάγκην παθόντες ἑαυτοὺς περικρύβειν ἐπειρῶντο, ἐν
 σπηλαίοις καὶ σχισμαῖς ὀρέων καὶ ῥαγάσιν ὑποδυόμενοι,
 ὀλίγοι δὲ ὅμως λαθεῖν ἠδυνήθησαν. Τὸν γοῦν
 ἠγουμενιάρχην, ἦτοι τὸν εἰς ὑποδοχὴν τεταγμένον τῶν εἰς τὸ
 ἠγουμενεῖον καταλυόντων ξένων, Ἰωάννην τῷ ὀνόματι,
 570 εὐλαβῆ δὲ καὶ ἐπιεικῆ τὸν τρόπον καὶ νέον τῇ ἡλικίᾳ, οἱ τοῦ
 διαβόλου δορυφόροι γνωρίσαντες, μυρίας πληγὰς καὶ λίθων
 βολὰς ἐπιθέντες καὶ νευροκοπήσαντες, ἡμιθανῆ πῶς
 ἀφέντες, οὐκέτι διὰ τῶν οἰκείων ποδῶν εἰς τὴν ἐκκλησίαν
 f.114v ἐλαυνόμενον κατιέναι παρείασαν, ἢ μὴ! ἰσχύοντα διὰ τὴν
 575 τῶν πληγῶν ἀνάγκην, ἢ πρὸς μείζονα κόλασιν· ἀλλ' ἀπὸ τῶν
 ποδῶν κατασύροντες οἱ ἄσπλαγχνοι καὶ ἀνηλεεῖς διὰ πετρῶν
 καὶ τραχυτάτων λίθων ἄνωθεν ἐκ τῆς τοῦ ὄρους ἀκρωρίας
 ἕως τῆς ἐκκλησίας καθείλκυσαν, ὡς εἴ τις κτῆνος θνησιμαῖον
 ἢ ξύλον εὖροι ἀναίσθητον· πᾶσαν δὲ τὴν δερματίδα τοῦ
 580 νώτου καὶ τῶν ὀπισθίων μερῶν ἐκδείραντες, καὶ γὰρ οὐκ
 ὀλίγον ἦν τὸ τῆς ὁδοῦ μῆκος τε καὶ διάστημα, καὶ τοῦτο
 κάταντες, ὀλίγον πνέοντα ἐν τῇ αὐλῇ τῆς ἐκκλησίας
 κατέθηκάν· ὅς τῷ καπνῷ πάλιν βασανισθεῖς τῷ Χριστῷ τὴν
 ψυχὴν παρέδωκεν μετὰ τῶν ἄλλων ὀσίων, περὶ ὧν σὺν θεῷ
 585 ῥηθήσεται.

560 χαλκείῳ P : χαλκίῳ A 569 ἠγουμενεῖον P : ἠγουμενίον A 576
 ἀνηλεεῖς P : ἀνειλεεῖς A 577 τοῦ A || ἀκρωρίας P : ἀκρορίας A 580
 ἐκδείραντες P : ἐκδήραντες A 582 ὀλίγον P : ὀλίγα A

Ἦσαν δὲ οἱ τοῦ σοφιστοῦ τῆς κακίας μαθηταὶ καὶ τοῦ
φρονίμου εἰς τὸ κακοποιῆσαι ὄφεως υἱοὶ καὶ ἐχιδνῶν
γεννήματα, τινὰς ἐξ αὐτῶν ἐν ὑψηλοτέροις τόποις στήσαντες
σκοπεύειν πρὸς τὸ εἶ τινα διαφυγεῖν βουλόμενον θεάσονται,
590 ἐπίσχωσι καὶ κωλύσωσι καὶ εἰς τὴν λαύραν καὶ ἐκκλησίαν
ἄκοντα ἀποστρέψωσι. Τὶς τοίνυν Δαμασκηνὸς τῷ γένει,
Σέργιος τὴν προσηγορίαν, ἰδὼν τοὺς πατέρας ὑπὸ τῶν
βαρβάρων βαρβαρικῶς μετὰ τοσαύτας πληγὰς εἰς τὴν
ἐκκλησίαν συναυνομένους καὶ συνωθουμένους, τοῦ
595 βασανίσαι αὐτοὺς ἔνεκεν τοῦτο οἱ τρισάθλιοι καὶ κακεντρεχεῖς
f.114r ἐπενόησαν καὶ ἐπετήδευσαν, ἡ ἐγνώριζε δὲ τόπον ἐν
παραβύστῳ, ἐν ᾧ τινα τῆς ἐκκλησίας ἱερατικῶν πραγμάτων
κεκρυμμένα ἐτύγχανον, καὶ γὰρ μαθητὴς ὑπῆρχε τοῦ
καθωσιωμένου ἡγουμένου· φοβηθεὶς οὖν μήποτε ὡς ἄνθρωπος
600 τὴν βίαν τῶν βασάνων μὴ φέρων τὸν τόπον καταμηνύσει καὶ
παρὰ τοῦτο κρίματι ὑποπέσει ὡς προδοὺς τὰ ἅγια τοῖς κυσὶ καὶ
τὰ τῷ θεῷ προσενεχθέντα τοῖς τοῦ Σατανᾶ παρασχῶν
θεραπευταῖς, ᾤετο δεῖν ὁ μακάριος καὶ κρεῖττον ὑπάρχειν
φυγεῖν καὶ τὴν τοῦ τοιοῦτου κρίματος κερδῆσαι φυγὴν καὶ
605 ἐκλύτρωσιν.

Τοῦτον τοιγαροῦν δρόμῳ ὑποχωροῦντα καὶ μακρὰν που τῆς
λαύρας γενόμενον οἱ εἰς τοῦτο τεταγμένοι φύλακες
θεασάμενοι, καταβάντες συνέλαβον, καὶ δὴ ξίφεσι νύττοντες
εἰς τὴν λαύραν πάλιν ὑποστρέφειν ἠνάγκαζον· ὁ δὲ εὐθαρσεῖ
610 καρδία καὶ ἀδειλάντῳ φρονήματι πρὸς αὐτοὺς ἀπεκρίναντο·
“οὐχ ὑποστρέφω κελευόντων ὑμῶν, οὐδὲ γὰρ δι’ εὐχὴν ἢ
θεοσέβειαν εἰς τὴν ἐκκλησίαν ἡμᾶς εἰσιέναι κελεύετε
σήμερον”. Οὗ τὴν ἀνδρίαν καὶ ἔνστασιν καὶ αὐτοὶ οἱ βάρβαροι
κατεπλάγησαν. Πάλιν δὲ ἐμβριθῶς καὶ ἀναιδῶς καθυβρίζοντες
615 καὶ λίθοις κόπτοντες ἐπανιέναι προσέταττον· ὁ δὲ οὐδόλως
f.115v αὐτῶν ἐπειθάρχει τῷ ἐπιτάγματι. Τοῦτον τοίνυν γυμνὸν
ἐπανατείνοντες διεβεβαιοῦντο αὐτὸν καρατομήσειν, εἰ μὴ
ἐπαναδράμη ἐπιτρεπόμενος· ὁ δὲ γενναῖος ἀθλητὴς τὴν αὐτὴν
καρτερίαν ἐπιδεικνύμενος, κατ’ ἀνατολὰς ἑαυτὸν τρέψας καὶ
620 τοὺς ὀφθαλμοὺς τῆς καρδίας ὁμοῦ καὶ τοῦ σώματος πρὸς τὸν ἐν
οὐρανοῖς οἰκοῦντα Χριστὸν ἄρας, πρὸς αὐτοὺς

587 φρονίμου-ὄφεως cf. Matth. X, 16 587-588 ἐχιδνῶν γεννήματα: Matth. III,
7. XIII, 34. XIII, 33. Luc. III, 7 601-602 τὰ-κυσὶ cf. Matth. VII, 6 620 τοὺς-
καρδίας : Ephes. I, 18 621 ἐν-οἰκοῦντα cf. Tob. V, 17

574 discern. nos 590 ἐπίσχωσι P : ἐπισχῶσι A 599 καθωσιωμένου P :
καθωσιωμένου A 618 ἐπαναδράμη P : ἐπαναδράμει A 620 σώματος scr. :
στόματος P

ἀπεφθέγγετο. Ἐγὼ μὲν δι' ὑμετέρας κελεύσεως τωτέως ἐκεῖσε
 οὐκ ἐπανέρχομαι· εἰ δέ μου τὴν κάραν ἀφελέσθαι, ὡς φατε,
 βούλεσθε, τοῦ Χριστοῦ παραχωροῦντος οὐκ ἔστιν ὑμῖν οὐδὲν τὸ
 625 ἐμπόδιον''. Ταῦτα δὲ λέγων καὶ τὸν αὐχένα ὑπέκλινε· τοῦτο δὲ
 τις τῶν ἀδελφῶν συνευρεθεῖς αὐτῷ καὶ στραφεῖς ἐξηγήσατο.
 Ἀναπηδήσας δὲ τις τῶν ἀποστατῶν, ζήλω καὶ θυμῷ βράσας καὶ
 τὸν διάβολον ἐγκυμονήσας, παρὰ τοῦ ἑαυτοῦ ἑταίρου τὸ ξίφος
 ἀποσπάσας τοῦ μακαρίου τὸν τράχηλον ἔπαισεν. Μὴ κορέσας
 630 δὲ τὴν ἰδίαν μανίαν, δευτέραν αὐτῷ πληγὴν καὶ τρίτην
 ἐπήγαγεν· εἰς τινα δὲ χεῖμαρρον ὠθήσαντες λίθους αὐτῷ
 μεγάλους ἐπέριψαν, ὥστε σχεδὸν ὅλον συνθλάσαι τοῦ ὀσίου
 τὸ σκῆνωμα. Οὕτως γενναίως κατὰ τῆς τοῦ ἐχθροῦ μεθοδείας
 ἀγωνισάμενος καὶ πρὸς τὴν ἁμαρτίαν ἀντικαταστάς μέχρις
 635 αἵματος, καὶ μηδὲν τῆς ἄκρας ἀρετῆς ὅλως ὑποχαλάσας τε καὶ
 f.115r ὑφέμενος! διὰ δειλίας πάθος ἀγεννὲς καὶ οἰκτρότατον, ἢ διὰ
 θανάτου φόβον παρόντα καὶ ἀπειλούμενον, εὐγενῆς ὄντως
 ἐκφανθεῖς καὶ θεοειδῆς τῇ ψυχῇ καὶ στεροτάτος, πρῶτος τοῦ
 μαρτυρίου τὸν στέφανον ἀνεδήσατο. Τούτου τὸ ἅγιον λείψανον
 640 μετὰ τὴν τῶν βαρβάρων κομίσαντες ἀναχώρησιν ὅλον
 βεβαμμένον καὶ πεφοινιγμένον, μᾶλλον δὲ λελουμένον καὶ
 κεκαρθαμένον τοῖς αἵμασιν, ἐν θήκαις ὀσίοις ὀσίως ἐθήκαμεν
 μετὰ τοῦ ἱεροῦ τῶν κάτ' αὐτὴν τὴν ἡμέραν ἀναιρεθέντων
 ὀσίων πατέρων συνθήματος. Καὶ ταῦτα μὲν ὕστερον, ἡμεῖς δὲ
 645 ἐπὶ τὴν τοῦ λόγου συνέχειαν ἐπανέλθωμεν.
 Οἱ ποικίλοι τῇ κακίᾳ στασιασταὶ καὶ δεινοὶ καὶ παμπόνηροι
 προπέμψαντες ἦσάν τινας αὐτῶν εἰς τὸ πέραν κατ' ἀνατολὰς
 τοῦ χειμάρρου, ὅθεν τὰ δυτικὰ μέρη φανερῶς ὡς ἐνώπιον
 φαίνονται, ἵνα τοὺς φυγεῖν καὶ λαθεῖν καὶ κρυβῆναι εἰς ἄντρον
 650 ἢ ὀπήν ἢ ὑπὸ σκέπην πέτρας ἐθέλοντας φωνῇ καὶ χειρὶ τοῖς
 ὀμόφροσι διαδείξωσι καὶ μηνύσωσι· καὶ οὕτως λοιπὸν οὐδεὶς
 τὴν θανατηφόρων αὐτῶν σαγήνην καὶ περιφορὰν διαφυγεῖν ἢ
 ἐξειλησαι ἴσχυσε, πάντων πανταχοῦ ἀναζητουμένων καὶ
 καταμηνυομένων, ὡς εἴρηται.

628 διάβολον ἐγκυμονήσας : Ioah. Damas., Laud. Sanct. Martyr. Barbar., 17,
 8

622 τωτέως P : ποτέως A 628 ἑταίρου P : ἑτέρου A 633 μεθοδείας P :
 μεθοδίας A 639 ἀνεδήσατο P : ἐδήσατο A 653 ἐξειλησαι P : ἐξηλησαι A

655 ΑΛΛ' ἐνταῦθα τοῦ λόγου γενόμενος οὐ παραδράμω τὸν
f.116v γενναῖον καὶ καρτερόφρονα καὶ ὄντως| τῆς τελείας ἀγάπης
τὸν τέλειον ὄρον ἐφθακότα καὶ τῷ ἔργῳ τελέσαντα· οὐδὲ γὰρ
θέμις τὸν τοιοῦτον λόγῳ παραδραμεῖν ἀστηλίτευτον,
ἀξιάγαστον ὡς ἀληθῶς ὄντα καὶ Χριστοῦ μαθητὴν
660 χριστιμίμητον. Ἄνθρωπὸν τινὶ στενωπῶν τινὲς τῶν ἀδελφῶν
προσέφυγον διωκόμενοι, ἐν ᾧ κρυβῆναι καὶ λαθεῖν τοὺς
λυμεῶνας καὶ βδελυροὺς προσεδόκησαν. Τούτους τις τῶν
ἀντίκρου κατ' ἀνατολὰς σκοπευτήρων τὴν ὁπὴν
ὑπεισερχομένους θεώμενος, φωνῆ μεγάλη δακτυλοδεικτῶν
665 τοῖς συναποστάταις τὸ ἄντρον ἐμήνυσεν. Ἐπιστὰς δὲ τις
ξίφῆρης τῆ θύρα καὶ εἰσόδῳ τῆς τοιαύτης ὁπῆς, μετὰ κραυγῆς
σφοδρᾶς καὶ φοβερᾶς ἐπιπλήξεως τοὺς ἐνυπάρχοντας ἔνδον
ἐξίεναι προσέταπτεν· οἱ δὲ ἀδελφοὶ ὡς φωραθέντες καὶ
ἀλῶναι μέλλοντες καὶ πικραῖς παραδοθῆναι βασάνοις τῷ
670 φόβῳ ὑπέπτηξαν. Ἦσαν δὲ πέντε τὸν ἀριθμὸν, ὧν ὁ εἷς
ἀξιομνημόνευτος, θαυμάσιός τε καὶ ἀξιέπαινος, Ἀδραῖνος τῷ
γένει, τῆ δε προσηγορίᾳ Πατρίκιος. Τοὺς ἐταίρους ἑαυτοῦ καὶ
συναδελφοὺς ἰδὼν τῆ δειλία ἀσχάλλοντας, θείου ζήλου καὶ
ἀγάπης καὶ φιλαδελφίας γενόμενος ἔμπλεως, θαρσαλέως
675 ἀνώρμησεν καὶ τοῖς σὺν αὐτῷ κεκρυμμένοις ἀδελφοῖς
f.116r προσωμίλησε· “θαρσεῖτε,| ἀδελφοί μου ἀγαπητοὶ καὶ
ὁμόψυχοι· ἐγὼ τὸν ὑπὲρ ὑμῶν ἀναδέχομαι κίνδυνον καὶ
θάνατον σήμερον· ἐγὼ ὑπὲρ τῆς ὑμετέρας λυτρώσεως ταῖς
τῶν ἀνελεημόνων βαρβάρων χερσὶν ἑμαυτὸν προθύμως
680 ἐκδίδωμι· ὑμεῖς δὲ αὐτοῦ καθεζόμενοι σιγῆν μοι καὶ ἀφώνιαν
ἀσκήσατε καὶ τοῦ σπηλαίου ἀπρόιτοι διαμείνατε”. Καὶ ταῦτα
ψιθυρίσας ἐξέθωρε καὶ πρὸς τὸν αἰμοπότην ἐξελήλυθε
βάρβαρον, καὶ “ἄγωμεν” ἔφη, “ὅπου κελεύεις”. Ὁ δὲ “καὶ
τοὺς λοιποὺς” εἶπεν “ἐξάγαγε, οἱ σὺν σοὶ ἔνδον κεκρυμμένοι
685 τυγχάνουσιν.” Ὁ δὲ γενναῖος τοῦ Χριστοῦ στρατιώτης καὶ
ἀριστεὺς ἀκατάπληκτος δισχυρίζετο καὶ λόγοις πλείστοις τὸν
δήμιον ἐπληροφόρει καὶ ἔπειθεν, ὡς μονώτατος ὑπῆρχεν
ἔνδον κρυπτόμενος καὶ ἄλλος οὐδεὶς σὺν αὐτῷ τὸ παράπαν

659 μαθητὴν scr. : μιμητὴν P : μαθητὴν A 666 ξίφῆρης P : ξιφίρις A
669 φωραθέντες P : φοραθέντες A 673 ἐταίρους P : ἐτέρους A

690 ἐτύγχανεν. Τούτοις τοῖς λόγοις τὸν ἀσεβῆ πείσας ὁ τῆς ἀγάπης καὶ φιλαδελφίας προασπιστῆς καὶ ὑπέρμαχος ἐπὶ τὴν ἐκκλησίαν ἐλάμβανεν, αὐτὸς ἐκείνῳ τῆς ὁδοῦ προηγούμενος προθυμότητα.

ἮΩ γενναίας καὶ θεοφόρου ψυχῆς· ὦ στερρᾶς καὶ ἀδαμαντίνου καρδίας· ὦ ἀγάπης ἐνθέου καὶ εἰλικρινοῦς,
695 αὐτὸν τὸν ἀκρότατον καὶ ἀκραιφνέστατον τῆς τελειότητος ὄρον τὸν ὑπὸ τοῦ κοινοῦ σωτῆρος τελεσθέντα καὶ
f.117v θεσμοθετηθέντα σφραγισάσης· “ἐν τούτῳ γάρ” φησι “γνώσονται πάντες, ὅτι ἐμοὶ μαθηταί ἐστε, ἐὰν ἀγαπᾶτε ἀλλήλους”. Τὸ δὲ μέτρον τῆς ἀγάπης ὅποσον ἐστίν,
700 ἐγνώρισεν ἐπαγαγών· “αὕτη γάρ ἐστὶν ἡ τελεία ἀγάπη, ἵνα τις τὴν ψυχὴν αὐτοῦ θῆ ὑπὲρ τῶν φίλων αὐτοῦ” ὅπερ ἔργῳ ποιήσας ὁ πανάριστος οὗτος καὶ ἀξιοῦμνητος Πατρικίος φαίνεται. Μακάριος ὄντως ὑπάρχεις, τρισόλβιε, ὅτι πληρωτῆς τῆς καινῆς τοῦ Χριστοῦ ἐντολῆς ἀνελλιπῶς ἐχρημάτισας,
705 “ἴδου γάρ” φησιν “ἐντολὴν καινὴν δίδωμι ὑμῖν, ἵνα ἀγαπᾶτε ἀλλήλους”, ὅτι κατ’ ἴχνος τῷ δεσπότῃ Χριστῷ ὡς δούλος εὐγνώμων καὶ εὐπειθῆς μαθητῆς ἠκολούθησας, ὅτι σύμμορφος τῶν αὐτοῦ παθημάτων γενόμενος εἰκότως κοινωνὸς καὶ συμμετοχὸς τῆς αὐτοῦ δόξης καὶ τῆς ἐν
710 οὐρανοῖς βασιλείας πέφηνας. Μέμνησο οὖν καὶ ἡμῶν τῶν ἐκ πόθου τὴν σὴν εὐφημούντων ἀνδρίαν, ἀοίδιμε. Σοῦ γὰρ τοῖς ἐγκωμίοις ἐμφιλοχωρεῖν ποθῶ μὲν καὶ γνησίως ἐφίεμαι· καὶ γὰρ ἀληθῶς μυρίων ἐπαίνων ἐπάξιος πέφυκας, εἰ καὶ τῶν παρ’ ἡμῶν ἀνώτερος καὶ ἀνευδεὴς εὐφημιῶν καὶ κρότων
715 καθέστηκας· ἀλλὰ με δῆμος ὅλος ἀναμένει μαρτύρων τὴν αὐτὴν ἐπιδεδειγμένων μαρτυρίαν καὶ στερρότητα, καὶ τὴν
f.117r ἴσην πρόθεσιν καὶ τῆς ἀγάπης τελείωσιν μέχρις ἐσχάτων ἐν βασάνοις ἀναπνοῶν φυλαξάντων ἀλώβητον, ὡς δήπουθεν ὁ λόγος ἀποδείξει φανώτατα· δέδοικα δὲ μὴ ὄγκον ἐπιθήσω τῷ
720 διηγῆματι. Τούτου τοίνυν, ἀγαπητοί, τοῦ στερεμνίου νεανίου τὴν προαίρεσιν ἀθρήσας τελείαν Χριστὸς ὁ θεὸς τῶν γνώσεων καὶ ἐτάζων καρδίας καὶ νεφρῶν, τελείῳ τοῦ μαρτυρίου στεφάνῳ κοσμήσας κατέστεψεν· εἷς δὲ καὶ αὐτὸς ἠύρεθη τῶν βασάνῳ καπνοῦ τελευτησάντων, ὡς ἐμφανίζειν ὁ λόγος
725 ἐπείγεται.

698-699 γνῶσονται-ἀλλήλους : XIII. 8, 35 700-701 αὕτη-αὐτοῦ cf. Iohan. XV, 13 708 σύμμορφος cf. Philip. III, 21 722 ἐτάζων-νεφρούς cf. Psalm. VI, 10

704 ἀνελλιπῶς P : ἀνελλειπῶς 719 φανώτατα P : φανώτατα A

Συναθροίσαντες τοιγαροῦν τοὺς πατέρας οἱ φονικοὶ καὶ
ἀλάστορες, τοὺς μὲν ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ, τοὺς δε ἐν τῷ ἡγουμενείῳ, οἱ
λήσταρχοι αὐτῶν καὶ προύχοντες τοὺς ἐν διακρίσει φανέντας καὶ
δόξαντας αὐτοὺς πρώτους τῶν μοναχῶν συλλαβόμενοι,
730 “ἐξαγοράσατε ἑαυτοὺς καὶ τὴν ἐκκλησίαν ὑμῶν τετρακισχιλίων
νομισμάτων” ἔφησαν, “ἢ τάχιστα ὑμᾶς ἀποκεφαλισθῆναι
κελεύομεν καὶ τὸν ὑμέτερον ναὸν ἐμπυρρίζομεν”. Οἱ δὲ πατέρες
δυσωπητικῶς αὐτοὺς παρεκάλουν λέγοντες· “φείσασθαι ἡμῶν διὰ
τὸν θεόν, καὶ μὴ ἀδίκως τὰ αἵματα ἡμῶν ἐκχέητε σήμερον· ἦν δὲ
735 χρυσοῦ ποσότητα λέγετε, οὔτε κεκτήμεθα, οὔτε ἐκτησάμεθα
f.118v πώποτε. Εἰ δὲ ὑμῖν ἀρέσκει, ἰδοὺ! ἐπὶ ἡμῶν τὰ ἱμάτια ἡμῶν ἃ
περιβεβλήμεθα· καὶ εἰς τὰ ἴδια δὲ κελλία χειραγωγούμεν ὑμᾶς καὶ
πάντα τὰ ἡμέτερα ἀνεπικρύπτως δεικνύομεν καὶ προθύμως
παρέχομεν· μόνον ἡμῖν τὸ ζῆν καὶ γυμνοῖς παρασχεῖν
740 παρακλήθητε”. Οἱ δὲ ὡς τὰ μέγιστα ἀδικούμενοι ἠγριαίνοντο, καὶ
ἐν τῷ ξηροκῆπῳ τοῦ ἡγουμενείου ἐξαγαγόντες αὐτοὺς ἐφώνουν
κραυγῇ τοὺς Αἰθίοπας, καὶ γὰρ ἦν μετ’ αὐτῶν πλῆθος Αἰθίοπων,
ἀγαγεῖν τὰ ξίφη καὶ ἐλθεῖν ἐπισπεύδοντες, ὅπως αὐτόθι τοὺς
πατέρας δειροτομήσωσιν. Ὡς δε ξιφήρεις παρέστησαν οἱ μελανοὶ
745 καὶ ζοφεροὶ τῇ ψυχῇ καὶ τῷ σώματι, γυμνὰ τὰ ξίφη βαρβαρικῶς
ὀλολύζοντες ἔσειον· καὶ τὸν οἰκονόμον δὲ σταυροειδῶς τὰς χεῖρας
ἐκτείναντα πρὸς τῷ τοίχῳ ἔστησαν καὶ κατατοξεύειν ἤμελλον,
ταῖς νευραῖς τὰς τῶν βελῶν γλυφίδας προσπελάσαντες

727 ἡγουμενείῳ P : ἡγουμενίῳ A 741 ἡγουμενείου P : ἡγουμενίου A

750 καὶ τὰ τόξα τείναντες, θανατοῦν τε αὐτοὺς ἠπείλουν, εἰ μὴ οἴσωσι τὰ ὑπ' αὐτῶν ἐπιζητούμενα καὶ ἐξοίσωσι τὰ κεκρυμμένα φησὶ τῆς ἐκκλησίας χρυσᾶ καὶ ἀργυρᾶ σκευὴ τε καὶ κειμήλια. Οἱ δὲ πατέρες πάσῃ δυνάμει πληροφορεῖν αὐτοὺς ἠγωνίζοντο, ὡς οὔτε χρυσὸν κέκτηνται οὐδὲ θησαυρὸν χρυσὸν γινώσκουσι. Καὶ "δείξατε ἡμῖν" ἔφησαν "τοὺς παρ' ὑμῖν
755f.118r λογάδας καὶ προύχοντας, τοὺς ταμιούχους καὶ τῶν τῆς λαύρας καὶ τῶν τῆς ἐκκλησίας ὑμῶν πραγμάτων διοικητάς τε καὶ φύλακας, ἢ αὐθωρὶ τοῦ ζῆν ὑμᾶς ἀπαλλάττομεν". Οἱ δὲ πατέρες πάλιν ἀπεκρίναντο· "εἶπαμεν ὑμῖν καὶ ἤδη ὅτι οὐδὲν
760 ἡμῶν ἐπιζητεῖτε, γινώτε ὅτι ἐνταῦθα οὐ πάρεστιν· οἱ δὲ λοιποὶ πάντες ἴσοι ἐσμὲν καὶ ὁμοίτοι." Καὶ γὰρ ταῖς ἀληθείαις πρὸ καιροῦ τινος ὁ θεοφιλῆς ἠγούμενος διὰ τινος χρείας τῆς λαύρας ὑπῆχεν ἀπόδημος. Ἐπὶ ὥρας οὖν ἰκανῶς αὐτοὺς ἐκφοβήσαντες πάλιν ἤγαγον καὶ ἀπήγαγον ἔξω τοῦ ἠγουμενείου ἐν εὐρυχώρῳ τόπῳ, ὅπου τὰς καμήλους ἀποφορτίζειν εἰώθασιν· κάκεισε αὐτοὺς στήσαντες καὶ σχηματίζαντες τὰ αὐτὰ μετ' ὀργῆς ἠπείλουν καὶ προέβαλλοντο οἱ ἀλάστορες, καὶ αὐθις οἱ πατέρες τὰ ὅμοια αὐτοῖς ἀπελογοῦντο καὶ ἀπεκρίνοντο. Ὡς δὲ εἶδον, ὅτι οὐδὲν τῶν
765 ποθουμένων ἀνύουσι καὶ ὅτι ἔτοιμοι εἰς τὸ ἀναιρεθῆναι παρ' αὐτῶν εἰσιν οἱ δίκαιοι, καταγαγόντες αὐτοὺς εἰς τὴν ἐκκλησίαν, ἅπαντας λοιπὸν ὁμοῦ ἀθρόως τοὺς πατέρας παρέστησαν, καὶ ἦν ἰδεῖν θέαμα ἐλεεινόν, δακρῶν καὶ στεναγμῶν καὶ θρήνων
770 ὄντως ἄξιον-----χάσμα-----
f.119v

[... Διότι ὅλοι κατακρεουργοῦν καὶ ὅλοι λυμαίνονται με ἀσχημο καὶ φρικτὸ τρόπο ἐναντίον τραυματιῶν καὶ κανεῖς δε μένει χωρὶς νὰ ἔχει πληγωθεῖ, ἀλλὰ κάποιος λιθοβολούσε τὰ πρόσωπά τους με ἀποτέλεσμα τὰ ρούχα τους νὰ ἔχουν βαφτεῖ με αἷμα. Το πρόσωπο καὶ τὰ δόντια κάποιου μοναχοῦ εἶχαν συντριβεῖ καὶ ἔτσι τὰ μαλλιά καὶ τὰ γένειά του ἦταν ματωμένα. Κάποιος ἄλλος ἐξαιτίας τοῦ βασανισμοῦ δε μπορούσε νὰ περπατήσῃ καὶ κείτονταν στο ἔδαφος, ὅπου καὶ πέθανε.

749 τείνατες scr. : ἐντείναντες A 751 φασὶ P 753 χρυσῶν P
755 ταμιούχους P : ταμειούχους A 757 ἀπαλλάττομεν P : ἀπαλάττομεν A 765 ἠγουμενείου P : ἠγουμενίου A

Το κακό που προκάλεσαν στους μοναχούς, μάστιζε τους αλλοφύλους και τους επέφερε ποινή, καθώς η γλώσσα τους πονούσε· αυτό οφείλονταν στο γεγονός ότι δεν υπήρχε σταγόνα πόσιμου νερού ούτε και βρόχινου. Ποιός είναι λοιπόν αυτός που βλέπει τα πρόβατα του Χριστού, τα οποία είναι δίκαια και άκακα και χωρίς έλεος ανέχεται να τα παραδίδει στη σφαγή αίματος χωρίς να κλαίει και να οδύρεται;

Αυτοί όμως που υπέστησαν το βασανισμό ήταν περισσότερο αξιολάτρευτοι και πένθιμοι. Γιατί πολλάκις οι βάρβαροι, στους οποίους οι δαίμονες και η κακία πλεονάζουν, τους καταράστηκαν. Οι ίδιοι βρίσκοντας στα κελιά μοναχούς να απευθύνουν δεήσεις, τους μετέφεραν έξω στο σημείο που άφηναν τις καμήλες και άναψαν φωτιά, η πυκνότητα της οποίας ήταν μεγάλη, χρησιμοποιώντας τα ξύλα που είχαν συσσωρευτεί εκεί για την κατασκευή της εκκλησίας, η οποία είναι σπήλαιο. Ακόμη ζητούν με πλήθος απειλών από τους άγιους πατέρες ``δώστε μας την περιουσία σας, όπως σας τη ζητάμε· πριν έρθουμε σε εσάς αυτό πιστεύαμε, όπως δήλωσε ο αρχιερέας και ο οικονόμος της λαύρας σας, ο οποίος γνωρίζει την περιουσία της περιοχής``.

Με αυτό λοιπόν τον ανόσιο τρόπο απειλούσαν τους πατέρες και δεν βρέθηκε ανάμεσα τους κανείς που να πεί τι ρωτήθηκε και τι δηλώθηκε. Γι' αυτό όλοι ζητούσαν να σταθούν ενώπιον τους, αλλά η καρδιά και το μυαλό όλων ήταν αφιερωμένα στο Χριστό και προσεύχονταν στο θεό με πραότητα, ώστε να αναπαυθούν με ειρήνη και να ``κοιμηθούν``. Προσδοκούσαν λοιπόν και ήλπιζαν να μεταβούν στην αιώνια ζωή.

Εφεξής μακάριε Αναστάσιε αρχιδιάκονε της λαύρα, ηγείσαι της ταφής των πατέρων μας στη μονή του αγίου Σάββα. Και κτυπήθηκες σε δύο πλίνθους και σπάραζες απο τον πόνο. Ωστόσο συνέχισες να σηκώνεις το κεφάλι ενώ στο έκοβαν, επειδή κράτησες μυστική την τράπεζα της εκκλησίας. Και ως αποτέλεσμα πολλά νέα σκεύη της εκκλησίας παρέμειναν κρυφά και κανείς από αυτούς που ομολόγησαν δεν ήταν μεγάλος στην ηλικία, αλλά παρόλα αυτά επέλεξαν τον θάνατο.]

775 -----Ζῆν προελόμενος, ὄν τῷ καπνῷ πνίξαντες
ἀπέκτειναν, ὡς ῥηθήσεται.

780 Ἀλλ' οὐδὲ τὰ κατὰ τὸν προμνημονευθέντα ἰατρὸν, φημί δὴ
ἀββᾶν Θωμᾶν, τὸν ταῖς κατὰ Χριστὸν ἀρεταῖς διαπρέποντα
καὶ τὴν παλαιάν λαύραν ὁσίως διέποντα σήμερον, ἄξιον σιγῆ
785 παραδοῦναι. Ἐκ σκαιοῦ γὰρ δαίμονος ὑποβληθέντες οὗτοι οἱ
τῶν δαιμόνων θεραπευταὶ ἐνόμιζον χρήματα εὔρειν παρὰ τῷ
πατρὶ ἦν γὰρ καὶ ἐπίσημος. Κατὰ πρόσωπον δὲ αὐτὸν
ἀγνοοῦντες περιήεσαν ἅπαντας τοὺς πατέρας ὑποδείξαι
αὐτοῖς τὸν ἰατρὸν ἀπαιτοῦντες. Οἱ δὲ τίμιοι πατέρες καὶ ὡς
790 ἀληθῶς εὐγενεῖς καὶ θεοσεβεῖς καὶ φιλάδελφοι, καίπερ ἐν
μέσοις αὐτὸν ἔχοντες, οὐ χειρὶ οὐ λόγῳ οὐ νεύματι αὐτὸν
διεδήλωσαν· πρὸς ὅπερ μᾶλλον ἀγριωθέντες οἱ ἐκ φύσεως
ἄγριοι, καὶ τὴν τῶν ὁσίων θαυμάσαντες καὶ ἐκπλαγέντες
ἀγάπην καὶ φιλάδελφον σχέσιν καὶ ἔνστασιν, ἔπαιον ῥάβδοις
795 καὶ ἔνυττον μαχαίραις καὶ βέλεσιν, ἵνα αὐτοῖς ὑποδειχθῆ ὁ
ζητούμενος καὶ οὐδὲν τὸ σύνολον ἦνυον. Ὡς οὖν ἀνήνυτα
ἀπαιτοῦντες ἀπέκαμον, πάντα ὁμοῦ εἰς τὸ ἐνδότατον τοῦ
σπηλαίου εἰσήγαγον.

795 f.119r Οὐκ ἄτοπον δὲ καὶ τὴν θέσιν τοῦ τόπου διαγράψαι καὶ τῷ
λόγῳ ποιῆσαι τοῖς ἀγνοοῦσι κατάδηλον. Ἡ μὲν θεόκτιστος
αὕτη ἐκκλησία σπήλαιον ὑπάρχει εὐρύχωρον, θέσιν ἀπὸ τῆς
προνοίας τοιαύτην λαχόν, ὡς τύπον ἐκκλησίας ἔχουσαν, καὶ
διὰ τοῦτο ταύτην τὴν ἐπωνυμίαν δεξάμενον· ὡς κόγχην γὰρ
κατ' ἀνατολᾶς ἔχει. Κατὰ δε τὸ βόρειον μέρος κατάδυσις τίς
800 ἐστὶ καὶ σχῆμα ἐνδόμυχον, οὐπερ ἀποτεμόμενοί τι οἱ πρόην
πατέρες διακονικὸν πεποιήκασιν, ἐσώτερον δὲ τοῦ διακονικοῦ
κειμηλιαρχεῖον, ἦτοι σκευοφυλάκιον· ἔτι δὲ τούτου ἐνδότατον
ῥαγὰς βαθεῖα ὡς ῥύμη τις ἀφεγγῆς καὶ στενωπὸς ὁδὸς
805 κοχλοειδῶς, ὡς διὰ μυχῶν τινῶν ἐπὶ τὸ ἡγουμενεῖον
ἀνάγουσα, δὴ ἦς ὁ μακάριος πατὴρ ἡμῶν Σάβας ἔσθ' ὅτε εἰς
τὴν ἐκκλησίαν κατήει, ὡς καὶ ἐν τῷ αὐτοῦ βίῳ τέτακται. Μετὰ
δε ταῦτα οἱ κατὰ καιροὺς ἡγούμενοι ἔφραξαν ἄνωθεν τὴν
τοιαύτην δίοδον, καὶ ἔμεινεν ἡ αὕτη ῥαγὰς ἀνέκβατος καὶ
810 ἀδιεξόδευτος καὶ σκότους βαθυτάτου ἀνάμεστος, ὡς καὶ δίχα
καπνοῦ βασάνον εἶναι τὴν ἐκεῖσε κατάκλεισιν.

783 περιήεσαν P : περιῖεσαν 791 discern. nos 800 ἀποτεμόμενοι P :
ἀποτεμώμενοι A 803 στενωπὸς P : στενοπὸς 804 discern. nos 804
ἡγουμενεῖον P : ἡγουμενίον A 806 κατήει P : κατίει A

f.120v
 815 Ἐν ταύτῃ οὖν τῇ ὀπῇ καὶ τῷ χάσματι τοὺς πατέρας μετὰ βίας ἐμβαλόντες οἱ ἄθεοι, πυρκαϊᾶν ἐπ’ αὐτὸ τὸ στόμιον αὐτῆς ἤψαν. Ὑγρῶν δὲ ὄντων τῶν καλάμων, καπνὸν ἀπετέλουν πολὺν τε καὶ ἄμετρον, ὃς περιειλούμενος ἐν τῷ τοιούτῳ στενώματι καὶ μὴ εὐρίσκων τὸ παράπαν διαπνοὴν καὶ διέξοδον, δεινῶς οἴμοι καὶ δυσφόρως τοὺς πατέρας ἐβασάνιζέν τε καὶ ἔπνιγεν. Ἐάσαντες οὖν αὐτοὺς ἐπὶ ὥραν ἱκανὴν οἱ ἀλάστορες πνίγεσθαι, ὕστερον ἐφώνησαν·

820 “ἐξέλθετε, μοναχοί, ἐξέλθετε”. Ἀνάγκη δὲ πᾶσα ἦν τοῖς ἐξιούσι δι’ αὐτῆς τῆς φλογὸς καὶ ἐσχάρας διέρχεσθαι· ἀλλ’ ἅπαντα τοῦ καπνοῦ καὶ τῆς ἐκ τούτου στενοχωρίας καὶ πνιγμοῦ ἐφαίνοντο εὐφορώτερα. Ἀμέλει καὶ ἐξερχομένων τῶν ἀγωνιστῶν, πολλῶν τὰ ἴχνη καὶ αἱ τρίχες τῆς κεφαλῆς καὶ τῶν γενείων καὶ ὀφρῶν καὶ βλεφάρων μετρίως περιεφλέχθησαν. Ἐξελθόντες οὖν ἔρριπτον ἑαυτοὺς εἰς τὸ ἔδαφος ὀλιγορηκότες καὶ καθαρῶς σπᾶσαι ἀέρος καὶ ἀντιλαβέσθαι γλιχόμενοι.

830 Εἶτα πάλιν οἱ δῆμιοι ἐπὶ τὴν ἐξέτασιν ἤρχοντο, ὡς δαμασθέντων ἤδη τῶν ἀθλητῶν τοῖς αἰκισμοῖς καὶ ἅπαντα εὐχερῶς ὁμολογούντων. Αὐθις δὲ ἐπηρώτων αὐτοὺς, “δειξατε ἡμῖν τοὺς πρώτους καὶ ἐξάρχοντας ὑμῶν” λέγοντες “καὶ τοὺς κρυπτῆρας τῆς ἐκκλησίας, ἢ χειρόνως ὑμᾶς ἀναλώσομεν”. Οἱ δὲ καὶ ἐν τοῖς δεινοῖς καὶ χαλεποῖς κινδύνοις στερροὶ καὶ καρτερικοὶ μᾶλλον τῇ εὐχῇ προσεῖχον ἢ ἐκείνοις ἀπεκρίνοντο, τοῦ μὲν “Κύριε, δέξαι μου τὴν ψυχὴν ἐν εἰρήνῃ” λέγοντος, τοῦ δὲ “Κύριε, εἰς χειρὰς σου παρατίθημι τὸ πνεῦμά μου”, ἐτέρου “Κύριε, μνήσθητί μου ὅταν ἔλθῃς ἐν τῇ βασιλείᾳ σου”, καὶ ἄλλου ἄλλην ἰκετείαν τῷ θεῷ προσκομίζοντος.

f.120r
 835 Πρὸς δὲ τοὺς βαρβάρους καταθύμιον οὐδὲν ἀπεφθέγγετο, μόνον δὲ ἅ πρώην αὐτοῖς ἀπελογοῦντο, ὅτι “εἰ μὲν τὰ ἱμάτια καὶ τὰ πράγματα τὰ ἐν τοῖς κελλίοις ἡμῶν θέλετε, ἀφθόνως καὶ ἀκωλύτως πάντα λάβετε· εἰ δὲ ἀνελεῖν ἡμᾶς ἐφίεσθε, συντόμως ἀπαλλάξτε, ἕτερον γὰρ τι παρ’ ἡμῶν οὐκ ἀκούσεσθε”.

840
 845 Ὡς οὖν εἶδον οἱ κύνες, ὅτι εἰκῆ καὶ δωρεὰν ὑλακτοῦσιν, ἐκπλαγέντες τῶν ἀξιοθαυμάστων τὴν πρὸς ἀλλήλους σχέσιν καὶ στοργὴν καὶ τὸ καρτερικὸν καὶ φιλάδελφον, ἀσχέτω μανία καὶ θυμῷ ὑπερζέσαντες, καὶ πάλιν εἰς τὸ χωνευτήριον τοὺς ἐπταπλασίως κεκαρθαμένους χρυσοῦς καὶ μηδὲν

836-837 εἰς-μου cf. Psalm. XXX, 6 837-838 μνήσθητι-σου : Luc. XXIII, 42

849 ἐπταπλασίως κεκαρθαμένους cf. Psalm. XI, 7 824 γενείων P : γενίων

A 843 discern. nos 845 εἶδον P : ἴδιον A

850 ἔχοντας νόθον ἢ κίβδηλον ἔδοκίμαζον. Τοὺς γὰρ πατέρας ἔσω
 εἰς τὸ στενωπὸν τοῦ σπηλαίου ὠθοῦντες καὶ τύπτοντες
 εἰσήλασαν, παρακαλοῦντας ἔξω μᾶλλον ἀποκτανθῆναι ἢ τοῦ
 855f.121v προτέρου καπνώδους πνιγμοῦ πειραθῆναι. Οἱ δὲ ἀσυμπαθεῖς
 καὶ ἀνελεήμονες καὶ ὄντως χαλκόσπλαγχοι διὰ πικροτέρων
 βασάνων τῆς ζωῆς τοὺς ἀγίους ἀπαλλάττειν ἔσπευδον. Τὸ
 δεῦτερον τοίνυν εἰς τὸ πρότερον αὐτοὺς εἰσαγαγόντες ἄντρον,
 σφοδροτέρως ἐκάπνισαν, καὶ ἐπὶ πολὺ ἀφέντες, ὡς εἰκάσαι ὅτι
 860 πολλοὶ ἐξ αὐτῶν τεθνήκασιν, ἐβόησαν ἐξελεθῆναι τοὺς ἀγίους· οἱ
 δὲ διὰ τῆς αὐτῆς φλογὸς ὡς καὶ τὸ πρὶν διαπεράσαντες,
 ἡμιθανεῖς εἰς τὸν καθαρὸν ἀέρα φθάνοντες, τοῦτον
 ἀσθμαίνοντες καὶ μεγάλα πνευστιῶντες ἀνέπνεον· μικροῦ γὰρ
 δεῖν ἅπαντες τὰς ψυχὰς ἀπελίμπανον· οἱ δὲ γε εὐρεθέντες
 ἐνδότεροι τὴν τοῦ καπνοῦ σφοδρότητα μὴ ἐνεγκόντες, τὰς
 865 ἀγίας ψυχὰς αὐτῶν ταῖς τοῦ δεσπότη Χριστοῦ χερσὶ
 παρέθεντο, τῷ ἀριθμῷ εὐρεθέντες ὀκτωκαίδεκα.

Οἱ δὲ ὦμοι καὶ ἀπεσκληρότες λιθοκάρδιοι βάρβαροι οὐδὲ
 οὕτως τὴν ἀτίθασον γνώμην ἐκάμθησαν καὶ ἐμαλάχθησαν·
 τοὺς γὰρ ἐκ τῆς πυρᾶς καὶ τοῦ καπνοῦ μόλις διασωθέντας
 λιποθυμοῦντας ἔτι ἠκίζοντο καὶ ἔτυπτον, κειμένοις
 870 ἐπεμβαίνοντες καὶ λακτικῶς ὡς ἡμίονοι τοῖς ποσὶ
 καταπατοῦντες καὶ ἐναλλόμενοι, τὰ αὐτὰ ἀπαιτοῦντες. Ὡς δὲ
 ἦνυον οὐδὲν τῶν ἐλπιζομένων, μᾶλλον δὲ ὡς πᾶσαν θηριώδη
 ἀπανθρωπίαν ἐνεδείξαντο οἱ ἐκ μήτρας ἀπηλλοτριωμένοι τοῦ
 θεοῦ, διασκορπισθέντες ἐν τοῖς κελλίοις καὶ λίθοις· μεγίστοις
 875 f.121r τὰς θύρας κατεάξαντες καὶ συντριψάντες, ἅπαντα τὰ ἐν αὐτοῖς
 875 καὶ τὰ ἐν τῷ ἡγουμενείῳ καὶ ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ εὐρεθέντα
 πραιδεύσαντες καὶ λαφυραγωγῆσαντες καὶ ταῖς καμήλοις τῆς
 λαύρας ἐπισάξαντες καὶ φορτώσαντες ἀνεχώρησαν.

Μετὰ δε τὰς ὥρας οἱ εὐσθενέστερον πως διακείμενοι τῶν
 880 πατέρων διαναστάντες καὶ τοὺς τετρωμένους καὶ
 βεβαρημένους ταῖς πληγαῖς καὶ τῇ ῥύσει τοῦ αἵματος
 λιποθυμοῦντας ψηλαφῶντες, καὶ ὕδωρ τοῖς προσώποις

873 ἐκ-ἀπηλλοτριωμένοι cf. Psalm. LVII, 4

851 στενωπὸν P : στενοπὸν A **855** ἀπαλλάττειν P : ἀπαλάττειν A **862**
 ἀπελίμπανον P : ἀπελείμπανον **867** ἀτίθασον P : ἀτίθασσον **875**
 ἡγουμενείῳ P : ἡγουμενίῳ A **880** τετρωμένους P : τετροχομένους A

885 ἐπιρρέοντες καὶ ποτίζοντες, τῆς ἐνδεχομένης ἠξίου
 ἐπιμελείας. Περὶ δὲ τὰς τοῦ ἡλίου δυσμᾶς, ὡς μικρὸν
 ἐλώφησεν ὁ καπνός, ἅψαντες κηρὸς εἰσῆλθον εἰς τὸ
 στενωπὸν ἐκεῖνο τοῦ σπηλαίου καὶ ἠῦρον τοὺς ἁγίους ἐπὶ
 πρόσωπον κειμένους, τοὺς μυκτῆρας τῷ χῶματι ἐμπήξαντας,
 890 τινὰς δὲ κατὰ πρόσωπον ἑαυτῶν τοῖς περιβολαίοις ἐλίξαντας
 καὶ περισκεπάσαντας πρὸς τὸ καὶ ποσῶς τὴν σφοδρότητα καὶ
 ἀνάγκην τοῦ πνιγμοῦ διαφυγεῖν, πάντας δὲ ὅμως πρηνεῖς
 ἐρριμμένους νεκρούς. Ἀλλ' οἴμοι τοῦ πικροῦ καὶ ὀδυνηροῦ
 θανάτου, πῶς ἂν τις διαγράψοι ἢ παραστήσοι τῷ λόγῳ τὴν
 τοιαύτην ἀψυχαγώγητον στενοχωρίαν καὶ ἀπαράκλητον,
 f.122v
 895 μᾶλλον δὲ βιαίαν καὶ παμμόχθηρον τῆς ψυχῆς| ἀπὸ τοῦ
 σώματος ἔξοδον, ἢ μᾶλλον ἀρμοδιώτερον εἰπεῖν ταύτης
 ὠθισμὸν καὶ ἐκδιώξιν; ἐπὶ πολὺ γὰρ τὴν ἀναπνοὴν ἑαυτῶν
 ἐπισχεῖν οἱ παμμάκαρες μὴ δυνάμενοι διὰ τὴν τοῦ ἐμφύτου
 θερμοῦ πύρωσιν, τῆς καρδίας πυρπολουμένης καὶ ἔλξαι
 900 ψυχρὸν καὶ ἀθόλωτον ἀέρα κατεπειγούσης, ὡς μόνον τοὺς
 πόρους τοῦ στόματος καὶ τῶν μυκτῆρων ἐγύμνουσιν καὶ
 ἤνοιγόν, ἀντὶ παραψυχῆς καὶ ἀναψύξεως πνιγμονὴν καὶ
 σκοτοδινίαν καὶ ἱλιγγα ἐπεσπῶντο καὶ ἐπεσύροντο· τοῦ γὰρ
 καπνοῦ τοῖς πόροις καὶ ταῖς φυσικαῖς ὀπαῖς καὶ διατρήσεσιν
 ἐμφιλοχωροῦντος καὶ τὸν θώρακα πληροῦντος, ἔτι τε
 905 διηθουμένου διὰ τῶν ἠθμοειδῶν μορίων καὶ εἰς τὰς τοῦ
 ἐγκεφάλου μήνιγγας ἀναδιδομένου καὶ καιρίως δριμύσσοντος
 καὶ τὸ ζωτικὸν αἷμα συνέχοντος καὶ συνθλίβοντος παντὸς
 πόρου, θανάτου, ὡς γέ μοι δοκεῖ, βιαιοτέραν καὶ
 910 συντονωτέραν καὶ σκυθρωποτέραν ἐπάγει τὴν τελευτήν καὶ
 τὴν ἐκ τοῦ συζύγου σώματος τῆς ψυχῆς ἀναχώρησιν,
 ἀναγκαστικῶς τῆς θεοδέτου συμφυῖας καὶ συνάφειας καὶ
 ἐνώσεως διαλυομένης καὶ ῥηγνυμένης πολεμικῶς ἄγαν καὶ
 τυραννικῶς. Ὡς τῆς κατὰ τοῦ θεοῦ τόλμης, ὡς τῆς ἀφειδίας καὶ
 f.112r
 915 ἀσυμπαθείας τῶν βροτοκτόνων. Πῶς οὐκ ἐνάρκησαν τὸ τοῦ
 θεοῦ πλάσμα διχοτομησαὶ καὶ ὅπερ ὁ δημιουργὸς ἀπορρήτω
 σοφία συνέδησε καὶ συνέζευξε διαζευξαι καὶ χωρίσαι καὶ
 διελεῖν οἱ ὄντως θεόμαχοι ἠβουλήθησαν;

885 ἐλώφησεν P : ἐλόφησεν A 886 στενωπὸν P : στενοπὸν A 887
 ἐμπήξαντας P : ἐμπήξαντες A 891 ἐρριμμένους P : ἐρριμένους A 892
 discern. nos 905 διηθουμένου P : διθουμένου A || ἠθμοειδῶν P :
 ἰθμοειδῶν A 913 discern. nos

920 ΑΛΛ' ἐπὶ τὸν εἰρμόν τῆς διηγήσεως τὸν δρόμον τοῦ λόγου
 ἰθύνομεν. Τούτους τοὺς μακαρίους μόγις οἱ πατέρες
 ἐξαγαγόντες, ἔτι γὰρ ὁ καπνὸς τῷ τόπῳ περιειλούμενος
 ἀνεστρέφετο, μετὰ δακρῶν καὶ θρήνων καθεξῆς ἐθήκαν ἐν
 τῇ αὐλῇ τῆς ἐκκλησίας, συνάψαντες αὐτοῖς καὶ τὸν
 925 καρτομηθέντα ἄββᾶν Σέργιον τὸν μακάριον
 ἔννεακαιδέκατον, περὶ οὗ ἐν τοῖς ἔμπροσθεν εἰρήκαμεν.
 Φρικτὸν δὲ ἦν ἰδεῖν θέαμα τοσούτους τραυματίας
 καθεύδοντας καὶ νεκροὺς καθεξῆς κειμένους ἐφάπαξ καὶ ὑφ'
 ἐν ἀνηρημένους. Κοπετὸν οὖν καὶ ὀδυρμόν μέγαν
 ποιήσαντες, καὶ τὸν συνήθη κανόνα ἐπιτελέσαντες, ἐν μιᾷ
 930 θήκῃ αὐτοὺς ἐπαλλήλους κηδεύσαντες κατέθηκαν, οὐ
 συνήθως, καθάπερ ἐπὶ τῶν ἄλλως τετελευτηκότων,
 λούσαντες ἢ ἐνταφιάσαντες, ἀλλ' αὐτοῖς ἱματίοις ἡμαγμένοις
 ἐνθάψαντες ἀδίκως ὑπὸ ἀδίκων βαρβάρων ἀναιρεθέντας,
 935f.123v καὶ πάσαις ταῖς τοῦ κόσμου ἡδοναῖς καὶ εὐφροσύναις
 ἀποταξαμένους διὰ Χριστὸν, ἐν ἐρημίᾳ τοιαύτῃ χαλεπῇ καὶ
 τραχυτάτῃ καὶ πάσης σωματικῆς θυμηδίας καὶ παρακλήσεως
 ἀπηλλαγμένη τὴν ἑαυτῶν ζωὴν δαπανήσαντας, ἐν ἀσκήσει
 καὶ σκληραγωγίᾳ τὰ πάθη νικήσαντας καὶ νεκρώσαντας,
 940 νηστείαις καὶ χαμευνίαις καὶ ἀγρυπνίαις τὸ σῶμα
 μαράναντας καὶ τὴν τῆς σαρκὸς ἡδυπάθειαν δι' ἀποχῆς τῶν
 ἡδυνόντων ἐκκλίναντας, μελέτη θείων λόγων καὶ γραφῶν
 ἱερῶν ἀναγνώσμασι καὶ ἀκροάσεσι τὰς ἀρετὰς ἐν ταῖς
 945 ἑαυτῶν ψυχαῖς εἰσοικισαμένους καὶ θησαυρίσαντας, τὸν θεὸν
 καὶ τὸν πλησίον ὑπὲρ ἑαυτοὺς ἀγαπήσαντας διὰ τὸν Χριστὸν
 καὶ τὴν τῶν πλησίων ἀγάπην πικρῷ θανάτῳ ἑαυτοὺς
 παραδεδωκότας, πολλὰς θλίψεις καὶ φόβους καὶ ἀπειλὰς καὶ
 βασάνους πρὸ τοῦ θανάτου τῆς πείρας διὰ τὸν δεσπότην
 γεγευμένους, τὸν καλὸν ἀγῶνα τῆς εὐσεβείας ἠγωνισμένους,
 950 τὸν δρόμον τῆς ἀσκήσεως τετελεκότας, τὴν πίστην μέχρις
 ἐσχάτων ἀναπνοῶν τετηρηκότας, τὸν τῆς δικαιοσύνης ὁμοῦ
 καὶ τοῦ μαρτυρίου στέφανον τέλειον παρὰ τῆς
 παντοκρατορικῆς δεξιᾶς κεκομισμένους.

951-953 τὸν-κεκομισμένους cf. Tim. 2, 4. 7-8

919 ἰθύνομεν P : ἰθύνωμεν A 929 ἐπαλλήλους P : ἐπ' ἀλλήλους 931
 ταφιάσαντες A sscr : ἐνταφιάσαντες A^{ac} 944 εἰσοικισαμένους P :
 εἰσηκησαμένους

955 f.123r Τίς γὰρ ἔτι ἀμφιβάλλει μετὰ μαρτύρων αὐτοὺς μὴ
 τετάχθαι; ἢ τίς μάρτυρας ὁμοίως τελείους ἰονομάζειν αὐτοὺς
 ὀκνεῖ καὶ ἀναβάλλεται; οὐ ποικίλας βασάνους ὑπέμειναν; οὐκ
 ἀδίκως διὰ τὴν τοῦ Χριστοῦ ἐντολὴν ἀνηρέθησαν; ἢ μόνοι οἱ
 960 διὰ τὸ μὴ εἰδωλολατρῆσαι καὶ τὸν Χριστὸν ἐξαρνήσασθαι
 ἀναιρούμενοι μάρτυρες καλεῖσθαι ὀφείλουσιν; ἐγὼ δὲ λέγω,
 τοῖς τῶν σοφῶν καὶ θεηγόρων διδασκάλων ἐπόμενος λόγοις
 καὶ πειθόμενος, ὅτι καὶ πᾶς ὁ διὰ μίαν ἐλαχίστην τῶν τοῦ
 Χριστοῦ ἐντολῶν, ἵνα αὐτὴν στήσῃ ἢ ἵνα ταύτην μὴ
 παράλυσῃ, ἀναιρούμενος τέλειος μάρτυς ἐστὶ καὶ
 965 ἀναγορεύεται, καὶ τέλειον τὸν τοῦ μαρτυρίου ἀποφέρεται
 στέφανον, καὶ εἰ μὴ τολμηρὸν εἰπεῖν, μᾶλλον δὲ θαρρούντως
 καὶ σὺν παρρησίᾳ λεκτέον, ὅτι οἱ διὰ τήρησιν τῶν τοῦ Χριστοῦ
 ἐνταλμάτων φονευόμενοι μείζους εἰσὶ τῶν ἀπλῶς διὰ τὴν εἰς
 970 αὐτὸν πίστιν ἀναιρουμένων. Τὸ μὲν γὰρ τῆς τοῦ θεοῦ
 ἀρνήσεως ἀδρὸν ὄν καὶ μέγα καὶ φανερὰν τὴν ἀπώλειαν
 ἔχον, καὶ αὐτὰς τὰς νωθροτέρας καὶ ἀναπεπτωκυῖας ψυχὰς
 πολλακίς πρὸς ζῆλον διεγείρει καὶ ἀγανάκτησιν· τὸ δὲ ὑπὲρ
 ἀρετῆς προκινδυνεύσαι τῶν λίαν ἰσχνῶν καὶ ὑψηλῶν καὶ
 ἀνηγμένων ἐστὶ τὴν διάνοιαν. Καὶ τούτου μάρτυς καὶ
 975 διδάσκαλος ὁ ἀπόστολος φάσκων· “μόλις γὰρ ὑπὲρ δικαιοῦ
 τις ἀποθανεῖται, ὑπὲρ δὲ τοῦ ἀγαθοῦ τάχα τις καὶ τολμᾷ
 f.124v ἀποθανεῖν”. ἸΚαὶ εἰ “ὁ λύων μίαν τῶν ἐντολῶν μου τῶν
 ἐλαχίστων”, φησὶν ὁ κύριος, “ἐλάχιστος κληθήσεται ἐν τῇ
 βασιλείᾳ τῶν οὐρανῶν”, δηλὸν ὅτι ὁ μίαν καὶ πασῶν μάλιστα
 980 τὴν περιεκτικωτάτην συνιστῶν μέγιστος ἐν τῇ βασιλείᾳ τῶν
 οὐρανῶν κληθήσεται· ὁ γὰρ ὑπὲρ τῆς τοῦ Χριστοῦ ἐντολῆς
 ἀποθνήσκων, πολλῶ μᾶλλον ὑπὲρ αὐτοῦ ἂν ἀποθανεῖται· ὁ
 μὲν γὰρ δι’ ἐντολὴν τοῦ Χριστοῦ ἀποθνήσκων, καὶ δι’ αὐτὸν
 ἀποθάνει δηλὸν ὅτι, ὁ δὲ δι’ αὐτὸν ἀποθανεῖν προαιρούμενος
 οὐ πάντως ὅτι καὶ διὰ τὰς αὐτὰς αὐτοῦ ἐντολὰς τεθνήξεται.
 985 Γνώρισμα δὲ καὶ σημεῖον τῆς πρὸς αὐτὸν ἀγάπης ἢ τῶν
 προσταγμάτων αὐτοῦ τήρησις. “ὁ γὰρ ἀγαπῶν με”, φησί,
 “τὰς ἐντολὰς μου τηρήσει”.

976-978 ὁ-οὐρανῶν :Matth. 5, 19 986-987 ὁ-τηρήσει cf. Iohan. 14, 15

966 σὺν παρρησίᾳ P : συμπαρρησίᾳ A

Ποία δὲ τῶν αὐτοῦ σωτηριαδῶν ἐντολῶν ἢ μείζων ἢ περιεκτικωτέρα, ἄκουσον αὐτοῦ τοῦ κυρίου λέγοντος τῷ
 990 ἐπερωτῶντι αὐτῷ Φαρισαίῳ· “Διδάσκαλε, ποία ἐντολὴ πρώτη ἐν τῷ νόμῳ; τὸ δὲ “πρώτη” ἐνταῦθα τὸ ἐξαίρετον δηλοῖ· ὁ δὲ ἀποκριθεὶς εἶπεν αὐτῷ· “ἀγαπήσεις κύριον τὸν θεόν σου καὶ τὸν πλησίον σου ὡς σεαυτόν· ἐν γὰρ ταῖς δυσὶν ἐντολαῖς ταύταις ὅλος ὁ νόμος καὶ οἱ προφῆται”. Καὶ ὁ ἀπόστολος· “πλήρωμα οὖν νόμου ἢ ἀγάπη”. Ὁ δὲ κύριος ἐπιτείνων τὴν νομικὴν ἐντολὴν
 995 f.124r τὴν φάσκουσαν, “ἀγαπήσεις τὸν πλησίον σου ὡς σεαυτόν”, καὶ τὸν τελειότατον καὶ ἀκρότατον αὐτῆς ὄρον νομοθετῶν φησί· “μείζονα ταύτης ἀγάπην οὐδεὶς ἔχει, ἵνα τις τὴν ψυχὴν αὐτοῦ θῆ ὑπὲρ τῶν φίλων αὐτοῦ”. Ὁ γὰρ ἀποθνήσκων ὑπὲρ τοῦ πλησίον
 1000 αὐτοῦ, οὐ μόνον ὡς ἑαυτὸν ἀλλὰ καὶ πλεον ἑαυτοῦ ἠγάπησεν αὐτόν· ὅπερ προφανῶς καὶ ἀναντιρρήτως οὗτοι οἱ τρισμακάριστοι πεποιήκασιν· ἐλέγετο γὰρ αὐτοῖς ὑπὸ τῶν μαιφόνων· “ὦ ταπεινοὶ καὶ ἄθλιοι, ὑποδείξατε ἡμῖν τοὺς πρωτεύοντας ἐν ὑμῖν καὶ ἀπολύομεν ὑμᾶς, ἐπεὶ τοί γε φονεύομεν ὑμᾶς”. Εἶλοντο οὖν οἱ τοῦ Χριστοῦ στρατιῶται μᾶλλον ἀποθανεῖν ἢ περ τοὺς ἀδελφούς αὐτῶν καὶ πατέρας κολάσει παραδοῦναι.

Ἐγὼ δὲ καὶ τρίπλοκον αὐτοῖς ἀθλήσεως καὶ μαρτυρίου στέφανον ἀναδήσασθαι φημί, πρῶτον μὲν ὅτι διὰ Χριστὸν ἀνηρέθησαν· εἰ γὰρ διὰ Χριστὸν ταύτην τὴν ἔρημον ὤκησαν, πάντα ὅσα ἐν αὐτῇ πάσχουσι, δι’ αὐτὸν δῆλον ὅτι ὑφίστανται. Δεύτερον, ὅτι διὰ τὴν λαύραν καὶ τὴν αὐτῆς σύστασιν καὶ τοὺς ἐν αὐτῇ σωζομένους, ὡς ἀνωτέρω δέδεικται, ἑαυτοὺς παραδεδώκασιν· ἐνῆν γὰρ αὐτοῖς τόπος καὶ καιρὸς φυγῆς, εἶπερ ἐβούλοντο, ἀλλ’ ἐμνήσθησαν καὶ ἔπαθον τὸ τοῦ εἰρηκότος· “ὁ
 1010 ζῆλος τοῦ οἴκου σου κατέφαγέν με”. Εἰ γὰρ Ναβουθαὶ ὑπὲρ τοῦ μὴ
 1015 f.125v πατρῶαν γῆς κληρονομίαν παραδοῦναι μηδεμίαν σωτηρίαν ψυχῆς παρέχουσαν κατελεύσθη, πόσω μᾶλλον οὗτοι ὑπὲρ τοῦ οἴκου τοῦ θεοῦ ἠγωνισμένοι ἀποδεκτέοι καὶ ἐπαινετοὶ

990-994 Διδάσκαλε-κρέμανται : Matth. XXII, 36-40 || ἀπόστολος cf. Rom. V, 7 **994-995** πλήρωμα- ἀγάπη: Rom. 13, 10 **996** ἀγαπήσεις- σεαυτόν : Levit. 19, 18 **998-999** μείζονα- αὐτοῦ : Iohan. 15, 13 **1014-1015** ὁ-με : Psalm. LXVIII, 10. Iohan. II, 17 **1015** Ναβουθαὶ cf. Reg. 3, XX, 1-13

990 αὐτῷ P : αὐτόν A **997** τελειότατον P : τελειότερον A **1004** πρωτεύοντες P : προτεύοντες A **1006** ἢ περ P : εἶπερ A **1007** τρίπλοκον P : τρίπλωκον A **1015** Ναβουθαὶ P : Ναβουθὲ A **1016** παραδοῦναι P : προδοῦναι A **1018** ἀποδεκτέοι P : ἀποδεκταῖοι A

- καθεστήκασι; Τρίτον, ὅτι διὰ τοὺς αὐτῶν ἀδελφοὺς καὶ
1020 πατέρας ἀποθανεῖν ἤρετίσαντο· ὁ δε ὑπὲρ συνδούλου καὶ
ὀμοδούλου ἀποθνήσκων, πῶς οὐχὶ πολλῶ πλέον ὑπὲρ τοῦ
ιδίου δεσπότης μυριάκις ἂν τεθνήξοιτο; εἰ δὲ μόνοι οἱ ὑπὲρ
πίστεως ἀθλοῦντες εἶεν ἂν καὶ κληθεῖεν μάρτυρες, οὐκ ἐν
μάρτυσι τετάξεται καὶ λογισθήσεται Ἰωάννης ὁ Πρόδρομος, ὁ
1025 διὰ τὸ μὴ παρασιωπησαί ἑνός ἀνδρός, τοῦ Ἡρώδου, μίαν
παρανομίαν καρατομηθεῖς; οὐ γὰρ διὰ πίστιν ἀνήρηται. Τί δὲ
οἱ Μακκαβαῖοι; οὐχ ἵνα μὴ μίαν ἐλαχίστην τῶν τοῦ νόμου
ἐντολῶν παρέλθωσι, ταῖς τοσαύταις ἀνηκέστοις βασάνοις καὶ
αἰκισμοῖς ἑαυτοὺς παραδεδώκασι; τί γὰρ τοσοῦτον κακὸν ἦν
1030 τὸ ὑείων κρεῶν ἀπογεύσασθαι, ὅπου γε “οὐ τὸ εἰσερχόμενον
εἰς τὸ στόμα κοινοῖ τὸν ἄνθρωπον”; καὶ οἱ ἐν τῷ ἁγίῳ ὄρει τῷ
Σινᾷ καὶ ἐν τῇ Ραῖθοῖ ἀναιρεθέντες πατέρες ἅγιοι οὐχὶ
χρήματα ἀπαιτούμενοι, ἅπερ οὐκ εἶχον, ἀδίκως ὑπὸ τῶν
βαρβάρων ἐσφάγησαν, ὧν κατ’ οὐδένα τρόπον ἐλάττους
1035 ὑπάρχουσιν οἱ παρ’ ἡμῶν εὐφημούμενοι πατέρες σήμερον;
f.125r Ἰωάννης δὲ ὁ Χρυσόστομος, ὁ τῆς ἐκκλησίας φωστήρ
φαινότατος καὶ τῆς οἰκουμένης ἀπάσης διδάσκαλος, οὐ δι’
ἀρετῆς ἀντιποίησιν ὑπερορίαν κατεδικάσθη καὶ τοσοῦτους
πειρασμοὺς καὶ κινδύνους μέχρι τελευτῆς ἀνέτλη; ἄρα οὖν,
1040 ἐπειδὴ περ οὐχ ὑπὲρ πίστεως ἠγώνισται, παρὰ τοῦτο φήσομεν
αὐτὸν τῶν γερῶν καὶ μισθῶν μαρτυρικῶν ἀποστερεῖσθαι;
ἄπαγε, οὐχ ὑγιαίνοντος ὁ νοῦς, παραφρουνοῦντος ὁ
λογισμὸς.
- Τὸ δὲ ξένον ἀληθῶς τοῦ πράγματος καὶ ἐξαίσιον, ὅτι οὐ
1045 πάντες ἦσαν τῇ θεωρίᾳ καὶ γνώσει τέλειοι, ἀλλ’ ὑπῆρχον ἐν
αὐτοῖς ἰδιῶται τῷ λόγῳ καὶ ἀρχαριοί. Ὅμως δ’ οὖν ἦσαν
ἅπαντες προπεπαιδευμένοι παθῶν κρατεῖν καὶ δουλαγωγεῖν
τὸ φιλήδονον καὶ φιλόζῳον καὶ ἐμπαθεῖς τῆς σαρκὸς
φρόνημα, τὸ συνηδόμενον κατὰ τὸν ἔσω ἄνθρωπον τῷ νόμῳ
1050 τοῦ θεοῦ νοῖ· ἢ δε τὰ κρυφῆ θεραπεύουσα καὶ τοὺς νηπίους
ἀρτίφρονας ἀποτελοῦσα χάρις τοῦ πνεύματος, ἢ διδάσκουσα
τὸν ἄνθρωπον γνῶσιν, τὰς προθέσεις αὐτῶν ἀποδεξαμένη
ἐνίσχυσε καὶ τετελείωκε καὶ ὀλοκλήρων καὶ ἀπηρτισμένων
τῶν βραβείων καὶ στεφάνων ἠξίωσεν. Ἀλλὰ μὴν οὐδὲ οἱ ἔτι ἐν
1055 τῷ βίῳ περιόντες καὶ ζῆν περιλελειμμένοι τῶν τοῦ μαρτυρίου
εὐκλεῶν ἐπάθλων καὶ

1024 Ἰωάννης-Πρόδρομος cf. Matth. XIV, 1-12 1030 ὑείων-ἀπογεύσασθε cf.
Maccab. 2, VI, 18-31. VII, 1 1030-1031 οὐ-ἄνθρωπον: Matth. XV, 11. 1049-
1050 συνηδόμενον-θεοῦ cf. Rom. VII, 22
1020 ἤρετίσαντο P : ἤρετήσαντο A 1028 ἀνηκέστοις P : ἀνεικέστοις A
1032 Ραῖθοῖ P : Ραῖθῶ A

- f.126v ἀντιδόσεων ἀπηξίονται. Εἰ γάρ, καθὼς που φησὶν ὁ θεήγορος Βασίλειος, ἰ“μακάρισον γνησίως τὸν μαρτυρήσαντα, ἵνα γένη μάρτυς τῇ προαιρέσει καὶ ἐκβῆς χωρὶς διωγμοῦ, χωρὶς πυρός, χωρὶς μαστίγων, τῶν αὐτῶν ἐκείνοις μισθῶν ἡξιωμένος”, πῶς οὐ δικαιότερον μάρτυρες μᾶλλον καὶ ὁμολογηταὶ καλοῖντο, οἱ διὰ ποικίλων ἄθλων καὶ ἀγωνισμάτων πρὸς τὸν ἀντίπαλον ἀντιταξάμενοι καὶ τοῖς οἰκείοις φοινηθέντες αἵμασι καὶ ἀλγεινότερα τυχὸν ὑποστάντες τῶν τῇ τελευτῇ ἀφηρημένων τὴν αἴσθησιν; καὶ γὰρ ἄλλην ἄλλως τὰς πληγὰς χαλεπὰς δεδεγμένοι, καὶ οἱ μὲν τὰς χεῖρας, οἱ δὲ τοὺς πόδας ἢ ἄλλο τί μέρος τοῦ σώματος, οἱ πλεῖστοι δὲ τὰς κεφαλὰς κατεαγμένοι καὶ περιτεθραυσμένοι, ἐπὶ καιρὸν οὐκ ὀλίγον ὑπὸ τοῦ προμνημονευθέντος ἀρίστου ἱατροῦ εὐλαβεστάτου ἀββᾶ Θωμᾶ εὐστοχώτατα μὲν καὶ ἐπιστημονικῶς, ὀδυνηρῶς δὲ καὶ ἐπιπόνως ἄγαν ἰατρευόμενοι διετέλεσαν καὶ διήρκεσαν· τὰς γὰρ πληγὰς περιξαίνων καὶ τὸ τῆς κορυφῆς ὀστέον ἀπογυμνῶν, διὰ τρυπάνης καὶ σμίλης, σφύρας τεκτονικῆς κρουομένης, τὰ κατεαγμένα καὶ διαθραυσθέντα ὀστάρια ἀφήρητο, ὡς καὶ αὐτὸν φαίνεσθαι τὸν περιέχοντα τὸν ἐγκέφαλον ὑμένα, ἀναβρῦειν τε πολλάκις ἰχώρας καὶ πύα.
- f.126r Τοῦτο δὲ οὐχ εἷς ἢ δύο, ἀλλὰ καὶ πλεῖστοι πεπόνθασιν. Ἀμέλει γέρον τις ἀκέραιος τῷ τρόπῳ ξίφει τὴν χεῖρα πληγείς καὶ τοῦ ἱατροῦ ὡς ἀπογνωσθείσης τῆς θεραπείας, βουληθέντος διὰ πρίονος ἐκ τοῦ ὤμου ἀποκόψαι αὐτήν, θεασάμενος ἄς πάσχουσιν ὀδύνας οἱ πατέρες ἰατρευόμενοι, μὴ ἐνεγκῶν τὸ χαλεπὸν τῆς περιποιήσεως, τὴν ἰατρείαν παντελῶς παρητήσατο. Σήψεως δὲ γενομένης καὶ σκωλήκων ἀναβρασάντων αὐτῷ, μεθ’ ἡμέρας οὐ πολλὰς τοῦ πολυπαθοῦς καὶ γεώδους σαρκίου πρὸς τὸν Χριστοῦ εἰς ἄπονον λῆξιν ἐξεδήμησε καὶ τοῖς ἀγίοις προστέθεται μάρτυσι, τὸν τῆς εἰκάδος αὐτοῖς ἀριθμὸν ἀναπληρώσας, καθάπερ καὶ τῶν πάλαι ἀγίων τεσσαράκοντα μαρτύρων ὁ φρουρὸς τὴν τεσσαρακοντάδα ἐσφράγισεν

1058-1060 μακάρισον- ἡξιωμένος vide Migne Patrol. graec. t. 31. col. 508 b

1057 ἀπηξίονται P : ἀπηξίονται A **1072** περιξαίνων P : περιξένω **1076** πύα P : ποία A **1080** πρίονος P : πρίωνος A

- 1090 ΑΛΛ' ἵνα μή τις οἴκοθεν ἡμᾶς ἀποφαινομένους τὴν τῶν
μαρτύρων τοῖς μακαρίοις τούτοις προσωνυμίαν καὶ κλήσιν
ὑποτιθέναι ὑπολάβοι ἑαυτοῖς πως προσχαριζομένους, αὐτὸν
τὸν τῆς ἐκκλησίας διδάσκαλον, Ἰωάννην φημί τὸν
Χρυσόστομον, εἰς παράστασιν τῶν λελεγμένων παράγομεν,
1095 ταῦτα κυροῦντα καὶ βεβαιοῦντα τρανότατα. Ἐν τῷ λόγῳ
f.127v τοίνυν τῷ κεφαλαιωδῶς αὐτῷ| πονηθέντι πρὸς τοὺς ῥαδίως
σκανδαλιζομένους, ἐν κεφαλαίῳ ἐννεακαιδεκάτῳ, αὐταῖς
λέξεσι τοιαῦτα διέξεισιν· “οὐ γὰρ δὴ μόνον ἐκεῖνοι οἱ εἰς
1100 δικαστήρια ἐλκυσθέντες καὶ θῦσαι κελευσθέντες καὶ μὴ
πεισθέντες, παθόντες ἄπερ ἔπαθον, μάρτυρες ἂν εἶεν, ἀλλὰ
κάκεῖνοι οἱ ὑπὲρ τῶν τῷ θεῷ δοκούντων παθεῖν τι
καταδεξάμενοι· καὶ εἴ τις μετὰ ἀκριβείας ἐξετάσειεν, οὗτοι
μᾶλλον ἢ ἐκεῖνοι. Οὐ γὰρ ἐστὶν ἴσον ὀλέθρου τοιούτου καὶ
1105 ἀπωλείας ψυχῆς προτεινομένης καταδέξασθαι παθεῖν τι καὶ
μὴ παραπολέσθαι καὶ ὑπὲρ ἐλάττονος κατορθώματος τὴν
αὐτὴν ὑπομεῖναι τιμωρίαν. Ὅτι δὲ οὐχ οἱ σφαγέντες μόνον,
ἀλλὰ καὶ οἱ παρεσκευασμένοι καὶ γενόμενοι πρὸς τοῦτο
ἔτοιμοι μαρτυρίου στέφανον ἀνεδήσαντο, τοῦτό τε αὐτὸ καὶ
1110 ὁ πρότερον εἶρηκα, ὅτι περ καὶ ὁ ὑπὲρ ἐλαττόνων σφαγείς
μάρτυς ἐστὶν ἀπηρτισμένος, ἀπὸ τῆς Παύλου φωνῆς
ἀποδείξει πειράσομαι. Ἀρξαμενος γὰρ ἀπαριθμεῖσαι τοὺς
ἐπὶ τῶν προγόνων λάμψαντας ὁ μακάριος Παῦλος, καὶ τὴν
1115 ἀρχὴν ἀπὸ τοῦ Ἀβελ ποιησάμενος, εἶτα προελθὼν εἰς τὸν
Νῶε, τὸν Ἀβραάμ, τὸν Ἰσαάκ, τὸν Ἰακώβ, τὸν Μωυσέα, τὸν
Ἰησοῦν, τὸν Δαυίδ, τὸν Σαμουήλ, τὸν Ἡλίαν, τὸν Ἐλισσαιέ|
f.127r ἐπήγαγε λέγων· “τοιγαροῦν καὶ ἡμεῖς τοσοῦτον ἔχοντες
περικείμενον ἡμῖν νέφος μαρτύρων. Καίτοι γε οὐ πάντες
ἐσφάγησαν οὗτοι, μᾶλλον δὲ οὐδὲ εἷς, πλὴν δύο ἢ τριῶν, τοῦ
1120 Ἀβελ, τοῦ Ζαχαρίου, τοῦ Ἰωάννου, οἱ δὲ ἄλλοι πάντες οἰκεία
τελευτῆ τὸν βίον κατέλησαν. Καὶ Ἰωάννης δὲ αὐτὸς οὐ
θῦσαι κελευσθεὶς καὶ μὴ καταδεξάμενος ἐσφάγη, οὐδὲ εἰς
βωμὸν ἀχθεὶς, οὐδὲ πρὸς εἰδωλον ἐλκυσθεὶς, ἀλλ' ὑπὲρ
ῥήματος ἑνός. Ἐπειδὴ εἶπεν τῷ Ἡρώδῃ:

1098 οὐ γὰρ etc. vide Migne Patrol. graec. t.52, col. 519 1116-1117 τοιγαροῦν-
μαρτύρων : Hebr. XII, 1

1092 προσχαριζομένους scr. : χαριζομένους P 1095 τρανότατα P :
τρανώτατα A

1125 “οὐκ ἔξεστί σοι ἔχειν τὴν γυναῖκα Φιλίππου τοῦ ἀδελφοῦ
 σου, καὶ τὸ δεσμωτήριον ᾤκησε καὶ τὴν σφαγὴν ἐκείνην
 ὑπέμεινε. Εἰ δὲ ὁ γάμον παρανομούμενον ἐκδικήσας τό γε
 εἰς αὐτὸν ἦκον, οὐ γὰρ διώρθωσε τὸ κακῶς γεγεννημένον,
 ἀλλ’ εἶπεν μόνον, παῦσαι δὲ οὐκ ἴσχυσεν, εἰ τοίνυν ὁ μόνον
 1130 εἰπὼν καὶ μηδὲν οἴκοθεν ἢ τοῦτο ἐνεγκών, ἐπειδὴ ἀπετημήθη
 μάρτυς καὶ μαρτύρων ὁ πρῶτος, οἱ τοσαύτας σφαγὰς
 ὑπομείναντες καὶ οὐχὶ πρὸς Ἡρώδη, ἀλλὰ πρὸς τοὺς
 κρατοῦντας τῆς οἰκουμένης ἀπάσης ἀποδυσάμενοι, καὶ οὐχὶ
 γάμῳ παραμονομένῳ ἀλλὰ νόμοις πατρῷοις καὶ θεσμοῖς
 1135 f.128v ἐκκλησίας ἐπηρεασθεῖσι παραστάντες, καὶ διὰ τῶν ῥημάτων
 καὶ διὰ τῶν πραγμάτων τὴν παρησίαν ἐπιδειξάμενοι| καὶ
 καθ’ ἑκάστην ἡμέραν ἀποθνήσκοντες, καὶ ἄνδρες καὶ
 γυναῖκες καὶ παῖδες, πῶς οὐκ ἂν εἶεν δίκαιοι μυριάκις εἰς
 τὸν τῶν μαρτύρων καταλεγῆναι χορὸν; ἐπεὶ καὶ ὁ Ἀβραὰμ
 1140 μὴ σφάξας τὸν υἱὸν ἔσφαξε, καὶ φωνῆς ἤκουσεν ἄνωθεν
 λεγούσης, ὅτι οὐκ ἐφείσω τοῦ υἱοῦ σου τοῦ ἀγαπητοῦ δι’ ἐμέ.
 Οὕτως πανταχοῦ καὶ ἡ γνώμη, ὅτ’ ἂν ἀπηρητισμένη ἦ ἐπὶ τῆς
 ἀρετῆς, ὀλόκληρον λαμβάνει τὸν στέφανον. Εἰ δὲ ἐκεῖνος
 υἱοῦ μὴ φεισάμενος οὕτως ἀνεκηρύττετο, οὗτοι οἱ ἑαυτῶν
 1145 μὴ φεισάμενοι ἐννόησον πόσον ἔλαβον μισθόν, οὐ μίαν καὶ
 δύο καὶ τρεῖς ἡμέρας, ἀλλ’ ὀλόκληρον τὸν ἐνιαυτὸν ἐπὶ τῆς
 παρατάξεως ἰστάμενοι ταύτης, βαλλόμενοι λοιδορίαις
 ὕβρεσιν ἐπηρείαις συκοφανταῖς· οὐδὲ γὰρ τοῦτο μικρὸν, διὸ
 καὶ Παῦλος αὐτὸ θαυμάζει λέγων: “τοῦτο μὲν ὀνειδισμοῖς
 1150 καὶ θλίψεσι θεατριζόμενοι, τοῦτο δὲ κοινωνοὶ τῶν οὕτως
 πασχόντων γεννηθέντας. Τί ἂν τις εἶποι τοὺς καὶ αὐτοὺς
 ἀποθνήσκοντας καὶ τοὺς τοιαῦτα ἀθλοῦντας ἀλείφοντας”;
 Ἠκούσατε, ἀδελφοὶ καὶ πατέρες, τῆς μεγαλοφωνοτάτης
 1155 f.128r σάλπιγγος τῆς ἐκκλησίας διαρρήδην τὰ ἡμέτερα
 κρατυνούσης καὶ σφραγιζούσης. |Κεκαλλώπισται ὁ εὐτελής
 1155 καὶ ἄμορφος ἡμῶν λόγος τῆ ὑψηγορία τοῦ διδασκάλου
 καθωραϊσθεῖς, ὡς διάδημα πολυτίμητον δεξάμενον
 σμάραγδον. Ἀποδέδεικται καὶ κεκύρωται ἃ προειρήκαμεν τῆ
 ἀξιοπιστία τοῦ θεοσόφου καὶ χριστοκήρυκος, καὶ πλέον
 1160 ἤπερ ἠβουλόμεθα· ὅπου γὰρ Ἰωάννης ὁ τέττιξ τῆς
 ἐκκλησίας ταῦτα διδάσκει, τίνος ἔτι ἡ γνώμη περὶ τούτων
 μένει ἀμφίβολος;

1124-1125 οὐκ-σου cf. Matth. XIV, 4 1140 οὐκ-ἐμέ : Gen. XXII, 12 1148-1150
 τοῦτο-γεννηθέντας: Hebr. X, 33 1134 ἐπηρεασθεῖσι P : ἐπιρεασθεῖσι A
 1141 ὅτ’ ἂν scr. : ὅταν P : ὅτ’ ἂν A 1147 discern. nos

- Πρὸς δήλωσιν δὲ καὶ πίστῳσιν τῆς θεοτεροῦς τῶν μακαρίων τούτων ἀναλύσεως καὶ πρὸς τὸν σωτήρα Χριστὸν ἐνδόξου ἀποδοχῆς καὶ παρηρησίας, παράδοξόν τι καὶ
- 1165 ὑπερφυῆς θαῦμα κατ' ἐκείνην τὴν τῆς ἀθλήσεως τῶν ἁγίων ἡμέραν φανῆναι ὁ τῶν θαυμασίων θεὸς ὠκονόμησεν· οὐπερ δύο τινὲς θεαταὶ καὶ μάρτυρες γεγόνασιν ἀξιόχρεοι. Μετὰ γὰρ τὴν ἐκ τοῦ βασανιστηρίου ἄντρου ἐκείνου δευτέραν
- 1170 ἔξοδον τῶν πατέρων, ἐναπομεινάντων ἐκεῖσε νεκρῶν τῶν μακαρίων μαρτύρων, ὡς ἤταζον αὐτοὺς οἱ ἀλιτήριοι καθὰ προείρηται, ὁρᾷ τις τῶν ἀδελφῶν τινα τῶν κεκοιμημένων καὶ ἔνδον ἐν τῷ ἄντρον κειμένων, Κοσμᾶν
- 1175 f.129v προσαγορευόμενον, ἔμπροσθεν τοῦ ἱερατείου παρὰ μέρος ἰστάμενον, ἐλαίῳ τὴν κεφαλὴν ἠλειμμένον, φαιδρὸν δὲ καὶ λαμπρὸν ἄγαν καὶ ὑπέρουθρον τῷ πρόσωπῳ, ἰλαρὸν καὶ γεγηθότα τῇ θεᾷ, καὶ "ἐθαύμαζον" φησὶ "καθ' ἑαυτὸν διαλογιζόμενος πρῶτον μὲν τὸ τῆς ὄψεως φαιδρὸν καὶ περιχαρὲς ἐν τοιούτῳ καιρῷ καὶ τόπῳ μάλιστα, δεύτερον δε τὸ πῶς" φησὶν "οὐ μεθ' ἡμῶν ἀγαγόντες ἐτάζουσι καὶ
- 1180 κολάζουσι, ἀλλ' ἀφῆκαν αὐτὸν καταμόνας ἴστασθαι οὕτως ἀδεῶς καὶ ἀνενοχλήτως". Οὐδέπω γὰρ τέως ἤδει ὁ ἀδελφός, ὅτι εἷς ἐστὶ τῶν ἔνδον κειμένων νεκρῶν ὁ ὄραθεῖς.
- Μετὰ δὲ τὴν τῶν ἀσεβῶν ἀναχώρησιν γέρον τις τῶν πατέρων ἡσυχαστῆς καὶ πολλοὺς χρόνους ἐν ταῖς ἐρήμοις
- 1185 τῷ θεῷ εὐαρεστήσας, Σέργιος τῷ ὀνόματι, πενθῶν καὶ ὀδυρόμενος ἐπὶ πᾶσι τοῖς συμβεβηκόσι τούτοις ἀνιαροῖς, οὐχ ἥκιστα διὰ τὴν τελευτὴν τῶν μακαρίων, ἄψας λαμπάδα εἰς τὴν θεόκτιστον εἰσῆλθεν ἐκκλησίαν, βουλόμενος ἐνδότατον χωρῆσαι τίνες ἂν καὶ πόσοι εἶεν οἱ κοιμηθέντες πατέρες, καὶ
- 1190 ὁρᾷ τὸν ἀββᾶν Κοσμᾶν τοῦτον, ὃν καὶ ὁ ἀδελφός τεθέεται, ἐξιόντα ἀπὸ τοῦ ἄντρου ἐν τοιούτῳ λαμπρῷ καταστήματι· καὶ βαλόντων ἀλλήλοις μετάνοιαν συνήθως, ὁ ἀββᾶς Κοσμᾶς προσανεχώρησεν εἰς τὸ ἱερατεῖον, τούτον εἰπὼν τὸν λόγον· "εὗξαι ὑπὲρ ἐμοῦ". Εἰσελθὼν οὖν ὁ ἀββᾶς Σέργιος
- 1195 f.129r μετὰ σπουδῆς ἠρεῦνα καὶ ἐψηλάφα τῶν ἁγίων τὰ πρόσωπα· ἐν οἷς θεασάμενος τουτονὶ τὸν ἀββᾶν Κοσμᾶν ἄπνουν νεκρὸν κείμενον, ὧτινι εἰσιῶν ἐξερχομένῳ προσυπήντησεν, ἔμφοβος γενόμενος ἐξῆλθεν ἐν τάχει, καταλαβεῖν αὐτὸν ἐφιέμενος, καὶ πανταχοῦ ζητήσας τοῦτον εὐρεῖν οὐκ ἐδυνήθη. Συνῆκεν οὖν, ὅτι ὀπτασία τις ἦν θεία τὸ φανέν αὐτῷ, πρὸς πληροφορίαν δειχθεῖσα τῆς ὀσίας αὐτῶν
- 1200 τελειώσεως καὶ τῆς ὑποδεξαμένης αὐτοὺς ἀθανασίας καὶ

1167 ἀξιόχρεοι P : ἀξιόχρεοι A

μακαριότητος.

- 1205 Αὐτίκα γοῦν ἀνομβρίας ἐκεῖνῳ τῷ ἐνιαυτῷ ἐν τῇ λαύρα
γενομένης, αὐτῇ τῇ νυκτὶ τῆς ἐνδόξου τῶν ἀγίων κοιμήσεως
διὰ πρεσβείας αὐτῶν καὶ ἐντεύξεως πολὺς ὑετὸς κατενεχθεὶς
πάντας τοὺς λάκκους καὶ τὰ δοχεῖα τῆς λαύρας ἐπλήρωσεν
καὶ ἐμέστωσεν· παρὰ πόδας δὲ καὶ τὴν ἐκδίκησιν τοῦ αἵματος
1210 τῶν δούλων αὐτοῦ, τοῦ ἀδίκως κεχυμένου, ἐποίησατο κύριος
καὶ ἀπέδωκε τοῖς γείτοσιν ἡμῶν ἐπταπλασίονα εἰς τὸν
κόλπον αὐτῶν κατὰ τὰ λόγια. Θανατικοῦ γὰρ γενομένου, οἱ
τὰ ἀτολήματα τολήσαντες καὶ τὰ ἀθέμιτα δρᾶσαντες
βάρβαροι, καὶ οἱ τούτους κατὰ τῶν ἀγίων καὶ τῆς λαύρας
f.130v ἐξοπλίσαντες, νόσῳ καὶ λιμῷ καὶ οἰκτίστῳ θανάτῳ
1215 διεφθάρησαν οὕτως ἀθρόως καὶ ἀλλεπαλλήλως, ὡς μὴ
φθάνειν τοὺς ἑαυτῶν νεκροὺς θάπτειν καὶ τῇ νενομισμένῃ
ταφῇ παραδιδόναι, ἐπιπολαίως δὲ πῶς τῷ χώματι καλύπτειν,
ἢ ἐν σπηλαίοις καὶ ὄπαῖς ῥίπτειν· οὐς οἱ κύνες ἀνορύσσοντες
καὶ διασπαράσσοντες βορᾶν καὶ θοίνην ἐποιοῦντο, ὡς
1220 θαυμάζειν ἅπαντας τὸν καταλαμβάνοντα αὐτοὺς αἰφνίδιον
ὄλεθρον καὶ ἀφανισμόν καὶ τὴν τῶν ἀνόμων ἐκλειψιν καὶ τοῦ
θεοῦ ταχεῖαν ἐκδίκησιν, καὶ ἄσαι σὺν τῷ προφήτῃ Δαυὶδ·
“πῶς ἐγένοντο εἰς ἐρήμωσιν; ἐξάπινα ἐξέλιπον, ἀπώλοντο
διὰ τὴν ἀνομίαν αὐτῶν ὥσει ἐνύπνιον ἐξεγειρομένου”.
- 1225 Οὐκ ἀποκρύψω δὲ ὅπερ μοι πρεσβύτερος ἀξιόπιστος
ἐξηγήσατο. Οὗτος ὁ ἐνάρετος ἀνὴρ, Σύρος ὑπάρχων τῇ
γλώττῃ, ἐν ἐπιθυμίᾳ πολλῇ γέγονεν ἐκμαθεῖν τὴν Ἑλληνίδα
λαλιὰν καὶ διάλεκτον· καὶ δὴ τὸ ψαλτήριον μόχθῳ πολλῷ
ἀποστηθίσας προσεῖχε τῇ ἀναγνώσει τῆς ἀγίας Γραφῆς
1230 ἐπιμελῶς καὶ ἐμπόνως, τρανῶσαι καὶ ἐθίσαι τὴν ἑαυτοῦ
γλῶσσαν ἰμειρόμενος· δυσχερῶς δὲ καὶ ἐργωδῶς τὴν μελέτην
τῆς ἀναγνώσεως κατορθῶν ἠθύμει. Αφυπνώσαντι δὲ αὐτῷ
γέγονεν ἐπιστάσια τινὸς τῶν ἀγίων τούτων
f.130r πατέρων, Ἰ. Ἀναστασίου τοῦ πρωτοδιακόνου, οὗ καὶ

1208-1211 τὴν-αὐτῶν cf. Psalm. LXXVIII 10, 12 **1223-1224** πῶς-
ἐξεγειρομένου : Psalm. LXXII, 19-20

1219 θοίνην P : θύνην A **1220** αἰφνίδιον P : αἰφνήδιον A **1229** προσεῖχε P
: προσῆχε A

- 1235 προεμνήσθημεν· ὅστις τῷ παπία καὶ φίλος ἐτύγγανεν καὶ ἐπηρώτα φησὶ τῆς ἀθυμίας τὴν αἰτίαν· ὁ δὲ ἐξήγγειλε τὴν δυσχέρειαν ἐγκαλῶν τῆς μαθήσεως. Πρὸς ὃν ὁ ἅγιος ὑπομειδιῶν “χάλασόν” φησι καὶ ἐξάγαγέ μοι τὴν γλῶσσάν σου”, καὶ πάρ ἑαυτοῦ ῥάκος τι καινὸν ἐκβαλὼν περιέτριβε
- 1240 καὶ ἐξέμασσεν αὐτήν, καὶ γλισχροτήτά τινα παχειάν καὶ χλωδὴν περικαθαρίσας ἀπέστη. Καὶ ὁ καθεύδων διϋπνίσθη, καὶ διαβεβαιοῦται ὁ πρεσβύτερος, ὅτι ἐκ τῆς ἡμέρας ἐκείνης τοιαύτης ἦσθετο καὶ συνέσεως τῆς διαλέκτου καὶ τρανογλωττίας εὐκόλου, ἀναγνώσεώς τε καὶ μαθήσεως,
- 1245 ὥστε αὐτὸν ἐκπλήττεσθαι καὶ θαυμάζειν τὴν τοῦ θεοῦ ἐπίσκεψιν καὶ τῶν ἁγίων τὴν χάριν.
- Ἀλλὰ ταῦτα βραχέα τῆς ὑμετέρας τεκμήρια χάριτος, ᾧ ἱεροὶ καὶ θεῷ πεποθημένοι μάρτυρες· τῆς ἐν οὐρανοῖς δε δόξης ὑμῶν, ἧς νῦν ἀξίως μετέχετε, τίς ἰκανὸς διηγήσασθαι;
- 1250 μακάριοι γὰρ ὄντως ὑμεῖς, θεομακάριοι, ὅτι τῆς ἐπιγείου ζωῆς τυραννικῶς ἐκβληθέντες, τῆς τῶν οὐρανίων εὐζωΐας κατηξιώθητε. Μακάριοί ἐστε, πατέρες πανόλβιοι, ὅτι καὶ πρὸ τοῦ φυσικοῦ θανάτου ὑμεῖς τῷ κόσμῳ παντὶ προαιρετικῶς ἑαυτοὺς ἐσταυρώσατε καὶ ἐνεκρώσατε, ἐν
- f.131v
1255 καινότητι δὲ ζωῆς τὴν ἰσάγγελον πολιτείαν ἐπὶ γῆς ἐζηλώσατε. Μακάριοί ἐστε, πατέρες πανόσιοι, ὅτι καὶ ἐν τῇ προσκαίρῳ ταύτῃ ζωῇ τὸ φρόνημα τῆς σαρκός, τὸ ἀντιστρατευόμενον τῷ νόμῳ τοῦ νοός, τῷ τῆς ζωῆς νόμῳ καθυπετάξατε. Μακάριοί ἐστε, πατέρες πανάριστοι, ὅτι τὰ
- 1260 τῆς σαρκός πάθη πόνοις καὶ τόνοις ἀσκήσεως περιελόμενοι εὐήνιον τὸ σῶμα τῇ ψυχῇ καὶ ὑποχείριον κατεστήσατε, καὶ τὸ χεῖρον τῷ κρείττονι δεδουλαγωγῆκατε, τὸν δε νοῦν τῷ νόμῳ τοῦ Χριστοῦ εὐπειθῶς ὑπεζεύξατε. Μακάριοί ἐστε, πατέρες πανένδοξοι, ὅτι τὸ τῆς ψυχῆς ἀξίωμα ταῖς τῆς
- 1265 σαρκός ἡδυπαθείαις καὶ ἡδοναῖς ἀδούλωτον ἐτηρήσατε, τὴν δὲ τῆς εἰκόνας εὐγένειαν ἀταπείνωτον ἐφυλάξατε καὶ τῶν

1253-1254 τῷ-ἐσταυρώσατε cf. Gal VI, 14 || ἐνεκρώσατε cf. Col. III, 5 **1254-1255** ἐν-ζωῆς cf. Rom. VI, 4 **1257-1259** τὸ-καθυπετάξατε cf. Rom. VIII, 6, 7

1237 ὃν P : οὖν A **1240** γλισχροτήτα P : γλησχροτήτα A **1244** τρανογλωττία P : τρανογλωττεία **1262** χεῖρον P : χείρων A

- ταύτης χαρακτήρων τὴν εὐχροίαν καὶ εὐμορφίαν ἀσύγχυτον καὶ ἀπαράλλακτον πεφρουρήκατε. Μακάριοί ἐστε, πατέρες πανάρετοι, ὅτι τὰς ἀρετὰς ὡς βαφὰς ἐκ τῆς τῶν Γραφῶν διδασκαλίας, οἷά τινες εὐφυεῖς ζωγράφοι ἐν ἑαυτοῖς χρωματίσαντες καὶ ταῖς ὑμετέραις ψυχαῖς ἐκμαζάμενοι, ἔμψυχον ἄγαλμα καὶ θεοεἶκελον ἐκμαγεῖον καὶ ἴνδαλμα τῷ κόσμῳ ὑμᾶς αὐτοὺς ὑπεδείξατε. Μακάριοί ἐστε, πατέρες ἀξιομακάριστοι, ὅτι οὐδὲν ἰ τῶν ἐν τῷ βίῳ τερπνῶν θέλξαι καὶ ἀπατῆσαι ὑμῶν τὴν καρδίαν καὶ τῆς τοῦ θεοῦ θεωρίας καὶ κατατροφήσεως ἀποσυλῆσαι καὶ καθελκῦσαι καὶ κατασπάσαι δεδύνηται. Μακάριοί ἐστε, πατέρες ἀξιάγαστοι, ὅτι πᾶν τὸ τῆς ψυχῆς ἐπιθυμητικὸν πρὸς θεὸν καὶ τὴν τῶν θεῶν ἀπόλαυσιν ἀνετείνετε, τὸν θυμὸν δὲ κατὰ μόνης τῆς ἀμαρτίας καὶ τοῦ ταύτης εὐρήμονος καὶ γεννήτορος ὥσπερ τινὰ ῥομφαίαν ἐτρέψατε. Μακάριοί ἐστε, πατέρες θεσπέσιοι, ὅτι τὴν πλατεῖαν τῶν ἡδονῶν ὁδὸν ὡς εἰς ὀλέθριον πέρας κομίζουσαν ὀδεύειν νουνεχῶς παρητήσασθε, τὴν δε στενὴν καὶ τεθλιμμένην ὡς εἰς μακαρίαν καὶ τρισευδαίμονα λῆξιν τοὺς ὁδοιπόρους ἀπάγουσαν ἀνύειν ἀνεπιστρόφως καὶ ἀκλινῶς ἠρετίσασθε. Μακάριοί ἐστε, πατέρες ἀνίκητοι, ὅτι καθάπερ τὸν πολύαθλον Ἰὼβ ὁ ἀντικείμενος καὶ ὑμᾶς ἐξαιτησάμενος πᾶσαν αὐτοῦ τῆς πονηρίας τὴν βελοθήκην ἐκκενώσας καὶ παντοίως μηχανησάμενος καταβαλεῖν ὑμῶν οὐκ ἴσχυσε τὸ τῆς ψυχῆς σύντονον καὶ ἀήττητον.

1283-1284 τὴν-τεθλιμμένην cf. Matth. VII, 13, 14

f.132v
 1295 Μακάριοι ἔστε, πατέρες θεόσοφοι, ὅτι τῶν παθημάτων τῷ Χριστῷ κοινωνήσαντες δι' ἀσκήσεως πρότερον, εἶτα καὶ δι' ἀθλήσεως, ὕστερον εἰκότως αὐτῷ κοινωνοὶ τῆς δοξῆς ἐχρηματίσατε· ἰ "εἶπερ συμπάσχομεν", φησὶν, "ἵνα καὶ συνδοξασθῶμεν καὶ αἰωνίως συμβασιλεύσωμεν". Μακάριοι ἔστε, πατέρες αἰοίδιμοι, ὅτι "πρὸς τὰς ἀρχὰς καὶ τὰς ἐξουσίας, πρὸς τοὺς κοσμοκράτορας τοῦ σκότους τοῦ αἰῶνος τούτου, πρὸς τὰ πνευματικὰ τῆς πονηρίας" διὰ τὰ ἐπουράνια ἀοράτως παλαίσαντες καὶ νικήσαντες ὁρατῶς, 1300 πάλιν τοὺς ὁρατοὺς τῆς ἀληθείας ἐχθροὺς διὰ τῆς τῶν αἰκισμῶν ὑπομονῆς καὶ μέχρι θανάτου καρτερίας ἀνδρείως ἠττήσαντες ἐτροπώσασθε. Μακάριοι ἔστε, πατέρες πανεύφημοι, ὅτι δι' ἀμφοτέρων τῶν παλαισμάτων ἄμφω τοὺς δυσμενεῖς καὶ πολεμίους τρεψάμενοι καὶ νεανικῶς 1305 ἀριστεύσαντες καὶ ἐν ποικίλοις πολέμοις ἀνδραγαθήσαντες ἀμφοτέρωθεν, δικαιοτάτα καὶ προσηκόντως ἐστεφανώθητε. Μακάριοι ἔστε, πατέρες τρισμέγιστοι, ὅτι διὰ καπνοῦ καὶ ὀσμῆς πυρὸς θνητοῦ καὶ εὐμαράντου τὴν τοῦ ἀμαράντου καὶ ἀσβέστου πυρὸς πείραν καὶ ἀπειλήν παντελῶς 1310 διεφύγετε, πρὸς δὲ καὶ τοὺς εὐώδεις τοῦ Παραδείσου καρπούς ἐτρογήσατε. Μακάριοι ἔστε, πατέρες τριπόθητοι, ὅτι πρὸς βραχὺ πνιγμῶ στενοχωρηθέντες τῆς ἐν τόπῳ χλόης ἀναψύξεως ἰ καὶ ἀναπαύσεως τετυχήκατε. Μακάριοι ἔστε, 1315 πατέρες πανέντιμοι, ὅτι ἐν στενῷ καὶ σκοτεινῷ χωρίῳ καθειρχθέντες καὶ τῆς ὀλιγοχρονίου ζωῆς στερηθέντες, εἰς τοὺς ἀειθαλεῖς καὶ εὐρυχώρους καὶ ἀθάνατα βλαστάνοντας ἄνθη λειμῶνας μετέβητε, ἔνθα φῶς ἄδυτον καὶ ἀνεσπερον ἐπιλάμπει καὶ πάσης ὀδύνης καὶ στεναγμοῦ καὶ λύπης ἀπέδρα καὶ πέφευγεν ἀποσκίασμα. Μακάριοι ἔστε, πατέρες 1320 πανίεροι, ὅτι προσθήκη καὶ ἐκσφράγισμα εὐκλεῆς καὶ ἐπέραστον τῶν ἀπ' αἰῶνος μαρτύρων τῷ Χριστῷ γεγόνατε, ἐν' οὐ καιρῷ διωγμοῦ τὸν τοῦ μαρτυρίου τέλειον ἀπενεγκάμενοι στέφανον. Μακάριοι ἔστε, πατέρες θεόπνευστοι, ὅτι νηστεία τὰς ἑαυτῶν ψυχὰς καὶ σώματα 1325 καθαγνίσαντες καὶ ἀγίασαντες, τὴν τεσσαρακονθήμερον

1294-1295 ἵνα-συμβασιλεύσωμεν cf. Rom. VIII, 17. Tim. 2, II, 12 **1296-1298**
 πρὸς-πονηρίας: Eph. VI, 12 **1312-1313** ἐν-τετυχήκατε cf. Psalm. XXII, 2
1318-1319 ὀδύνης-ἀπέδρα cf. Esai. XXXV, 10

1317 λειμώνας P : λειμώνος A

- νηστείαν ἡγιάσατε καὶ ἐφαιδρύνετε· ἐν αὐτῇ τῷ Χριστῷ προσκεχωρηκότες, δι' αἵματος καὶ τοῦ ὑπερκοσμίου καὶ σωτηρίου αὐτοῦ προπεπονθότες παθήματος, Πάσχα σὺν αὐτῷ τὸ φερέσβιον ἐωρτάσατε, τὴν τῆς ἀμαρτίας καὶ τοῦ πικροῦ ἐργοδότη νοητοῦ Φαραῶ καὶ πάσης τῆς Αἰγυπτιακῆς καὶ σκοτώδους πλάνης φυγὴν καὶ ἐκλύτρωσιν καὶ διάβασιν, καθάπερ καὶ οἱ ἔνδοξοι καὶ τοῦ Χριστοῦ ἀθλοφόροι στρατιῶται καὶ στεφανῖται τεσσαράκοντα μάρτυρες.
- 1330
- 1335 f.133v Μέμνησθε καὶ ἡμῶν, πατέρες ἀείμνηστοι, τοῖς ἐν σαρκὶ ζῶντες συναναστρέφεσθε καὶ ἀδελφικῶς συνεπολιτεύεσθε. Εἰ καὶ νῦν καταλιπόντες τὰς ἐπὶ γῆς διατριβὰς τοῖς οὐρανίοις ἐν φωτὶ καὶ χαρᾷ συναυλίζεσθε, μὴ ἐπιλάθησθε τῆς ἡμῶν ἀδελφότητος καὶ τῆς ὑμετέρας λαύρας καὶ συνοδίας, ἣτις ὑμᾶς ἄπο γῆς εἰς οὐρανοὺς νῦν προέπεμψε.
- 1340 Μακάριοι γὰρ καὶ ἡμεῖς δι' ὑμᾶς, τρισμακάριστοι, ὅτι τοιαύτην ἀπαρχὴν ἀγίαν καὶ πανίερρον ἀκροθίνιον τῷ δεσπότη Χριστῷ προπεπόμφαμεν, θυσίαν τῷ θεῷ δεκτὴν εἰς ὁσμὴν εὐωδίας εἰλικρινῆ καὶ ἄμωμον καὶ εὐάρεστον.
- 1345 Προσαγάγετε τῇ ζωαρχικῇ καὶ θείᾳ καὶ ὁμοουσίῳ Τριάδι, ἣτις ὑμᾶς ἑαυτῇ παρεστήσατο ὑπὲρ τῆς ἡμῶν ὀμηγύρεως καὶ κοινότητος, πρεσβείαν ἐκτενῆ καὶ ἐπίμονον ὄυσθῆναι μὲν τῶν τοῦ πονηροῦ δεινοπλόκων παγίδων καὶ μεθοδειῶν καὶ παμπονήρων μηχανημάτων, ἐλευθερωθῆναί τε τῶν ψυχικῶν καὶ σωματικῶν παθῶν καὶ πλημμελημάτων, λυτρωθῆναι δὲ καὶ τῆς τῶν ὀρατῶν ἐχθρῶν ἐπιβουλῆς καὶ βασκανίας, εἰρηνικῶς τε τὴν παρούσαν ζωὴν διανύσαντας ἀξιωθῆναι, ἧς αὐτοὶ κατηξιώθητε τῶν ἀκηράτων ἀγαθῶν μετουσίας καὶ τῆς ἀγήρω ζωῆς λήξεώς τε καὶ τάξεως, κἂν μέγα ἦ τὸ αἰτούμενον. | Πρεσβεύσατε καὶ ὑπὲρ τῆς κοινῆς καὶ μιᾶς ὀρθοδόξου ἐκκλησίας ἄνεσιν δοθῆναι τῶν πολυτρόπως ἐπινοουμένων καὶ ἐπανισταμένων αὐτῇ παρὰ τῶν ἐχθρῶν τῆς ἀληθείας πειρασμῶν καὶ ὀχλήσεων, γαλήνην τε καὶ εὐταξίαν αὐτῇ βραβευθῆναι καὶ πάσης ἀηδίας καὶ ταραχῆς παῦλαν καὶ λώφησιν.
- 1360
- 1326 ἐν αὐτῇ P : ἐναυτῇ A 1330 ἐργοδότη P : ἐργωδότη A 1333 στεφανῖται P : στεφανῆται 1340 discern. nos 1342 ἀκροθίνιον P : ἀκροθίνιον A 1346 ὀμηγύρεως P : ὀμηγύρεος A 1347 κοινότητος A corr. 1348 μεθοδειῶν P : μεθοδιῶν A 1353 discern. nos 1360 λώφησιν P : λόφησιν A

- Επιμνήσθητε καὶ τοῦ ἀναξίου ὑμῶν ἰκέτου, τοῦ ἀναξίαν ὑμῶν ταύτην τοῦ λόγου τὴν ἀπαρχὴν προσενηνυχότος καὶ ὕμνους υφάινοντος, εὐτελεῖς μὲν καὶ παραπολὺ ἀξίας τῆς ὑμετέρας ἀπολειπαμένους καὶ ἀποδέοντας, κατὰ δύναμιν δὲ
- 1365 ὅμως συντεθειμένους καὶ προσκεκομισμένους νῦν προθυμότατα. Αἰτήσασθε, πατέρες ἀξιύμνητοι καὶ ἀξιέπαινοι, παρασχεθῆναι τῇ ἐμῇ οὐθενείᾳ ἀμπλακημάτων ἄφεσιν, παθῶν κάθαρσιν βίου, εὐκταίαν καὶ εἰρηναίαν διαγωγὴν καὶ διεξοδον, γεέννης καὶ κολάσεως λύτρωσιν,
- 1370 καὶ ἀκαταίσχυντον τὴν ἐνώπιον τοῦ Χριστοῦ καὶ σωτῆρος παράστασιν, μὴ πόρρω τῆς ὑμῶν ἐπαύλεώς τε καὶ στάσεως, κἂν ὑπὲρ ἀξίαν ἢ τὸ διδόμενον.
- Σὺ δὲ, ὦ πατέρων εὐαγῶν, πάτερ σεβασμιώτατε, ἀσκητῶν ἀλειπτα, μοναχῶν καθηγητὰ καὶ ἀθλητῶν παιδοτρίβα Σάβα
- 1375 f.134v τρισμάκαρ, ἰ τῆς ἐρήμου οἰκιστὰ καὶ πολιστὰ περιώνυμε, δέχου τοὺς σοὺς φοιτητὰς γενικῶς οὕτως κατὰ τῆς ἁμαρτίας καὶ τοῦ ταύτης συνηγόρου καὶ στρατηγοῦ Βελίαρ ἠγωνισμένους καὶ ἠριστευκότας, ἰδρῶσί τε καὶ πόνοις καὶ αἵμασι τῆς ἀρετῆς νεανικῶς ὑπερμαχήσαντας καὶ τοὺς
- 1380 ἄθλους νενικηκότας, καὶ προσάγαγε Χριστῷ τῷ ἀγωνοθέτῃ ἀπηρτισμένους μάρτυρας καὶ στεφανίτας· καὶ γὰρ εἴωθας τοὺς σοὺς μαθητὰς οὐ μόνον εἰς ἄσκησιν, ἀλλὰ καὶ πρὸς ἄθλησιν ἐπαλείφειν καὶ εὐτρεπίζειν. Καὶ γὰρ ἐν τῇ ἐπαναστάσει τῶν Περσῶν, ὀτηνίκα καὶ ἡ ἀγία τοῦ Χριστοῦ
- 1385 πόλις ἦλω καὶ οἱ σεπτοὶ καὶ προσκυνούμενοι τόποι καὶ ναοὶ πυρῖκαυστοι γεγόνασι, τεσσαράκοντα καὶ πρὸς μάρτυρας ἐκ τῶν σῶν θρεμμάτων τῷ Χριστῷ προσαγήοχας, οὓς ἅμα καὶ ὑφ' ἐν οἱ πυρσολάτραι καὶ μητρομανεῖς Πέρσαι ἐπὶ μιᾶς πλακὸς ἐπιδραμόντες κατέσφαξαν, ἐλομένους τε αὐτοὺς τῇ
- 1390 ἰδίᾳ λαύρα ἐναποθανεῖν ἢ ἀπὸ προσώπου τῶν πολεμίων ἀποδρᾶναι καὶ ταύτης μεταναστεῦσαι καὶ φυγῇ τὴν ζῶην πορίσασθαι.
- Ομοίως δὲ καὶ Χριστόφορον τὸν φερώνυμον καὶ νικηφόρον τοῦ Χριστοῦ στρατιώτην καὶ μάρτυρα, ὃν πρὸ ὀλίγων
- 1395 τούτων ἐτῶν ἐξ' ἀπιστίαν εἰς πίστιν τὴν εὐσεβῆ μετατεθέντα, ἐκ Περσικῆς τε καὶ ἀκάρπου ἀγριελαίας εἰς καλλιέλαιον ἐγκεντρισθέντα καὶ τῷ θεῷ βαπτίσματι
- f.134r σφραγισθέντα, καὶ σχήματι τῷ μοναδικῷ καὶ ἀγγελικῷ στολισθέντα καὶ τῇ ἱερᾷ σου ποιμνῇ συναριθμηθέντα,
- 1400 μάρτυρα τῷ κυρίῳ στεφανηφόρον παρέστησας, καλῶς μὲν
- 1361 ἰκέτου P : οἰκέτου A 1364 ἀπολειμένους A sscr : ἀπολειπαμένους A^{ac} 1365 συντεθειμένους P : συντεθημένους A 1367 ἀξίαινοι A sscr : ἀξιέπαινοι A^{ac} ἰ οὐθενεία P : οὐθενία A 1376 γενικῶς P : γεννικῶς A 1387 προσαγήοχας P : προσαγίοχας A 1388 ὑφ' ἐν P : ὑφὲν A 1395 ἀπιστίαν A 1397 καλλιέλαιον P : καλιέλαιον

- καὶ ἐν τῷ μοναχικῷ ἀγωνισάμενον σκάμματι, ἀνδρείως καὶ θαυμασίως καὶ τῷ μαρτυρικῷ σταδίῳ ἀνδραγαθήσαντα, διακληθέντα μὲν ὑπὸ ἀρνησιθέου ἀνδρός, ἐπὶ αὐτοῦ δὲ τούτων Σαρακηνῶν ἄνακτος καὶ πρωτοσυμβούλου,
- 1405 ἀχθέντα καὶ τὴν καλὴν ὁμολογίαν ὁμολογήσαντα, καὶ ξίφει τὴν κεφαλὴν ἀποτμηθέντα διὰ τὴν εἰς Χριστὸν πίστην τε καὶ εὐσέβειαν τῆ τεσσαρισκαιδεκάτη τοῦ Ἀπριλίου μηνός, τῆ ἀγία Τρίτη τῆς Μεγάλης Ἑβδομάδος, πρὸ τριῶν τοῦ Κυριακοῦ πάθους ἡμερῶν τοῦ τοῖς ἰδίοις ἡμᾶς σεσωκότος
- 1410 πάθημασι.
- Καὶ νῦν δέ, πάτερ θειότατε καὶ πρεσβῦτα αἰδεσιμώτατε, ἐποπτεύεις τὴν σὴν ποιμνὴν καὶ λαύραν, ἣν τοῖς σοῖς συνεστήσω πονήμασιν καὶ ἐπαγρύπνως ἐκ λύκων ἀνημέρων καὶ ἐπιβούλων ἀοράτων τε καὶ ὄρατῶν, φύλαττε
- 1415 μέχρι τῆς δευτέρας τοῦ σωτῆρος ἐξ οὐρανοῦ φρικτῆς ἐπιφοιτήσεως καὶ ἐπιφανείας, τὸ πνευματικόν σου σπέρμα ἐν αὐτῇ περιφρουρῶν μετὰ Χριστοῦ, πανταχόθεν ἐν αὐτῇ
- f.135v συνάγων κἀξ αὐτῆς “εἰς τὴν χαρὰν τοῦ κύριού σου” εἰσάγων, ἵνα πάντας τοὺς σοὶ μαθητεθεύοντας ἀμέμπτως
- 1420 σεαυτῷ! συμπαριστῶν τῷ κριτῇ, φήσης· “ἰδοὺ ἐγὼ καὶ τὰ παιδιά, ἃ μοὶ δέδωκας ὁ θεός”. Ἀκούσαμεν δὲ τῆς εὐκταίας καὶ πολυεράστου ἐκείνης φωνῆς· “Δεῦτε, οἱ εὐλογημένοι τοῦ πατρὸς μου, κληρονομήσατε τὴν ἡτοιμασμένην ὑμῖν βασιλείαν”, ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ τῷ κυρίῳ ἡμῶν, ᾧ ἡ δόξα καὶ
- 1425 τὸ κράτος καὶ ἡ βασιλεία σὺν τῷ ἀνάρχῳ πατρὶ καὶ τῷ Παναγίῳ καὶ ἀγαθῷ καὶ ζωοποιῷ πνεύματι νῦν καὶ αἰεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας. Ἀμήν.

1418 εἰς-σου: Matth. XXV, 21, 23 **1420 -1421** ἰδοὺ- θεός : Esai. VII, 18 **1422-1422-1424** δεῦτε- βασιλείαν : Matth. XXV, 34

1402 ἀνδραγαθήσαντα P : ἀνδραγαθίσαντα **1407** τεσσαρεσκαιδεκάτη P : τεσσαρισκαιδεκάτη A || Ἀπριλίου P : Ἀπριλλίου A **1410** παθήμασι P : πάθημα A

Γ. INDICES

1. INDEX NOMINUM

Ἄβελ 1113. 1119	Ζαχαρίας 1119
Ἄβραάμ 1114. 1138	Ἡλίας 45. 1115
Ἄγαρ 59	Ἡρώδης 1025. 1123. 1131
Ἄδραϊνός 672	Θωμᾶς 406. 779. 1070
Αἰθίοπες 742	Ἰακώβ 1114
Αἰγυπτιακῆ 1331	Ἰησοῦς 43. 236. 1115. 1424
Ἄναστάσιος 1234	Ἱεροσολυμιτῶν 45
Ἄνάστασις 111	Ἰεκτάν 60. 101
Ἀπρίλιος 1407	Ἰσαὰκ 1114
Ἀσκάλωνα 73	Ἰσμαήλ 60
Ἀραβία 194	Ἰσραήλ 528
Ἀχιτόφελ 148	Ἰωάννης 569. 1024. 1036. 1093. 1119. 1120. 1159
Βασίλειος 27. 47. 1058	Ἰὼβ 318. 319. 1287
Βελίαρ 1377	Κοσμᾶς 1172. 1190. 1193. 1196
Βηθλεὲμ 161	Κυριακός 1409
Γάζα 73	Κυριακῆ 446
Γραφή 1269	Μάρτιος 347
Δαβίδ 250	Μακκαβαῖοι 1027
Δαβὶδ 1115. 1222	Ναβουθαὶ 1015
Δαμασκηνός 591	Μωυσῆς 1114
Δευτέρα 347	Νῶε 1114
Ἐβερ 168	Ὀρεινῆ 101
Ἐλευθερόπολις 72	Παλαιολαυρίται 506
Ἐλισσαίος 531. 1115	
Ἑλληνίδα 1227	
Εὐθύμιος 497	

<p>Παλαιστινοὶ 51 Πανάγιος 1426 Παῦλος 1110. 1148 Παράδεισος 1310 Πατρικίος 672. 703 Πέτρος 324 Πρόδρομος 1024 Πέρσες 1384. 1388 Περσική 1396 Ῥαϊθῶ 1032 Σάβας 3. 29. 126. 146. 210. 419. 805. 1374 Σάββατο 445 Σαμουήλ 1115 Σαρακηνοὶ 2. 1404 Σαρακηνικοὶ 51 Σαριφαία 73 Σατανὰς 602 Σέργιος 592. 923. 1185. 1194 Σινὰ 1032 Σύροι 531. 1226 Τεσσαρακοστή 343 Τριάς 1345 Τρίτη 1408 Φαραὼ 1330 Φαρισαῖος 990 Φίλιππος 1124 Χαρίτων 114 Χριστὸς 7. 35. 43. 93. 110. 127. 135. 220. 226. 236. 239. 247. 249. 260. 262. 263. 264. 269. 285. 293. 298. 299. 306. 314. 325. 559. 583. 621. 624. 659. 685. 704. 706. 721. 778. 936. 945. 957. 958. 966. 980. 982. 1005. 1008. 1009. 1085. 1163. 1263. 1292. 1318. 1321. 1332. 1343. 1370. 1380. 1384. 1387. 1394. 1406. 1417. 1424. Χριστόφορος 1393 Χρυσόστομος 1036. 1094</p>	
---	--

2. INDEX VERBORUM NOTABILIUM

<p> ἀδείλαντος 610 ἀδιάφυκτος 513 ἀθεμιστία 64 ἀκλινής 283 ἀκροθίνιον 1342 ἀκρωρία 577 ἀλείπτης 1374 ἀναβρύω 1076 ἀνδροκτασία 66 ἀνεπίβατος 102 ἀνενδεής 714 ἄνικμον 522 ἀντίθεος 149 ἀντιλήπτωρ 423 ἀνορύττω 1218 ἀντιποίησης 1038 ἀποσκίασμα 1319 ἀτράνωτος 492 βελοθήκη 1288 βύρσινη 253 γλυφίς 748 δειροτομάω 744 δεσματίς 579 διχοστασία 59 δουλοπάθημα 54 δρυτόμος 545 ἐκσφράγισμα 1320 ἐπιστολίδιον 493 εὐήνιον 1261 εὐχροια 1267 ἡγουμενεiάρχης 568 θεόδετος 911 θεόδημος 290 θέοφρονος 47 θηριότροπος 410 ἰλύς 4 ἰμείρω 1231 ἰσάγγελος 1255 ἰχώρ 1076 καλλιέλαιος 1397 καταθύμιον 839 κειμηλιαρχεῖον 802 κοχλιοειδής 804 </p>	<p> λιθοκάρδιος 866 λησταρχία 75 λώφησις 1360 μανούθια 413 μεθοδεία 633 μητρομανής 1388 μισάνθρωπος 49 ξηρόκηπος 741 ὀλοπόλιος 489 παγκάκιστον 164 παιδοτριβής 1374 παραθαρσύνω 268 παραπολέω 1105 περιξέω 1072 πνιγμονή 901 πολιστής 1375 πῦον 1076 πυρσολάτρης 1388 ράγας 808 ράξ 126 σημειοφόρος 497 σκοτοδινία 902 σμίλη 1073 στερέμνιος 720 συμφυῖα 911 σύναγμα 98. 150 σύστρεμμα 510 συστροφή 75. 196 τρανογλωττία 1244 τρίπλοκον 1007 φερέσβιον 1329 φύρσις 138. 366 χαλκόσπλαγχνος 854 χριστοκήρυξ 1158 ὠχρίασις 405 </p>
--	---

